

АНТОЛОГІЯ
УКРАЇНСЬКОЇ
ПОЕЗІЇ

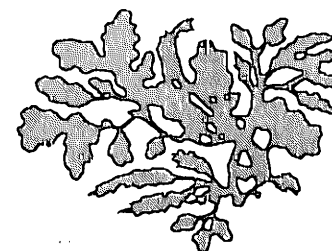
ВИДАВНИЦТВО
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
„ДНІПРО“

АНТОЛОГІЯ
УКРАЇНСЬКОЇ
ПОЕЗІЇ

ТОМ П'ЯТИНИ

УКРАЇНСЬКА
РАДЯНСЬКА
ПОЕЗІЯ

*Твори поетів,
які ввійшли в літературу
в 1933-1958 рр.*

КИЇВ
ВИДАВНИЦТВО
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
„ДНІПРО“
1985

ВИДАВНИЦТВО
ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ
„ДНІПРО“

В томе представлены стихи
украинских советских поэтов,
которые вошли в литературу
в 1933—1958 гг.,
среди них — произведения
И. Муратова, А. Малышга,
И. Выргана, О. Гончара,
М. Стельмаха, П. Воронько,
Д. Павлычко, Л. Костенко и др.

Упорядник текстів
та автор біографічних довідок
М. М. Острик

РЕДКОЛЕГІЯ:

П. М. Воронько
І. О. Дзевєрін
І. Ф. Драч

М. Л. Нагнибіда

Л. М. Новиченко
Б. І. Олійник
Д. В. Павличко

Редактор тому

М. Л. Нагнибіда

*Твори поетів,
які ввійшли
в літературу
в 1933—1958 рр.*

КОСТЬ ГЕРАСИМЕНКО

Кость Михайлович Герасименко народився 11 травня 1907 р. в с. Приходьках на Полтавщині в сім'ї вчителя.

Закінчив Пирятинське педучилище, вчителював.

Протягом 1932—1934 рр. — на редакційній роботі в журналі «Літературний Донбас». 1935 р. переїхав до Києва, працював на кінофабриці. З початком Великої Вітчизняної війни — кореспондент армійських газет. Після важкого поранення на Південному фронті помер 27 вересня 1942 р.

Перший вірш «Батрацька згадка» надрукував 1925 р.

Перша книжка поезій «Зріст» вийшла 1933 р.

Поезія К. Герасименка наснажена живим духом часу, в який вона творилась, — перших п'ятирічок, воєнного передгрозя і першого етапу війни. Поет, за словами М. Рильського, не шукав для віршів доконче «високих» предметів — черпав наснагу навіть з найпрозаїчніших джерел, але в його творах «відчуваеш гаряче й трепетне серце автора». Ідейно-художнім відкриттям були створені ним поетичні біографії, портрети радянських людей; цю форму, в якій зливаються епос і лірика, побутове й романтичне, розробляли після нього й інші поети.

За мотивами творчості Т. Г. Шевченка К. Герасименко написав трагедійну поему «При битій дорозі» (йшла в багатьох театрах), лібретто для опери М. І. Вериківського «Наймичка».

Основні видання: «Вересень» (1935), «Пам'ять» (1938), «Дорога» (1939), «Портрет» (1941), «Вибране» (1955), «Пам'ять» (1977).

КОНІ

Над синіми терпконами
Пливуть і пливуть журавлі...
Ой били, ой били коні,
Ой стукали по землі.

Ой били, ой дуже били,
Проносились буруном
І вкрили пахучим пилом
Твій образ давним-давно.

Так-от: вже послули діти,
Я тихо, щоб не збудить,
Я виїду туди, де віти
Здіймають зелений дим.

Я виїду туди і стану,
Я стану. Тебе нема.
Качаються клени п'яні,
Та ходить такий туман...

Ой били, ой били коні,
Ой стукали по землі,
За сині, далекі гони
Прослався навек твоїй слід.

А й зараз я бачу — шляхом
По кручах та по ярах
Шумує твоя папаха,
А в ній бойова зоря.

Це ж я її так пришила,
Це ж я її гладила,

Щоб кращою, ніж
у Ворошилова,
Папаха твоя була.

Ти мчався конем гарячим
Повз тигхе моє вікно,
Ти глянув тепер, неначе,
Неначе давним-давно.

І потім промчали коні,
І, кажуть, як станув сніг,
Ти славу над синім Доном
З зорею моєю проніс.

Я ждала... І заміж ввійшла,
І там, де ти вперше брив,
Уже виростає вишня
Тринадцятій з лишнім рік.

А муж мій, ударник перший,
Він знає усе й мовчить,
Він хоче на інженершу
У школах мене учить.

Я сяду колінь в світлиці,
Де плани та сизий дим,
Де голубі петлиці
І молоді сади.

Й папери, залиті сонцем,
І повно великих слів
Про те, як летіла конниця,
Як стукала по землі!

1935

КОРНІЙ

Вітер тихо гойдає
Засніжені квітами віти...
Пелюстки починають злітати,
І все одягається в дим.
Потім пройде садами
Спокійне, задумане літо,
І на вітах повиснуть
Багаті плоди...

Скільки їх уродило!
Ні, це наче дощ...
Між рядами проходять корови.

Сливи падають густо
Й великі, як дині, лежать...
Так опівночі з диму черешень
Приходить садівник
І коли засинає,
То сниться йому урожай...

І заламують руки
Недавно насажені абрикоси.
І Корній устає, і закурює,
Й довго не спить...
Почекаєм.

Подивимось, що воно вийде,
А з осені
Треба буде
«По новому методу» перецепить.

І на ранок, забризканий сонцем,
Бреде і бадилля обтрушує.
Потім в нього з'являється думка:
«Навіщо ця дика тропа?..»
І уже за годину
Його помічниці примушені
Знову все перечистить
І перекопать.

А попробуйте проти сказати,
В дідка загораються щокі:
— Це, брат, дело научноє! —
(Незаперечливий тон).
Керувати садами
Йому доручив.
Сам товариш Сорока,
Його знає сільрада
І навіть район!

То нічого, що він,
Може, мало читав,
Може, «мало обтесаний».
— Я, — говорить садовник, —
Науку на факті пройшов...
Він надів окуляри,
Він став поміж яблунями,
Як професор,
Він підходить до ранніх,
Привезених з Криму,
Грушок.

Потім ще одна риса:
Корній має нахил до віршів,
Він римує, наприклад,
«Зоря» і «ура»,
Йому навіть здається,
Що це за Шевченка сильніше,
Тільки з віршів сміється
Уся комунарійська дітвора.

І від того так само,
Буває,
Не спиться ночами —
Скільки марилося змолоду
Скласти й собі «Кобзаря»...
У п'ятмі умирають черемухи,
Злякані совами і сичами,
І кризь сон білі віти
Гойдаються і горять.
Це давно. Це забулось.

Це висохло з краплями поту.
Сад, безглуздо насаджений,
Тільки-но виростав,
І хлопчина Корній
Був на послугах
В пана напівдіота.
Так і молодість склалась,
Глуха і пуста.

Пан любив на дітей
Випускати собак здичавілих.
Сам спускав, і цькував,
І при цьому радів — у-тю-тю,
І, коли до паркану
Несли покалічене тіло,
Пан дивився байдуже
І нюхав спокійно тютюн.

Так складалось життя.
З праці. З гніту.
З померклого сонця.
Ранні зморшки і шрами
Липилися, залягли.
У війну, коли брали на фронт
Воювати з японцем,
Холостого, каліченого —
Не взяли.

І тоді, не зумівши до краю
Всього зрозуміти,
Не навчившись до краю
Ненавидіти і любити,
Мовчазний садовод
Над усе полюбив
Ненасаджені квіти,
І пахучі антонівки,
І дуби.

В сад заходять вітри.
Неспокійні, многовікові, осінні:
Із дерев опадатиме листя,
А чуб укриватиме сніг...
От і старість. І пальці уже —
Як коріння.
Так і звуть на селі
І по імені, й суті —
Корній.

З садом в нього зв'язалася доля
Міцними вузлами.
Коли сад захопили денікінці,
Дід почував у кущах.
І, коли починали солдати
Дерева обламувать,
Власним тілом Корній

Кожну гілочку
Захищав.

А коли, виганяючи банду,
В селі зупинились котовці,
Дід Корній, спотикаючись,
Радісний, світлий прийшов.
Сам доніс, не спиняючись,
Клунок,
Давно приготований:
— Іжте, любі товариші,
Самих найкращих
Грушок!

І садок виростав...
Ні, це вже не сад запустілий,
В некошених травах.
Над огорою встали дерева,
Почищені і рясні!
Для міцної,
Для більшовицької справи
Кожну гілочку
Чистив і пестив
Корній.

Вітер тихо обносить
Безсонне цвітіння черемух,
І здається Корнієві стежка
Струмком молока.
Значить, справді: і працював,
І горів
Недаремно,
Коли влада знайшла
І полюбила дідка.

П'яно пахнуть черешні,
Наповні соком і глеєм,
І усе одягається
В свіжий неказаний дим...
І здається,
Що над усією країною,
Над землею
Устають і не дихають
Білі сади.

Тільки кашель приходить
Непрохано, стримано, глухо,

Тільки віршів у діда
Ніхто не признав...
От помер і Мічурін,
Земля йому пухом,
От уже і минає
Восьмидесята
Весна.

Не журіться, Корнію,
Не треба!
Ми всі, може,
Будемо помирати
І не будемо бачить,
Як далі планета цвіла.
Тільки будуть лишатися,
Розумієте, будуть лишатися
Невмирущі,
Великі,
Хороші
Діла!

І для того
Спускаємось на парашутах,
Гартуємось, бродимо,
І закохуємось,
І помиляємось часом,
І нюхаєм з яблуні дим,
Щоб ще дужче любити
Велику
Квітучу епоху,
Щоб учитися на інженерів,
Садити сади.

І нічого, що з віршами
Чомусь і якимось не вийшло.
Я-от теж мріяв стать
Агрономом,
А вийшло не те...
Тихо. Вітер змітає
Цвітіння безсонної вишні,
Проти неї спинився садовник
І дивиться:
Справді
Росте!

1935

СТВЕРДЖЕННЯ

М. Рильському

Уже протряхають дороги
 Й гойдаються гнізда на вітах,
 Уже піднімається повідь,
 Як пісня твоя проста,
 Уже молода травиця
 Встає з голубих проталин,
 Уже набухають соком
 Дівочі стани беріз.
 Вставай, Уленшпігель!
 З вітром
 Бреди у прозору безвість,
 Заглядуй у сині вікна,
 Читай, усміхайся, спи,
 Пройди по моїй країні,
 Як щастям проходить промінь,
 І в каламуті квітня
 Від сонця мого розтань.
 Вставайте, прості герої
 Пісень, і легенд, і правди!
 Надворі така година,
 Така молода капель...
 Уже потонули в небі
 Ключі журавлів безжурних,
 Я стверджую:
 День цей буде
 Багатим і справжнім днем!
 І нічого більш сказати...
 Стоять молоді тополі,
 Бредуть бойові дороги
 Крізь ультрамарин лісів...
 І скільки вас всіх, звичайних,
 І кожен із вас, як пісня,—
 На шахтах і на будовах,
 В окопах і на постах!
 Просохне земля,
 Й, до неї
 Припавши,
 З вас кожен скаже:
 — Як весело дишуть трави,
 Як солов'ї дзвенять!..—
 А я — я відчую: справді,
 По жилах, з моєю кров'ю,
 Шумує спокійне ствердження
 Всього, що було, що є.
 Я стверджую:
 З соком земель встають небувалі сходи,
 За муки, прожиті предками,
 За горе, не знане нам,
 Встає молода люцерна —
 Продовженням їхніх радостей,
 Скупої любові їхньої у тернах і бур'янах.

І стверджую.
 Наша молодість стала в лісах на варті.
 Я стверджую:
 Наша пісня в просторах Байкалу йде.
 Вона піднімає прапор,
 Вона ворушить штиками,
 Вона на потужних тапках,
 В просіках тріщить гіллям.
 Я стверджую:
 Наша слава — на соколинних крилах,
 Вона — над весняним морем,
 Вона — над кипінням хвель,
 І море реве і стогне:
 — Безумству хоробрих пісню
 Співаймо,
 Щоб вічно жити у сяйві великих справ! —
 Спокійно дихають трави,
 Як струни, стоять дерева...
 І в порослях змієм
 Тихо
 В країну повзе шпигун...
 Безжурно сміється іволга...
 І по худих яругах
 До наших кордонів ворог
 Веде мовчазні полки.
 Я стверджую: буде постріл,
 Я стверджую: бії настане,
 Я стверджую:
 Знову він буде у наших міцних руках.
 Й за кров,
 На полях пролиту,
 За муки кількох народів
 Буде проста розплата
 Звичайним шматком свинця.
 Ми пройдем, несучи світом
 І пісню, й любов,
 І молодість,
 Щоб потім з густими травами
 Легенди зросли про нас:
 Де дзвінко ступали танки —
 Там виросла вільна м'ята,
 Де кінь бистроногий мчався —
 Там встала любов-трава.
 Вставайте ж, прості герої!
 Вставай, романтика сонця!
 Уже набухають соком
 Дівочі стани беріз,
 Уже над великим світом
 Встають пісні перемоги,
 Я стверджую:
 Це безсмертя!
 Я стверджую:
 Я живу!

1939

31

МАВЗОЛЕЙ

...А його принесли і поклали на площі.
Суворим гранітом
Оточили, вдягнули
Останній його супокій
І засипали морем
Барвистих улюблених
Квітів.
Потім стали на варті,
Великій і бойовій.

Тихо-тихо ридали оркестри
Улюблену пісню —
Пісню слави про волю,
Про мужність і про борця...

Потім довго ішли мільйони,
В рядах було тісно.
Тісно так, що застукали
Разом гарячі серця.

М'яко падали, й танули,
Й падали знову сніжинки
На шляхи бойові, на знамена,
На траур, на свіжі сліди...
А історія йшла.
Ми виходили з шкіль,
Будували будинки,
Піднімали Кузбас
І горіли тобою завжди.

Ми сиділи в райкомах,
Ми їздили на хлібоздачу.
Ми на кожному фронті
Кувалися в справжніх людей.

Так минали часи,
Незабутні, великі, гарячі.

Ось він знову стоїть перед нами,
Засніжений Мавзолей.

Ми приходим до нього
Міцними, як завжди, рядами,
Закінчивши одні завдання
І почавши нові завдання,
Ледве порох обтерши з обличчя,
Гвинтівки тримаючи прямо,
Ми приходим
І знову відходимо,
До бою готові щодня.

1939

ПІСНЯ

Нас атака вночі чекала,
І, залігши в густу траву,
Чом — не знаю, ми заспівали
Пісню давню, небоюву.

В пісні тій рідний Ятрань вився,
Річка рідна в імлі плила,
Хлопець в річку ту задивився,
Бо у хлопця журба була.

Слова тихого ніжну вроду
Ми згубили в димах в ту ніч —
Ми ходили в огонь і воду,
З смертю сходились віч-на-віч.

Під розривами трави бились,
Де лилася ворожа кров.
Потім пісня нам та приснилась
І її ми співали знов.

Я пройшов не одну дорогу
В дощ, у спеку, у сніговій,
І, як віра у перемогу,
Ходить пісня зі мною в бій.

Йди у звільнені нами села,
Часом гнівна, як гнів, густа,
Часом лагідна і весела,
Тепла втіха моя проста.

А коли я впаду від рани,
Вражі знищуючи сліди,
Ти на полі, серед туману,
На стерні десь мене знайди.

Не веди мене до криниці,
Тільки весело забрини,
Тільки словом простим, сестрице,
Словом рідним мені дихни.

Розкажи, як той Ятрань в'ється
Десь на Київщині моїй,—
Птахом серце мов заб'ється,
Встану я і піду на бій.

Встану я і вперед побідно
Понесу свій крилатий стяг.
Слово радісне, пісне рідна,
Йди за нами завжди в боях!

1941

З ФРОНТОВОГО БЛОКНОТА

Ідіть, думи, на Україну.
Т. Шевченко

До світанку ревли гармати,
А коли зайнялась зоря,
Захотілось перечитати
Том улюблений «Кобзаря».
На війні не буває часу
Для сердечних, для ніжних слів,
Але серце й любов Тараса
Відчувавш кризь бурю днів.
Прочитаєш — і стануть сниться
Жито, поле, густий курай,
Каламуть березнева, птиці,
Що вертаються в рідний край.
Краю рідний, не зовсім гоже
Нам про тихі стежки співать,
Але мрію ти ворожиш,
Від якої не можна спать.
Тільки б бачить тебе і слухать,
Йти б до тебе кризь бурю й сніг,
Де обніжками в завірюху

Вічний слід Кобзаря проліг.
Тільки б знати, що тут,
над тинном,
Вишня рідна колись зросла,
Що Шевченкова Катерина
Тут кудись невідомо йшла,
Та обняти б струнку тополю
І сказати, що кожен з нас
Мав і має священну волю,
Для якої страждав Тарас.
Краю рідний, хоч вітром синім
Нам дмухни із далеких меж,
Ти під катом не зігнеш спину,
Ти в крові і в грозі встаєш!
Чорний крук на розпутті кряче,
Оживає Холодний Яр,
І з концтабору йде незрячий,
Непокірний, грізний Кобзар.
Він заходить у кожну хату,

Він від нас роздає листи:
Бийте ворога-супостата,
Підривайте, громіть мости!
І об землю гримлять кайдани,
І палає в пожежах путь,
З смолоскйпами партизани

Нам назустріч побідно йдуть.
Б'ють гармати, палає небо...
Краю рідний, вишневий край,
З «Кобзарем» я іду до тебе,
З словом рідним, простим. Чекай!..

1942

УКРАЇНСЬКІ ПАРТИЗАНИ

Тануть сніги на великих руїнах,
Хмари весняні пливуть.
Муки і сльози твої, Україно,
Серце нам гнівом печуть.

Дай нам для помсти священної, мати,
Волі сталевोї, сил —
Хай заревуть і закрешуть гармати
З давніх козацьких могил.

Вдома лишилися пустка і горе,
Німцями топтаний шлях.
В ніч, як над степом засвітяться зорі,
Хлопці, збирайтесь в лісах!

Рідним промінням осяяна вранці,
Тихо шепоче трава.
Помста Богдана і гнів Наливайка
В наших серцях ожива.

*Південний фронт.
1942, весна.*

АРОН КОПШТЕЙН

Арон Йосипович Копштейн народився 18 березня 1915 р. в Очакові в робітничій сім'ї. Рано осиротів, виховувався в дитбудинку. Трудову діяльність почав учнем на заводі ім. Г. І. Петровського в Херсоні, був співробітником заводської багатотиражки.

Перша збірка поезій «Хочемо, прагнемо, можемо» вийшла 1933 р. Навчався в Літературному інституті ім. О. М. Горького Спілки письменників СРСР. Під час радянсько-фінляндської війни пішов добровольцем на фронт. 4 березня 1940 р. загинув у бою.

Поезія А. Копштейна передає характерні умонастрої, почуття і прагнення радянської молоді 30-х рр. «Населені» людьми багатьох національностей, його вірші тематично різноманітні, з них постають широкі простори Батьківщини — від Молдавії до Далекого Сходу, від Закавказзя до Білорусії.

Основні збірки поезій:

«Розмова» (1934), «Вулиця Щорса» (1936), «Джерело» (1937), «Держава сонця» (1938), «Синє море» (1939), «Вибрані твори» (1941), «Поезії» (1955).

ЕЛЕГІЯ

Снайпери кулю вганяють у кулю,
Вітер підмерзлі калюжі розбив.
— Гулю, голубоньки, гуленьки-гулю, —
Кличе хлопчисько своїх голубів.
Сонце заходить. Ясна позолота
Криє каштани, калюжі, хати.
Юність моя, голубина охота!
Чому схвильовано дивишся ти?
Гулю, голубоньки! От ми й дорослі,
От голуб'ятні уже не про нас.
Роки достиглі згинаються бростю,
Через рамено висить протигаз.
А голуби розлітаються врозтіч...
Гулю, голубоньки! Сизім туманом
Ви пропливете без краю, без меж,
Ви розлітайтесь понад домами —
Аеропланом не здоженеш.
Все це чудесне. І що я утрачу
В затишку сонця, в шумі вітрів?
Гулю, голубоньки! Пісня дитяча,
Птиця в повітрі, дим по зорі.
Тільки я знаю, що недаремно
Я голубину охоту любив.
Бачиш — вони закільцьовані ревно,
Сизі міцні поштарі-голуби.
Як закільцьований голуб?

Відерцем,
Кормом, гніздечком, вузьким кільцем.
Як закільцьована юність?

Всім серцем,
Прагненням бути найкращим бійцем.
Як поєднати, йдучи у далекість,
Відданість, відданість до кінця,
Снайпера влучність

і голуба леткість,
Серце дитяче

і мужність бійця?
Снайпери кулю вганяють у кулю —
Снайпером буду:
— Гулю, голубоньки! Гуленьки-гулю! —
Голубом буду.
Буду влучати —

не помилятись,
Буду літати —

і повертатись.
Деь марширує на стрільбище рота —
Високо-високо тягнеться спів...
Юність моя, голубина охота,
Скільки у наших руках голубів!

1936

Аж від самого Смоленська пливе пісня білоруська,
У лісах її початок, на Дніпрі вона шумить.
Починають плотогони про веселу Лявониху
І повільно за водою посуваються униз.
Я не знав тієї пісні, бо у нас не так співають.
В нас заспівують рибалки серед річки, у степах
Про Каховку.
До Каховки путь тримають плотогони.
Зустрічаються дві пісні посередині ріки.
У мережах б'ється риба — молодий дніпровський короп.
Бистрий виводок пташиний до лиману доліта,
Зустрічаються дві пісні — українська й білоруська —
І сплітаються, пеначе в них однакові слова.
Білоруські плотогони повертаються додому
І привозять, як гостинець, степовий дзвінкий мотив.
Розкажи мені, мій друже, чи не чув ти в Білорусі,
Як на горі на зарослій та і жнуть жінці хліба?
Плинуть так пісні російські, українські й білоруські —
По дорозі літа й сонця, крізь ліси, лани, степи —
Від Смоленська на Каховку, від Каховки до Херсона,
Від Херсона на Очаків — по дорозі наших мрій.

1936

БАТЬКІВЩИНА

Я в Примор'ї стрічаю світанки.
Скоро знов у дорогу мені.
Недалеко від озера Ханки
Українські співають пісні.
Добираючи слово до слова,
Прислухаюсь до пісні весь день
І повторюю знову і знову
Всі уривки знайомих пісень.
Поміж сопок Приморського

краю
Склалась піснею думка ясна,
Що свою батьківщину я маю
І єдина для мене вона.

Та земля, на якій народився,
Де біжать у Дніпро ручаї,
Де я рідної мови навчився
Й не забуду ніколи її.
Тим я виріс до всього цікавий,
Що в дитинстві моїм, вдалині,

На Волохинській вулиці трави
Устеляли дорогу мені.
Що в затоках ріки Кошової
На світанку я рибу вудив,
І цвітіння весни степової
Я на ціле життя полюбив.

Може, я не приїду додому,
Може, долю я маю таку,
Що звалитись моему шолому
На чужому сухому піску.
Я в маньчжурській впаду

гаоляні
І зімну його тілом своїм.
І тоді я згадаю востаннє,
Що на світі я був не чужим.
Ні, не хочу я більшої слави,
Тільки б пам'ять мою зберегли
На Волохинській вулиці трави,
Над лиманом високі вали.

1939

«Осінні сурми» (1964), «Розчахнута брама» (1967),
«Надвечірні птахи» (1969), «Мить і вічність» (1973),
«Твори в 4-х т.», т. I (1982).

НАС УСЬОГО ДЕСЯТЬ (З «Поєми про стружку»)

Нас усього десять
на весь прогін.
Скажете — мало?
Слабкий загін?
Хто це каже: мало?
Що то за один?!
Треба ж спитати:
десять —
кого?
Треба ж спитати:
десять —
яких?
Десятеро —
дужих і молодих!
Десять комсомольців,
бригада — ого!
Бригада наскрізна,
Бригада — в о г о н ь!
Збито-злютовано
міцно нас.
Разом на роботу,
Разом до кіна —
як на підбір, бригада наскрізна:
Зростом — різні,
Очима — різні,
Голосом — різні,
Тільки енергія в нас одна,
гарт один —
і мета одна.

1933

ДВАДЦЯТИЙ ПОЛК

Я знав найніжнішу любов до жінки,
До сина, до сивих своїх батьків,
До рідної вулиці, до будинку,
В якому не раз сумував і радів.

Я знав незрадливу любов до друга:
Немало ділив з ним турбот і забав,
Але до тисяч, до спільного руху
Любові — щоб сльози в очах — не знав!
Літа промайнуть. Про минулі походи
На вітрі шумітиме прапора шовк.
Полковником буде колишній комвзводу,
Та вимов імення: Двадцятий полк, —
І я стрепенусь, як мисливець у лозах,
Зачувши над озером крижня свист,
Як той мандрівник від гудка паровоза,
Як кінь бойовий, коли грає горніст.
І, може, в ту мить я не зможу згадати.
Ні міст, ні озер, ні облч, ні імен,
Та сповниться гордістю серце солдата,
Як повниться вулиця шумом знамен.
І змовкну неждано я — друзям на подив,
І, наче назад перейшовши межу
Минулих боїв і забутих походів,
«Це рідний мій полк», — у задумі скажу.

1940

* *
*

Це — правда:
ми прагнем безсмертя,
І кожен з нас вірить по праву
В натхненне своє, безіменне,
Нетлінне безсмертя бійця,
Щоб міцно у спільну будову
Лягли, як надійні цеглини,
І подвиг, і діло буденне,
І наші гарячі серця.

Це — правда:
ми прагнемо слави,
І кожен з нас вірить у неї,
Але не в граніт і не в бронзу,
А в щастям напоєний світ,
В якому засяє яскраво
Краплина й твоєї роботи,
Мала, невід'ємна частинка
Овіяних славою літ!

1950

ЛЮБОВ І ЗНЕНАВИСТЬ МОЯ

Мене ніщо не змусить збочити
З дороги, обраної раз:
Ні лестунів химерні почесті,
Ні жовчний біль старих образ.

Зневірою, немов півзрадою,
У скруті ставши на спочин,
Я зграй ворожих не порадою,
Я не потішу їх нічим.

Хвала нецира димом здимиться,
Образи теж забуду я,
Та не затьмариться, не зміниться
Любов і зненависть моя.

О, я навчився їм не вірити,
Які б лукаві не були.
Мене навчили вдови й сироти,
Яких на смерть вони вели;

Мене навчили задротовані,
Пекельні їхні табори,
Брати і сестри замордовані...
Поете, сльози їх збери

Горючі — і на пристрасть воїна
В мільйонний раз перетопи.
І на крутих шляхах вибоїни
Зрівняй — тоді переступи.

1956

* *
*

Падають зорі. І зором засмученим кожну
Я проводжаю. Назад не повернется, ні.
Падають зорі...
Чому мені смутно й тривожно?
Падають зорі.
Минають життя мого дні.
Падають зорі у вічність, у безвість, назавше.
Сяють востаннє,
ще світлі,
та вже не живі.

Гаснуть,
зникають,
мільйони сторіч відпалавши...
Падайте, зорі,—
народжуйтесь в небі нові!

1959

МІЙ ДОБРИЙ СМУТОК

Не виснажений і не замордований
Бруківкою безбарвного буття
Мій добрий смуток, наче кінь некований,
Ковзається на стежці в майбуття.
На творчій стежці, лиш мені призначеній,
Що в'ється крізь терновий живопліт,
Поразками і болями позначеній,
Немов слідами зраних копит.

Мій добрий смуток! Я і сам не відаю,
І сам не знаю — де йому ступить...
За мертвою журюся Антарктидою,
Якої вже мені не розтопить.
А може, за конаючими з опуху,
Бо їх не порятую ще ніяк.
А може, за незнайденими строфами,
Заміненими з горя хтозна-як...
Мій смуток... Він драгує, він підкочує
До горла ком пекучий, як вогонь,
Але без нього й дня прожить не хочу я,
Без вічного супутника мого;

22

Без болю золотого за незвіданням,
Угаданим, як непочутий грім
По блискавці; за ранком ледь розвидненням —
Предтечею бурхливої зорі.

1964

СЛОВО ДО ЖИВИХ

Я до вас не прийду, мене вбито,
Із землею зрівняли мій рів,
У бетоннім мішку Моабіта
Я сконав. У Тремблінці згорів.
Полетів сірим попелом-димом,
Капустяні угноїв грядки.
Чув: зубами гризуть молодими
Качани, мов хрумтячі кістки,

Зондер-вбивці.
Кричу, сповіщаю,
Потойбічною пам'яттю мщу:
Не прощав, не простив, не прощаю,
Не дозволю простити,
Не прощу!

1965

ТОЙ ЧАС, КОЛИ СОЛДАТАМИ СТАЄМО

Солдатами стаєм не в час атаки,
Коли вже перші страхи за плечима
Й читаються ракет химерні знаки
У темряві тверезими очима;
Й чужої артилерії шаління
Хоч голови нам гне, та не спиняє,
І думка про можливу смерть куняє
У петрях мозку нестрашною тінню.

Солдатами стаєм не перед штурмом,
Коли позаду перші переправи,
І перші бойові безжалні сурми,
Й прим'яті плазом по-пластунськи трави;
Й тортури передштурмової тиші:
Терпке ждання навальної тривоги,
І перша цілина замість дороги,—
А ще раніше, друзі, ще раніше:

Коли «люблю» одвічне вперш почуєм
І просто неба п'яно з ним почуєм,
Не годні всю глибіню його збагнути,
Для нього ладні світ перевернути...
А тут і ніч, і цвіт, і губи в губи,
Й усе б віддав, щоб одвернуть од згуби
Цю місячність, і зоряність, і вірність,
Сумирну і бентежну неймовірність.

23

Коли коханих до зірок ведемо,
Пізнавши щастя мед і гіркоту,
І в мить оту, врочисту і святу,
Навік їх оборонцями стаємо.

1966

ОБРИЇ

Мені здавалось — все, що я люблю,
Повинно бути вічним і незмінним.
Тоді ще не блукав я полем мінним,
Під бомбами не падав на ріллю;

Тоді ще я дивився в очі зрячі
Матусі, що засліпла у війну,
І, знані всім, уявлення дитячі
Од всіх беріг, як мрію потайну...

Давно вже не течуть молочні ріки
Для мене в киселевих берегах,
Та з давніх мрій лишається, навіки
Надії незгасаючий жар-птах;

І все — немов побачене уперше,
Хоч проживи, як той Мафусаїл*:
Вже й сили брак — а серце прагне зверхень,
Вже й ніч твоя — а дух воліє крил!

Напевно, в тім і є жорстока добрість
Буття і мрій — ревнивої рідні,
Щоб вічно нас манив далекий обрій
І залишавсь у вічній далині.

1966

І ЗНОВ, ЯК ТОДІ...

І знов, як тоді, в ту хвилину,
В ту хвильку, що стрелила ввіч,
Трагічно і молодо гину
На тризні твоїх протиріч.

То геть проженеш, то покличеш,
Не знаючи пестоцям меж,
То років розлучних не лічиш,
То день самоти проклянеш.

* Мафусаїл — за біблійною міфологією дід Ноя, прожив 969 років. Уособлення довголіття.

І знов, як тоді, я не знаю —
Прийду ще до тебе чи ні,
Воскрес при тобі чи конаю
В шаленій височині...

1967

*
*
*

Осопеним ранком увінчапа,
Від сонця й сама золота,
Іде за метеликом дівчинка,
І це вже для неї — мета.

А він без мети, просто з радощів,
Бо день цей на світі живе,
Купається в мареві пахощів,
Кружляє, летить і пливе...

1967

з циклу «ЕТЮДИ»

ІДИЛІЧНИЙ

Давно уже за вигоном село
Опалим цвітом яблунь розтуманено,
Вже й клевер прозирає крізь зело
Рожевими очима марсіанина.

Поволі по коліна у росі
Піду собі по сріблуні і по золоту,
Образи незаслужені усі
Зневаживши, як це бувало змолоду;

Піду собі по клеверній землі
В луги мої, у річища долинні,
Де мовчки сплять залізні журавлі
Й про щось гудуть високовольтні лінії;

Мину собі зарослі бур'яном,
Ромашками захопані окопчики,
Ярок, де з одноруким чабаном
Польотом на Венеру марять хлопчики...

ГЛОДОВИЙ

Ажурне листя глодових кущів
Гуде безжурним гомоном хрущів,
А в морі молочаю — поїзди:
Мовчання, й гук, і сміх — бозна-куди...

Для них цей глід в убранні веснянім,
Хрещатий цвіт і шелести у нім —
Не радощі, не смуток і не біль:

Снігозахисна смуга — і не більш.
Вони промчать, вони процокотять
Повз тих, що цю байдужість їм простять:
Бо хто ж в лице, коли «прощай!» услід,
Розгледить цей хрущами повний глід!

ПЕРЕДСВІТАНКОВИЙ

Цвіркуни показалися у серпцевій траві,
Їх настійний перегук колобродить в крові,
Кличе в хащі медунки, у прив'язий полищ,
У цупке будячиння, що стоїть, наче тин.
Упаду під березу, цвіркунів розжену,
Закохаюся безтямно у траву запашну,
Буду плакати від щастя на горбатій горі,
Поки іволга сонна заспіва на зорі.

ПАТРІОТИЧНИЙ

Надвечірнього неба
фіалкові глибини,
І півсонця жаркого,
наче кусень хлібини,
І сухий, ледве чутний
передзвін кукурудзи,
Й невідомий Карузо*:
«Ой у лузі, у лузі».
Це — мос.
Мій туман,
Мої луки вологі,
Мої мрії,
мій смуток,
мої вічні тривоги,
Мила серцю краса, неповторні хвилини,
Фіалкового неба надвечірні глибини.

1964—1968

* *
*

Я до дитинства мов прикутий,
А той невидимий ланцюг —
Смак терну й дички незабутий,
Осіньніх вогнищ дивний дух.

* Карузо Енріко (1873—1921) — італійський співак (тенор), найкрупніший майстер бельканто (італійський вокальний стиль).

Крізь товщу літ у тьмяний просвіт
Дитинство дивиться моє,
І перед ним премудрий досвід
В сльозах навколішки стає.

1968

ДО ЛІТОПИСЦЯ

Ще прийдеш, літописцю, чи ти є?
Писатимеш, чи вже й тепер почато
Неквапне й чесне свідчення твоє,
Узяте міцно в мудрості лещата,
Де все підвладне пристрасті одній,—
Віки й хвилини, думність і буремність,—
І неподільно володіє в ній
Твоїм пером сама лиш достеменність.

То що ж, пиши. Пиши і не шукай
Ані благословінь, ані прокльонів,
Обов'язком натхнення спонукай,
Бо ж він один твій подвиг узаконив.

Пиши про все: про тишу й буруни,
Про більма рабства й гострозорість волі,
Але прошу тебе — не омини,
Не обійди суворі наші болі.

Адже в годину грізну і лиху,
В розбурханій глобальній завірюсі
Вони на магістральному шляху
Нам не були затримкою у русі.

Жадаючи лише звияжних віх,
Ми — будівничі, воїни й поети —
Не раз переступали, через них
Чи геть з путі скидали у кювети.

На ґрунт вони лягали і на лід,
Коли повз них ішли комбайни й танки,
Й докірливо дивились нам услід,
Як зопалу покинуті коханки.

О, нам здавались зайвими вони,
Причепливими нам вони здавались.
Та на риштовці й на полях війни
Десь муляла й пекла болюча жалість,
Глибинний жаль за м'якістю сердець,
Безглуздою у вирі неспокою,
І десь щасливий видівся кінець,
І щоб тоді не тільки — навпростець,
А й стежкою вибагливо виткою...

Я знаю, літописцю, ти вже тут,
Між нами ти, живий, хоч і незримий,
І кличеш нас на свій верховний суд,
Пройшовши мідні труби Риму й Криму.

Пиши про все: про хмари давнини
Й про сонце на безхмарних хмарочосах,
Але прошу тебе: не омни
І не обмов тих болів безголосих.

Поглянь: це ж нишком витерта сльоза,
Вона героя в путь випроводжала.
Зваж і її на точних терезах
Із подвигами поруч — на скрижалі.

1969

* *
*

В усьому, що несе добро,
А не хорали й не догмати,
Є сенс, є корінь, є ядро,
Є думка — душі сувора мати.
Краса буя — вона не спить,
Красу плюндрують —
б'ється в муках,
Щоб хаос вічних лихоліть
У мудрих підкорить сполуках.

Не бійся чорних ривчаків
На стомленім її обличчі;
Її безсмертя — біль і гнів, —
Мов виклик вічності у вічі.
Безбарвну формулу суцвіть
Знайди — й розквітне
узбережжя,
Де в часі й просторі тремтить
Жива межа твого безмежжя.

1972

МИКОЛА ШПАК

Микола Іполитович Шпак (справжнє прізвище Шпаковський)
народився 23 лютого 1909 р. в с. Липках на Житомирщині.
Учився в художньо-індустріальній школі, Київському
сільськогосподарському інституті, пізніше — в Запорізькому ІНО.

Ще в 1928 р. вперше виступив у пресі.
Перша збірка поезій «Наркому рапорт» вийшла 1933 р.
З перших днів Великої Вітчизняної війни — на фронті. Член КІРС.
Після відступу з Києва потрапив у полон, а вирвавшись із полону,
організував партизанський загін, що діяв у Житомирській
і Київській областях.

Був схоплений гестапівцями, загинув 19 липня 1942 р.
Довоєнний ліриці М. Шпака притаманні світлі тони,
життєствердний пафос. Поет оспівував соціалістичні перетворення
на селі, натхненну працю радянських людей. В умовах підпілля писав
зокрема сатиричні вірші, спрямовані проти ворога
(поширювались за підписом «Пилип Комашка»).

Вийшли книжки поезій: «В дозорі» (1934),
«Моя любов» (1936), «Багатство» (1938), «Сила земна» (1940),
«Поезії. 1941—1942» (1946), «Жита красуються» (1947),
«Вибрані поезії» (1950, 1952), «Вибране» (1956, 1974).

БЕРІЗКА

Під дощем берізка біла
Край дороги на горбі
Ронить сльози голубі.

Я проїхав, оглянувся:
Залишилася сама
У журбі своїй — німа.

Та берізка, як дитинство,
Залишилась вдалині,—
Так привиділось мені.

1939

СПОЧИНОК

Обривається листя й летить,
Із поживклого дуба спадає
І на сонці, як цвіт, мерехтить,
Як рожеві метелики, грає.

Над усім — голубінь, голубінь,
Непорушного повна спокою.
Тільки в лісі багато тремтінь,
Хоч проходять вітри стороною.

Ліс стрічає заморських пташок,
Що стомилися в ірій летіти,
І тебе, як до нього зайшов,
Щоб душею ти зміг відпочити.

1939

* *
*

Аероплани над селом,
Аероплани над селом
І павутинна тиха осінь;
Вже час сріблить землі чоло
Й моє каштанове волосся.

В просторах радість, теплота,
І в серці радість, теплота,—
Увесь я сонцем оповитий
Іду. Дорога золота
Біжить у степ, дощами змитий.

1939

МАТЕРІ ДРУГА

Я до тебе через цвинтар йшов,
Тільки не побачив, не знайшов...

На кутку жила ти, край села,
Крута стежка через гору йшла.

Крута стежка, як твоє життя,—
Більш нема до нього вороття.

Нахилилася шипшина в сніг
Аж на стежку, аж до моїх ніг.

Був колись у тебе син один...
Тільки де він нині, рідний син?

Проти німця воювать пішов.
Навістить тебе від нього йшов.

Твою хату запалили пси,
Щоб боялись люди їх усі.

А тебе за те, що син Іван
Був червоний славний партизан,

Положили в землю, в білий сніг,
Під кущем шипшини біля двох доріг.

Біля двох доріг тих край села
Через цвинтар стежка пролягла.

с. Дилки,
11.ІІ. 1942 р.

ДОЖИДАЄМ

Де ти, Федоре, мій брате,
Як живеш ти, що ти робиш?
Чи бійців своїх торопиш
На Україну пуга рвати?..

Снився матері ти часто,
Рідним сестрам в цю годину...
Поросла доріжка рястом,
Де пройшов ти біля тину.

Дожидаєм, дожидаєм,
Дожидаєм цілим краєм
Всіх вас, милих, на Україну.
Бийте полчища ворожі,
Ми, чекаючи, поможем,
Міцно битимемо в спину...
Поспішай ти, друже-брате,
Нас з неволі визволяти!

1942.

БАЖАННЯ

Ти так хотіла сина,
Похожого на мене,
Щоб він, кохана Зіно,
Тобі казав би: нене...

Ти так його хотіла
І разом з тим боялась,
Голубко сизокрила,
Тому цього не сталося.

А то б він ріс, тривожив
І радував би матір,

Такий на мене схожий,
Моїм ім'ям названий.

Ходив би він до школи,
Співав би пісню волі,
Що воїн, я, Микола,
Складав у лісі, в полі.

Я в братській буду, Зіно,
Лежати поміж кленів...
Ти так хотіла сина,
Похожого на мене.

*В Х-ському лісі,
10 травня 1942 р.*

ІВАН ВИРГАН

Іван Онікійович Вирган (справжнє прізвище Вергун) народився 1 червня 1908 р. в с. Матвіївці на Полтавщині (тепер Черкаська обл.). Навчався в Кременчуцькому педтехнікумі, учителював. Закінчив Харківський університет.

В роки Великої Вітчизняної війни працював у фронтовій пресі; після війни займався літературною діяльністю. Друкувався з 1929 р. Перша збірка поезій «Озбросна лірика» вийшла 1934 р.

Крім поетичних творів, писав оповідання, багато працював у галузі поетичного перекладу. Разом з М. М. Пилинською уклав російсько-український фразеологічний словник (опублікований в журналі «Прапор»).

І. Вирган виявив себе в творчості «знавцем душі трудящої людини» (П. Г. Тичина), тонким майстром слова, поетом-філософом. «Велика й нелегка історія нашої країни етап за етапом вкарбувалася в сторінки Вирганової поезії», — писав інший поет, В. Мисик. Художньо-філософською серцевиною віршів і поем І. Виргана є осмислення новизни радянського світу в соціальному й духовному вимірах. Помер письменник 12 січня 1975 р.

Основні видання: «Сад дружби» (1935), «Щастя-доля» (1938), «Поворот сонця на літо» (1947), «Матвіївка над Сулою» (1949), «Країна щастя» (1951), «Вибране» (1956), «В розповіді літа» (1959), «Над Сулою шумлять явори» (1960), «Лірика» (1961), «Вибрані твори» (1965), «Краса» (1966), «Питиме зілля» (1967), «Серце» (1969), «Поезії» (1976, 1981), «Твори» (1983).

СОЛОВЕЙ

Солов'я збентежив трепет яблуневих віт:
Як же йому вищебетать на деревах цвіт?..

Тьохнув раз — покотились у саду гілки,
Вдруге тьохнув — залуцали там і там бруньки.

І дедалі все дзвінкіше соловей співав,
І натхненніший дедалі спів його ставав,

І все більше розпускалось цвіту на гілках,
І все дужче, все солодше сад на сонці пах...

А коли вже зовсім біла стала кожна віть,
Солов'я не стало — весь він перелився у цвіт!

1936

ЩАСТЯ-ДОЛЯ

Подруго веселки і раїни,
Чарівнице серця і думок,
Дівчино з-над Ворскли, Катерино,
Перейди калиновий місток!
Ти смієшся, простягаєш руки,
Наче здавна-здавна ми рідня...
Так ходімо ж просто навмання,
Позабувши клопоти й розлуки,
Жовту косу сто раз розплету
У солодких травах, у цвіту.

Не хвилюйся, це не чари квітня,
Не хвилиний настрій. Ні, це знов
Прокидається тисячолітня
Наша заборонена любов. ..
Це вона свої закуті крила,
Боркані залізом і вогнем,
Стокопитим топтані конем,
Перший раз по-справжньому розкрила.
Скільки зір померкло в небесах,
Скільки трав погіркло у степах!

То ж тебе по дніпрових просторах,
Де пугали з клетотом орли,
По тернистих балищах і зворах
На аркані, бранку, волокли.
То від тебе вічно відхиляли
Ясне сонце, небо голубе,
То тебе за правду катували,
Убивали й вішали тебе...
Ти замарилася, ти смутна?
Тільки то ж прадавня давнина!

Знов і знов безсмертною була ти,
Щоб любити край свій у цвіту,
Брати льон, випалювать палати,
Мріяти про долю золоту.
Ти стояла разом із братами
У вогні Жовтневих барикад,
Щоб не повертатися назад,
Щоб уся земля цвіла садами
І щоб склав про тебе пісню я,
Катерино, радосте моя!

І тепер негоже нам з тобою
Про недолу думати гірку,
Як не личить більш тобі вербою
Плакати, схилившись у ріку.
Пахне хлібом вечорове поле,
Пахне медом росяна лука...
Ти ідеш, квітуча та струнка,
Подруго веселки і тополі.
Отакою ж, чисто уві сні,
Зроду-віку снилась ти мені!

Славмо ж весну і любов, дівчино,
Хай сап'янці тьохкають твої,
І нехай з пісень моїх віднині
Переймають голос солов'ї.
До твого низенького подолу
Припадають квіти духмяні...
Як же не любить тебе мені,
Як же не співають про щастя-долю?
Нам тепер (доволі мук-розлук)
Більш ніхто вже не розніме рук!

1937

ОПОВІДАННЯ ПРО ДІДА ОХРІМА

Не топтати уже ніколи
Надорільського рясту їм...

І зостався у всім околі
З перевесників сам Охрім!
Вже синів його у артілі
Звуть дідами, і раз у раз —
Кожен рік — невістки-роділлі
Носять правнуків напоказ.

Смерть зближається, і, видимо,
Не застане його весна...
Якби зіллям яким питимим
Хоч труну вмаїла вона!
Похолонула кожна жила
В тілі виробленім, старім —

Відлетіла набезвік сила,
В чорну землю ввійшла, як грім!
І лежить Охрім, як із воску,
В рідній хаті на подушках.
Сич пустив уже поголоску
На вмируще по всіх кутках.
Рід наніс йому знадвокола
Щонайкращих страв і пиття:
Іж і пий — усього доволі,
Все зготоване до пуття.
Паляниця, на сонце схожа,
З печі вийнята, — прочаха,
Із коновки вода погожа
Зрубом, берегом віддиха;
Весь в полумисках біля нього
Стіл скидається на щільник,

Та байдужий Охрім до всього —
Умирає старий рільник.

По надвір'ю метіль гуляє
І, бурхаючи навкруги,
Перемерзлі садки гойдає,
Витрубляє в гучні роги.
Хтось лопатою попідстінням,
Відкидаючи сніг, шуга,
А йому здається — камінням
У млині гримить вітруга.
І мотає Охрім руками,
Ніби млин той гальмом спиня...
Хуга стихла. В вікно гілками
Простягається яблуння.
Раптом бачить старий у полі
Між худобою хлопчача:
Лікті голі, коліна голі,
Весь він схожий на будяка.
Був хлопчак, а зробився миттю,
Перекинувся парубчаком,
Очі виповнилися блакиттю,
Чуб на очі навис крилом.
М'язи дихають крізь рукава,
Стуговонить у кулачках кров,
А навколо гуляє слава,
Що пастух бугая зборов.
Сіпонувся Охрім в постелі
І зітхнув, що аж рушники
Сколихнулися по оселі,
Що аж божкнули невістки.

Тут простягся поперед дідом
Сизий степ, мов крило орла:
Хмари бігли блакитним світом,
А зеленим пашня текла.
По високій шумкій пшениці,
Крізь її колихкі вали,
Самоскидку, мов жовту птицю,
Тягнуть, хекаючи, воли.
А волів поганяє дядько.
І не може Охрім ніяк
Упізнати його... Догадка
Освітила пам'ять: хлопчак,

1942 РІК

Зостався безлітній сивий дід
І руських двойко внучаток.
Ото з родини весь рід і плід —
І кінець, і початок.

Парубііко, що пас худобу,
В багача працює за сніп!
І всміхнувся Охрім: хоробу
Заробляш ти, а не хліб!

Знов де й ділося все, запало,
Провалилось у пропасну...
Тут-то села завирували —
Почали за землю війну.
Заблицали на сонці коси,
Замаячили трійчаки,
І тікало глтайство в лози,
В ліс вело свої ярчаки.
Бідняки піднялись, як туча,
Кров лилася на зелень врун,
І приймала земля хитюча
Попідкошуваних — без трун.
І земля відійшла селянам —
Трударям. Подивись — чи ба,
Як розкинулись океаном,
Як шумлять артільські хліба!
Сивий дід стоїть під хлібами,
Ледве колосу дістає.
Рушив з місця й пішов полями
Оглядати добро своє...
Тут Охрім жахнувся раптово:
Де ж він дівся, той дід? Хіба
Не його ця земля медова,
Не його ці буйні хліба?..

Розмикає важкі повіки,
А круг нього стоїть весь рід.
Ой, це ж він лишає навіки
Завойований в Жовтні світ!..
І рвонувся Охрім з постелі,
Як дитя, до вікна приріс:
Лід тріщить уже на Орелі,
В чорних протавках сівокіс...
І поникнув. Сини під руки
Неживого батька взяли.
А на ранок сніги зійшли
І окинулись рясом луки...

1937

Він забув уже, як і ходити,
А вони ще й не вміли. І ніде жити,
І ні хліба, ні палива в них нема,
А вже зтого й зима...

СЛАВА БІЙЦЯ

Під груди влучено його —
Товариша мого.

Упав під вербкою, як біг,
На цвічений моріг.

Подаленів огонь, і дзвін,
І гук, і грім, а він —

Він сам остався в майовім
У зіллі запашнім...

Над ним туди, де рідний край,—
Його наземний рай,—

Мов ті солдатські листівки,
Біжать-спішать хмарки,

А він не то листка пошлять,
А навіть написати

Не може ньєці в рідний край
Останнього «прощай!».

Край нього струмись гомонить
І все вперед біжить,

А він і з місця не зрухне,
Ба й пальцем не кивне...

В руках ще теплої автомат,
Ще в вухах грім гармат,

Ще в бчач сяє день ясний,
А він вже — неживий...

І чим йому я поможу,
І що тепер скажу?..

Вперед упав він — так, як біг,
За рідний край поліг.

Усе, що міг, усе, що мав,
За правду він віддав.

Але яка ще вища честь
В житті людському єсть!

Колись усохне вербка та,
Зело поодцвіта,

Не стане в небі тих хмарок
І висохне струмок,

А славі чесногб бійця —
Ні краю, ні кінця!

1946

* *
*

Коли я йшов до тебе вчора пізно —
В кущах сукались снігові цівки
І з-під ярких підків моїх залізною
Все верещали мерзлі ластівки...

А як вертався нині на світанні —
Вже ткалися конвалії в кущах
І ластівки в натхненному мовчанні
Ліпили гнізда на моїх плечах...

1946

ПРОВЕСНЯНА ЛЮБОВ

Тільки вчора хуга вломпла
Свій сліпий, біснуватий літ,
А сьогодні вже — чусш, мила? —
Роз'ячався по дахах лід...

Сіль посиніла у солянці,
Перекинулась озерцем,
І тоголітня мушка в склянці
Ворухнула сухим крильцем;

По надвір'ю в ганки й піддашки,
В мерзлу землю — тверду, як сталь, —
Забиває перлові цвяшки
Голубиним крилом відталь;

Вже міські тополі відвохлі,
Наче тії радіощогли,
Добре чують з далечини
Журавлиний шерех весни...

Але добре — ти віриш, мила? —
Його чую тепер і я.
Це мене таким чуйним зробила
Провесняна любов твоя!

1947

З «ВЕСНЯНИХ ЕКСПРОМТІВ»

1

Це що ж за диво з нашою вербою?..
Ще звечора вона біля ставка
По-мертвому сіріла над водою,
А це, диви, зелена вся яка!..

Хіба що, може, вискочивши миттю
Вночі з води, ретельний водяник
Її обкинув рясковою ситтю
І знов собі десь під водою зник?!

2

Чи сон, чи справді сад вночі розцвів
І геть підплив туманом ще до світу?
Ой ні — то зграя білих лебедів
Пливе з холодних весняних ставів
Кудись у літейлі затони літа...

Але чого ж і ти в Дунай бредеш?
Вернися, любко, — може, це й не сниться!

38

Я так боюся, що як раптом теж
Ти з лебедями станеш лебедця
Й павіки десь від мене попливеш?..

1947

НАПРОВЕСНІ

Мороз ще такий моцар-залізник,
Що куди твоє діло!
І ходить по місту ще важно так,
Чобітьми порипує сміло,
І вус напрутив, як дріт:
Я тут хазяїн, мій це світ!
А під його тугою рукою
Ще й сніг тримається туго.
Та дарма — вже сонце ходить горою,
Що день, то крутіші виводить дуги.

Скоро, скоро усе те міцне, тверде,
Все те залізне
Незчується, як і вклякне, й упаде,
Як на всі боки й бризне.
І зненацька вода —
Весняна, молода —
Побіжить гомінкими струмками
У балки і в яри,
У грядки і в двори —
Всі низини поробить морями.

І, легко зітхнувши на повні груди, в ті дні
Усе заспіває нової осанни весні!..

1959

ВЕЧІР

Там, де сонце запало за дальню гору, —
Вже й загладилося.
Мла
Обернулась на тьму.
Боката, важка
Присопла, присіріла до двору
І тихо, лагідно:
«Му-у-у!..»

Підождала, дчинила ворота рогом,
Суне стежкою...
Стала перед порогом
І знов, та вже трубним голосом:
«Ду-у-у!..»

39

АНДРІЙ ВОЛОЩАК

Андрій Васильович Волощак народився 31 серпня 1890 р.
в с. Мшанці на Дрогобиччині в сім'ї селянина.

Закінчив гімназію в Перемишлі. У першу світову війну втратив зір.

У 1914—1916 рр. учився в Празькому університеті.

Працював у робітничих організаціях Західної України.

Друкуватись почав 1913 р., перша збірка віршів «У темі горю»

вийшла у Львові в 1934 р. Автор зобразив гірку

особисту долю, соціальні контрасти буржуазного світу,

линув думками до братів на Схід.

Після воз'єднання західноукраїнських земель з Радянською Україною

цілком присвятив себе літературі. Член КПРС.

Його поезія сповнилась радісними почуттями визволеної людини.

Помер 20 серпня 1973 р.

Видання: «Поезії» (1941), «Серед блискавиць і громів» (1946),

«Серцем бачу» (1947), «Спів Карпат» (1952),

«Все тобі, Вітчизно!» (1954), «На Верховині» (1957),

«Вибране» (1961), «З верха на верх» (1974) та ін.

ПІСНЯ

Ой по саду мий мій ходив
І зелену руту посадив.

Розцвіла та рута, розцвіла
У саду вишневім край села.

Зелена рута вся в росі,
Чом ти не зі мною, мий мій, сів?

Чом з другою тихо гомонш?
Чом ти моє серце так ранш?

Сохне-в'яне рута на тину...
Ой не маю втіхи ані спу.

Смуток давить серце, тисне груди:
Наше щастя вкрила каламуть.

Ой розцвіла рута, розцвіла,
Та зламала руту буря зла.

Вітер ніжне листя розметав...
Ой чом ти, мій мий мий, не той став?

Чом другої руті не садиш,
Чом на мене ніжно не глядиш?

1929

ЗИМОВИЙ ВЕЧІР

Неначе придорожній камінь,
Стою на вигоні під вечір...
У кожущині стертій, рваній,
Що клаптями лягла на плечі.

Стою... Дивлюсь: хтось вівсік віяв,
Знялась над далечтю пилюга,
Повисла обрію на віях
І смугами лягла в яругах.

Стою... Дивлюсь... Дзвенить повітря...
А місяць чисто розсріблвся...
Якби не стужі гостре вістря,
То й я б у сріблі цім розплився.

Та вістря це й вуглини жару
Нагадують земні речі:
Про постолів діряву пару
Й кожух, що в клаптах ліг на плечі.

1935

ВЕСНА

Вона йде, а очі синії,
Десь з-за гір, із-за лісів,
Полям, гаєм, полониною —
У цвітінні, у красі.

Теплим зором з неба звіяла
Хмар важких густий туман,
Льоном, льоном скрізь засіяла
Неба світлий океан.

Шум пішов між верболозами,
В жовтім пуху всі гілки.
Занімілі під морозами,
Знов з узбіч бринуть струмки.

І луною десь у синяві
Перелітні журавлі...
А десь тенором на типові
Дзвонить півень у селі.

Наче риба з хвилі, блискає
З-попід скиби гострий плуг.
Лине зір за трактористкою
Тих, що вийшли в поле, в луг.

Це ж бо вперше в цій закутині
З криці кінь, мов буревій,
Розкидає горем сплутані
Меж тенета вікові.

1947

ВИЩЕ СЕМАФОРИ!

Нам летіти
В світ орлиним летом —
Буйна юність
Весною із віч...
Нам пройти і шир,
І глиб планети
Для змагань
І для чудесних стріч.
Нам шляхи мостить
На бездоріжжях,
Трактором
Будити цілину,
Запалом,
Трудом юнацьким, свіжим
Проложить
В майбутнє борозну.
На Донбас,
На Півночі безмежжя,
На каскади
Ангари-ріки
Ми пройдем
Як днів прийдешніх стежі,
Як нових доріг
Будівники.

З підземелля —
Сонце йдем добути,
З бурних рік
Підняти грому міць
І впрягти
В міжзоряні маршрути

Жар ядра
І силу громовиць.
Попереду
Далеч голубіє...
Гей! Хто з нами —
Крила розправляй!
Ми — крилаті...
Горді наші мрії —
Дальніх мет
Розкрили небокрай.

Тож, Вітчизно,
Вище семафори
Підіймай
Над схрещенням доріг,
Щоб пройти
У Завтра неозоре
Через днів
Неходжений поріг.

Гей, летім у світ
Орлиним летом!
Буйна юність,
Грай із наших віч!
Ми пройдем
І шир, і глиб планети
Для змагань
І для чудесних стріч!

1957

ГРИГОРІЙ ПЛОТКІН

Григорій Давидович Плоткін народився 22 грудня 1917 р. в Одесі в сім'ї службовця. Закінчив Одеський університет, аспірантуру при кафедрі історії української літератури. Навчання поєднував із співробітництвом в газетах і театрах. У 1936—1941 рр. очолював Одеську письменницьку організацію. Учасник Великої Вітчизняної війни. Член КПРС.

Перший вірш надрукував 1931 р. Поет, драматург. Перша книжка віршів «Свіжий вітер» вийшла 1934 р. Ліричні та ліро-епічні твори Г. Плоткіна присвячені людям палкої вдачі; поета приваблюють образи комуністів, мужні життєві долі. Віршована повість про декабристів «Вісники свободи» (1955) є вагомим внеском у розробку історичної тематики.

Основні видання:

«Народження весни» (1936), «Книга лірики» (1937), «Подолання простору» (1940), «Лінія вогню» (1948), «Пісні та вірші» (1951), «Слово солдата» (1958), «Ясно бачу» (1960), «Лист до ЦК» (1964), «Ровесники» (1967), «Вибране» (1977).

Солдат рушає в путь свою
І промовляє серцем чистим:
— Якщо загину я в бою,
Вважайте — вмер я комуністом.—
Висока честь — вперед іти
І в бойовім диму походів
Не знати іншої мети,

Як щастя звільнених народів.
Ніхто не спинить наших лав,—
У нас в душі бринять одверті
Слова,
які солдат сказав,
Збагнувши суть життя і смерті.

1945

МОГИЛА РУСТАВЕЛІ

Сміло кидаючи виклик
Горю,
кривді
і неславi,
Залишаючись, як личить,
Вірним правді до кінця,
Він прийшов сюди босоніж
Із далекого Руставі
І привіс гаряче серце
Під одежею ченця.
Над старим Єрусалимом
Ніч стояла у мовчанні,
Феску місяця пожовклу
Збивши хвацько набакир.
Ніч не знала,
що цей смертний —
Автор «Вепхiс ткаосанi» *
І що мир прийшов з ним разом
У Христовий монастир.
Незабаром в тому храмі
Розцвіли похмурі стіни
І на фресках засріблився
Сніг кавказьких верховин.
До грудей Шота притиснув
Ніжну гілку Палестини,

Що здаля його мавила
І вела за сотні гін.
Пропливли віки поволи
Над могилою поета,
Довелось йому почути
Грім гармат і посвист куль,—
Він не знав,
що Автанділа
Кинуть тут в арабське гетто,
Що птахів направить хижих
На Йорданію
Джон Буль **
Дням майбутнім
Руставелі
Пильно дивиться в обличчя,
І слова його влучають
В чорне серце ворогів,—
Як ніхто,
він добре знає,
Що таке середньовіччя,
Він давно йому
безжально
Смертний вирок провістив.

1958

ТІНЬ

Коли цвіте зелена далечинь
І кличе нас осяяна дорога,
Як вірний пес,
брече за нами тінь,
Коротка вдень,
надвечір — довгонога.

* «Вепхiс ткаосанi» (груз.) — «Витязь у тигровій шкурі» — назва безсмертного твору Руставелі.
** Джон Буль — традиційне іронічне прізвисько англійського буржуа.

Вертаєшся,
і тінь твоя мерщій
Біжить вперед,
не знаючи спокою,
Вона живе,
тому що ти живий,
Тому що сонце сяє над тобою!
Та в сонячній японській стороні,
Де сакура рожева розцвітає,
Побачив я на кам'яній стіні
Тінь юнака,

якого вже немає.
Ні, не вважайте це за маячню
Чи створену дияволом легенду:
Байдужий камінь
вицвів від вогню
Навколо того,
хто згорів дощенту!
В час, коли небо,
тріснувши немов,
Розверзлося і до землі схилилось,
Він, кажуть, на побачення ішов
До дівчини,
що трохи запізнилась.
Відтоді поспіша вона сюди
До нього влітку,
навесні
і взимку,

Та тільки тінь вселюдської біди
Липилась тут
на атомному знімку.
Спиніться, люди!
Совість поколінь
Нехай здригнеться від цієї плями!
Пильнуйте,
щоб довіку ваша тінь
Була усюди нерозлучна з вами!

1963

РОЗДУМИ

Нехай було це тільки маренням,
Є в маренні своя краса:
Я у думках літав з Гагаріним,
З Титовим краєв небеса.
Та не судилося над хмарами
Сягати дальньої зорі:
Мене з моїми окулярами
Не пустять в космос лікарі!
Я знаю, скажуть:
— Вже за сорок вам,
Не вийде з вас тепер герой:
Змагатися з космічним мороком —

Не те вже серце,
вік не той! —
Дурниці!

Годі! Не анкетою
Серця вимірювати слід,
А зовсім іншою прикметою,
Яка дає на все одвіт:
Хіба не ми почали росними
Стрічали ворожий вогнепад,
В шістнадцять

вже були дорослими
І не старіли в шістдесят!
Коли не любиш землю гаряче,
Ніколи в небо не злетиш!
Віднині,
висотою марячи,
Не можна жити, як раніш!
Ми не сльотою і досадами
Ведемо лік прожитих літ:
У кожному добрім ділі й задумі
Свій космос є
і свій політ!

1963

БАЛАДА ПРО СОЛДАТА

Пам'яті Ярослава Галана

Де надвечір'я, ніби у задумі,
Димком від люльки плине спроквола,
Завмер Солдат

в цивільному костюмі
Над бруствером письмового стола.
Тут біля нього

в хмарнім передгрози
Проходить фронт,

гуде передова
І, підняті до бою по тривозі,
Вже у рядки шикуються слова.
Примруживши зіркі сталеві очі,
Солдат уважно дивиться вперед,
І чергами короткими туркоче
Друкарської машинки кулемет.
У кожній фразі,

в кожному уривку
Прицільна точність,—

не зіб'єш з путі!
Закладено в абзаци вибухівку
І вихідний рубіж дано статті.
Вона дзвенить, готова до атаки,
Як зброя, кута правдою доби,
А десь жовто-блакитні посіпаки
Тризубцями скрегочуть від злоби.

Ім в унісон гарчать по всіх завулках
Уїдливі, мов сирість восени,
Благочестиво-хижі трясуні
У клубуках,
у митрах,
у ярмулках.

Та звик Солдат до їхніх голосінь —
Не раз,
слова його почувши щирі —
У фронтовім розпеченім ефірі,
Священники йому кричали:

— Згинь! —

А клишоногий карлик із Берліна *
За ті памфлети і коментарі
Погрожував,

що автор неодмінно
Віситиме на першій ліхтарі.
Але з червоним полум'ям заграв
Прийшла невдовзі до катів розплата,
І голос невмирущого Солдата
Над їхнім Нюрнбергом пролунав.
Коли ж простори розцвіли святкові
Й набрало рідне сонце висоту,
Солдат вернувся додому.

Він у Львові

Після війни, як завжди, на посту.
Бій ведучи за світлі мрії людства,
Усіх, чия покликання — це труд,
Він од ворожих береже отрут,
Таврує зраду,

фальш

і словоблудство.

Йдучи до правди тільки навпростець,
У кожній хаті він стрічає друга
Й не знає,

що ззаду

найманій бандюга

Заніс над ним іржавий топірець.
...Солдат в бою віддав своє життя,
Щоб чисте небо сяяло над світом,
І нам,

живим,

лишилась заповітом
Залита кров'ю автора

стаття.

Щодня росте Прийдешнього споруда,
В яку цеглину він поклав свою,
Навік зайнявши місце в тім строю,
Що й Мате Залка,

Фучік

і Неруда.

Слова, що ним поставлені на чати

* ...клишоногий карлик із Берліна — Геббельс Йозеф (1897—1945),
один з головних німецько-фашистських воєнних злочинців, ідеолог расизму;
з 1933 р. очолював пропагандистський апарат гітлерівського режиму.

У той відкритий хуртовинам час,
На повну міць продовжують звучати,
Своїм вогнем запалюючи нас:
В дні перемог і зоресяйних злетів,
Коли спокоем дихають гаї,
Не забувай —

ще бродять по планеті,
Не склавши зброї,

недруги твої!
У них сьогодні справи невеселі,
Тому вони й не гребують нічим:
Вигадують якісь нові моделі
«Соціалізму»,

вигідного їм.
У наші пробираючись широти,
Лазутчики заокеанських зграй
Нашіптують дешеві анекдоти
І рекламують свій прогнилий «рай»...
В містах у нас

оті зальотні денді
Скрізь нишпорять по смітниках старих,
Шукаючи так званих «дисидентів»,
Щоб срібняками спокусити їх.
На пережитки й ветхі забобони
Знов роблять ставку голі королі,
Але свої «п'ятої колони» *

Їм
на радянській
не створить землі!

Пліток не слухай!
А коли вночі
Піймаєш раптом їхню передачу,
Рівняйся на Солдата!

Не мовчи!
Перо напоготів!
Давай їм здачу!

Хто має переконання тверде,
Той розвінчає будь-яку підлоту
І ворогам

ніколи і ніде
Не буде поступатись ні на йоту!
Хай завжди світ сколихують до дна.
Й живуть в серцях нового покоління
Неспокій Ярослава Галана,
Відвага Ярослава Галана,
Завзятість Ярослава Галана,
І гарт його,

і совість,
і горіння!

1975

* «П'ята колона» — фашистське підпілля в Іспанській республіці під час Національно-революційної війни 1936—1939 рр. (чотири колони фашистських за- колотників наступали на Мадрид, а п'ята чинила підступні акції в тилу). В період другої світової війни так називали фашистську агентуру в різних країнах.

АБРАМ КАЦНЕЛЬСОН

Абрам Ісаакович Кацнельсон народився 1 січня 1914 р.
в м. Городні на Чернігівщині в сім'ї вчителя.
Закінчив Київський університет і аспірантуру при кафедрі теорії
літератури. Перша збірка поезії «Краплі сонця» вийшла 1935 р.
Під час Великої Вітчизняної війни був кореспондентом
армійської газети. Член КПРС.
У поезії А. Кацнельсона, що охоплює тривалий історичний період —
з передвоєнного десятиліття до сьогодні, знайшли свій відгомін
істотні події та настрої в житті країни.
Схильний до поглиблених спостережень і роздумів, поет аналізує,
підсумовує діла своїх сучасників, виражає внутрішній світ
радянської людини.
Виступав А. Кацнельсон і як критик та теоретик поезії.

Вийшли збірки поезій:
«Достигають плоди» (1938), «Ряст» (1940),
«Передній край» (1947), «В ім'я життя» (1953), «Погожі дні» (1956),
«Ракети й солов'ї» (1960), «Посеред бурі» (1963), «Бурштин» (1969),
«Атоми душі» (1974), «Пісня єдності» (1978), «Осіньне гроно» (1979),
«Відчуття орбіти» (1983), «Вибране» (1984) та ін.

* *
*
О мій поліський рідний край,
лісів замріяна дорого;
іди й поезію читай
з уривків неба голубого...

1936

ПЕРЕД НАСТУПОМ

Лежить земля, тверда, розпечена,
дощу чека, щоб напоїв.
Мов перед бурею, Донеччина
мовчить в передчутті боїв.

Стоять під хатами і клунями
в соломі танки й тягачі,
і тільки дальніми відлуннями
гудуть машини уночі.

Лише на мить засяють фарами,
і знову темно, як було.
Та ще засвітяться пожарами
од бомби ліс а чи село.

А вдень в степу здається порожньо,
лиш тужно хилиться ковил.
І сипле вітер, наче борошно,
із гір крейдяних сивий пил.

І у саду, де пахне сотами,
окопом зранена земля.
Розриті дотами і дзотами
ліси, городи і поля.

Знамена скучили за славою,
ждуть, щоб у бій взяли бійці...
І марить парубок Полтавою
під Лисичанськом, на Дінці.

1943

* *
*
Юнак і дівчина... і зорі... і каштани...
Рука в руці — і дужче серця стук.
Одні зберіг би в світі я кайдани —
кайдани сплетених любов'ю рук!

1962

БАЛАДА ПРО СТРУНИ

Ходив із скрипкою у парі
він майже все своє життя.
Вона лежала у футлярі,
мов у колісочці дитя.

Як за гестапівським наказом
йому сумна прослалась путь,
ішов, як завжди, з нею разом,
ще встиг і фрак свій одягнуть.

Коли ж, хитнувшись, серед яру
в житті ступив останній крок,
з осиротілого футляра
упала скрипка на пісок.

Він простягнув до неї руку
і, доки вдарив смерті струм,
блідими пальцями пиліюку
старанно струшував зі струн...

1967

КРИЛА

Коли дививсь на літаки у небі,
то думав: як птахи, вони малі.
Лиш в дні війни так близько, поруч себе,
побачив їх на полі, на землі.

Стояв літак, орлино розпростерши
з червоними зірками два крила.
Я став під ними — і відчув уперше:
з тих крил до мене сила прибула.

Я бачив «юнкерс»... Льотчик був там катом:
він у жінок і у дітей стріляв.
Чі його не назову крилатим,
хоча літак його і крила мав.

Так діалектики мене учила
сувора правда на шляхах війни:
не поспішай радить, як бачиш крила,
ти спершу придивись — чиї вони.

1968

ВІЗ

В сорок п'ятім в травневому Відні
я побачив поліський наш віз.
У краї ті — далекі й нерідні —
він проїхав без мита і віз.

Із частинами нашого війська
сто доріг подолав, сто мостів.
І тепер у столиці австрійській
барабанно отақ гуркотів.

53

Весь квартал був тим гуркотом повен,
той квартал, де будинок, в яким
жив, творив колись Людвіг Бетховен
в геніальнім шаленстві своїм.

Та поліських возів наших звуку
не записано в жодній з сонат.
Ще й підковами лунко по бруку
стукотів наш гнідий Росіант.

Хоч стомивсь, та ступав граціозно.
Де зростав він? Придибав звідкіль?
Воза ж, певно, робила обозна
із Горідні моєї артиль.

Знаний ще з оперет, з декорацій,
Відня світлий помпезний пейзаж,
фешенебельні жовті палади —
і от раптом такий екіпаж.

Здивувавшись сама цьому диву,
злізла з воза дівчина-сержант
і коневі вплела в чорну гриву
із сатину червоного бант.

Я дививсь на коня цього й воза,
слухав марш тріумфальний коліс.
Що ж, можливо, комусь воно й проза,
а мені ж був як пісня той віз...

1970

Є В СЕЛАХ КРУТІ ОБЕЛІСКИ

Є в селах круті обеліски —
стоять на майданах вони.
На плитах вкарбовано списки
сільчан, що нема їх з війни.
Гучніше за всякі оркестри
в безвітрі гранітних знамен
беззвучно волають реєстри
святих незабутніх імен.
Он батько тут поруч із сином,
а он і всі разом сини.
Рушали в пориві єдинім
і в смерті з'єднались вони.

Безвусі, ну зовсім ще діти.
І хтось тут поклав на граніт
рядами полеглими квіти —
в буянні обірваний цвіт.
А хтось ще малесенький жмуток
у склянці з водою приніс
із саду свого незабудок —
блакитних небесних тих сліз...
І тиша навколо. Лип висвище
щось в вітті сполоханий птах,
і голосно дідове прізвище
читає онук по складах.

1970

ОСВІДЧЕННЯ

Стаю все жадібнішим до краси:
хвилинами дивитись можу в захваті,
як хмар жар-птиці на вечірнім заході
дзеркаляться у крапельках роси.

Таке вже не повториться, мине
в мого життя короткочасній повісті.
Тремке чуття свої тимчасовості
усе частіш охоплює мене.

І не навіяне чуття оте
модерними книжками з філософії
чи світу атомною катастрофою,
яка, що, як її не стримати, гряде.

Ні, ні, то життєлюбства ненасить,
то плід його не знавої ще скнарості,
яка приходить на порозі старості,
коли і мить боїшся загубить.

І прагнеш увібрати все навкруг
у спраглі очі: любе, неповторне це
і те, як гілка он до гілки горнеться,
цей вітерця легкий, ледь зримий рух.

Той рух, той плин я здавна ще люблю,
і так не хочеться навік застигнути —
і все спішу, щоб тільки більше встигнути,
немов ковтки у спеку, дні ловлю.

То не приреченості почуття,
а часового, я сказав би, голоду,
якого ми, на жаль, не знаєм змолоду,
і пізно так приходить каяття.

І, може, мудрості то вищий знак,
як зрозумієш: найдивніше диво — це
життя...
Ніяк вже очі не надивляться,
і руки не наробляться ніяк!

1972

ОБОРОНЦІ ПРЕКРАСНОГО

У Києві, в Голосіївському лісі, на тому пагорбі, де стоїть нині літературно-меморіальний музей М. Т. Рильського, восени 1941 року був командний пункт оборони міста.

(З газет)

Це було восени в сорок першому році.
Стало фронтом тоді лісове Голосієво.
І у лісі поживклому куль чорне сієво
колосялося смертю на кожному кроці.
На КП тут сидів генерал, що полки його
зайняли всі траншеї на цій висоті.
Йшли сюди ополченці народні — оті,
що стояли на варті прекрасного Києва.
Оборонці прекрасного! —

так би і слід
їх назвати усіх — командарма й солдата,
що на смерть тут стояли...

І де було знати,
що отут по війні — лиш мине кілька літ, —
де останній замовк уночі кулемет,
де zostались лиш каска і клапті шинелі, —
у облозі дерев, у привітній оселі
буде жити і вірші писати поет.
Той поет, чий сонет ополченець-філолог
тут напам'ять читав молоденьким бійцям
і поему про них написать обіцяв,
та не встиг — обірвав так зненацька осколок...
— Ні, — скажу, — це не просто собі випадковість,
що отут, де круте бойовище було,
оселилося в Домі сердечне тепло,
оселилися пісня, поезія, совість...
Сивий маршал поезії. Бачив він звідси
обрій дальніх віків.

Брали гору круту
і вважали ми щастям, долаючи східці,
підійматись в цей Дім, на його висоту...

Вже поета нема. В барви мудрої осені
одяглися дерева його у саду.
В Голосіїв на осені світлі запросини
в Дім поета я знову по східцях іду.
Тут КП був колись. Вже сліди від траншей
поросли — і там квіти палають на сонці.
Він і пам'ятник вам — цей поетів музей,
вам, прекрасного воїни і оборонці!
Був соратником вашим поет. І цей Дім —
він і ваш. І не треба отут обеліска.
Входим в дім. І читаємо вірші у нім.
І у шані, в мовчанні вклоняємось низько.

1975

АНДРІЙ МАЛИШКО

Андрій Самійлович Малишко народився 14 листопада 1912 р. в с. Обухові на Київщині. Закінчив 1932 р. Київський інститут пародної освіти, вчителював, працював у пресі. Під час Великої Вітчизняної війни — військовий кореспондент, у 1944—1947 рр. редагував журнал «Дніпро». У певний період займався літературною і громадсько-політичною діяльністю. Неодноразово обирався депутатом Верховної Ради УРСР. Член КПРС. Друкуватись почав 1930 р. Був представлений у колективному збірнику віршів молодих поетів «Дружба» (1935). З ім'ям А. Малишка, видатного поета, пов'язані великі досягнення української радянської літератури. Своім полум'ям, глибоко народним словом, збагаченим літературною традицією і новаторством, А. Малишко надавав кожній темі вищого й глибшого емоційного звучання. Його партійна творчість увібрала «клетки серця», вогняні думи народу сучасної поетові доби. А. Малишко тричі удостоєний Державної премії СРСР (за поему «Прометей» — 1947, збірку «За синім морем» — 1951, збірку «Дорога під яворами» — 1969), а також Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка (за збірку «Далекі орбіти» — 1964). Нагороджений двома орденами Леніна. Помер 17 лютого 1970 р.

Основні видання: «Батьківщина» (1936), «З книги життя» (1938), «Народження синів» (1939), «Листи червоноармійця Опанаса Байди», «Березень» (1940), «До бою вставайте» (1941), «Битва» (1943), «Полонянка» (1944), «Ярославна» (1946), «Весняна книга» (1949), ...

«За синім морем» (1950), «Книга братів» (1954),
 «Що записано мною» (1956), «Серце моєї матері» (1959),
 «Полудень віку» (1960), «Листи на світанні» (1961),
 «Далекі орбіти» (1962), «Дорога під яворами» (1964), «Рута» (1966),
 «Синій літопис» (1968), «Серпень душі моєї» (1970),
 «Твори в 10-й т.» (1972—1974), «Вибрані твори. У 2-х т.» (1982).

БУСЕЛІ

Він прилітає з далекого краю,
 Не спочиваючи, лине, лине,
 Здається, на світі миліш немає,
 Чим наше подвір'я, стара яворина.

Стоїть вона здавна, листом багата,
 Бува, зашумить, а бува, не шелесне.
 І от він шукає її, і хату,
 І те, що прожито, як сон чудесний.

Спочине звечора в темному лузі,
 Де в синій заводі чайка кигиче,
 А потім купається собі в галуззі,
 Гніздо лаштує, буслиху кличе.

Давно спарувались, як птиці гоже,
 Пір'я наносять, кладуть між віток,
 І хлопці вже чули (чи брешуть, може),
 Як розмовляли вони про діток.

Таким його знаю. Люблю не даром
 За крила міцні чи за бистре око
 (Вбиває гадюку одним ударом,
 А потім в небі кружляє високо).

Чи, може, за те, що у час негожий
 Летить у гніздо, забуваючи втому?
 Не смійтесь, я теж на бусела схожий
 Такою ж любов'ю до отчого дому.

1940

* *
 *
 Поїзди гудуть за Ірпінню,
 За Мостице лине луна.
 Він промчить голубою тінню,
 В небо кине яркого зерна.

І засвище, і заскрегоче,
 І здригнеться аж до коліс.
 Так і знай, що цієї ночі
 Він коханого не привіз.

Хоч навідатись милій мусив,—
 Тут кілометрів сто їзди.
 Ти піди відпочинь, Катрусю,
 Завтра ніччю є поїзди.

Є кур'єрські, і є товарні,
 Їм числа не облічиш,— тьма,
 Ідуть хлопці й дівчата гарні,
 А такої, як ти, нема.

Я навчуся на машиніста,
 Щоб Катрусі всушить сльозу,
 Я поїду в далеке місто,
 Їй коханого привезу.

— Де,— скажу,— ти проводиш ночі,
 Серця ніжного лиходій,
 Що ти голову їй морочиш,
 Голубливій та молодій?

Поберуться вони за руки,
 Грай весілля, старий скрипач,
 Їм на радість, мені — на муку,
 Їм на щастя, мені — на плач!

1940

* *
 *
 Нашу любов, як осяяну зірку,
 Не кину вітру, не дам на розлуку:
 Народиш синів мені добру п'ятірку,
 Спасибі за щастя. Прости за муку.

Болю твого незгладжену риску
 Згадаю: в поту і сльозах родила.
 І вже їхня юність вітається близько,
 І вже чиясь старість бреде похила.

Крикнуть журавки — діти полинуть,
Обрій гуде уночі за горою.
А ти вечорами знайди хвилину,
Виходь у степи, виглядай порою.

1940

З ЦИКЛУ «ЗАПОРОЖЦІ», 1940

* *
*

Уставай, моє сонечко, з темного луку,
Бо тривожить минуле не раз і не двічі.
Сплять в степу запорожці — товариш до друга
Повернувся обличчям, порубаним в січі.

І так страшно дивитись на заплющені очі,
На рубці кривавиці і на плечі похилі,
І ніхто з них ні пити, ні їсти не хоче.
Милі мої. Тиша. Милі мої, милі.

Тож не бачать: завітли лапки звіробою,
І не чують: громи перекочують глухо.
Листопад виграє золотою габою,
Чи білянка-гулянка мете — завірюха.

Лиш тоді, як танкісти промчаться по полю
І сурма зарокоче в поході з полками,
Устають, щоб побачить, і стогнуть від болю,
І шаблі-гартуванці дзвенять під руками.

* *
*

Гомін, гомін по діброві,
А над полем все заграви,
А над полем все заграви,
Пожовтіли буйні трави.

Станьмо, хлопці, при долині,
Станьмо, хлопці, таборами
За полями, за борами,
Під густими яворами.

Вже нема шляху додому,
Я іду тепер в поході,

Б'ють гармати за горою,
Коні мчать на Жовті Води.

Глянь, Богдане, квітка в'яне,
Дай-но січі, дай-но грому!
Топче шляхта дикі терни,
Загубивши шлях додому.

Гомін, гомін по діброві,
А над полем все заграви,
А над полем все заграви,
Пожовтіли буйні трави.

ПОБРАТИМИ

Як жовті листя-красуні, проміння упало по полю.
Орда відступала на південь, шуміла півколом крутим.
Сірко Никодим засмутився, попавши у смертну неволю,
Грицька Сагайдака єдиний і вірний в житті побратим.

Закручено руки в ремені, і поги в колодки забіті,
Червона китайка прим'ята, біда за плечима стоїть.
І хоче козак заспівати, знайшлися слова сумовиті,—
Та коні іржуть за лиманню, литаврів потріскує мідь.

Земля українська весела за полем багровим лежала,
Орли клекотіли в низов'ї, палали в диму комиші.
Нехай приставляють до горла обточені вістря, мов жала,
Сірко ще почус, як стогнуть чорти по козацькій душі.

А поминки будуть хороші, збираються ж хлопці у гості,
Запалять люльки в пожарищі — далекого завіту знак,
І, може, в степу при дорозі знайдуть Никодимові кості,
І гірко на чорній руїні заплаче по нім Сагайдак!

* *
*

Червоно-вишневі зорі віщують погожий схід,
Ти, може, мене й забула: не бачила стільки літ?

Немало ми воювали, стоптали чобіт рудих,
І якщо згадати мертвих, то я зажурюсь по них.

І якщо живих згадати — нехай заніміє плач,
Бо друзі ідуть полками і я серед них — сурмач!

Сурмлю, що зелену землю закриєм грудьми від бід,
Що красно-вишневі зорі віщують веселий схід!

1940

УКРАЇНО МОЯ

1

Запалали огні за долиною синьою неба,
Самольоти гудуть, бо на захід фронти і фронти.
Україно моя, мені в світі нічого не треба,
Тільки б голос твій чути і ніжність твою берегти.

Як росли ми ізмалку? Скрипіла у хаті колиска,
Загасав каганець, чи горіла воскова свіча.
Ти нам шлях показала, який під зірницями блиска,
І проміння багряне подібне було до меча.

— Люлі-люлі, дитино, засни, мій синочку, півроку,
Люлі-люлі, засни... — Так співали сином матері.
Ми ж виходили в ніч на закурепу стежку широку,
І сестра наша, доля, вела од зорі до зорі.

Паровоз прогуде; може, з фронту вертають солдати?
Мо', й житами квітуть? На отаву позве сіножать?
Повертались батьки на хвилину до рідної хати,
Щоб навчити синів, як гвинтівки на бій заряджать.

Журавлі пролетіли: а може, є вісті від брата
Із карпатських долин, з полинових потоцтанних меж?
Розкололась земля. Наставала велика розплата.
За лужком-бережком багряніли картини пожеж.

То ішла революція в сірій тужавій шинелі
Із окопів грязьких, із-під куль на ромашковий шлях.
Гомоніли солдати: — Ми з'їли доволі шрапнелі,
Хай ще німець куштує на зритих снарядом полях.

Поминули літа. Зацвітає Шевченкова круча.
Домни плавлять метал. Подніпров'я колише човни.
Україно моя, напливає загрозлива туча
І дзюбаті шуліки з чужої, як смерть, сторони.

В них на крилах не зорі барвисті, веселі, гарячі —
На підкриллі в них бомби і чорні зловісні хрести.
Спостеріг я вночі: загораються очі юпачі
І виходять полки на залізні й дубові мости.

І шуліки ті падають, полум'ям білим повиті,
Танки, димом закутані, трупом залізним лягли.
І трасуючих куль золоті розтікаються пилі.
Смерть за смерть ворогам! На шулік вилітають орли!

Я в Дніпра запитаю: — Скажи мені, сивий Славуто,
Ти, забомблений сталлю, свинцевого звідав дощу?
І Дніпро заревів: — Мною кривду стару не забуто,
А нової наруги я вічно катам не прощу!

Та й запінився дужий, і час пригадавши Батиїв,
І німецьких зажер в вісімнадцятому літі, в бою.
— Здрастуй, Києве любий! — І каже, всміхнувшись, Київ:
— Я чекаю на вас, я чекаю, як воїн, стою.

Україно моя, далі, грозами свіжо пропахлі,
Польова моя мрійнице. Крапля у сонці з весла.
Я віддам свою кров, свою силу і ніжність до краплі,
Щоб з пожару ти встала, тополею в небо росла.

То ж палають вогні за долиною синьою неба,
Самольоти гудуть, бо на захід фронти і фронти.
Україно Радянська, у світі нічого не треба,
Тільки б голос твій чути і ніжність твою берегти.

Тільки б бачить тебе у народів привольному колі,
Де завжди набиралась могуття, і слави, й снаги.
Із синами Росії на грізному ратному полі
Стій, як месниця вірна! Хай падають ниць вороги!

2

Ти ізнов мені снився на стежці гіркої розлуки
Снім лугом, ромашкою, птицею з канівських круч.
Так візьми ж мою кров і візьми моє серце у руки,
Тільки снами не муч і невипитим горем не муч.

Я топтав кілометрів не сто, і не двісті, й не триста,
Все в похід, у похід, в небезпеки на правім краю.
Он зоря вечорова до мене шепоче барвиста:
— Що ж ти став, як пімий, надивляйся на землю свою!

Надивляйся на землю, де сизі орли клекотіли
Із могили високої в димнім безмежжі доріг.—
І лежала земля, в попелищі земля чорнотіла,
Я дививсь — і німів, і прощавсь — і прощатись не міг.

Я ізнов тебе вгледжу в народів привольному колі,
Де завжди набиралась могуття, і слави, й снаги.
Із синами Росії на грізному ратному полі
Стій, як месниця вірна! Хай падають ниць вороги!

3

Знову кличу тебе, чи ти голосу не розпізнала?
Знов прошу: озовись! Молода і далека моя.
Може б, вітром я став, тільки ж хмар налягає навала,
Може б, співом покликать,— так де ж його взять солов'я?

На двіпровській долині ромашка зів'яла побита.
Тополина скрипить. Догоряє мій батьківський дім.
І не хочу я вітром лягати під кінські копита,
Соловейком співати на чорному горі твоїм.

Буду дихати, падать, рости й воювать до загину,
Бо великий наш гнів, бо дорога рівнішою є.
Я візьму твого смутку і горя важку половину
У розтерзане, горде, нескорене серце моє!

І піду, як Микула, пригнуся, потемнію від ноші,
Висхну, спрагою битий, можливо, впаду на сліду,
Але бачити буду: цвіти зацвітають хороші
У твоїм, Україно, зеленім і вічним саду;

Тільки бачить тебе у народів привольному колі,
Де завжди набиралась могуття, і слави, й снаги.
Із синами Росії на грізному ратному полі
Стій, як месниця вірна! Хай падають ниць вороги!

4

Вставай, моя рідна, розлуки доволі,
Які ми з тобою ще будем багаті —
Веселкою в небі, барвінком у полі,
Розплатою-люття при спаленій хаті.

Торкнувся тебе пізно — і рук моїх дотик
Забурха вогнем, і я вздрю опівночі:
Дитини забитої змучений ротик,
Залізом обпечені очі дівочі,

Дідівську сльозу, закривавлену з жалю,
Сорочку стару на розстрілянім тілі.
Простіть, якщо словом кого запечалю,
Далекі мої, дорогі, помарнілі!

Далекі мої, дорогі і хороші,
Я чую ваш поклик: — До карі! До карі! —
Метуть і метуть зимовії пороші
Сніжком-залежком з посивілої хмари.

Свисти не свисти, проклятуца нагайко,
Не бачив катюга розплати такої:
У димному полі встає Наливайко
І землю стрясає страшною рукою.

І тівь його віща в залізній закові
Випростує плечі під хмари невміті.
Озброєні діти Залізнякові,
Ми пройдем шляхами при стиглому житті.

І прийдем до тебе, солдати-звитяжці,
У дружбі великій, в братерстві святому:
Сухар у торбинці, вода у баклажці
І зустріч сестри біля отчого дому.

Радянська Вкраїно! Розлуки доволі,
Які ми з тобою ще будем багаті —
Веселкою в небі, барвінком у полі,
Розплатою-люття при спаленій хаті!

5

Не плачте, мамо, не треба, вже не вернути сина.
Он він лежить під тином, скроня злегка в крові.
І меркне зимовий вечір, утіха твоя єдина,
А з лісу ідуть повстанці, закурені в дим, живі.

Чого ти журишся, батьку, що хату спалили кляті?
Брата забили в пута, сивіє, бач, голова.
Пожитки твої хороші, радості небагаті —
Усе димить в попелищі і тліє — не дотліва.

64

Іржали коні в артілі, ворота скрипіли нові,
Забрали овець і коней — кривавий слід по траві...
І меркне зимовий вечір в далекій сивій завії,
А з лісу ідуть повстанці, закурені в дим, живі.

Он ту яблуневу гілку, де снігу замети білі,
Ти сам щепив із сусідом, цвіти, мій веселий дім!
— Ми знаємо, знаєм, знаєм! — кричать пеньки обгорілі
Із хати, з комори, з клуні в сльозах і в горі твоїм.

Повішених вітер гоїдає. Гармата б'є опівночі.
І тліє все в попелищі: і радість, і труд, і піт.
Дивляться зорі з неба, немов замучених очі,
Немов розстріляних очі біля кленових воріт.

Не плачте, мамо, не треба, і ви не журіться, тату,
Друзі ідуть зі сходу, сурма не грає — б'є!
Катів поведуть на страту, на нашу святую розплату,
І в них не вистачить крові за грізне горе твоє!

1942

* *
*

Будуть зорі так само горіти на обрії,
Буде місяць-звіздар синє небо полоти,
І вдова за ворітьми з усмішкою доброю
Виглядатиме сина вечерять з роботи.

І так само мости будуть кликати ногами
На далекі шляхи, на ясні полустанки,
І так само хоробрим думками пророчимій
Затривожать серця невідомі світанки,

І так само сади, солов'їні і росяні,
Наливатимуть плід і горітимуть цвітом,
І так само з весни до чорнявої осені
Буде пісня дівоча бриніти над світом.

Тільки хліб стане іншим: не яшник, не житниця,
Не поділені нарізно скиби пайкові,
Бо пшениця зросте як могутня обітниця
З наших сил, і трудів, і гарячої крові.

І вино стане іншим — не міряне чашею,
Як потоки, як сонцем запалені бризки,
Бо зросте виноград на бойовищі пашому,
Де братерських могил височатьobelіски.

1945

65

КАТЮША

Я її почув, як в себе в домі,
Де вечірки билися вали.
...Негрів двоє в полі, в Оклахомі,
Нашу рідну пісеньку веди.

І вона їм зігрівала душу
Білим цвітом, шепотінням трав.
Негрів двоє славили Катюшу,
Ту, що Ісаковський написав.

Як вона прийшла за океани
Крізь фронт і крізь важкі бої?
Може, наші хлопці-капітани
Завезли в Америку її?

Може, шторми і вали кипучі
Від російських піль несли здаля?

І тепер стоїть вона на кручі,
Бідним неграм серце звеселя:

Білим платтям, синім-синім зором,
Наче плесом в тихому маю,
Двох беріз шептанням білокорим
В рідному смоленському краю.

І мені наснилась — за горою
Юнь моя, дороги і мости,
І тоді нас в полі стало троє
В братським колі пісню ту вести.

І вона тим двом палила душу,
Піднімала з рабства і оман.
«Выходила на берег Катюша» —
За Великий Тихий океан!

1949

* *
*

Не готовлю нічого для тебе в житті —
Ні затишних кімнат, ні м'якої постелі,
Тільки думи мої, вогняні і веселі,
Та безкраї дороги, далекі й круті.

Не пошлю я гінців передати привіт,
Бо розсідлані коні в моєму загоні.
Тільки клекоти серця палкі та безсонні
Полонять твій ясний, незахмарений світ.

Не пишу я листів тобі. Що ті листи?
Бо згорає папір од моєї розлуки.
Крапельину надії і повені муки
Не беруться на пошті тобі донести.

Може, в дальню дорогу послать солов'я,
Хай летить, і щечече, і щастям сія,
І співа на тополі, десь на отчому полі,
Під вікном, як надія моя.

1956

ПАМ'ЯТЬ

Поле, бувало, квітне — одквітне,
Сокн буяють в тихому клені,
А понад нами небо блакитне,
А попід нами трави зелені.

Дальня дорога в'ється за обрії,
Мчать поїзди, як завжди, буйногриві.
Думи родилися в злагоді добрій,
Блпсь серця у єдинім пориві;

Жевріло слово, мов колос від спеки,
Жевріло, билось ясною луною.
Друже мій вірний, друже далекий,
Десь ти за часом і десь за війною.

Десь на розпутті тривожних станцій,
Десь на ночівлях в колгоспній хаті
Бачу тебе в колушці, в ушанці,
Руки твої на важкім автоматі.

Падали бомби в марево літне,
Ми залягали при тихому клені,
Все ж понад нами — небо блакитне,
Все ж попід нами — трави зелені.

Лізли фашисти здалеку й зблизька,
Аж захлиналися люттю-злобою.
Може, й не треба тобі обеліска —
Колос пшеничний росте над тобою.

Та виходжають дівчата у ланці,
Та рожевіє проміння уранці,
Та пробігає вітер загірний, —
Друже далекий, друже мій вірний!

Що ж говорити? Війна — не забавка,
Мертва й холодна, як сніг у завою.
Он виростає донька-красавка,
Вірна жона залишилась вдовою.

Я їх покличу — твоє заповітне,
Я поведу їх у дні небуденні,
Хай понад ними — небо блакитне,
Хай попід ними — трави зелені.

1956

ПІСНЯ ПРО РУШНИК

Рідна мати моя, ти ночей не доспала
І водила мене у поля край села,
І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала,
І рушник вишиваний на щастя дала.

І в дорогу далеку ти мене на зорі проводжала,
І рушник вишиваний на щастя, на долю дала.

Хай на ньому цвіте росяниста доріжка,
І зелені луги, й солов'їні гаї,
І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка,
І засмучені очі хороші твої.

І твоя незрадлива материнська ласкава усмішка,
І засмучені очі хороші, блакитні твої.

Я візьму той рушник, простелю, наче долю,
В тихім шелесті трав, в щебетанні дібров.
І на тім рушничкові оживе все знайоме до болю:
І дитинство, й розлука, і вірна любов.

І на тім рушничкові оживе все знайоме до болю:
І дитинство, й розлука, й твоя материнська любов.

1960

КІНЬ

Хтось розсипав овес у небесній лазурі.
Кінь по-своєму думає думи безкраї,
Як возив революцію в посвистах бурі
На Дніпрі, на Дону, на широкім Дунаї.

Як, хребет надриваючи, тягнучи плуга,
Чорні ріллі копитив на яре й на жито.
Придалася врожаєві кінська потуга,
І зітхати ще рано. Життя не прожито.

Хоч уже й захлинаються різні поетика,
Що пора, мов, забути цю дику тварину,
Що у кінськiм хвості щось замало патетики,
А йому наплювати. Він знає людину.

Тільки інколи ревність просвічує в зорі,
Бо не встиг усе поле зорать для планети,
Бо не серце його калатає в моторі,
Бо відстав на хвилину від вітру й ракети!

1960

ВЧИТЕЛЬКА

(Пісня)

Сонечко встає, і в росі трава,
Біля школи в нас зацвітають віти.
Вчителько моя, зоре світова,
Де тебе питать?
Де тебе зустріти?

На столі лежать зошитки малі,
І роботи час проганяє втому.
І летять-летять в небі журавлі,
І дзвенить дзвінок
Хлопчику малому.

Скільки підросло й полетіло нас
В молодій весні, в колосистім полі,
А у тебе знов та ж доріжка в клас,
Той же явір наш
Під вікном у школі.

Двох синів твоїх узяти фронти,
Бо на рідний край впала чорна злива.
В партизанську ніч посвіла ти,
Як в тяжкий мороз
Непожата нива.

Знов щебече юнь і цвіте трава,
Пізнаю тебе в постаті несхилій.
Вчителько моя, зоре світова,
Раднице моя
На Україні милій!

1960

ПРОХАННЯ

Десь на міднім світанку,
у розводах гарячої просині

Я іду,

я іду,

я ступаю асфальтами міста,
Площі кидають мево
червінцями осені,

І лежить тишина,
без людей тишина урочиста.

Юрби вулиць упали,
як нерухомі фонтани,

Сине небо застигло лапою,

І вмирають гудки,

і серцями залізними

корчаться крани,

69

І з колонок водиця
заржавлена капас.
Без людей. Без душі.
Без гарячого пульсу у скроні,
Нерухомі квартири
у картинах і килимах;
Не доїдено хліб на столі.
Не дописано книгу в безсонні.
Не прикрито подушку дитині.
Жах! Жах...
Чорні більма вітрин.
Пухирі абажурів в електриці,
Сині плями тролейбусів
проводжають мене.
Я іду одинокий,
неначе в незвіданій Мексиці,
Може бути, може бути,
десь людина майне!
Може, в тихім саду,
на світанку чи нічкою глупою,
Стрине дід-садівник
у обійми живі?
Але яблука стиглі
з антонівок гупають, гупають,
І ніхто їх не підбирає в траві;
І ніхто їх не їсть,
і не квасить у джечки криті,
Бджоли лапками креслять
отруйні сліди,
Без людської руки
набирають меду медовиті
І несуть невідомо куди.
І всихає пшениця,
невідомо для кого посіяна,
І зітхають в предсмерті
жителі теплі вогні,
Я іду,
я іду,
я іду —
і самотність осіння
Чорні руки, як реквієми,
простягає мені.
Впала бомба воднева.
І глобальна о тій же хвилині.
Люди милі мої,
я ж люблю вас, як сонце ріку,
Не лишайте мене одного,
не лишайте мене в самотині,
Під розколотим небом,
На самотнім віку!

1962

ДОРОГА ДАЛЕКА

Приходять у тиші, немов після бою,
Приходять у непогоду і в спеку:
— Бери нас з собою,
Візьми нас з собою
У дорогу далеку.

Шепоче розмова Залізняка,
Скатований Гонта збирається в мандрю,
Дзвенять під копитом залізні підкови,
Мов залізні троянди.

Мідні кріпаки, одчайдухи з журбою,
Повстанці, діди, пересохлі, мов деко:
— Бери нас з собою,
Візьми нас з собою
У дорогу далеку.

І ті, що взивалися еретиками,
І ті, що ставали на прю із богом,
І ті, що шукали шкуринку віками
За високим порогом.

Приходять із небом своїм, із тяжбою,
З возами, із кіньми, з своїми лелеками:
— Бери нас з собою,
Візьми нас з собою
У дорогу далеку...

В дорогу далеку з життям, із коханням,
Без деспотів, зради, лихої облуди,
Де щастя — є щастям,
Світання — світанням,
А як люди — то люди.

Та й сам я прошуся на людному вічі,
Що буду залізним — чи холод, чи спека,
Народжуюсь тричі,
Палю себе тричі,
Бо дорога далека!
Дорога далека...

1962

* *
*

Чогось не вгледів наостанку,
На іншу тему десь пристав,
Так, як минає полустанки
Покрай вантажений состав.

А там картина розмаїта:
Гармошка грає. В'ється дим.
Вдова у хаті лічить літа
Із трудовнем своїм тутим;

І весілля бредуть у бубнах,
І партизани чарку п'ють,
Світанки в сурми грають трубно
І сушать ночі каламуть.

На них не світять семафори,
Здійнявшись в небо грозове,
Кохання й сльози,

Щастя й горе
На полустанку тім живе.

А ти не вгледів, не помітив
Чи то навмисне обійшов,
Де в серце просяться, як діти,
І щастя, й смуток, і любов.

1964

* *
*

Пам'ятаєш?
І не забула розмаяні боєм знамена,
Промиті дощами,
Осколками палені в полі?
І я біля тебе, і ти біля мене,
Дорого під яворами,
У таврах неволі.
Я приніс тобі мужність.
А в тебе й своєї доволі.
Я поклав тобі болю важкі загати,
А ти і своїми була багата
На рани та лати.
Дорого під яворами,
під осінніми тучами,
Де поля лежали,
мов картини затерті,
Уся посмугована та покручена,
Фугасками рвана
в своїм безсмерті.
Із сиротами біля тину,
З руками, як чорнолісся,
Де плечі випростувались,
і неба зростала площа,
І заплакані очі
з землі підвелися,
Дорого під яворами!
Моя найдорожча...
Ішла з Полтави,
лягла з Донеччини,
Під Києвом слалася за туманом,
Не засекречена
і не онімечена,
Схожа з закривавленим меридіаном.
Ми їли кашу на твоєму лоні,
Тамували рани
твоїм осотом,
І навіть мертві
клонились в поклони
Неспаленим синім
твоїм висотам.

І коли цілували
каміння й сушу,
І коли вривались
у київські брами,
Ти слалась на серце
й лягала на душу,
Дорого під яворами!
Дорого під яворами...

1964

* *
*

Не стій, мати, та й коло хати,
Не сій по каменю тобі м'яти,
Вже ж бо насіялась по зернині
В довгим житті,

у малій хвилині
І надивилась при рідній згубі,
Як сива зозуля

на чорнім дубі.
Промітай доріжку, як є потреба,
Відчиняй ворота у дзвони неба,
Коли є турбота, коли скорбота,
Йдуть сини до тебе,

як вічна рота.
Йдуть мореплавці і сівачі,
Під твоєю сльозою на кожному плечі,
Під благословеннями голосистими,
Під твоїми долонями

росянистими.
І легко синам ті шляхи топтати,
І добре синам, як є рідна мати!

1964

ТАМ, ЗА РІКОЮ

Там, за рікою,
за ракетними мечами,
За космодромами злетів
і гордих падінь в неспокою,
Пахнуть смутки
і ночі грандіозні, з деревами.
Там, за рікою,—
Молодість,
Там, за рікою...

Там, за гаями,
оповите траншеями,

Устає моє поле,
 все порите століттям,
 І розвихрені зорі
 із багряними шлеями,
 Наче коні вогнисті,
 летять поміж віттям.

А над літами,
 із земними температурами,
 У круглястій росі,
 не повітій імлою гіркою,
 Розспівався мій сад
 молодими колоратурами,
 Там, за рікою,—
 Молодість,
 Там, за рікою...

Сни, і кохання,
 і шукання з розлуками,
 І жита, як Дунаї,
 за роздоллям озерним.
 Серце моє, серце,
 Не бийся із муками,
 Ми повернем додомоньку,
 Ми ще повернем!

Спади і злети
 з надіями, з вічною зміною,
 Де земля-горьовиця
 ласкавою манить рукою,
 Спіє сонце гаряче
 Над моєю душею нетлінною,
 Там, за рікою,—
 Молодість,
 Там, за рікою!

1964

* *
*

Сняться в нощах,
 напоєні ласки і сили,
 Ті задумливі очі,
 що світ полонили.
 Записали навик мене в чисті зіниці,
 Занесли в атестати своєї тривоги,
 Стали іншими обрії, трави і птиці,
 І слова заяскріли
 Не від господи бога!
 Очі ті поблизу, наче поруч з тобою,
 Наче двос джерелець
 У щедрому літі,

І боюся! — спурхнуть,
 полетять із журбою —
 І шукай, і питайся на білому світі.
 Я на слово любовне скупий одиноко,
 Хоч посивів серце дитям в сповиточку
 І душа почорніє, як чорна толока,
 Значить, сам собі винен,
 Такий ти, браточку!
 Не умів, не зумів,
 все із друзями, друзями,
 В суєслов'ї,
 в дискусіях,
 з вічним пероном,—

Ось тепер і самотність,
 як пам'ять, водрузимо,
 І, як пам'ять,—
 Любов зариває півтоном;
 За вікном голубів автобусна вулиця —
 То симфонія смутку
 зникає у ночі;
 І кохання, в куточку,
 ображене тулиться
 І звертає на мене задумливі очі!

1964

* *
*

Згадайте, Максиме, як у Романів-
 ці добрі люди, не маючи на чому
 грати,— на мідних трубах зіграли
 нам «Рушничка», і ви заплакали...

За романівським небом — сині причали,
 За романівським полем — гуси кричали.

Попід хати слалася м'ята чиста,
 Та ще грала музика урочиста.

Серед темної ночі біля Рильського хати
 «Рушничка» нам на трубах почали вигравати;

І співали совах, й нічка запала:
 — Рідна мати моя, ти ночей не доспала!

І летів біля матері голуб сивий,
 І сидів Максим Рильський,
 як завжди, — красивий...

1964

* *
*

Привіт тобі, Обухівська дорого,
В дощі, в плющі колій течія,
Тепер повз тебе радісно і строго
Нова пішла. А ти усе ж моя.

Бо пролягала до життя нового,
Так як веліла просторінь твоя,
В горбах, місточках з каменю рудого,
Де ще й тепер шумить дубів сім'я;

Де восени конячки рвали шлеї
І в школу йшли маленькі Галілеї.

І небо сяло, добре та круте,
В шовках дощів, у полум'ї завії.
Тепер там інша памолодь цвіте,
А ти все та ж, як мати у надії.

1966

* *
*

Встають мої світанки корчуваті,
Життя, і праця, й помисли мої,
Зростає внук, йому на рученята
Кладуть дарунки сиві солов'ї:

Краплину щастя, роси небагаті,
Дубів дихання, й сині ручаї,
І вікові мелодії свої,
Ті ж солов'їні. В горі і на святі.
Бо ж виросте, і помужніє внук,
І візьме слово, наче зброю з рук
В старішого і старшого по зброї;
Бо пісня — то не забавка пуста.
І слово розпашить свої уста
На клич і труд України молодой!

1966

* *
*

Всі кажуть: кривавий двадцятий вік.
Всі бачать: жорстокий двадцятий вік.
І мало хто знає, що він
Приходить світанком до океану,

76

І обмиває від поту чоло,
І гойдає мільйони колисок,
Щоб дітей не збудити.

1967

* *
*

Приходять предки, добрі і нехитрі,
У бородах, простелених на вітрі,
Не руки — а погнуті чорні віти,
Не очі — а прозористі орбіти.
І кайдани подзвонюють з плугами,
Зерно, і кров, і ночі із снігами.

— Чи ти не став розщепленим, як атом,
Недовірком, схизматом чи прелатом,
Ярижкою вікчемним, псом на влові?
Дитино наша, ягодо з любові!..

Дарують ласку, повну болю й змоги,
Щоб у очах уздріть нові прологи.

1968

* *
*

Хлопці стояли на крутому березі,
Хлопці співали, як чотири березні,
Як чотири вітри у небесній гриві,
Як чотири колоси десь на ниві.

Слухали жінки і лути під тучами,
Навіть діти знали слова зарані:
Що з розлуки вернуться всі розлучені,
Що в любові будуть усі кохані.

І від тої пісні над узбережжями
Посмішки світилися, як мережані,
Навіть очі кинула в землю мати,
Щоб очима співу не залякати.

1968

77

КОЛОС

(З циклу «Ленінські рядки»)

В одній дорозі прагнення й світання,
Над орне поле і людське чоло,
Жовтневих бур могутнє коливання
Революційний колос підвело.

І він, зерном наповнений до краю,
Мов заповіт, і мрія, і яса,
Черкає хвилі тихого Дунаю
І молоді красує небеса.

Він у тобі, в мені і в кожній днині,
В душі і в думці, в повноті політь,
Комуністичним подихом людині
Благословляє обриси століть!

1968

СВІТАНОК

Сини і внуки в них зросли потому,
Пішли в світи з замріяних хатин
До гідростанцій і до космодромів,
До лазерів і атомних клітин,
Шукаючи не чарівничих гномів,
А кібернетики могутній плин,
І тільки в снах їм видиться в приміті,
Як сад пливе у сяйва білоцвіті.

1968

ЖАДАННЯ

Не відбирай у мене цих дубів,
Полів рясних, поділених в квадрати,
Дощів струнких, підхмарних голубів,
Щедротних мрій, помножених стократно.
Вогню і хліба таємничий спів
Не відбирай у мене, доле-мати!
Без них — на серце ляже глухота,
У них — мій знак, і корінь, і мета.

Даруй мені жадання молоді,
Малого щастя сяйво неохоче,
У дереві, у голосі, в воді
Постане слово й вітром затріпоче.
Усе це так. Ачей в тяжкій біді

Воно, поете, кличе і клекоче?
Хіба не ці жадання ти носив?
Хіба цього ще змалку не просив?

1968

ЗЕРНО

Били його на токах залізних,
Пересипали в ночах запізніх,
Жаром термітним пекли під боки,
Щитом броньованим толочили,
І випивали останні соки,
І вминали двожилльні жплі.

В землю ввігнали за мить єдину
Зеренце, зерно, хлібну зернину.

Воно ж, як людина, забувши втому,
Чекало весни й молодого грому;
Зросло, підвелось, перейшло обніжками,
Перед руїнами, біля хати,
Й пошкандибало зеленими ніжками
Людину погодувати.

1969

ЛЮБОВ

(Балада)

- Пригадай мене, Іваночку!
- Пригадаю.
- Пригадай мене, Оксаночко!
- Пригадаю.

А за війною, за чорним пилом,
Травою, полем і небосхилом,
Як давнє марево рятівниче,
Далекий голос бринить і кличе:
«Вже не болить мені давня рана,
Я хочу бачить тебе, кохана.
Збери моє тіло посеред бою,
Я нашу вірність прикрив собою;
Склади мої очі по крапельні,
По тих осколочках, що в долині;
Руки — по кореню — не в пожарі,
Голос — по птицях у білій хмарі...»

Голос той кличе, вніч воскресас,
Вона ж — четверте дитя колисас.
І нащо їй руки, морозом скуті,
Нащо ті очі, в літах забуті?

1969

* *
*

Л. З.

Збирались птиці, а птиці білі,
Вкриті памороззю на світанку,
Де до літа стежки зруділі
Ще лишилися наостанку.

Пошебечемо, та покурличемо,
Та розвіємо грона сили,
Ще й світанки оті покличемо,
Щоб навіки нас полюбили.

Тиха птице, а птице біла,
Знана в краю моїм зівсюди,
Подивися та пригорнися,
Припади вже мені на груди.

І здається, вже потепліло,
Переквітла багрянє в зелене.

Біла птице! Недосвіт білий!
Біле щастя, побудь у мене!

1969

* *
*

Чому, сказати, й сам не знаю,
Живе у серці стільки літ
Ота стежина в нашім краю,
Одним одна біля воріт.

Кудись пішла, не повертає,
Хоч біля серця стеле цвіт,
Ота стежина в нашім краю,
Одним одна біля воріт.

На вечоровім виднокрузі,
Де обрій землю обніма,
Нема кінця їй в темнім лузі,
Та й повороту теж нема.

Дощами мита-перемита,
Дощами знесена у даль,
Між круглих соняхів із літа
Мій ревний біль і ревний жаль.

1969

Я під вікно прилину повесні,
Щоб ти знялася пташкою ві сні.
Де обнімала кучері-волосся,
Де пригортала те, що не збулося,
Що не воскресло в літечко сяїне...
Хоч не забудь, а згадуй ти мене.

У тебе смуток — в мене ревний жаль,
У тебе вечір — в мене ніч і даль.
Я під вікном постою із журбою,
Куди ж мені подітися з тобою?
Хай серце серцю звісткою війне...
Хоч не забудь, а згадуй ти мене.

(60-і роки)

* *
*

Беру до серця землю всю, як є,—
Блават і черлінь, злото і кармін,
Гармонію від сутінку й світанку,
Бузкове майво й пурпуру стожар,
Що радує людину, звіра й птицю,
Та не забути б пахоці її
Від кореня землі, сльози і неба,
Та ще вловити потаємний звук,
Коли вона шепочеться з камінням
І хилиться в завіддях снігових,
Але ж цвіте і не вмирає зроду.
Трудне завдання. Сам собі в раби
Вписався я охоче й невідступно.
Нелегкий шлях, коли у кайдани
Солодку мрію впріг без позолоти.
Нехай воно вже буде так, як є,
Так, як судилось, як вплелосся в дупу.
Ота гора, сивокрилата, ті
І сни, й бажання ремесла тяжкого,
І та жорстокість правди у житті,
Що майстрові без неї краще вмерти.

1969

ЦВІТУТЬ ОСІННІ ТИХІ НЕБЕСА

Цвітуть осінні тихі небеса,
Де ти стоїш блакитна, як роса.
В очах засмуток темний, мов ожина.
Моя кохана, мріялось — дружина.
Лиш сон далекий видивом майне,
Хоч не забудь, а згадуй ти мене.

МИКОЛА УПЕНИК

Микола Олександрович Упенник народився 14 червня 1914 р. в слободі Платово-Іванівці, Ростовської обл. в сім'ї робітника. Після семирічки і школи ФЗН (Ворошиловград) був слюсарем, з 1933 р. — на редакційній роботі. Вчився в Літературному інституті ім. О. М. Горького, закінчив Ворошиловградський педінститут.

Учасник Великої Вітчизняної війни. Працював у пресі, був головним редактором газети «Культура і життя». Член КПРС.

Перший вірш «Пісня про п'ятирічку» надрукував 1933 р.

Перша поетична збірка «Лірика» вийшла 1935 р.

Поет, нарисовець і публіцист. У поетичному доробку — ліричні вірші, пісні, поеми, твори для дітей. М. Упенник пише про робітничий клас,

про дружбу народів, славить Радянську Вітчизну —

оплот миру на землі. За визначенням критики, його теми —

«на головному напрямку» життя.

Збірки: «Поезії» (1946),
«Краснодонський зошит» (1947), «Слово про вічну дружбу» (1949),
«Українська поема» (1950), «Вітчизна миру» (1951),
«Ясний виднокруг» (1955), «Вірші та поеми» (1957),
«Найдорожчє» (1963), «Пісні з дороги» (1964), «Цим живу» (1971),
«Багряне листя» (1974), «Вибране» (1984) та ін.

Це так навесні повелося:
знайому дорогу пройду,
вітрами обмію волосся,
спочину в зеленім саду.

А потім крокую додому
з весною в робочих думках,
забувши одразу про втому
в натруджених юних руках...

Тобі, моя весно, й не знаю,
яких проспівати пісень,
бо нашому світлому краю
жаданий твій сонячний день.

Та знаю: у талих потоках
і мій починається шлях,
що піде землею в широких
і щирих, як серце, піснях.

1934

РІДНОМУ МІСТУ

У сумну і тривожну годину
нелегкими шляхами війни
захищати свою Україну
виступають хоробрі сини.

Крізь боїв невгасаючі гули
поспішаю до тебе і я,
любє місто моє, де минули
і дитинство, і юність моя.

Кожна вулиця добре відома,
тож нехай і століття мине —
тут, — куди не прийду, — як удома,
зустрічають усюди мене.

Тут малятком я вперше сміявся,
тут живе незліченна рідня,
тут змужнів я і вгору піднявся
незабутнього, світлого дня.

Зав'яжіть мені хусткою очі —
все одно я зумію знайти
і в пітьмі чорнокрилої ночі
всі провулки, двори і мости.

На просторих луганських майданах,
де ми завжди співали в маю,
і тепер у твоїх громадянах
давніх друзів своїх пізнаю.

Як я прагнув до тебе! І бомби,
і вогонь коло всіх переправ,
і ліси, і страшні катакомби
я, до тебе йдучи, подолав.

Я поклявся тобі: у хвилину,
коли ворог підійде сюди,
через просторинь світу прилину,
щоб тебе захистить од біди.

Як і завжди, готовий до бою,
я рішучості сповнений вщерть:
накажи — і піду за тобою,
якщо треба на смерть, то на смерть.

Ось — ти чуєш? — гуркоче каміння,
то проходять робочі полки,
молоде бойове покоління,
непокірні мої земляки.

Це твої батальйони залізні
вирушають за волю у путь,
як рушали в бої за Вітчизну
Ворошилов, Пархоменко, Рудь.

У незмінній, бувалій шинелі
мимо рідних майданів і хат
я іду під розриви шрапнелі,
революції син і солдат.

1941

* *
*

Розійшлися дими,
відгриміла війна,
крізь блокаду зими
прилетіла весна.

Не гудуть угорі
бомбовози вночі,—

гомонять до зорі
журавлині ключі.

І з нічної пітьми
світлий день вирина...

Крізь блокаду зими
прилетіла весна.

1945

* *
*

Я вже не той, що був колись:
літа, розкидані війною,
по скронях тихо розійшлись,
як дим, легкою сивиною.

Не та вже, серденько, і ти:
за роки суму і розлуки

обличчя встигло одцвісти
і погрубіли ніжні руки.

І я не той, і ти не та,
але чуття вогнем палають,
бо для закоханих літа
ніколи значення не мають.

1946

84

ДО КОСМОНАВТА

Звичайно, в дитинстві не знав ти
про той несподіваний строк,
що візьме тебе в космонавти
й покличе до мрійних зірок.

Але з-під малої долоні
ти пильно, як всі хлопчакки,
вдивлявся у висі бездонні,
де краяли синь літаки...

Це ж так, мов у далі пророчі
повитих легендою літ
Ікарові жадібні очі
впивались в орлиний політ.

Для тебе стрімкі видпокруги
і крила, що вбрані в метал,
розкрив чарівник із Калуги —
двадцятого віку Дедал.

У сонячні простори світу,
де навіть і птах не кружля,
ти випурхнув сам на орбіту
навколо планети Земля.

Ракета твоя круторога
помчить і в міжзоряний лет,
і стане Чумацька Дорога
стежинкою інших ракет.

...А зараз ти поруч зі мною,
всміхаєшся дружньо мені
і мовою просто земною
заводиш розмови земні.

Та небо, як свідків законних
мандрівок отих неземних,
лишило блакить на погонах
і Зірку на грудях твоїх.

1962

* *
*

Коли нагострюємо фразу,
що була б залишки старі,
цитуюм Леніна щоразу
і додаєм коментарі.

Ми розуміємо чудово
його ідей великий світ:

у нього важить кожне слово,
бо кожне слово — заповіт.

Нам треба Леніна читати
і в крапках прагненнях своїх
не посилатись на цитати,
а ділом стверджувати їх.

1963

СОНЦЕ НАД КИЄВОМ

Люблю я, Києве, тебе
в ранковий час, як над тобою
літак безмежжя голубе
мережить білою габою,
як перший промінь упаде,
лише розкрилить сонце вії,
на бані древньої Софії
та передмістя молоде,
як піде світла й тіней гра
в мінливих струменях Дніпра.

Люблю я, Києве, ясне
твоє світило полуденне,
яке паснажує мене,
коли пригорнетесь до мене,
твою зелену корогву —
дерев окрилену завісу —
і Голосіївського лісу
навік поезію живу,
де злито відгомін боїв
і щебет мирних солов'їв.

85

Люблю я, Києве, твою
врочисту сутінь вечорову,
коли в пуцпанському краю
лягає сонце на діброву,
коли, продовжуючи лет,
воно сяйне прощальним
зблиском

над мармуровим обеліском,
що в небо звівся, мов багнет,—
а я тепло його вогню
в собі назавжди схороню.

1968

ОЛЕКСАНДР ЛЕВАДА

Олександр Степанович Левада
(справжнє прізвище Косяк-Левада) народився 26 листопада 1909 р.
в с. Кривчунці на Черкащині в сім'ї вчителя.
Навчавсь у Вінницькому педінституті, був учителем, журналістом.
В роки Великої Вітчизняної війни — кореспондент фронтових газет.
Працював на відповідальних посадах у Міністерстві культури УРСР
і в системі Держкіно УРСР, був секретарем правління СПУ.
Нагороджений двома орденами Леніна.
Член КПРС.

Друкуватися почав 1925 р. як сількор.
Поет, прозаїк, драматург і кінодраматург.
Перша поетична книжка — драматична поема
«Божевілля Камо» вийшла 1936 р.
За кіносценарій «Родина Коцюбинських»
удостойнений Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка (1971).
Увагу О. Левади-поета привертають видатні революційні діячі,
героїчні постаті, гострі соціальні та моральні проблеми
(поема «Чернишевський», драматичні поеми «Камо», «Фауст і смерть»
і написана у співавторстві з А. Малишком
драматична поема «Арсенал»). У ліриці превалюють інтернаціональні
й патріотичні мотиви, особисті почуття,
роздуми філософського змісту.

Окремими виданнями вийшли драматичні поеми:
«Камо» (1947), «Арсенал» (1960), «Фауст і смерть» (1960, 1962);
поетичні збірки: «Поезії» (1941), «Березень — жовтень» (1973).

НЕЗНАНИЙ ДІВЧИНІ

Ніч і день — по стоптаному полю,
а надвечір стежка повела
повз тополю, почорнілу з болю,
що зросла над шляхом край села.

Манівцями відступу тяжкого
йшла колона стомлена, німа.
Утікала в далечінь дорога,
а з-за лісу насувалась тьма.

Розгорався захід, наче рана,
наче рана чорно-вогняна...
Ти стояла, дівчино незнана,
мов тополя, стомлена, смутна.

Ні привітом, ні гірким докором
не озвалась ти до нас тоді,
не просила, щоб вернулись скоро
рятувати у тяжкій біді.

Тільки мовчки кухоль подавала,
зачерпнувши воду з джерела,

та очей від нас не відривала,
доки тьма не сповила села.

Я забув ім'я твоє спитати,
я забувся, де твоє село,
та довіку буду пам'ятати
і тополю, й тихе джерело.

Переплутав я доріг узори,
та з імлі перейдених ночей
впливає болісним докором
тихий погляд змучених очей.

І тривога жалить, наче рана,
і кричу я в ніч і в ураган:
я вернуся, дівчино незнана,
я вернуся, сестро дорога.

Розцвітають вогнянії квіти,
і клекоче переможний бій.
Ще засяють радісним привітом
твої очі ясно-голубі!

Південний фронт, 1942 р.

НА ВИЗВОЛЕННЯ ВОРОШИЛОВГРАДА

Грізного удару пролунала слава,
пісня перемоги вийшла на парад:
здраслуй, рідна земле, матінко ласкава,
здрайстуй, любий брате Ворошиловград!

В далині грозівій ми жили тобою,
і колись розкажуть кобзарів пісні,
як за тебе, брате, рвалися ми до бою,
як пекли нам душу ран твоїх вогні.

Як до тебе мчали вітром легкокрилим
крізь похмурі ночі, крізь пургу й туман,
як скорбота-рута нам серця ятрила,
як київ у грудях гніву океан.

Збережімо ж, браття, зустрічі хвилину,
мов перлину щастя, щоб в тяжких боях
торувати далі шлях на Україну,
радісний, величний визволення шлях.

В плавнях Запоріжжя і в садах Полтави
прогримить луною грізний наш парад.
Здраслуй, рідна земле, здраслуй, город слави,
здраслуй, любий брате Ворошиловград!

3-й Український фронт, 1943 р.

ЯРОСЛАВНИ

Дочці Лесі

Із трепетної тиші,
немов у синім сні,—
чотири Ярославни
в соборі на стіні.

Нечутною ходою
прямують крізь віки,
мов згряя лебедина
з-за Либеді-ріпки.

Що перша Ярославна
веде свою весну
у темряву Європи,
в паризьку глушину.

Як придане коштовце,
покаже там вона
пергаментні сувої,
нетлінні письмена.

І Київ світозорий
стократ присниться їй,
французькій королеві,
киянці молодій...

А друга Ярославна
озвалась крізь млу
у славному Путивлі,
на скрушному валу.

Над краєм сіверянським
по другій сотні літ
знялась вона, мов пісня,
в безсмертний свій політ.

Над берегом Каяли,
де грюк, і крик, і кров,
мов чайка-жалібниця,
кружляла знов і знов.

Над полем половецьким,
де хмариться кура,
веселкою звелася
від Дону до Дніпра.

Щоб хмари зловорожі
спинились вдалині,
щоб туга не стелилась
по рідній стороні...

А третій Ярославні
судився битий шлях

та хуга волохата
в засніжених полях.

Та латана свитина,
та глум на все життя,
та болісним докором —
безбатченко-дитя.

І стрівся їй в дорозі
(пастала та пора)
боян довічно віщий —
кобзар із-за Дніпра.

І в латанці убогій,
крізь віхолу лиху
князівну розпізнав він
на битому шляху.

І страдниці пречистій
у той незгасний день
вклонилась Україна
найкращою з пісень.

В тій пісні освітпла
і землю й небеса
кріпацької мадонни
пів'януча краса...

Четверта Ярославна
Хрещатиком іде,
киянка ясноока,
дівчисько молоде.

Чи в буднях кругодучих,
чи в шелесті знамен —
у неї сто маршрутів
і тисяча імен.

У кадрі хронікальнім,
завзята, як весна,
на греблі Дніпробуду
всміхалася вона.

У Миргород преславний,
як всніжилася зима,
на курси трактористів
втікала крадькома.

І звалася Ярославна
розвідниця метка
з шифрованих звідомлень
в загонах Ковпака.

А вчора в інституті
здавала наяву
про Київ стародавній
роботу курсову.

...В Софійському соборі,
спинивши часу лет,
уздріла Ярославна
прадавній свій портрет.

Поглянула — завмерла...
Впізна чи не впізна?
...Студентка з України,
ще й київська княжна.

І з тренетної типі,
немов у синім сні,
всміхнулися їй сестри
в соборі на стіні.

Київ, 1972 р.

МИКОЛА РУДЬ

Микола Данилович Рудь народився 9 травня 1912 р. в с. Олександрівці на Харківщині в бідняцькій сім'ї. Закінчивши семирічку, поїхав на Донбас. З 1929 р. працював у Донецьку на металургійному заводі, був на комсомольській роботі, займався журналістикою. Заочно вчився в Літературному інституті ім. О. М. Горького. Учасник Великої Вітчизняної війни. Член КПРС. Друкується з 1930 р. В літературу прийшов як поет, згодом зосередився на прозових жанрах (автор відомих романів «І не сказала: люблю», «З матір'ю на самоті», «Не жди, не клич»). Перша книжка поезій «Найближче» вийшла 1936 р. Для поезії М. Рудя характерні теми з робітничого життя, ушлявлення радянського воїна-переможця, особиста лірика.

Вийшли збірки поезій:
«Слово після бою» (1947), «Рідні вогні» (1950),
«Граніт Сталінграда» (1951), «Донецькі зорі» (1958),
«Грім на зелене гілля» (1960) та ін.

* *
*
Не зітхає гармонію Смолянка,
і не чує передзвону коліс,
ластів'яний твій щебет, білянка,
вітер дужий розвіяв, розніс...

Біля шахти чотири тополі,
та осика в густій куряві,
та стоять довгі роки у полі
терикони — німі вартові.

Побредем по траві і жорствищі,
де мідяні заспули горби,

пам Азов'я вітрами засвище,
кипе кашкою — цвітом верби...

Ну, заграйте ж, заграйте чечітку,
я новенькі підшви зіб'ю,
причеплю на машинку лелітку —
степоу білу квітку мою!

Не зітхає гармонію Смолянка,
і не чує передзвону коліс.
Ластів'яний твій щебет, білянка,
вітер дужий розвіяв, розніс.

1935

* *
*

Берлін і Тіргартен після світанку.
Стирчать Бранденбурзькі ворота,
вкриті брезентами, сплять наші танки,
на повірці ранковій рота...

Фрідріхи-вершники над рейхстагом.
Патруль із Смоленська, з Полтави, може, —
з вуст не зійшла ще бойовищ смага,
пил із-за Нейсе приніс з нас кожен.

Повірка ранкова почата:
— Коренів! — першим у гвардії значиться.
Фрідріхи перед ним кошенята.
Усмішками Берлін їжачиться.

Сонце зійшло. Велике, світле.
З наших країв простягає руки...
Довгі строкаті промені-мітли
Снують по німецькому бруку.

Так і сказав би, щоб люди чули:
Мамо!
Маленька моя матусино,
дяка тобі, що дала: дужі груди,
ноги, що донесли сюди сина,
руки, шкарубкі од сталі,
очі, що не звели з дороги,
серце, що не перестало
битись в нічні тривоги.
Нічого, що ми натомились,
нічого, що тіло в шрамах...

Слізьми в походах умплась,
за все тобі дяка, мамо!

Ти чула, як викликали Рябова,
а він в одвіт ні слова...
По серцю щось гостро шкрябало,
типа стояла грозова.
І довго висіли в повітрі,
як посвисти од снаряда,
як прапор на білім вістрі:
«Загинув під Сталінградом...»
Ми самі його ховали
на висоті, де Волга,
залізні над ним стояли,
плакали... І довго
в ночі листопадові
рубіж той обороняли,
забули пісні любові,
руки, що нас обіймали,
забули про все на світі!
Тільки й було — стояти.
Інакше забудуть діти,
інакше клястиме мати.
В танках жара нестерпна.
Метал обпікає руки,
за спиною —
Волга в серпні...
На мить відчинимо люки —
з берега прохолода
пройде в самі легені...
Чути, як німці в окопах
про Волгу ведуть теревені.
Не довелось підлоті
купати в ній довгі шиї,
а наша, диви, піхота
ноги у Шпрее мис...

Берлін і Тіргартен після світанку,
стирчать Бранденбурзькі ворота,
вкриті брезентами, сплять наші танки,
на повірці ранковій рота...

Берлін, травень, 1945

* *
*

Все знайоме до болю,
все до скіпчика в полі:
білі піски та кручі,
кучугури сипучі
і на річці Забучі
всохлі верби рипучі.

Після бурі та грому
в'ється стежка додому.
В лозняку молодому
стрінув рідну, знайому —
до сивинок на скроні,
до сплетінь на долоні.

Хмаро, сонця не застуй!
 Мамо-матінко, здрастуй!
 Ручаї, та узмені,
 та у пояс ячмені,
 ллються зерна у жмені
 клопітливої нені...
 Сіно косять дівчата,
 ряску ловлять качата,
 на укусах зайчата
 гриють сірі бочата.
 Мов у колесі спиця,
 промайнула лисиця,

поле жовте лисниться,
 гомонить, колоситься!
 Де були, де ходили, —
 ні залізом не вбило,
 ні вогнем не спалило,
 тільки зсічене тіло
 у боях наболіло!

Після бурі та грому
 в'ється стежка додому...

1946

АНДРІЙ ПАТРУС-КАРПАТСЬКИЙ

Андрій Михайлович Патрус-Карпатський (справжнє прізвище Патрус)
 народився 29 березня 1917 р. в с. Терєблї на Закарпатті.
 1937 р. закінчив Мукачівську реальну гімназію.
 В 1939 р., коли Чехословаччину захопили німецькі фашисти,
 переїхав до СРСР. Учасник Великої Вітчизняної війни.
 В післявоєнний період очолював Закарпатську письменницьку
 організацію, був на редакційній роботі.
 Перша збірка віршів російською мовою «Плетью по совести» вийшла
 в Ужгороді 1937 р. Під час війни поет писав і публікував бойові
 закличні вірші, сповнені ненависті до ворога. Пізніше виходять нові
 й нові його книжки — лірика, поеми, легенди. Письменник пробував
 свої сили і в прозі, видав нарис про генерала Свободу,
 перекладав з чеської, словацької, угорської мов.
 Помер 19 квітня 1980 р.

Поетичні збірки: «Батьківщина кличе до бою» (1943),
 «Що в серці найсвятіше» (1958), «Іду життям» (1960),
 «Бескиде, відродо моя» (1961), «Колиска орлина» (1963),
 «Малиново квітнуть ялини» (1966), «Терези часу» (1967) та ін.

КОЛИ БЛУКАЮ...

Коли блукаю Прагою дзвінкою,
Щораз вона нагадує мені
Далеке місто над Дніпром-рікою
У степовій блакитній даліні.

Вацлавська площа гарна, як Хрещатик,
Струнка, широка, чиста, осяйна.
В вечірніх парках, затишних, горбатих,
На нашу схожа, музика луна.

Пригадую студентські вбогі зими,
Як сухаря на двох ділили ми
І вірили, що щастя — поруч, зрима,
Чекає на шляху, лиш підійми.

Москву ми слухали вечірньою порою
Про чкаловський славетний переліт.
Сьогодні Прага й Київ — брат з сестрою,
Крокують дружно у буянні літ.

1957

ЖИТТЄПИСНЕ

При погоді лихій
у жахливу далеку годину
я оспівував силу орлину,
вир карпатських стихій,
всіх стихій невгамовне боріння:
то клекоче Теремля весіння,
лє срібло через гать;
то заквітчана кличе діброва,
золотава пора світанкова;
то лани гомонять;
то регоче листопад громами
над поваленим лісом, лугами,
то радіють дрозди, —
усе плем'я пташине горласте;
то пливе, щоб нечуйно упасти,
тепла ніч на сади.

Невідомо мені,
чи я — вияв борні вікової,
чи вечірні у полі левкої —
мої тихі пісні,
чи надії і сні лебедині;
у вселюдській великій родині
я — лиш крапля мала —
над минулим не плакав, не плачу,
бо я маю нескорену вдачу,

1962

хоч весна відгула,
хоч не вернеш кохання погасле,
його літа, як вівці, попасли
в тім краю, де я ріс,
де любов тепле слово не чула,
промайнула по схилах Менчула,
в спогад зникла, як в ліс.

Все ж іду я та йду,
бо з криниці напивсь степової:
пили з неї радянські герої,
що здолали фашистську орду,
що вмирили за Київ, за Прагу,
гартували юнацьку відвагу
у жорстокім бою
за Софію, за Пешт, за Варшаву,
що розчавили гідру лукаву,
кров пролляли свою,
щоб ніколи і правнукам дальнім
не конати у штурмі навальнім,
щоб не знати війни,
щоб нарешті в братерському колі
всі народи діждалися Волі,
Правди, Щастя, Весни!

ДИЧКА

Шумить безперестанку сіра злива,
Періщить злива скошені лани.
Ламас руки дичка сиротлива
Серед пустого поля восени.

Усі її покинули без мислі.
Пташки порозлітались хто куди...
Тому такі плоди у неї кислі,
Тому такі терпкі її плоди.

1966

* *
*

А ми багаті добротою,
як вічний океан водою.
А ми багаті гнівом ярим,
коли негоди линуть хмари.

Ми все уміємо прощати,
крім боягузтва, лжі і зради.

1966

ДАВИД КАНЕВСЬКИЙ

Давид Ісаакович Каневський народився 23 березня 1916 р. в м. Лохвиці на Полтавщині в сім'ї службовця. Після трудової школи навчався у фабзавучі, працював слюсарем на заводі. З 1937 р. — студент Харківського університету. Під час Великої Вітчизняної війни був кореспондентом фронтової газети. Загинув 26 грудня 1944 р., виконуючи бойове завдання.

Почав друкуватися в 1930 р.

Перша збірка поезій «Рідна вулиця» вийшла 1938 р.

Написати встиг небагато, але написане, як відзначав Л. Первомайський, давало підстави сподіватися, що «дальший його розвиток приведе до значних творчих успіхів». Д. Каневський прагнув художньої простоти, шукав прозорого слова, щоб передати радість буття, багатство навколишнього світу, а потім — усвідомлення суворого обов'язку радянського патріота боронити цей світ, високі помисли і мужність захисника Батьківщини.

Вийшли збірки поезій: «Льотчики» (1940), «Поезії» (1947), «Вибране» (1966).

МАЙДАН

Є майдан у міському місті.
Красен з кожної сторони,
Неосяжний майдан і чистий,
Без нальоту старовини.

Вабить зір золотою грою
Електричних своїх прикрас.
А народжений він зі мною
У один у щасливий час.

Він хорошим іменем зветься
І від того такій близький.
Так, бува, розхвилює серце,
Сам хвилюючись, мов живий!

Це тоді, коли місто наше
Встане з піснею на зорі,
Коли в'ються веселі марші,
Наче жайворонки вгорі,

Із доріжки аеродрому
В небеса голубі, тонкі
Світлом блискавки, звуком
грому
Піднімаються літаки.

Ти примружиш на мить
повіки —
То де вулиці, не майдан,
То скресають весняні ріки
І вливаються в океан.

Хвилі грають, шумлять вітрила,
Відкидаючи довгу тінь,
Прапорів велетенських крила
Прагнуть вирватись в височинь...

1940

* * *

Чи zostався в мене добрий спомин
Від тієї першої любові?
Я забув її зелений гомін,
Я забув її уста і брови.

Може, тільки поцілунки скорі
Іноді згадаю при нагоді,
Два маленькі, чисті і прозорі
У душі моїй на самім споді.

Там вони сховалися, колишні
Два цілунки, два вогні, кристали.
Та й вони, либонь, на тому тижні
Від тепла очей твоїх розтали...

1940

* * *

Хто у ніч тривоги вийшов з хати,
Йди, не озираючись назад.
Буде вітер на ім'я гукати,
Буде руки простягати сад.

Вся земля для тебе душу вийме,
Дощик поцілує гаряче,
Дим солодким стане і обійме,
Припаде, як рідний, на плече.

Не віддайся ні жалю, ні горю —
Спомин серце топить, наче віск.
Бачиш ти на темнім небі зорі?
То не зорі — то багнетів блиск.

Ти іди і будь твердий, як камінь,
Ще далеко ранку прапори.
Славу, завойовану батьками,
Як єдиний спомин, забори.

По землі, важкій від крові й бруду,
Через ніч тривоги — навпростець.
Хай з тобою нерозлучна буде
Тільки перемога: ти — боець.

1941

ДРУГОВІ

Коли тремтливі літні зорі
Стинав прожектор угорі,
Коли, не виплакавши горя,
На варту стали матері,

Коли хитнулась під ногами
Земля і страх заговорив, —
Тоді почався поміж нами
Великий іспит на розрив.

Нас розгинало, як підкову,
І розкидало по світах.
Ми зустрічались випадково
На полустанках, і в лісах,

І в мислях, чистих та одвертих.
...Пішли брати, і дім згорів.
Все рідше вулиць
на конвертах,
Рясніше різних номерів.

Я знав, що за Уралом горно
Натхненно роздуваєш ти,
Я бачив з танками
платформи —
Від них згиналися мости.

Завод, завіяний зимою,
До краю дальнього домчав.
Ти був у нім і був зі мною,
Мого торкаючись плеча.

І, ледве витерши долоні,
Одну якусь коротку мить
Учив свою маленьку доню
Слова найкращі говорить...

Коли ми поростем травою,
То, може, спом'яне вона
Старі, задимлені війною,
Щасливі наші імена.

1942

Тебе, хто впав на полі бою,
Не потривожили плачем.
Востаннє рушили з тобою,
Немов з живим, — плече
в плече.

Ти був водії важкого танку,
Судьбу свою з вогнем зв'язав.
Ти був убитий на світанку
І слів прощальних не сказав.

Твою мп прочитали волю
На скам'янілому чолі.
У чистім полі на роздоллі
Мп віддали тебе землі,

Вітрам і пахоцям полинним,
Прозорості співучих рік
І крилам срібним тополінним, —
Бо ти був справжній чоловік.

1942

КИЇВ

Шугає осінь в плавнях і лісах,
А наше сонце сходить над горбою.
Хай знають всі: то на своїх руках
Його піднесли тисячі героїв!

В бою нема дороги навпростець,
А він очам відкрився, рідний Київ...
І ми почами не змикали вії,
І ворога вціляв тяжкий свинець.

Тут вибухав не тільки простий порох —
Любов і зненависть скипали в битві поруч,
Смертельна суміш та для ворогів!
Вона губила серце лютих зміїв,
Вона народу повернула Київ —
Щоб прапором червоним майорів.

1943

ДНІПРОВА ВОДА

Сьогодні я при березі стояв...
Чи можна зором охопити вроду!
Долонею черпнув дніпровську воду,
Устами пересохлими припав.

Здалось мені — зробився іншим я,
Мов доброго здоров'я кухоль спивши,
Немов із пліч десяток літ зваливши,
Сьогодні я при березі стояв.

1943

ГРИГОРІЙ ДОНЕЦЬ

Григорій Прокопович Донець народився 30 листопада 1913 р. в с. Курилівці на Черкащині в бідняцькій сім'ї. Закінчив Черкаський педінститут. Учителював, служив в армії. Учасник Великої Вітчизняної війни. З 1946 р. — на партійній і радянській роботі в Каневі та Києві. Член КПРС. Перші вірші надрукував у 1928 р.; один з авторів колективного збірника «У поході» (1936). В 1940 р. виступив з драматичною поемою «Дума про галичанку». Поезія Г. Донця — широкого ідейно-тематичного діапазону: йдеться в ній про звияги бійців громадянської війни і війни Вітчизняної, воз'єднання України в єдиній Радянській державі і ритми будівничого мирного життя, про любов і про дружбу. Помер поет 27 квітня 1985 р.

Вийшли збірки поезій:

«З братами вірними» (1955), «Канівська книга» (1959), «Гомін землі» (1963), «Подарунок Ілліча» (1965), «Відлуння грому» (1969), «Віхи» (1972), «Пам'ять звияг» (1977), «Ритми життя» (1979), «Вибране» (1983) та ін.

НАД ТРИПІЛЛЯМ

Над Трипіллям в задумі стою,
Лине теплий вітрець із поля...
Хто загинув отут у бою,
Чому назва тепер — Комсомолля?

Над Трипіллям дуби шумлять,
Хай розкажуть про дні далекі,
Як ішла комсомольська рать
У вогонь, у залізний клекіт.

Вітре, вітре, повідай мені
Про бурхливі часи революції.
Одлупали давно вже ті дні,
Тільки хвилі дніпрові ллються.

Над Трипіллям в задумі стою,
Чую голос легенди з поля:
— Тут поліг легіон в бою,
Тут безсмертне живе Комсомолля...

1929

ОЛЕКО ДУНДИЧ

Стеле ворог вогневу завісу,
Корчиться розпечений гудрон.
Зграсю орлиною з-за лісу
Мчить в атаку грізний ескадрон.
Свище шабля Дундича Олеко,
Никне закривавлений полин.
Ти не бачиш, Сербіє далека,
Як на пана кинувся твій син,
Як схрестились шаблі,
як у дзвоні

Криці
нароста, гримить «ура!».
Крізь грозу й вогонь полки червоні
На Волинь прийшли із-за Дніпра.
Стелеться до Львова путь далека,
Клекіт бою не стиха й на мить.
Свище шабля Дундича Олеко,
Зірка на кашкеті блискотить.
Щоб жила ти, Сербіє, в цвітінні
У віках — щаслива, трудова, —
На багряній, славній Україні
Б'ється син твій, волю здобува!

1936

ПРОЩАВСЯ БОЄЦЬ З ІЛЛІЧЕМ

У двадцять четвертім, в дні горя й печалі,
У серці тамуючи щем, —
В Будинку Спілок, у Колонному залі,
Прощався боєць з Іллічем.

На милицях мовчки в людському потоці
Поволі ішов до труни,
І сльози втирав він на кожному кроці,
Герой невідомий війни.

Дійшовши до варті, спинивсь на хвилину,
Сльоза запеклась на щоді.
Він орден, немов найдорожчу перлину,
Тримав у тремтячій руці.

— Я прошу мій орден,— звернувся до варті,—
Покласти на груди вождя.

— А прізвисьце ваше?

— Навіщо? Не варто...

За нас же віддав він життя,

Немає на грудях у нього відзнаки,
Незручно... у всіх на виду.

А я підлікуюсь — і знову в атаку
За ленінську правду піду!

1937

22 ЧЕРВНЯ 1941 РОКУ

Червнева рань. Тривога. І солдати
З наметів поспішають ген туди,
Де б'ють фашистські штурмові гармати,
Гримлять за містом бронепоезди.

Над Перемишлем виють «месершміти»,
І кров'ю повниться, клекоче Сан.
Верба схилила край дороги віти,
Під нею, помираючи від ран,

Лежить боєць... Сумні останні вісті.
Війни лютеє грізна круговерть.
...На ворога ідуть артилеристи,

Ідуть на кулі, на вогонь, на смерть,
І будуть довго ще і падати, і йти,
Щоб покарати зло, перемогти!

1941, під Перемишлем

* *

*

Пахне ніч липнева матіолою,
Деше стиглим житом далина.
Чисте небо над лісами й долами
Зоряну хустину напина.

Ти стоїш безмовна, зачарована,
На плече звиса густа коса.
Нам ця ніч на щастя подарована,
Ця нероздарована краса.

104

Три дуби спинились над Росавою,
Мовчазні супутники сторіч,—
Бачились із славою й неславою,
Чули не одну козацьку річ.

Не одна колінь тут чорноброва
Проводжала хлопця на війну...
Хай же й нашу наслухають мову,
Хай і нашу знають таїну.

Прийдуть інші, стануть під стодолю,
А сьогодні — наша дивина,—
Пахне ніч липнева матіолою,
Зоряну хустину напина.

1952

В ДОРОЗІ

Ой по горі ромен цвіте,
Долною козак іде
Та у журби питається:
— Де та доля питається?

Т. Шевченко

Коні ржуть, коні б'ють копитами —
Певно, чують нічліг.
Знов калюжі попереду... ями...
Перехрестя доріг.

Гайвороняча зграя кружляє,
З криком лине у вись.
Де спочити — поет не знає,
На гаї задививсь.

Задививсь на травицю зелену,
На кріпацькі поля.
Зустріча його цвітом ромену
України земля.

Поверта на Пирятин дорога,
До зів'ялих калин.
Пригадалася юність убога...
Репніна... Яготин...

Зупинились в долині булані,
Сумно ясен скрипить.
Де ж судилось маленькій Мар'яні
Своє серце розбить?

Де ж тепер одинокий, похилий
Перебендя блука?
Край дороги полин, та могили,
Та тополя гінка.

105

Над ставком в голубому серпанку
Журно явір поник.
— Поганяти? — порушив мовчанку
Сивоусий візник.

— Поганяйте помалу, будь ласка, —
Обізвався Тарас. —
Жаль, що дійсність,
І жаль, що не казка
Тут затримала нас.

Задививсь на травицю зелену,
На убогі поля.
Зустріча його цвітом ромену
України земля,

Наче спраглими кличе устами,
Щоб у горі поміг.
Коні мчать через доли і ями
У безмежжя доріг...

1961

ПОЛИНОВІ ЧАРИ

Загнуздавши атом, понад хмари
Вік двадцятий мчить в космічній млі.
Полинові запахи і чари
Полишає людям па Землі.

Полиша надії і боління,
Полиша ненависть і любов,
Полишає і земне тяжіння,
Щоб вертатися на Землю знов.

Ні, мабуть, таки єдина в світі
Ця планета наша голуба,
І єдиний полиновий вітер,
І єдина радість, і журба.

Ще пізнають у грядущім віці
Люди всі космічні береги,
Зачерпнувши па Землі по вінця
Мужності, відваги і снаги.

Ще полинуть кораблі за хмари,
Ще полинуть люди у блакить,
Та довічно полинові чари
Знов на Землю будуть їх манить.

1980

ВАЛЕНТИНА ТКАЧЕНКО

Валентина Данилівна Ткаченко народилася 6 березня 1920 р.
в містечку Корюківці на Чернігівщині в сім'ї робітника.
Вчилася у Харківському технікумі журналістики, закінчила
культурноосвітній технікум, навчалася в Київському університеті.
В роки Великої Вітчизняної війни працювала на радіостанції
ім. Т. Г. Шевченка в Саратові,
по війні — на редакційно-видавничій роботі. Член КІРС.
Друкувалася з кінця 30-х рр. Виступала і як публіцист.
Перша книжка поезій «Зелена сторона» вийшла 1940 р.
У віршах громадянського звучання оспівується мужність захисників
Вітчизни, натхненна мирна праця, звучать антивоєнні мотиви.
Центральне місце в творчості поетеси посідає пристрасна
особиста лірика. Писала також і вірші для дітей.
Померла письменниці 19 грудня 1970 р.

Вийшли книжки віршів:
«Просторами України» (1943), «Дівоча лірика» (1946),
«Весняні вітри» (1950), «Майбутнє кличе» (1952), «Побачення» (1955),
«Осінь тільки починається» (1958), «Земля радіє сонцю» (1962),
«Сад мого літа» (1968), «Обриси» (1971) та ін.

* *
*

Од Бугу до Дінця мої сліди
Припали пилом, снігом забілили,
Заплющу очі: постають сади,
У них черешні гіркнуть переспілі.

Ясніє в сонці неба висота,
А люди врожаю в полях не раді.
Схиляються некошені жита,
У перехожих просячи поради.

Вже близько ворога громохкий хід,
Вже в долах чути відгук стрілянини,
А я, знесилена, іду і йду на схід,
Велике горе бачачи України.

Моїй землі допомогти нічим
Я не могла у перший час тривоги,
Гнів підіймався в серці молодім,
А силу тіла узяли дороги.

Спинилася спочити край Дніпра,
У воду хліб засохлий умокнути.
До берега йшла хвиля, мов гора,
І, зеленава, пінилась від люті.

І отоді я поклялась над ним
І прадідом, і матір'ю, і братом,
Що не забуду у житті своїм,
Як ворог землю засмутив багату.

Ще буде колос зріти на полях,
Ще дні дадуть мені відряду й силу.
Назад вернуся по своїх слідах
У рідний двір, на Україну милу!

1941

* *
*

Поснули коло вогнища бійці,
Лиш сну привітного тобі не мати —
До втоми, до сльозинок на щоці
Про мене будеш думати-гадати.

Як я живу в гучних тривожних днях
Удалині од лісового краю,
Як постаріла я не по літах,
Бо все тебе чекаю і чекаю.

Вогонь пригасне. Вітер залупа,
І стане ніч із тихої — негожа.
Нерівно загойдається сосна,
І тінь її на мене буде схожа.

Боюсь, уявиться тобі не те,
Що забажалося відчутти щиро,
Боюся, сумом ніч переплете
До мене дружби лагідну довіру.

А я одна в розлуці, у журбі
Любитиму, як лиш любити можна,
Й не буду знать, як передать тобі
Дівоче серце, вірне і тривожне.

1943

ТРУДОВІ ВОГНІ

Скінчився день, та сяє далечінь,
Вогнитися райдужно за містом синь,
Один за одним спалах виплива,
Мов пролягла там смуга фронтова.
Але давно закінчилась війна,
Прославилась донецька сторона...
На зміну спішно йдуть робітники,
Від їхньої ходи дзвенять стежки...
За плином глиною пропахлих вод
Будується в степу новий завод.
І то не сонце червонить блакить —
Електрозварок заграва тремтить,
І гнеться сталь в напругості своїй,
І оживає камінь степовий,
І сипле іскри пломінка дуга,—
І пруг на пруг, як мітка днів, ляга.

1952

ОСІНЬ ТІЛЬКИ ПОЧИНАЄТЬСЯ

Із-за хмар землі великій
Сонце щедро посміхається.
Зацвіли в саду гвоздики —
Осінь тільки починається.

В'яле листя жовтуватє
На гілках іще тримається.
Буде теплих днів багато —
Осінь тільки починається.

Он край шляху не на лихо
До вільшини клен схиляється.
В парі їм стояти — втіха...
Осінь тільки починається.

У твоєму русім чубі
Перше срібло пробивається.
Не зважай, мій друже любий,—
Осінь тільки починається!

1957

* *
*

Якщо зібрати сльози матерів,
Що пролились за дочок і синів,
Які навек у битвах полягли,
Які за щастя юність віддали,
То море створиться зі сліз отих,
Із сліз печально гнівних і жарких.
В тім морі можна потопить на дні
Усіх, хто хоче бачить світ в огні,
Усіх, хто прагне запалить нову
Війну кровопролитну світову,
Усіх нової битви паліїв,
Всіх ненажерливих багатіїв,
Що хочуть матір з сином розлучить,
Що хочуть в горі землю потопить!

1959

НОВИЙ ХЛІБ

Щороку так:
Великий хліб достиг.
Взяв досить сонця

і дощу в стеблини
І колосом на землю не поліг,
А високо стояв серед рівнини.
Людьми турботно плекані поля
Йому щодня вділяли свіжі сили,

Щоб він кивав нам колосом здаля,
Щоб хліба скиби на столі білили;

Щоб потішало нас його тепло,
Гарячі пахощі були відчутні,
Щоб славили ми зібране зерно
І думали
Про врожаї майбутні.

1966

БУХЕНВАЛЬДСЬКИЙ ШЛЯХ

«Дорога крові» —
В'язні так назвали
Цей Бухенвальдський шлях, у лісі шлях.
Вони його камінням устидали,
І кров текла по зморених руках.

Він і ногами й шицями прим'ятий.
Він знає стільки сліз і стільки мук.
По нім везли, по нім вели на страту...
Стогнав, мовчав єдиний свідок — брук.

А зараз шлях не в табір —
До музею,
До пам'ятника спаленим веде.
Вкрива осіннє золоте алеї,
Його каміння сіре і руде.

110

Шумлять довкола тихо
Клени, в'язи,
Гледве дме листатий вітровій.
Здається, не дерева встали —
В'язні —
І дивляться на труд камінний свій.

І простягають руки,
Що є сили
У серце стукають тому, хто йде:
«Ми шлях оцей своїм життям мостили!
Не забувайте Бухенвальд ніде!»

1967

ПОЛИН

Полин побіля шляху вироста.
На смак пекучий.
Та який папистий!
Це так привабно пахне гіркота
Зелених соків у мережках листя.

Це пахне гіркість рідної землі,
І я її вдихаю ненаситно.
Стебло округлило квітки малі,
Стебло осипало цвітін'я тендітну.

Ці пахощі п'янять бджолу прудку,
Мені ж приносять спомини гарячі
Про стежку в полі довгу і вузьку,
Яка вела до праці і побачень.

Цвіт може хлібу гіркоти надать,
Коли покосять, помолотять жито...
Та я полин не буду виривать —
Ним пахне лан.
Мов ним пахне літо!

1970

* *
*

Вечір, вечір — стрічань пора
І розмов про минулу днину.
Ми з тобою біля Дніпра
Стоїмо не одну годину.
Неповторно минає час.
Линуть хвилі, як візерунки.
Тут не прийде ніхто до нас,
Не осудить за поцілунки.
Тільки чайка своє «ки-ги»
Пронесла біля нас до моря
Та біліють навкруг луги

Щедрим пухом від осокура.
Тільки люба ріка яснить
В рамі синього небозводу,
Тільки захід багряню сить
Опускає на ніч у воду...
Вечір, вечір — стрічань пора
І про завтрашній день розмови.
Наберемося від Дніпра
Сили вічної для любові.

1970

ГЕННАДІЙ БРЕЖНЬОВ

Геннадій Іванович Брежньов народився 10 листопада 1913 р.
в Харкові в сім'ї робітника.

Закінчив школу ФЗН, працював майстром на кондитерській фабриці.

Служив в армії (1935—1937), після демобілізації —
на редакційній роботі (Харків, Чернівці). У війну закінчив
офіцерське училище, був кореспондентом фронтової газети.

Творча біографія почалася на фабриці, де при клубі діяла
літстудія, члени якої брали участь у створенні репертуару
для робітничих театральних груп.

Перша поетична книжка

«Слон і його друзі на спортмайдані» вийшла 1941 р.

Спадщина поета містить патріотичну,
інтимну, пейзажну лірику, дві поеми, байки на міжнародні
і внутрішні теми, вірші для дітей. Серед перекладацьких здобутків —
драматична поема Яна Райніса «Вій, вітерець!».

Помер 7 жовтня 1953 р.

Вийшли книжки:

«Чолом тобі, земле» (1948), «На рідних берегах» (1951),
«Байки» (1951, 1952, 1954), «Весняний заспів» (1959),
«Вибране» (1963) та ін.

* *
*
Чолом тобі, земле, чолом!
Вернувшись із бою — з походу,
Черпає солдатський шолом
Дніпрову омріяну воду —
І повниться серце теплом...
Чолом тобі, рідна, чолом!

Чолом попелищам твоїм,
І крові твоїй, і руїнам!
Крізь смерть, крізь пожежі і дим
До тебе я йшов, Україно,
До яблунь твоїх над Дніпром...
Чолом тобі, світла, чолом!

Цілую твій попіл святий
І плачу сухими очима.
О як же змінилася ти
За роки страждань, незборима,
Тавровапа горем і злом!
Чолом тобі, скорбна, чолом!

В солдатських сльозах і крові
Кував я фашистам відплату.
На подвиги благослови,
Безсмертя дай сину-солдату —
І знов ти розквітнеш кругом.
Чолом тобі, гнівна, чолом!

1943

* *
*
Як терпко пахне сон-трава!..
Серед розтоптаной м'яти
Кричить за бруствером сова.
Стою в траншеї. Жду атаки...
Як терпко пахне сон-трава!..

Як нам збагнути суть ества —
Минає ніч, комусь — остання, —
І вабить нас краса жива
Землі і неба в час світання...
Як терпко пахне сон-трава!..

1943

НА СВІТАННІ

Вікна навстіж! Росяні, уміті,
Яблуні шумлять в твоїй кімнаті...
Ти ще спиш, і, усміхом зогріті,
Ледь тріпочуть вії пелехаті.

А кругом — билина кожна квітне,
Пахне чебрецем і сон-травою;
Голубавий ранок сонце мідне,
Ніби глек, несе над головою.

Пробудились ріки повноводі,
Налились сади багряно-шумні,
Ліс ожив, блиснули срібні струмні —
Все живе, пишається в природі.

Скрикнув кречет. Задзвеніли коси.
Будь благословенний, час світання,
Рожувато-ніжний, повпоросий,
Час мого щасливого кохання!

ХТО ВИНУВАТИЙ?

(Байка)

«Агов, Ведмедику, чого це так змарнів,
 Чи недоспав, чи недоїв,
 А чи тобі якесь случилось лихо?» —
 Спинула клишоногого Зайчиха.
 «Е, серденько, діла, діла...
 Щодень засідання на всякі теми,
 Все критикуємо Вола
 Та курячі вирішуєм проблеми.
 А в усьому виною Лис,
 Що рік тому курча загриз».
 «При чому ж Віл тоді?» — «Еге, це хитра штука:
 Лис відкрутивсь і втік, а для Вола — наука.
 Тим більш, за ним недолік є:
 Віл критики не визнає,
 Товче своє при усьому народі,
 Що винний Лис, та й годі,
 Ще й Лева зачепив за те курчатко, —
 Мовляв, у лісі в нас нема порядку,
 І те і се між нами не гаразд,
 Так ми йому хвоста вкрутили враз
 І винесли таку ухвалу:
 Засуджуючи річ зухвалу
 Упертого Вола,
 Вважати винним у всьому... Козла».

Так можуть іноді і в нас рішати,
 Що Лиси осторонь, — Волів упертих лають,
 А щоб якогось Лева не зайнять,
 То на Козлів усі гріхи звертають.

МИХАЙЛО СТЕЛЬМАХ

Михайло Панасович Стельмах народився 24 травня 1912 р.
 в с. Дяківцях на Вінниччині в сім'ї бідняка.
 Закінчив Вінницький педінститут, учителював на Київщині.
 Учасник Великої Вітчизняної війни. Після війни працював науковим
 співробітником Інституту мистецтвознавства,
 фольклору та етнографії АН УРСР.
 Видатний український радянський письменник,
 нагороджений трьома орденами Леніна,
 Герой Соціалістичної Праці. Академік АН УРСР.
 Неодноразово обирався депутатом Верховної Ради СРСР.
 Друкувався з 1936 р.
 Перша поетична збірка «Добрий ранок» вийшла 1941 р.
 Автор багатьох творів різних жанрів,
 широко відомих у нашій країні та за її межами.
 Лауреат Ленінської премії (удостовнений за трилогію «Хліб і сіль»,
 «Кров людська — не водиця», «Велика рідня» в 1961 р.),
 Державної премії СРСР (за роман «Велика рідня» — 1951),
 Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка
 (за роман «Чотири броди» — 1980).
 Почав літературну діяльність як поет, виступав як поет
 і в подальші періоди творчості, пишучи віршовані твори поряд
 з прозовими й драматургічними. Лірика М. Стельмаха — палке слово
 радянського патріота й інтернаціоналіста, воїна і трудівника,
 людини багатого внутрішнього світу. В епічних сюжетах прославляв
 подвиг, звертався до історичного минулого народу.
 Значний внесок зробив і в поезію для дітей.
 Помер 27 вересня 1983 р.

Основні видання поезій: «За ясні зорі» (1942),
«Шляхи світання» (1948), «Життя сили набирається» (1954),
«Поезії» (1958), «Мак цвіте» (1968),
«Твори. В 7-ми т.» (поезія — в т. 7, 1984).

БЕРЕЗЕНЬ

Звелися ріки і лугами
Блакитно простягають путь,
А в небі хмари лебедями
Із ополонки воду п'ють.

Гаї спинились над водою
І тихо входять в клекіт рік,
І хмелем бродить під корою
В березах чистий, свіжий сік.

Налита сонцем і вітрами,
Хлюпоче веслами весна,
І піднімає буйні трави
Земля хмільна і запашна.

В ці дні бажаєш світ щасливий
Черпнути відрами до дна
І сміло сіяти на ниви
Багатство ярого зерна.

1939

* *
*

Боюсь людей, що проживуть як гості все життя:
Від них, чогось мені здається, віє цвинтарями.
Живе метелик теж, однак яке у тім пуття,
Яка любов-краса, коли веселими руками
Не твориш світу доброго навкруг,
Коли ржавіє серце, наче плуг,
Полів не орючи.

Мене твоя турбота, краю мій, вперед вела,
Робота, щирі задуми з дитинства полонили.
Працюючи, ронить на землю щирий піт з чола,
І сіяти зерном настояні на сонці сили,
Плекать добро, і корчувати злість,
І чуть, що ти господар, а не гість —
Чого ж бажать іще!

1940

* *
*
Шляхи вересневі, ключі журавлині,
І небо палає, і сохне земля,
І сонце зважніле ятриться здаля
І падає мертво у виглиб долини.
Стежки з України, шляхи з України,
Куди ви ідете, куди ви?
Ключі повисають журливі.
Не плачте, надії, краплисто сльозами, —
Товаришу мій, не чорній, мов рілля,
Уся Україна ридає за нами,
І небо палає, і сохне земля.
Позаду лишилися окривджені зорі,
Життя половина і серце усе.
І вітер поламає крила несе
І груди гарячі остуджує в морі.
Прощайте, Славути простори прозорі, —
Вгніздилися над вами заграви:
Горюють в Дніпрі пароплави,
Пливуть, і горять, і летять на пороги,
Неначе ключі полохливі гусей.
Далеко лишилися юначі дороги,
Життя половина і серце усе.

1941

* *
*

Поранений лежав я у роздоллі
На корені вузлатому сосни.
З небес зірки котилися поволи
І гасли в хвилях чорної Двіни.

Стихав далекий бій. В бори незримо
Ішла печальна осінь, як вдова.
Не міг я ворухнутись і очима
Стрічав її. І чув, що кров жива

Густіє в жилах, терпко холодиться
І землю вже не напува гірку.
А в вишині тремтить моя зірниця,
Ладнаючися канути в ріку.

І канула б, немов сльоза солоня,
Та встало повне сонце з-за села,
І Білорусь натруджені долоні
Над сином України простягла.

1941,
у шпиталі

117

* *

*

Моя красо в каймі озер Полісся,
Кленовий сік сльозою на корі,
На тебе, краю мій, не надивився
Ні вдень, ні в ніч, ні в досвіт на зорі.

Не находивсь за плугом в твоєму полі,
Не накосивсь духмяних дивних трав,
Не загубив юнацьких літ в роздоллі,
Де першу пісню-думу починав.

Моя красо, моя ласкава мати,
Весела Здвиж-ріка, квітчастий луг,
Ти кличеш-звеш мене поля орати,
А де наш кінь тепер і де наш плуг?

Наш кінь в поході п'є дніпрянську воду,
Скували з плуга зброю ковалі.
І кличеш ти синів щодня з походу,
Грудьми припавши ревно до землі.

1942

ОРАЧ

В. Сосюрі

Полотна біліють на жовтім лататті,
Лужки процвітають, та скрип деркача,
І землі пахучі, на смак гіркуваті,
Виманюють сонцем в поля орача...

Минулось. Не сонце постукало в вікна —
Війна, і пожари, і стогін, і плач.
Рука вузлувата до зброї вже звикла, —
У танкові днює й ноче орач.

На швидкостях вищих він мчить до бою,
Спинає свинець і метілі живі.
У лігва звірячі влітає грозою,
І стогнуть траншеї, обпившись крові...

Він прийде на луки у жовтім лататті,
Де слались полотна, виспівував птах,
І землю він буде гірку цілувати —
Найкращою землю в безкраїх світах.

1942

СЕСТРИ

Ждала на осінь мене і обнови:
Матері хустку, на плаття собі...
Сестро моя, чи жива, чи здорова?
Може, дарунку й не треба тобі...

В нашій родині росли споконвіку
В слові — повільні, у ділі — міцні...
Може, фашист — лиходій, недоріка —
Коси твої спопелив на вогні.

В ранці військовим линияє обнова,
Небо над мною палає густе.
Може, весною травиця шовкова,
Поки вернусь, над тобою зросте,
Сестро моя...

1942

ТРИ ЗАСПІВИ

I

Не ридай, моя земле, Дніпра не доточиш сльозами, —
Ти разючими шаблями ріки підводь у розмай,
Вернидубом зведись, Вернигорою стань над шляхами,
Із охмарених піхов гримницю мечем підіймай!

II

Не туманьсь, моя земле, по вінця димами налита, —
Із-за Дону встає твоя сила могутча, жива;
Будуть сіятись кулі, як зерно добірного жита;
Погуляє рука роботяца в кривавій жнива!

III

Підіймайсь, моя земле, як сонце щедротне на сході,
Яриною в полях, дубняком у бору процвіти —
Твоє щастя іде, поспішає з бійцями в поході,
І в надіях тремтять над Дніпром перебиті мости!

1943

* *

*

Затих дводенний бій. Втомились ми.
На лоно почорнілої зими
Хотілось впасти, наче на постіль.

119

І хай би нас вкривала заметіль —
Ми відпочили б добре у снігах.
Дівчата б нас відвідали у снах,
Над річкою б гойднулися мости,
Якими нам у рідний край прийти.
А може, хтось... Так прийде лист,
І запечалиться клеповий міст.
(Там зорі в хвилю падали живу,
Там пригортав ти милу наяву...)

В лісах тремтіли відблиски заграв.
На брови сніг лягав і замерзав,
Од холоду синіла ніч густа,
Льодком солоним лущились уста.
Руділа кров, темніла і нема —
Сніги ж ішли навскіс, ішла зима.
Та не підводились з траншей брати,
Вони не прийдуть більше на мости,
Де зорі в хвилю падають живу,
Де пригортали милих наяву...
Шумить над воїнами снігопад.
В нас не було ні дощок, ні лопат.
В хозроті ми дістали сокири,
Рубали люто землю до зорі.
Гарячий піт на землю опадав,
І сніг сніг вгинався, розтавав.
У плащ-палатках нашу вірпу кров
Ми опустили в землю, де з дібров
Вставало тихе сонце, як печаль.
І тьмарилась, і мерехтіла даль.

І ми згадали наших матерів.
До чорних, перемерзлих уст братів
Торкнулися, неначе матері.
Нехай лежать звитяжці у добрі.
Їм не судив тяжкий свинець прийти
На теплі, із живицею мости,
Та їхні очі, вірність, кров живу
Ми збережемо у снах і наяву!

1945,
Німеччина

* *
*

Буває нелегко мені — не дихну, —
Зупиниться серце, а думи, як злива:
Немало я горя зазнав за війну,
А горе не зерно — не висієш в ниву.

Воно прикипить, як сорочка в крові,
До білої кості, до чорного тіла:

Не всі мої друзі остались живі,
У домі якому немає могил?

Я в очі сумні зазправ матерів —
І досі там іскорки тліють надії:
А може, ще вернеться син із боїв,
І очі обітре, і жито посіє.

А жито, з россою, з пилком, наливне,
В степах обвіває братерські могили...
О земле моя, ти навчавш мене
В найтяжчому горі підводити сили,

Щоб брат мій, трудящий, в багно бездоріжжя
Не впав, як в сильце неоперена птиця,
Щоб люди побачили схований ніж
В солодкому слові лукавого вбивці,

Щоб знов не зривати сорочки в крові
З щербатої кості, із рваного тіла,
Щоб очі братів не згасали в траві
І плоть невмируща в огні не кипіла;

Щоб, пісню співаючи, йшла на поріг
З живою дитиною радісна мати,
Щоб землі співали в сузір'ї доріг
І вимелось горе із кожної хати.

Я знаю щасливі пляхи і — в крові,
В торгашеських лапищах бачу я атом
І душі убивців, як пори, криві, —
Тому я стою на сторожі солдатом;
Солдатом стою!

1945

* *
*

В твоїм грозівім полі, Україно,
Посію жито й щастя у ріллю.
Не краю серця я на половини —
Усім свій край і славилю, і люблю.

Мені бої не виточили сили,
Я гордий труд зірницею несу.
Мене навчили попіл і могили
Кресати з мужніх дум вогні, грозу.

Тому я мрію так життя прожити,
Щоб кров і піт віддять землі своїй,
Щоб у плодах мої хилились віти,
Щоб розроставсь в глибинах корінь мій.

1945

* *
*
Усе було: любов, поезія, розлука,
Нелицемерна чесність — горда і свята.
І на моїх плечах твої тривожні руки,
В моїх потрісканих устах — твої уста.

Шпиталь, і знов розгойдані теплушки,
Де теплоти було тієї, як в мерця,
І протигаз скалічений замість подушки,
Сухий пайок, і свист гарячого свинця.

І чорний-чорний сніг під рідною рікою,
Бої гарячі, тепла кров моїх братів...
Усе було — я не обділений судьбою,
Як той набій, що на обочині ржавів.

Мене тривогою вкривало димне небо,
Врізались в тіло шрами пройдених доріг,
Я мало говорив, писав, — я думав більш про тебе,
І все-усе я в серці трудному зберіг:

Любов, поезію, і музику, й розлуку,
Розкраяні пожежами студені дні.
І на моїх плечах твої дівочі руки,
І все-усе, що треба зберегти мені!

КОМУНІСТ

У бронзі, у битвах, у ділі живому,
В жаданнях, у силі розбурханих лав,
Під променем сонця і сурмами грому
Твій образ натхненний над світом устав.

Є воля несхибна в твоєму дерзанні,
У вірному слові, у вічнім труді,
Тому і встає над землею світання,
Тому й зацвітають у тундрі сади.

Тому у безводдя спішать сині води,
На гори злітають веселки шляхів,
І світлий твій зір огріває народи,
Дає їм безсмертя, могутність і спів.

Життя визначають не газ і не атом,
А сила твоїх ясновидних ідей.
Дванадцята б'є над здичавленим катом,
А ясний світанок іде до людей...

У бронзі, у битвах, у ділі живому,
В жаданнях, у силі розбурханих лав,
Під променем сонця і сурмами грому
Твій образ натхненний над світом устав!

Вишневий сад розквітне коло хати,
Світання човном впливе зелене.
Ти будеш сина мого колихати,
Співать про нього, думати про мене.

З малям на шлях виходити щоднини,
Звертатъ до дуба стежкою в діброву...
Ти будеш бачити в очах дитини,
Як стрілись ми, як стрінемось іанову.

КВІТЕНЬ

А. Малишку

Натомились руки, находились ноги,
До землі приляжеш — сон хороший сниться,
А шляхи покличуть, а позвуть дороги —
То й полинеш в далі, наче бистра птиця.

Віс хмелем квітень, хмільна брость на віті,
Ще й ясніє небо, наче голубниця,
Одсвітом прозорим котиться по житі,
До землі приляжеш — сон хороший сниться.

Пень вузлатий гонить пагінці угору,
Хлюпнули струмками сповнені криниці,
Над селом вінками виснуть ясні зорі,
До землі приляжеш — сниться чи не сниться?!

* *
*
Отам, де жито червень колихало,
Дівча-світаня в полі спало,
Прокинулось — навкруг блакитний світ!
Вбрай його під вії чи у душу!

Світання ширше вії розмикає,
Волошку заплітає в косу
І чує в подиві дівочім,
Як материнством нива наливається.

1969

* *
*

Осінні дні несуть розлуку
На все життя, на все життя.
І відпливуть твої дівочі руки
Без вороття, без вороття.

На стерні впало моє жниво,
Що раз дозріло на віку.
Я припаду в журбі до пива,
Де зерно спить у сповитку.

І підведусь з тривожною судьбою,
Вузлатий, зібраний, живий,
Як дуб, присмалений грозою,
Коли надходить буревій,
Коли надходить буревій...

* *
*

На жовтих стернях сизі гуси,
Від картоплищ снується дим,
Й самотня груша, мов бабуся,
Тремтить над шляхом віковим.

І лист її тече довкола,
Неначе сльози золоті,
І все чіткіш темніють в полі
Дощем карбовані путі.

Над ними гнеться чиста просинь,
Курличуть дальні журавлі...
Чого ж здається, що не осінь,
А щастя ходить по землі!

ЗИМОВА НІЧ

Хто вишив дивні ці узор
В полях на чистім полотні!
Блакитні пагорби в просторі
Спахнуть, мов зорі навесні.

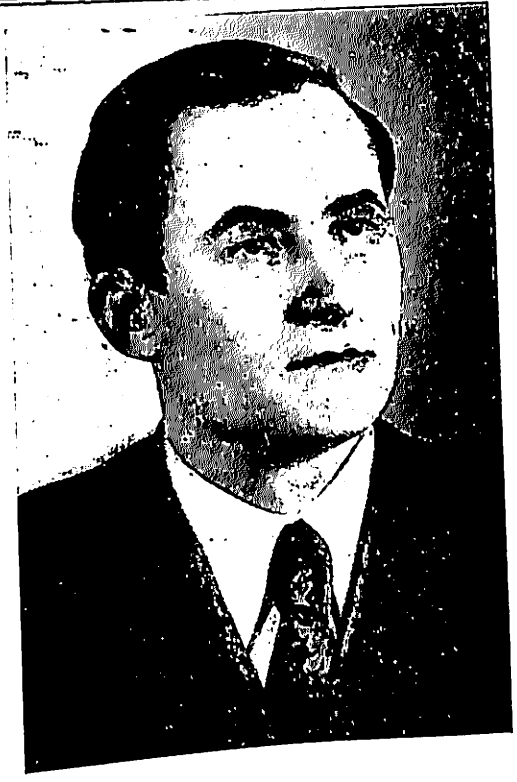
І легка тінь, і ніч рухома,
І спів берези на вітрах.
Дівоча пісня незнайома
Пливе над снігом чи в снігах.

У вітряку заграли снасті,
З полів на шлях мигтять санки.

Це, може, мчить на конях щастя?
В хорошій повності роки?!

Це, може, юність неозора
Узимку йде навстріч мені,
Й на тихі води, ясні зорі
Я принесу свої пісні.

Прийми їх, краю мій. Красою
Налий, мов пагінці зерна...
Як добре чути, що й зимою
Земля в нас тепла, запашна!

ЮРІЙ ГОЙДА

Юрій Андрійович Гойда народився 15 березня 1919 р. в с. Зняцево на Закарпатті. 1944 р. закінчив Дебреценський університет. Після визволення Закарпаття Радянською Армією від фашистських загарбників вступив до КІРС, розгорнув активну літературну і громадську діяльність. Викладав у Мукачівському педучилищі, працював у пресі, керував обласною письменницькою організацією. Першу збірку віршів російською мовою «Живая синь» видав в Ужгороді 1943 р. Поезія Ю. Гойди радянського періоду сповнена життєрадісних настроїв, світлих барв. Характерні для неї зокрема невеликі обсягом ліричні силуети рядових трудівників, якими автор звеличує повсякденні людські діла. Помер поет 2 червня 1955 р.

Вийшли збірки поезій:
«Люди моєї землі» (1948), «Верховинський край» (1950),
«Сонце над Карпатами» (1951), «Високі дороги» (1952),
«Угорські мелодії» (1955), «Вибране» (1956), «Поезії» (1962) та ін.

ДІВЧИНКА

Стояла дівчинка
Із чорною косою,
Стояла босоніж
Під хатою новою.
Стояла дівчинка
З рум'янцем на лиці,
У білій сорочині,
З букварем в руці.

Не знаю,
Дівчинко із чорною косою,
Чи агрономом будеш ти,
Чи ланковою?
Та добре знаю:
Будеш чесним трударем,
Бо входиш ти в життя
З радянським букварем...

1947

ДВІРНИКИ

...Вони не будують мости,
Будинки, копри і заводи,
Не трощать вугільні пласти
І сині гранітні породи!

А тільки по бруку ідуть
З мітлами в руках рано-вранці

І підмітають ту путь,
Якою ми йдемо до праці.

Та навіть за те їм хвала,
Бо люди на подвиг готові,
Коли і в маленькі діла
Вкладають багато любові.

1947

ПІСЛЯ ДОЩУ

Ллється вода у щілини,
Наче у дзбани вино.
Річка біжить з верховини,
Кремнем розчісує дно.

Дикого маку стеблини
Глянули в чисту блакить.

Десь на краю полонини
Квітка-веселка тремтить.

Пурхає пташка у сині.
Вмита рососою земля.
В кожній прозорій краплині
Світиться радість моя...

1948

* * *
Син мій ступив перші кроки,
З хати до сонця спішить.
Сад попереду широкий
В цвіті веснянім кипить.

Світлі путі та алеї
В росяних тануть кущах.
День Батьківщини мові
Сяє у сина в очах...

1950

МОГИЛА РАДЯНСЬКОГО СОЛДАТА

Бій палав, як грізна блискавиця,
Аж здригавсь від вибухів Дунай,
Там убило Ваню-піхотинця,
Що свободу ніс в угорській край.

Спить солдат, любимець всього взводу,
І вінки кладуть йому до ніг...
Сон його оберіга свобода,
За яку він у бою поліг.

1952

ВИНОГРАДАР

Там, де сонце підвелось над плаєм,
Виноград колгоспний достигає.
Дівчина — русявий виноградар —
По міжряддях поспішає радо.
Кожен кущ вона тут обласкала,
Кожне гроно сонцем вповивала...
І звисають грона густосокі,
Ясні, як чоло її високе...
То під листям та дівчина мила
Все проміння у клубочки звила.

1953

* * *
Ну й чудова в тебе вдача —
Ти й весела, і гаряча,
Наче в тебе замість серця
Нескінченна радість б'ється.

Лле вогонь вона дівочий
У твої глибокі очі.
Й, певно, в радості твоїй
День бере початок свій.

1954

ПЛАТОН ВОРОНЬКО

Платон Микитович Воронько народився 1 грудня 1913 р.
в с. Чернечині на Сумщині.
Закінчив Харківський автошляховий технікум, працював
у Таджикистані,

з 1937 р. вчився в Літературному інституті ім. О. М. Горького.
В 1939 р., під час радянсько-фінляндської війни, добровільно пішов
на фронт. У Велику Вітчизняну війну — спочатку на фронті,
а згодом — у партизанському з'єднанні С. А. Ковпака.
Між боїв писав пісні та вірші, які розповсюджувалися листівками
серед партизанів і населення в тилу ворога.
Перша поетична збірка «Карпатський рейд» вийшла 1944 р.
Відомий як активний літературний і громадський діяч.

Нагороджений двома орденами Леніна.
Депутат Верховної Ради УРСР. Член КПРС.

Видатний поет, автор численних поетичних книг,
що мають широкого читача не лише в нашій країні, а й за рубежом.
1951 р. удостоєний Державної премії СРСР за збірки «Доброе утро»
і «Славен мир», 1972 р. — Державної премії УРСР
ім. Т. Г. Шевченка за збірку «Повінь».

П. Воронько — поет бойової громадянської паснаги і водночас
ніжний лірик, мудрий і дотепний співрозмовник дітей у своїх
талановитих книгах для малят, юних читачів.

На його тексти створено чимало широко відомих пісень.
Охоплюючи творчістю життя нашого суспільства в різноманітних його
гранях, поет звертається і до подій на міжнародній арені.

Основні видання віршів і поем: «Весняний грім» (1947),
«Райком комсомолу» (1949), «Від Москви до Карпат» (1951),
«Обов'язок» (1955), «Драгі друзарі» (1959), «Мирний неспокій» (1960),
«Гнівом Африка клекоче» (1961), «Коли я в Київ повертаюсь» (1962),
«Поки живий — іди!» (1968), «В ім'я твоєї волі» (1974),
«Здвиг-земля» (1976); «Узьмінь» (1979), «Совість пам'яті» (1980),
«Осепиця» (1983), «Твори. В 4-х т.» (1982—1983).

ПОХІДНА

Із Путивля на схід сонці,
На схід сонці рано
Виїжджали ковпаківці —
Грізні партизани.

Дід Ковпак стояв на возі:
— Прощайте, друзі!..
Як загинемо в дорозі,
Не ридайте в тузі.

Не сумуйте, йдіть за нами,
Добувайте зброю! —
Курява стоїть ланами,
Де ідуть герої.

Затужила Ярославна,
Сум з грудей полинув:
На Карпати хлопець славний
Пішов та й загинув.

Не загинув! Через гори,
Через ріки-броди,
Через галицькі простори
Славний хлопець ходить.

І повернеться, прилине
До твоєї хати,
Як під самим під Берліном
Зарубає ката.

1943

РОЗВІДНИК

Старий гудуле, ось мій кріс*,
Мені вже зайвий він.
Бери цей кріс, сідай на віз
І їдь мерщій в загін.

Знайдеш найстаршого у нас,
Він зветься Борода,
Скажи, що виконав наказ
Розвідник Лобода.

Скажи: канони на горі,
Гостинець під вогнем,
Всю ніч мигають ліхтарі.
А стежка на Черем...

Поки що вільна.
Хай ідуть,
Там скрізь густий полинь.
Скажи, що хай мене не ждуть
Додому, на Волинь.

1943

* Кріс — рушниця.

* *
*

Коли виносили із бою
Мене по чистому льоду —
Чотири впало на ходу,
А два дійшло.
І я з тобою
Тому, що там, на полі бою,
Чотири впало на ходу.

1944

Я ТОЙ, ЩО ГРЕБЛІ РВАВ

Той, що греблі рвав.
*Леся Українка,
«Лісова пісня»*

Я той, що греблі рвав.
Я не сидів у скелі,
Коли дуби валились вікові.
У партизанській лісовій оселі
На пережовклій стоптаній траві
Лежав, покритий листям пурпуровим.
І кров текла по краплі крізь бинти.
А Лісовик з обличчям сивобровим
Питав мене:
— Чи всі порвав мости?
— Усі...—
Тоді, схилившись наді мною,
Сиділа ніжна Мавка цілу ніч,
Туманною повита пеленою,
Із карабінним чересом опліч.
Вона, зітхнувши, почала співати:
— Чому ж сього не можна запитати?
Он, бачиш, там питає дика рожа:
«Чи я хороша?»
А ясен їй киває в верховітті:
«Найкраща в світі».
— Ти найкраща в світі...
Врятуй мене,
Бо там на синім Пруті
Іще стоять не зірвані мости,
По них повзуть прожерливі і люті
Зелені змії.
— Можу принести
Жив-гой-трави...
Од смертного полону.—
І принесла, оббігавши луги.
І полетіли ферми й лонжерони
На прикарпатські гострі береги

У грозовому реготі веселім.
Я той, що греблі рвав,
Я не сидів у скелі.

1946

ВІД МОСКВИ ДО КАРПАТ

Від Москви до Карпат
Вісім тижнів підряд
Я їду вдалину,
Де ходив у війну.

Від Москви до Карпат
Не один новоград
Підіймає з руїн
Трудовий передзвін.

Від Москви до Карпат
Зерна в повний карат

У морях житяниць,
В океані пшениць.

Від Москви до Карпат
В кожній хаті є брат —
Той з одного полка,
Той із рот Ковпака.

Від Москви до Карпат
Повторяють стократ:
«Слався, рідна земля,
Під зорею Кремля!»

1947

ХОДИМО, КОХАНА, У ЛІС

— Ходімо, кохана, у ліс.
— Ще холодно в лісі, мій друже.
— Не дуже, — кажу я, — не дуже!
Там зелень березових кіс.
Ходімо, кохана, у ліс.

— Ходімо, кохана, на луг.
— Ще мокро на лузі, мій друже.
— Не дуже, — кажу я, — не дуже!
Там повинню криється Буг.
Ходімо, кохана, на луг.

— Ходімо, кохана, в степи.
— Ще вітер студений, мій друже.
— Не дуже, — кажу я, — не дуже!
Там квіти, куди не ступи.
Ходімо, кохана, в степи.

— Ходімо, кохана, в мій дім.
— Ходімо, назавжди ходім.

1947

КОНИ ВОРОНІ

Копитами вдарте, вороні,
У степу ми з вами не одні,
Йде за нами нічка пізня,
Перед нами тиха пісня
В рідній стороні.

Копитами вдарте, вороні,
Он вогні засяли вдалині.
То з вікна моєї хати
Світить нам старенька мати
І співа пісні:

«Ой літа — ви коні вороні,
Скинули з сідельця на війні
Мого сина молодого
Серед поля золотого
В дальній стороні».

Копитами вдарте, вороні,
Я в сідельці, мамо, на коні,
І несуть мене по полю,
Де здобув я нашу волю,
Коні вороні.

1949

* *
*

Тільки згадка торкнеться рукою
До моєї чуткої душі —
Ти стоїш над мутною рікою,
За тобою шумлять комиші.
Ти шепочеш:
— Іди, мій завзятий,
І до мене вертайся з війни.
Он лелека — товариш крилатий —
Прилітає в мій сад щовесни.
Прилітають сини його, доні,
А дорога тяжка, неблизька.—
Десь копитами вдарили коні,

Від руки одірвалась рука.
Я пройшов люті стужі і спеки,
Повернувся,
А ти у землі.
Прилітають з-за моря лелеки
І гніздяться на буйнім гіллі.
Та й між ними немає одної —
Так здається мені.
Вдалині
За весною вона,
За війною
У гарячій чужій стороні.

1952

* *
*

Пахне хліб,
Як тепло пахне хліб!
Любов'ю трударів,
І радістю земною,
І сонцем, що всміхалося весною,
І щастям наших неповторних діб —
Духмяно пахне хліб.

1952

* *
*

Коли весною холодить,
то глід цвіте.

Народна прикмета

Дикі груші одцвіли,
Розцвітає глід.
— Ми з тобою не були
Тут багато літ.—
А навкруг весна-красна,
Кожен кущик люб.
Посміхнулася вона:

— Мій снোক у клуб
В драмгурток почав ходить.
— Скільки ж йому літ?
— Вісімнадцять.
— Холодить...
— Розцвітає глід.

1953

* *
*

За тракторами сизий дим
Понад ріллею горнеться.
І я, згадалось, молодим
Співаю пісню «Горлицю»,
Йдучи за трактором новим
У році тридцять другому
Полтавським шляхом польовим
З Оксаною-подругою.
Вона, як завжди, мовчазна,

Високі брови зламани —
Любов моя.
А хто те зна?
Ще почуття незаймані.

За тракторами сизий дим
Понад ріллею горнеться.
Мов юнь моя, крилом крутим
Махнула птиця горлиця.

1956

* *
*

Асену Босеву

Коли зроблено плуг —
Він оратиме поле чи луг.

Коли квітнуть сади —
Будуть спіти улітку плоди.

Коли зведено дім —
Будуть мешкати люди у нім.

Коли дружба прийшла —
Буде більше на світі тепла.

1956

* *
*

На жаль, чудес на світі не буває.
Та я б хотів, щоб сталося одно:
Коли героя куля убиває,

133

Спинився б час.
Відбите стремено,
Не долетівши до землі, зависло,
І на вершок від скроні чи щоки
Завмерла б куля, обірвавши числа
На мить одну, що довша за віки.

1957

ЛЕНІН ІДЕ ПО ПЛАНЕТІ

Ленін іде по планеті
В кожну сім'ю трударя.
Вже й у космічному леті
Ленінська сяє зоря.

Слово творця-комуніста
Всюди, мов поклик судьби,
Слово величного змісту,
Думки, труда, боротьби.

З ним у майбутньому леті
Буде все людство землі.
Ленін іде по планеті
В сонячній саяві й теплі.

Йде він од міста до міста,
Селами в далечі літ.

Слово, ім'я комуніста
Вічний вкарбовус слід.

З ним трудової звитяги
Черпає славний Донбас.
З ним безробітний Чикаго
Вірить у завтрашній час.

З ним у полях трактористи
Зрощують злото зерна.
Словом сталевим комуніста
Армія наша міцна.

З ним не підняти ракеті
Атомну бурю віде.
Ленін іде по планеті,
Час комунізму гряде.

1958

* * *

Я люблю на ірпінським пригірку
Зустрічати швидкі поїзди.
І з вітрами в відкриту квартиру
Шепотіти комусь:
— Підожди...

Підожди, я з тобою поїду,
Ще не всюди бував на землі.—
Пробіжать по залізному сліду
І розтануть вагони в імлі.

І залишиться ніжна, тривожна,
Ще дитяча святковість путі.
Стане казкою стрічка дорожна,
Де горять дві кайми золоті.

1959

РІКА ЮНОСТІ НАШОЇ

Мірсаїду Міршакару

Юність ввійшла у поеми, в романи,
У мідь оркестрову найвищим звучанням,
Юність пориву, надії, омани,
Юність, розбита тривожним прощанням
Із милою, з милим.
Захмарений пилом
Лежав Тугалан — глиномісто старезне.
І поле довкола здавалося тирлом,
Де жодна гравинка повік не воскресне.
Брив голод тоді від Локая до Пянджа.
Прорити канал тут — над силу, над трудність!
Із кручі дивилася молодість наша
На сизу, хвилясту, вируючу юність.
Йї треба б ридати, затиснутій в скелі,
Стікати сльозами із брил Каратау,
Вона ж, підіймаючи бризки веселі,
Гриміла, гукала на подвиг, на славу.
В тім поклику чулася близькість побіди.
Каміння в глибинах кипіло, мов каша.
Згадай наші дальні літа, Мірсаїде,
Що рвучко злилися із водами Вахша.
Злилися, влилися в кремністі арики,
Продовбані нами по п'яді за днину.
Згадаймо, вшануймо те плем'я велике,
Яке воскресило привахшську долину.
Воно не жаліло ні поту, ні крові
І навіть життя у боях з басмачами.
В єдинім полку, вихровім, крутобровім,
Пройшли тугаї з копачами й мечами,
Буремної юності подруги, друзі.
Шумує вода по каналах в напрузі,
Бавовни коробочка з тріскотом рветься.
Зростають палаці, світлиці у тінях.
Огляньмося, брате, хай в душу полетиться.
Скаженого Вахша колишнє кипіння.

Юність ввійшла у поеми, в романи,
У мідь оркестрову найвищим звучанням,
А наша — водою в поля Тугалана,
В новітню добу полум'яним світанням.

1962

БЕРІТЬ МОЄ СЕРЦЕ

Серце дуже болить.
Малувато
Стало в грудях його мені,
А на те, щоб усім роздати...

Ні!
Підіймаю, тривожне й болюче:
В кого мало любові — беріть.
З ним пройшов я карпатські кручі,

135

В ньому є детонатора мідь,
Партизанська крута невтома
І вогнища тих пожеж,
Коли ми із рідного дому
Палили, мов з танкових веж.
Коли вся Україна врочисто
Лезо помсти звела з дібров...
В серці кривця,
як совість чиста,

І пречиста моя любов.
Підіймаю, беріть тривожне,
Як дитя із пожежі, в огні.
З ним умерти за Отчину можна,
А збайдужити —
Ні!
1964

* *
*

Червоне вітрило згадки
На тихій імлістій воді.
— Ти бачиш той берег, солдатко?
— Не бачу, він зник у біді.
Він зник за тією війною,
Яка у мені навек.—
Вітрило пройшло стороною,
А слід, мов кривавий потік.

1964

ВІЧНИЙ ВОГОНЬ

Був дощ,
Був сніг,
Був той вогонь,
Що зветься Вічним.
Жарко, ніжно
Він догоркнувся до долонь.
І на Печерську бездоріжно
Чомусь було, мов на фронтах.
Вогонь довічний — світлий
птач —
Від обеліска рвався в далі.
І хтось гукав тебе:
— Наталю!..
У догоряючих житах.
Із сорок першого
Той голос
Такий знайомий!
Може, я,
Зім'явши в жмені спілий колос,
Жбурляю в піку палія
Мідяне зерно
І гукаю
Тебе в останню мить життя;
У племінж житній виливаю
Горючу кривцю забуття...
І знов з могили чи з санбату:

— Наталю, мила, як люблю!..
Мій крик на крилах кострубатих
Летить по травах, по гіллію
Безсмертно, вперто і невтішно
За сотні гін,
За сотні літ.
Чомусь до болю бездоріжно,
Лиш тихий крик на цілий світ.
Ти відгукнись на крик душею,
Впади на спалену стерню,
Тоді із кратера траншеї
Дістанеш Вічного вогню.
І ти беззвучно:
— Чую, любий! —
Затуманіли пасма скронь.
Тебе цілує в очі, губи
Моєї юності вогонь.
У дощ, у сніг —
Вогонь і крик.
То я гукаю
Чи двійник,
Що залишився у житах...
Від обеліска світлий птач
Крилом багряним рветься в далі
З твоєю вірністю, Наталю.

1965

О, ЯК ВОНИ СХОЖІ

Мої побратими казали, коли їх виносили з бою,
Казали, ділились пожитком останнім, любов'ю.
Казали:
— На чоботи, шкрьобай,
Підметочка добра ще, груба.
— Коня забори, молодий, не дивися на зуби:
— Візьми мій наган, там чотири патрони... патрони...
Гранату залиш, мо', собі пригодиться, Платоне.—
Казали: як голову вдасться донести до миру...
Один — щоб у Груню,
А другий казав, щоб у Сквиру...
І всі — щоб до матері, а до дружини рідко...
Бо юні вмирили.
І ось я приходжу до тітки.
Матусю убили
І батька убили,
Сестрицю єдину в Дахау спалили.
Приходжу до тітки, у неї чотири онуки;
Чоломкатись пнуться,
Та все, щоб на руки, на руки.
І кожен з онуків на друга убитого схожий.
Оцей на Миколу, що впав під лозою на Сожі.
А той, білобровий,— на сина загону Павлушу,
Павлушу Приходька, що болем розриває душу.
А тітка розумна мене пожаліла, як мати:
Прє небожа зовсім нічого не стала питати.
Бо знає, що тяжко, мовляв, і на тому спасибі.
Малята давіночками котяться геть по садібі.
А котре погляне — аж ноги заклакнуть у дрожі:
О, як вони схожі.
На тих, що...
О, як вони схожі.

1967

* *
*

То полин над тобою, Волинь, чи сніги —
Забіліли сніги, забіліли білі?
Ой упав же з коня, бо не стало снаги.
Мак червоний розцвів на козацькому тілі.

Партизани зійшлись, нахилилась печаль.
«Забіліли сніги...» —
Та й пішли на Карпати.
То не сніг, не полин,
То посивілий жаль,
То біліє над полем лебідонька мати.

1968

СОЛОДКА ВОДА

Воду, що пити можна,
На сході «солодкою» звать.
В цій назві щось ніжне й тривожне,
«Солодка» — не смак, а суть.
Де пекло такирів, барханів —
Земля, де немає землі, —
Там голови скельних титанів
Одвіку в скорботній золі,
Там зрада озер солоних
Заспраглому —

в груди ножем,
Там подих вітрів похоронних
За кожним новим міражем.
Я був у пустелях зловісних,
Де гинла душа не одна.
Солодка вода не прісна,
Солодка —

коли питна.
Стою при Дніпровім розливі —
Безмежна солодка вода!
Ми з нею багаті, щасливі.
О будьмо ж усі бережливі!
Як зникне солодка вода,
Сльозами солоними світ зариде.

1970

* *
*

Летить з рольганга рейка.
Це стріла
Нового часу і нового змісту.
Де пролетить вона, розсіється імла,
Куди улучить — там родиться місту.
Нехай не місто — житло з кругляків,
З дапком криниця, квіти докола,
Антенна між кедрових маяків,
А згодом поруч забіліє школа.
І двічі на добу хоча б на мить
Дихнуть в тайгу жаркі степи південні.
Лети, стріло, продовжуй шляху нить
І сій обабіч зерна новодення.

1973

* *
*

Весняна квітка у хустці синій
На пагорб талій зійшла, сміється.
А трохи нижче

крижини скриня
Горбатим віком до квітки пнеться.

— Чого ти, криго?
Весняна ж квітка! —
Холодна мовить:
— А раптом зможу.
Замкну ту квітку навек під віко
І заморожу,
І заморожу.

Хай побіліють її пелюстки,
Хай почорніє рожева ніжка.
Ач, як до сонця здіймає хустку.
Все задається, що юна, ніжна.

Розтала крига в теплі туману,
Росинка з неї на квітку впала:
— Пробач за думку оту погану.—
І цілувала,
І цілувала.

1974

ДОТИК ВІТЧИЗНИ

Три тополі у мене стоять під вікном
У зелених сукенках весною і влітку,
Восени — кожна з них одягається в свитку,
А зимою вкривається білим рядном.

Завше разом — в труді, за святковим столом,
Три тополі зі мною — ласкаві сусідки.
І тоді, як мандрую по білому світку,
Шум їх чую в плавбі й на шляху за кермом.

Я їх сам посадив по війні у дворі,
Між болючих руїн, але в мирній порі,
В нашпигованій толлом і сталлю земельці.

Опівночі, буває, схилилось при вікні —
Запечуть вони, заспівають мені, —
Й теплий дотик Вітчизни відчую на серці.

1976

139

ПРОМЕТЕЙ І ДОН-КІХОТ

Прометей іде із Дон-Кіхотом
Під одним плащем, бо дощ і дощ...
І стежина вкрилася болотом
Там, де молочай і нехворощ.

Є про що двом лицарям згадати.
І промовив першим Дон-Кіхот:
— Я хотів у тебе запитати,
Та незручність затуляє рот.

Прометей по-дружньому сміється:
— Мудрі всі запитання земні.
Відповідей безліч набереться,
Є розумні, але більш — дурні.

Дон-Кіхот одкашлявся, питає,
Свій шолом піднявши над чоло:

— Ти великий бог! Чому ж немає
Свят твоїх, здається, її не було?

Ти вогонь подарував людині —
А на небі де твого ім'я
Зірка? Не світилася і нині
Славою твосою не сія.

На твоїх жертовниках не били
Буйволів, не смажились бики,
Не тесались мармурові брили,
Щоби звівсь ти в храмі на віки.

Зупинився Прометей за плотом:
— Що мені ті забавки малі!
Був я на Олімпі Дон-Кіхотом —
І людиною липився на землі.

1977

* * *

У капусті, в картоплі знаходили і в очереті
Не малих немовлят, а дорослих вусатих синів.
І кого біля ями, кого у тіснім лазареті
Сповивали для снів.
Засинали сини — хто навік, хто на хвилю,
Не закривши очей, не розправивши тіл.
Одному домовина,

а іншому скальпель та грілка,
Бо потрощені кості навпіл...
Так знаходили жданих уперше і вдруге
Не свої й не чужі матері, матері, матері.
А кого не знайшли — сповивали яруги,
Присипляли вночі до зорі.
Ще і нині над ними співають сумну колискову
Темно-сині сніги, посивіла, як сніг, ковила.
А як в ірій летять журавлі та лелеки,

то знову
Ім із рідного двору приносять дрібочок тепла.
Не знаходять синів у проваллях зажурені
птиці,

І темніє, й тьмяніє сумне материнське крило.
...Чий то син на висотці лишився
в гранітній накидці,
Щоб «Ніхто не забутий, ніщо не забуто!» жило?

1977

Я — СИН ПОЛКА

Проходить невмируще покоління
Творців, співців
Жовтневої пори.
Ні забуття.
Ні одцвіту.
Ні тління.
Крилом землі торкнуться прапори
І знов — до неба,
В льот революційний
Над лавами поповнень полкових,
По мирних гонах,
По навальних війнах —
В ім'я добра і щастя для живих.

Ми чуєм крок,
Ми бачим в авангарді
Тих, що в сімнадцятім
Зі Смольного ішли...
Не йшли — ідуть —
В осіннім Петрограді
На царський мур,
На підняті стволи!

Це — гвардія Народних комісарів,
Червоних командирів, сурмачів.
В очах у кожного — заграви од пожарів
І племінки багрянець кумачів.
Одним полком ідуть вони у славі,
Натомлені —
Дорога нелегка.

І я іду у стоязичії лаві
Як вехованець —
Син того полка.

1978

* * *

Явися, правнуче, мені
Аж із далекого далека.
Скажи: яка сьогодні спека
У приазовській стороні;
Чи йде полив і ночі, й дні?

Або скажи, що на Хрещатик
Зійшлися діти звідусіль
Обжинки вславить. На початок
Дівча вручає хліб і сіль
Трудівникам космічних піль.

1977

Або мовчи, не говори.
Лише прийди, хай я побачу
Крізь тебе землю, плідну, зрячу,
Від сонця, не від бомб гарячу,
Тії далекої пори.

1980

* *
*

Жаром калини зігріюся,
Хмелевим цвітом уп'юсь,
Бодем, як листям, розвіюся,
З піснею в себе вернусь.

І зустрічатииму зиму
З вірою в красну весну,
В щасну зорю негасиму,
В крок на нову крутизну.

1980

* *
*

Дорога на Київ у ґрунті й підґрунті,
В купинному здвигі, в грудневому грудді,
Поросла тернами, спігами задута,
Узута в сирицю, кривава, роззута,
Ота, що до ніг — праслов'янським племенам:
Полянам, древлянам і всім безіменним.
Дорога козацька, повстанська дорога,
Крізь дикі поля й ненаситні пороги.
Дорога Хмельницького, Гонти, Шевченка...
Глибинна дорога — не стежка-кочевка.
По ній прямували піхоти, обози,
Під стягом Жовтневим пройшли паровози,
Сто сотень блискучих шабель Примакова
І партизанська гроза Ковпакова.
Дорога на Київ гуде, паче мідь,
Дзвоном п'ятнадцяти наших століть.

1981

* *
*

Мала пташина впала з висоти,
З-під неба од хуртечі та морозу.
Своїм падінням крикнула:
— Лети!
Впадеш од блискавки, од кулі чи склерозу... —
Аби з польоту падав,
З висоти.

1982

ВІРШІ ДЛЯ ДІТЕЙ
(1947—1975)

ЛИПКА

Я, маленька липка,
Виросту велика,—
Не ламай мене.

Я медовим цвітом
Зацвіту над світом,—
Бережи мене.

Тіль тобі я кину
У гарячу днину,—
Ти шануй мене.

Від дощу сховаю
Вранці серед маю,—
Ти полії мене.

Будемо з тобою
Ми рости обоє,—
Ти люби мене..

Виростеш за роки,
Підеш в світ широкій,—
Не забудь мене.

НІКОЛИ НЕ ХВАЛИСЬ

Хвалився кіт,
Що він у брід
Дніпро перебрєде.
Та як пішов —
І не прийшов,
Нема kota нїде.

І ти ніколи не хвались,
Коли не можеш — не берись.

ЧОМУ ЧАПЛЯ
СТОІТЬ НА ОДНІЙ НОЗІ

Чапля зшила черевички
І мерцій пішла до річки.
— Чапу-лапу, чапу-лапу,
В мене гарні черевички? —
Поки хвастала-ходила,

Черевичок загубила.
І стоїть вона в лозі
На одній своїй нозі,
Другу вгору підіймає —
Черевичка немає.

ПРО БИЧКА І ІЖАЧКА

По дорозі біг бичок,
Бачить — лізе їжачок.
Як лизне його бичок,
Поколовся — та вбачок.
Іжачок сміється: — То-то,
Не бери всього до рота!

143

ПОМАГАЙ

Через поле, через гай
Ходить хлопчик Помагай.

Бачить хлопчик: садять сад,—
Він поміг кінчити ряд.

Вмить приніс відро води
І полив аж два ряди.

Рій із пасіки пішов,—
Помагай роя знайшов,

Обходивши луг і ліс,
Він в село його приніс.

За селом копали став,—
Помагай візок дістав.

Цілий день возив пісок,
Аж вищав його візок.

Помагаю у труді
Знають літні й молоді,

Ковалі і мулярі —
Всі радянські трударі.

Ось і ти часу не гай.
Будь як хлопчик Помагай.

КІТ НЕ ЗНАВ

Падав сніг на поріг,
Кіт зліпив собі пиріг.
Поки смажив, поки пік,
А пиріг водою стік.
Кіт не знав, що на пиріг
Треба тісто, а не сніг.

ОБЛІТАВ ЖУРАВЕЛЬ

Облітав журавель
Сто морів, сто земель,
Облітав, обходив,
Крила, ноги натрудив.
Ми спитали журавля:
— Де найкраща земля? —
Журавель відповідає:
— Краще рідної немає!

ПЕТРО СЛІПЧУК

Петро Олексійович Сліпчук народився 19 січня 1914 р. в с. Міннах на Житомирщині. Вчився в Житомирському кооперативному технікумі, потім — у Коростишівському педтехнікумі. 1932 р. разом з іншими комсомольцями їде на Донбас, працює в шахті.

Згодом певний час учителював, а з 1934 р. був на журналістській роботі. Заслужений працівник культури УРСР. Член КПРС. Літературну діяльність як сатирик почав у роки Великої Вітчизняної війни. Головний жанр — байка, гумореска. Перша збірка «Байки» вийшла 1944 р. Сатирик писав на зовнішньополітичні теми (проти паліїв війни та ін.) і на внутрішні. Об'єктом дошкульного висміювання П. Сліпчук обирав усіляких підлабузників і пустомель, нероб і наклепників. Помер поет 5 листопада 1979 р.

Видання: «Людожери» (1945), «Як дбаєш, так і маєш» (1955), «Колоски та Будяки» (1957), «Отакі діла...» (1961), «За і проти» (1963), «Мальований стовп» (1964), «Юшка з перцем» (1967), «Сміхом по лиху» (1970), «Вінок байок» (1973) та ін.

ВИНЯТКОВА СВИНЯ

Свиня взялася лекцію читати —
 Про чистоту і гігієну особисту.
 Знайшла і приклади, й цитати,
 Що в житлах бути має чисто...
 І що б ви думали: читає!
 І бруд на писку їй не заважає.
 А що ж, буває...

1959

ЮШКА З ПЕРЦЕМ

— Іван Іванович! Та як же це! Та що ви!
 Ох юшечка! Ну достеменно харч богів!
 Така, як любите. Із перцем. Пречудова.
 Казали, бог таку щоденно їв!..—
 Михайло налива бокали,
 Від пахоців аж умліва.—
 Люблю правдиві, мудрії слова!
 То, пам'ятаєте, на зборах ви казали:
 «Нам треба перцю більше споживать,
 У ньому для здоров'я стимули великі.
 От, скажем, юшку з перцем взять —
 Цілющі ліки!
 Від перцю кров по жилах веселіш тече,
 Жиріти не дає, знімає сліпоту з очей...»
 Іван Іванович!
 Скуштуйте! Що за юшка!
 Це вам не пріснота-бурда —
 Картопля, та петрушка,
 Та підсолоджена квасолькою вода.
 Ну, призвольйтесь. Кров від перцю грає.—
 І миску ближче підставляє.—
 Ось ще печеня. З перцем. Аж цахтить.
 Такої поїси — водичку будеш пить...—
 Піддався гість. Взяв ложку неохоче —
 У роті перчик припіка.
 Сьорбнув іще разок — заплющив очі:
 Забило дух, щипає язика,
 Почервонів, закашлявсь бідолаха,
 Скрививсь та тільки аха.
 Михайло з щастя аж сія:
 — Ну, як вам юшечка моя?
 Вогонь. Не прісна...—
 Гість ложкою об стіл як трісне:
 — Сміялись захотів?!
 Знищались з мене, вражий сину?!
 Щоб перед очі стать мені не смів!..—
 І хату злий покинув.
 Господар зблід, втирає піт з лиця,
 Хапається за серце.

146

* * *

Іван Іванович не міг терпіти перцю,
 А вихваляв його для красного слівця.

1965

ГІРШИЙ ВІД ХВОРОБИ

Наклепник — гірший від хвороби:
 Як павутишня, наклепни снує.
 Такий, хоч сам піде не робить,
 Роботи сотням завдає.

1966

НАЙРОЗУМНІША ПРОМОВА

Розмову скінчено. Дебатам край.
 Казати слово щось нема охочих.
 Таке, хоч риску підбивай,
 А ще ж далеко і до ночі.
 На звірів Лев благально зирка, мов ягня.
 Ті на Осла повитріщали очі.
 Всіх подив охопив: що за пеня?
 Чому це запопадливий базіка
 Як би води набрав у рот —
 Стоїть як пеня, губами мовчки смика.
 А йшлось про сіно ж, про город...
 Було зібралось де — уже він в'яже лико,
 Всім баки забива осячим криком.
 Довкім хихикають, ядучі шлють слівця,
 Ослові не свербить за вухом —
 Ніщо не впинить молодця,
 Коли він Демосфеновим пройнявся духом.
 А це мовчить, як онімів,
 Лиш головою спроквола киває.
 Скінчилося. Іжак до нього підступає:
 — Вітаю! Як ти гарно говорив!
 Яку розумну втнув промову! —
 Осел оторопів.
 — Та я...— хрипить, — ні слова.
 Ангіна... рот роззявити не міг.—
 А Іжака проймає сміх:
 — То ж і була твоя найліпша мова!..

* * *

Хвороба, людоньки, для сміху не причина.
 Та от буває щастя для людей,
 Коли ораторам таким, як цей,
 Горлянку обкладе ангіна.

1969

ОЛЕСЬ ГОНЧАР

Олесь Терентійович Гончар народився 3 квітня 1918 р. в слободі Сухій на Полтавщині. Після семирічки вчився в Харківському технікумі журналістики (1934—1937), працював у пресі.

В 1938 р. розпочав навчання в Харківському університеті. Учасник Великої Вітчизняної війни. Демобілізувавшись з армії, закінчив Дніпропетровський університет. Член КПРС.

Видатний український радянський письменник.

У 1959—1971 рр. був головою правління СПУ,

з 1959 р. — секретар правління Спілки письменників СРСР.

Кандидат в члени ЦК КПРС. Неодноразово обирався

членом Центрального Комітету Компартії України.

Депутат Верховної Ради СРСР. Голова Українського республіканського комітету захисту миру (з 1973 р.). Член Всесвітньої Ради Миру.

Академік АН УРСР. Нагороджений трьома орденами Леніна.

Герой Соціалістичної Праці.

Друкується з 1938 р. Головний жанр — художня проза.

Автор багатьох романів, повістей, оповідань, широко відомих у нашій країні та за рубежом. Лауреат Ленінської премії (удостоєний за роман

«Тронка» в 1964 р.), трьох Державних премій СРСР

(за перші дві книги трилогії «Прапорonosці» — 1948, окремо за третю — 1949, а також за роман «Твоя зоря» — 1982).

Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка

(за роман «Людина і зброя» — 1962).

На війні, в фронтових умовах, коли випадала можливість,

О. Гончар писав вірші, прагнучи зафіксувати пережите,

відгукнутись на довоколійні події. У передмові до видання цих творів письменник зазначив: «Той, хто знає «Прапорonosці», певне, помітить, що «Фронтові поезії» автора часом уже несли в собі зародки, ембріони тих образів. Які згодом дістають свій розвиток у трилогії. Мріялось тоді авторові, що ця книжка в нього буде першою...»

Лірична збірка: «Фронтові поезії» (1985).⁷

ДУМИ ПРО БАТЬКІВЩИНУ

Здрастуй, мій сонячний краю,
Ти снився мені і тут,
Серцем щодня я літаю
До тебе, за бистрий Прут.

Як пишуть листи солдати,
Тужливо стає мені.
Кому ж мені написати,
Якій догукнути рідні?

Той — мамі, а той — дружині,
Той сестрам, а той — братам.
А я напишу — Україні!
Сонцю її і степам,

Сивим, як згадки, могилам,
Що тонуть в імлі голубій,
Шляхам, окутаним пилом,
Якими пішли ми в біі.

Бачу далекі вершини
В тумани повитих Карпат.
Може, моя то Україна
Біліє черідкою хат?

Слово, в бою огрубіле,
У тому краю забрини,
Де вишні в убранні білім
Мене виглядають з війни.

1944

СПЕКА В ГОРАХ

Батьківщино, для нас підійми
Чорну хмару далеку.
На безводді потріскались ми,
Ніби камінь у спеку.

Батьківщино, здалека пошли,
Хоч у хмарах, вологи.
Потемніли твої соколи
У горах від знемоги!

І вставала одна з-за Дніпра,
А друга — із Дунаю.
Котру мати, а котру сестра
Посилала — не знаю...

1944

ТАНКІСТ

Сніги! Не сніги, а ріллі,
Наорані смертю за мить.
І хлопець — одне вугілля —
Біля танка свого лежить.

Руку підняв до неба.
Крик занімів на вустах.
Бо жити б йому ще треба
В незайманих десь містах,

Ще б чути довкола себе
Той гомін прекрасних міст.

Бунтуючи, зняв до неба
Чорний кулак танкіст.

І руки його обгорілі
Не хочуть такого кінця!
І зуби аж сяють білі
На спаленій масці лица!

Бо то ж недомріяна мрія,
То ж вірність його комусь —
Напис на танку біліє:
«Жди —
я вернусь!»

1945, Селекшфехтервар

БРАТИ

Свою землю, далеку, святу,
Не забудем до згуби.
Як матроси в чужому порту,
Ми тримаємось купи.

Став і я чомусь ніжний такий
В цім краю невеселім.
І для мене тут всі земляки,
Хто у сірій шинелі.

І для мене усі тут брати,
Із дитинства знайомі.

Чи не батько єдиний ростив
Нас в єдиному домі?

Чи не мати єдина малих,
Як орлиця орлята,
Боронила від бід і від лих,
Доки зможем літати!

Тим-то й землю, далеку, святу,
Не забудем до згуби.
Як матроси в чужому порту,
Ми тримаємось купи.

1945, Камендіп

ЗНАМЕНО ПОЛКУ

Я завтра їду в Україну,
Яку покинув так давно.
Цілую, ставши на коліна,
Своє полкове знамено.

Дивлюсь на нього я востаннє
У нез'ясованій журбі.
Всю кров мою, мої скитання
Воно зібрало у собі.

Мій стяг! Моя червона птице,
Усе з тобою ожива.
Вже бачу: хмарою куриться
Шляхів нестямних курява.

Вже бачу: стоїмо по груди
В траншеях в крижаній воді.
Ані хвороби, ні простуди,
Ні сталь — не брали нас тоді.

Звитягу нашу, наші болі,
Загиблих друзів імена
Читаю на шовковім полі
Свого ясного знамена.

Прощай, мій стяг, і не тьмарися:
На багрянім твоїм крилі
У дзвоні, в зойках пронеслися
Моїх поривів кораблі.

ПЕТРО АРТЕМЕНКО

Петро Іванович Артеменко народився 2 травня 1918 р.
в с. Губському на Полтавщині.

Після семирічки вчився на робітфаці при Лубенському педінституті,
потім закінчив Ніжинський педінститут. Був співробітником газети
«Молодий комунар» (Чернігів), викладав українську літературу
в Лубенському учительському інституті. Член КПРС.
1940 р. призваний в армію, та через хворобу невдовзі
демобілізований. Працював у Лубенському міськкомі партії.

За фашистської навали — в Лубнах у підпіллі.
Був схоплений гітлерівцями і 5 квітня 1942 р. страчений.

Вірші друкував у періодиці з 1938 р.
Посмертно прийнятий у Спілку письменників України.
Талант поета не встиг розквітнути, змужніти — П. Артеменко
ще тільки заспівував свою пісню,
але вже виявив у віршах партійність думки, широкі інтереси —
від захоплення змінами в житті рідного краю, новим в особистих долях
людей до співпереживань з борцями проти фашизму.

Збірка: «Пісня моєї весни» (1963).

ЛІРИКА МОЄЇ ВЕСНИ

...Як теплі вітри над землею
Голублять юнацькі літа —
У небі країни моєї
Мої самольоти летять.

Шугають пісні під зорею,
Шумлять придеснянські гаї.
В садах Батьківщини моєї
Співають мої солов'ї.

Дівчата ідуть до криниці,
В очах у них небо ясне —

Найкраща мені посміхнеться,
А може, її полюбить мене.

І долею-щастям багата,
У поле на ранній зорі
Моя п'ятисотниця-мати
Щасливих веде матерів.

...Мов подих травневої ночі,
Мов мрія поета рясна —
Багата, як пісня дівоча,
Моя двадцять перша весна.

1938

ПАМ'ЯТІ ЛІНИ ОДЕНИ,
ІСПАНСЬКОЇ ДІВЧИНИ

Хижі круки — злі бандити — обступили навкруги,
Кров червона, мов схід сонця, росить гори, береги,
Смутен місяць, як дозорець, ходить пильно угорі —
Вдень і ніччю від фашистів захищається нарід,
Щоб кати не вбили волю справедливого бійця.
І горять завзяттям очі, і горять палкі серця.
Над Іспанією вітер пролітає молодий,
Дочку батько поцілує — і стає в тісні ряди.

Чутка сумом землю криє, в звуках сумом прогрімить
Про відважну Ліну юну, як весняні громи.

Ліна з тих бійців сміливих, що, як леви, у бою,
Ліна стала за свободу, за Іспанію свою,
Щоб шугали ластівками повні запалу пісні,
Щоб Іспанія розквітла, як любисток навесні.
Де Гренада мальовнича, грізний бій ізнов настав.
Ліна у бою жорстокім, комсомольський секретар.
Це її на полі бою чути клич, бадьорий клич.

...Сон їй снився: все кружляє остогидлий в небі сич.
Розправляє гнучкі крила, злість горить в його очах.
Куля юнки пронизала хижого сича.

...А сьогодні, як і завжди, в гromі-боротьбі,
Вдодовж фронтів, де гімни, кулі, мчить автомобіль.

У військовій формі Ліна, лине синь очей,
У кишені план, відозви і наган через плече.
Але що це? Глянь, шофере... Хоч візьми та гинь...
З шляху збились... Обступають звірі-вороги...
Крики. Постріл. Пада шофер... А туман, як дим...
О товаришу коханий, друже молодий!

152

...Мить — і зброя заблищала в Лінійній руці...
— Наша буде перемога в боротьбі одій! —
Не іде, не іде підмога... — Я не здамся вам! —
І останню кулю в лоба... І ридать вітрам...

Низько звисли над землею хмари голубі...
Надійшли бійці іспанські. Загорівся біі.

1936

МІЙ ІНСТИТУТ

Літо покотилося в синяві доріг,
І росою вмился квіти на зорі,
Дивні краплі осені впали у саду.
Я, привітно прошений, в інститут іду.

Ой, чи можна зміряти осені красу?
У руках Тичинині твори я несу.
Здрастуй, наш улюблений, молодість моя!
А студенти — сотнями, молоді, як я.

Дивно і оклично манить інститут.
Мої очі весняно, зоряно цвітуть,
А думки кружляються в золотих роях,
Сотні тут навчаються — молодих, як я.

Як прилинуть сутінки з голубих висот,
І промчиться зіркою в небі самольот,
А в саду обізвеється голосний баян,
Сотні в сад наш зійдуться — молодих, як я!

1937, Ніжин

ПОЕТИЧНИЙ ЗАСПІВ

Я буду піснями охоче
Вітчизну вітати свою,
Як весни вітають дівочі
Пісні у шумливім гаю.

Коли ж небезпека настає,
Країну обніме гроза —
Із другом в бою не пристану,
Не знатиму кроків назад.

А нині піснями охоче
Я славлю Вітчизну свою.
Країні я думи пророчі
І серце своє віддаю.

1937

153

ДРУЖИНІ

Тихо злітали дівочі пісні,
З яблунь спадала пороша.
Вперше прийшла ти, неначе вві сні,
Мрійна моя і хороша!

Нижний бузок у весінній імлі
Віти схиляє до хати.
Мабуть, отак рученята малі
Буде наш син простягати.

1939

СМЕРТЬ ВОРОГАМ!

Великий гнів мого народу
Фашистських гадів спопелить!
Хто посягає на свободу —
Тому не жить!

Бо на фашистів міднолобих
Впаде нещастя і біда,
Над їх собачими смертями
Собача зійде лобода.

Фашистам вік не загасити
Життя багате і ясне.
Давно народ мій так говорить:
— Хто сіє вітер — бурю жне!

А ми вперед, на бій за щастя!
А ми — незламна грізна рать.
Нас кличе правда до перемоги,
І нас — нікому не зламати!

1941

ВОЛОДИМИР БУЛАШКО

Володимир Дмитрович Булашко народився 8 червня 1918 р.
в с. Сорокодубах Хмельницької області.
Після школи три роки вчився в Дніпропетровському університеті.
З початком війни пішов на фронт. Восени 1941 р. потрапив у полон,
але втік і добрався до рідного села.
З весни 1944 р. знову в рядах воїнів.
У бою під м. Баускасом (Латвія) був смертельно поранений.
Помер 19 серпня 1944 р.
Залишив дві рукописні книжечки віршів з проханням переслати
їх поетам у Київ, якщо сам не вернеться.
Посмертно прийнятий у Спілку письменників України.
В особі В. Булашенка література втратила сильний талант.
Його творчість, лише почата в роки передгроззя, вивершилась у війну
гартованою мужністю. «Поезія Булашенка, — зазначив Б. Олійник
в одній статті, — передовсім документ воєнних літ,
але документ художній, по-філософському осмислений,
поетично трансформований... Так, Володимир Булашко зробив небагато,
але без його мужнього голосу, голосу покоління переможців,
молода українська радянська поезія була б біднішою».

Видання: «Поезії» (1958), «Стихотворення. 1937—1944» (М., 1973).

* *
*
Журавлі мене скоро покличуть
Від дівчат, від осель і дібров.
У товаришів галстук позичу
І поїду на станцію знов.
Знаю, будеш часто писати,
Ревнувати крізь даль і мости.

Ти пиши, я люблю читати
Тишиною пропахлі листи.
Часом в шумі і вирі людському
Я згадаю наше село,
Твій із зайчика сірий комір,
Карі очі і губ тепло.

[30-і роки]

* *
*
За синє море, щербаті гори,
Під шум оголених дібров,
На тихі води, на ясні зорі
Помандрувала моя любов.
Мені ж лишила на вічний спогад:
Вітряк рукатий, вогник з вікна,
Поміж житами кудись дорога
І села, села, і ти — одна.

[30-і роки]

* *
*
Осінь в димах. Підводь, мати, коня,
Витри сльози — війна навколо.
Сиву шапку потяг зняв
Над німим і печальним полем.
Чуєш, сурми зовуть. Не сумуй, не тужи,
Не молися світанком на небо.
Якщо вб'ють — кінь прибіжить,
Заірже під вікном у тебе.

1941

* *
*
Неоспівана, сіроокая,
Через гори і сині ліси
Принеси мені в серці спокою
І любов на уста принеси.
Недосяжна, ночами омріяна,
У теплушках, в бою, на часах,

Принеси мені небо під віями
І осінню печаль в косах.
Нерозпізнана, нерозгадана,
Принеси мені тишини
І любов мою нерозкрадену
По розбитих дорогах війни.

18.XI 1942 р.

* *
*
Руді вітрила підняла, пливе
Зловіща ніч на Україну.
Та поки серце в нас живе —
Нас не поставиш на коліна.
Безумна мати коси рве,
Зове повішеного сина.
Та поки серце в нас живе —

Нас не поставиш на коліна.
Колісь історія назве
Наш час — народженням
людини,
Бо поки серце в нас живе —
Ми не стояли на колінах.

1.XII 1942 р.

* *
*
Йдемо крізь ніч.
Останній вогник погас,
Як зманлива надія поета.
Якщо вмрем, на могилах у нас
Виростуть прапори і багнети.

3.XII 1942 р.

* *
*
Як брови, розійшлись дороги
Через степи на Запоріжжя.
Ніч підігнула сині ноги,
Сидить на чорних роздоріжжях.
Ой бути, бути ще боям,
Куритись огненним повстанням.
Лети, поезіє моя,
На білому коні світання.

Виводь полки із таборів
І будь їм рідною сестрою.
В рожевих горнах вечорів
Гартуй-гостри їх вірну вброю.
Під сміх кривавої зорі
Умри бійцем на полі бою.

5. XII 1942 р.

* *
*
Прадавній шлях походів, боротьби.
Над шляхом в сивих полинах гармата
До неба жерло підняла, скорбить
Над трупом невідомого солдата.
А десь в вікні старенька мати
Снує молитви нитку синю,
Не знає, що орел крилатий
Упився кров'ю її сина.

12.XII 1942 р.

*
*
*

Перехрестивсь мечами гнів,
Хтось там за горами конає.
День на буланому коні
Шоломом небо підпирає.
Вдягнули білі сорочки,
Підперши голови руками,
Сидять і журяться хатки
Під голубими рушниками.

23.XII 1942 р.

ЗУСТРІЧ

Убоге шатро натягнула хмарина,
Уперлася в небо донецька дорога.
«Куди ти мандруєш, розхристаний сину,
Вступи до намету, відвідай старого.
Розкажуй, не бійся, ніхто не почує.
Чи довго Україна терпітиме муки?..
У мене три сини десь тоже воює,
Мені ж відрубали по лікоть руки.
За те, що заставив я струни слухняні
Згадать запорозьку гарячу давнину,
За те, що я кликав людей до повстання
Таких же, як ти, мій розхристаний сину.
Ідеш вже? Знай діло, май волю і силу,
Бо кривда за ними, бо правда за нами!
Що ж, викрутять руки, то виростуть крила,
І нас наші внуки охрестять орлами».

[По шляху Ростов — Сталіно, 1942 р.]

*
*
*

Ми зустрілись якось випадково,
Ти ішла з батіжком у руках.
Там дорога лягла, як підкова,
Обірвавшись з крутого горбка.
Не забуду, як ти тріпнула
Колосками заплених вій.
З того дня попід стріхами вулиць

Ходить тінню неспокій мій.
Я не знаю, можливо, так треба:
Станеш матір'ю ти, а я
Під чужим і холодним небом
Загублю своє серце в боях.

XI 1943 р.

МАТИ

Ти десь із посохом дорожнім
Блукаєш по світах голодних
І носиш у душі тривожній
Невольничі плачі народів.
А може, в вечір тополиний
Виходиш за село згоріле
І ждеш, у горі зацімила,
Щоб син вернувся на поріг
По сірих коліях доріг.

1.II 1944 р.

*
*
*

Смеркає. Чорний ворон кричє,
Об'ївшись трупів в чистім полі.
Туманом зап'ялись тополі,
Тихо плачуть.
Десь за рікою плачуть дзвони,
І вечір голубі долоні
Підняв над обрієм гарячим.
Як той кобзар, перебирає
На струнах вітер край дороги.
Поля столочені, убогі
Зі Сходу Сонця виглядають.

Воно вже йде, велике, зрине,
Умпе кров'ю, чорним димом
Окутане... Мечами грає...
Стоїть біля півкіпка мати
З серпом в руці, як на картині.
Хмарки зібрались при долині,
Спинилися заночувати.
Заждіть, лебідоньки, заждіте,
Ось вдарить Грім, застогне Вітер,
Настане С в я т о!

1942—1944 рр.

ЛЕОНІД ЛЕВИЦЬКИЙ

Леонід Миколайович Левицький народився 8 листопада 1917 р.
в с. Михалполі на Вінниччині в сім'ї вчителя.
Навчався в сільськогосподарському технікумі, працював механіком.
1937 р. вступив до Київського університету.
З початком війни пішов на фронт. Брав участь в обороні Києва,
в боях під Новоросійськом, був військовим кореспондентом.
Загинув у бою 27 грудня 1943 р.

Друкуватися почав 1938 р.

Посмертно прийнятий до Спілки письменників України.

Людина з очевидним поетичним талантом,
ніжний лірик у віршах передвоєнного часу,
на фронті Л.Левицький проявив себе як поет мужніх,
суворих інтонацій, виражаючи бойову настроєність радянського воїна,
гнів і презирство до гітлерівських недолюдків.

Видання: «Недоспівана пісня» (1959, 1985).

Під сніпками тремтить навупина.
Я лежу, не зімкнувши очей.
Пахне лугом, і свіжим сіном,
І вологою літніх почей.

На селі десь гармонь затихає,
Потім пісня. Заснуло все.
Тільки ніч ледве чутно співає,
Та не знати, яких пісень.

Передумаю все, що минуло,—
Що бувало, чого й не було...
Крізь щільну проміння сяїнуло
І на груди мені лягло.

А здалося — подруга припала
До гарячих моїх грудей.
Тільки піч ледвечутно співала,
Тільки мрії не знати де...

1940

ЗІ СТАНЦІЇ

До села дорога недалеко.
Без кашкета та без піджака
Йду собі. А вітер гасить спеку.
Чемодан з книжками у руках.

З неба жайворопок зустрічає,
Десь у житі коники січуть.
Вже й село знайоме із-за гаю...
Здрастуй, рідне!

Що нового чуть?..

Ось колгоспу нашого пшениця —
Чим не море?

Та й косить пора.

Вітер скаже — хвиля пробіжитьсья
До села, до милої двора.

Може б, мила...

Хвилі колоскові

(Як сказати, не знаю, до ладу?),
Шелесніть моїй коханій слово!
Я отам, на стежці, підожду.

Літо 1940 р.

ВЕСНЯНЕ

Бризнув промінь, і, дивись,—
Вже й дощу не стало.
Пізні краплі, сміючись,
На асфальт упали.

Клени струшують чуби...
Що сказати, не знаю,—
І тебе не розлюбив,
І весну кохаю...

Сонце хлюпає в ріці.
Десь дзвенять трамваї.
В тебе крапля на щоці,
Мов кришталь, сіяє...

Мокрі віти миготять,
І проміння летиться,
Вся природа — як дитя,
Що й в сльозах сміється.

1941

* *
* *
Хлопці, певно, біля лугу
Із дівчатами.
А мене яка подруга
Зустрічатиме?

А до мене тільки туга
Не барилася.
Та береза біля лугу
Зажурилася...

1941

* *
* *
Погожий день. Чи всидиш дома?
Беру палітру та й іду.
Всі закутки в саду відомі,
А де спинитись, не знайду.

Малюю сизокрилі хмари.
Хіба їх лірик обминне?

Природи нерозпиті чари
П'янять і збуджують мене.

Намалював ліси далекі,
Поля, обвітрені давно.
І тільки журавлинній клетіт
Не міг спіймать на полотно.

1941

* *
* *
Додому написав листівку.
Прощайте, друзі, рідний дім!
Бери, товаришу, гвинтівку,—
Вітчизна в бій зове. Ходім!

Червень 1941, Київ

В ЛІСАХ МОЄЇ УКРАЇНИ

В лісах моєї України
Палає ненависть свята.
Там кожен сивий куц тернини
За плечі ворога хвата.

Спіняючи ворожі танки,
Земля здригається в огні,
І партизанські в тумані
Ревуть гармати на світанку.

Дуби плечисті, бородаті
Звелися грізно: хто пройде?
Фашистській гадині ніде
У нас не велено ступати!

А ліс шумить, а ліс гуде,
Бо недалеко час розплати.
Фашистській гадині ніде
У нас не велено ступати!

Багрянні спалахи досвітні
Гранати кидають до ніг,
Дерева падають столітні,
Лягають впоперек доріг,

Тож пропадай, коли забрів
На наше поле, в нашу хату!..
...Дуби плечисті, бородаті
Похмуру дивляться з-під брів.

1942

* *
* *
На шляху — розбиті вражі танки.
Позавчора тут війна пройшла.
Поруч з почорнілим полустанком
Не впізнав я рідного села.

Запесло снігами попелища,
Щоб прикрити горе до весни.
Над руїнами лиш вітер свище,
Обгорілі тужать ясени.

Ні душі навколо не видати.
Німця труп на згарищі димить.
Не встигали, видно, утікати —
Настигала їх розплати мить.

Кров за кров, за біль, за крик дитячий,
Серця гнів і помста у боях —
Ось яку тебе сьогодні бачу,
Україно, меснице моя!

1941—1943

АТАКА

Ти вривався в ворожий ряд:
— Хто ще на Київ хоче? —
Я бачу — помстою горять
Налиті кров'ю очі.
Я знаю — і мої в огні,
Бо я — одно з тобою.
Шаленим будь, атаки гнів,
Святе патхнення бою!
Шаленим будь!
Вперед, вперед!
У тумані гарячим

Пала на сонці мій багнет,
Коли фашиста бачу...
Хто серце хмелем напоїв?
З ким поділитись словом,
Що йдуть бої, гримлять бої,
Що ми в атаці знову;
Що ворог трупами навів
Лягає в сніг-постелю,
Що вража кров на рукаві
У мене на шинелі.

11.12.1943, с. Маковище
на Київщині

ФЕДІР МИЦІК

Федір Олексійович Мицик народився 1911 р.
в с. Вишнополі на Черкащині.

Після початкової школи працював у комнезамі, в колгоспі.
1935—1938 рр. навчався в Харківському інституті журналістики,
а потім був на редакційній роботі, брав участь у визвольному поході
Радянської Армії на західноукраїнські землі.

З перших днів Великої Вітчизняної війни — на фронті.
Загинув у липні 1941 р.

Друкувати вірші почав 1938 р.
Посмертно прийнятий у члени Спілки письменників України.

Лірика Ф. Мицика передає патріотичні настрої
поета, його закоханість у життя.
Бойову фронтову пісню він ще тільки починав.

Видання: «Моїй землі» (1962).

* *
*
Земле рідна — вимріяна пісне,
Зелень нив, протоптані стежки!
Вдалині, за обрієм зловісним,
Десь туман збирається важкий.

Знаю всі дороги і стежини.
Друзі в мене — побратимів рать.
Прийде час, і однісі днини
Із села нас будуть виряджать.

Поцілую матір поспіву,
З вік змахну непрошену сльозу,
І хустину вишивану білу,
Як любові згадку, повезу.

1940

* *
*

Чи усміхнусь, коли впаде па скроні
Прожитих літ щаслива сивизна,
Коли на рук спрацьовані долоні
Проляже років дивна борозна?
Звичайно, знову виїде із-за саду
Гаряче сонце її променем своїм
Зігріє сині грона винограду
І дасть тепло для нових врожаїв.
До мене прийде хлопчик — мій онук —
І прочитає книгу край вікна...
Бери, дитино, світло це до рук,
Тебе чекає путь і далина...
Дивлюсь на внука поглядом старечим,
А молодість у спогадах моя.
Я зрозумів, що заздрить не до речі:
Прожив своє і побував в боях.
Сиджу, старий, і наче молодію,
І забуваю поспівлі скроні,
Бо радий я за здійснену надію
І за свої спрацьовані долоні.

1940

* *
*

Я ніколи не стомлюся жити,
І життя мені не розлюбить.
Що було гіркого — пережите,
Радості ж повік не пережить.

Серце з горя більше не заплаче.
 З нами завше сонце весняне,
 Обіймає променем гарячим
 І, як друг, розпитує мене:
 «Чи бував ти, хлопче, у поході,
 Чи беріг товариша в бою?
 Розкажи-но при оцій нагоді,
 Як прожив ти молодість свою?»
 «Миле, ясне! Подивись на груди:
 Десять ран — і радощів, і мук.
 Я нікого з друзів не огудив
 І гвинтівки не впустив із рук».
 О життя! Життя моє безкрає!
 Нам віки з тобою перейти.
 Біль чи радість серце перекрає,—
 Тільки б вічно біля мене ти!
 Нас з тобою — ні! — не розлучити!
 З віком стану — в пісні буду жить.
 Я ніколи не стомлюся жити,
 І життя мені не розлюбить!

Квітень, 1941

ФРОНТОВА НОТАТКА

Лети далеко з могили друга —
 Гай, круку, гай!
 А туга в серці — не згасне туга —
 І не чекай.
 А ми ж із другом ходили лугом,
 Наче брати.
 Ні гадки-мислі: без свого друга
 З походу йти.
 Мій друже добрий, мій друже милий,
 Живи між нас!
 Посадим квіти округ могили —
 Живи між нас!
 Ой, є в нас крила
 І зброї сила
 Про кожен час.
 Життя, мій друже, життя хороше,—
 Не купиш — ні!
 За все на світі воно дорожче
 І за пісні.
 Посадим квіти округ могили,—
 О друже мій!
 Куємо зброю, гартуєм сили —
 Ще буде бій!

1941

ПИЛИП РУДЬ

Пилип Сергійович Рудь народився 5 грудня 1910 р.
 в с. Бистрику на Сумщині. Працював у Крелевецькому РК ЛКСМУ,
 з 1928 р. — на журналістській роботі.
 Заочно закінчив Ленінградський інститут журналістики. Член КПРС.
 На початку війни був у діючій армії.
 Восени 1941 р. потрапив у полон, а вирвавшись із концтабору,
 приєднався до Путивльського партизанського загону.
 6 жовтня 1942 р. загинув у бою.
 Друкуватись почав як сількор 1927 р., як поет — наступного року.
 Посмертно прийнятий у Спілку письменників України.
 З творчого доробку П. Рудя відомо небагато — те,
 що було надруковане в періодиці (його архів згорів у Чернігові
 під час нальоту фашистської авіації).
 Вірші присвячені соціалістичному будівництву в країні,
 творенню нового життя, їм притаманні пафосні лади,
 мажорне світосприймання.

Збірка: «Звитяжна молодість» (1960).

ЗВИТЯЖНА МОЛОДІСТЬ

Вмерла ніч, заливши кров'ю обрій,
Народився ранок голубий.
І всміхнулось сонце:

— День вам добрий!

— Добрий день, товаришу ти мій!

Знаєш, сонце, хочу я сказати,

Хочу радість вилити тобі:

Ми святкуємо сьогодні свято

Молодості,

Праці,

Боротьби.—

Усміхнулось мужне і гаряче

(Все навкруг цвіте у кумачі):

— Знов у лірику залазиш ти, юначе? —

І мене торкає по плечі.

Друже сонце!

Правда, я співаю,

І не стриматися радості моїй:

Нам і осінню сміються Первомаї,

Гартували нашу молодість бої.

В праці ми ростем і молодієм,

І тому тепер співаю я,

Бо така дзвінка і мелодійна

Комсомольська молодість моя.

Так світи ж,

Світи і смійся, сонце!

Жити нам і молодю, і радо.

Ти приходи до нас, до комсомольців,

На пораду.

1933

КРИНИЦЯ

У гаю під кручею криниця,

В ній вода холодна ключова.

Часто тут дівчина смуглолиця

Про любов і молодість співа.

Навесні вона тут брала воду,

З повних відер хлюпалась вода.

Хлопці поверталися з походу,

Натягали коням повода;

Хлопці до криниці завертали,

Усміхнулась радісно до них

Чорними очима. Привіталась,

Напувала коней вороних.

Говорила гордо, урочисто

Милому, що із походу йшов:

— Ось вода, вона криштально-чиста,

Отака й тобі моя любов...—

...Як же не напиться з відерця

Свіжої цілющої води,
Як же не наповнить свого серця
Цим коханням щирим, молодим?
Як же не обнять, не приголубить
Милої червоному біійцю?
Як не цілувать в вишневій губи
Смуглолицю дівчину оцю?
Цілував... Просив, щоб не скучала,
Руку тис...

— У табір моя путь,

Отоді, як осінь в гаї причалить,

Повернусь до тебе, не забудь.—

...Навкруги вже одцвітають трави,

Скоро, скоро довгождана мить.

Полум'ям осіннім золотавим

Явір над криницею шумить.

1938

ДЕСНА

А зачарована Десна,
Як дівчина в вінку весільнім,—
Така привітна і ясна,
Така ласкава і прихильна.

Схилився замріяним лицем
Над нею місяць, і цілус,
І золотавим гребінцем
Йй чеше косу голубую.

1939

Війнула сонячна весна,
І враз срібляста крига скресла.
І до Дніпра сестра Десна
Вали кипучих хвиль понесла.

Люблю над річкою ходить
Я вечорами в пору квітня.
На берегах шумлять сади,
Рожевим вкрившись суцвіттям.

ФЕДІР ШВІНДІН

Федір Гаврилович Швіндин народився 1913 р. в м. Джанкої в бідній сім'ї. В перші повоєнні роки переїхав з батьками на Сумщину. З дитинства тяжко хворів і лишився інвалідом. Заочно скінчив Харківський педтехнікум, вступив у партію, працював секретарем Липово-Долинського РК ЛКСМУ, а згодом — у редакції газети «Комсомолец України». В період Великої Вітчизняної війни був залишений у тилу загарбників. Підпільника видав зрадник, після катувань фашисти розстрілювали патріота, але, прощитий кулями, Ф. Швіндин вижив. Наприкінці 1942 р. він удруге потрапив до рук гестапо і загинув. Посмертно прийнятий у члени Спілки письменників України. В передвоєнних віршах Ф. Швіндіна, поряд з радостями життя, мріями та коханням, відбилась і передчуття грози. Лірика, писана в підпіллі, часом відтворює гіркі настрої, проте автор переборює їх мужньою вірою в прийдешню перемогу.

Видання: «Гроза юність» (1957).

* *
*
Як гряде білі і прогрімлять гармати,
На лінію вогню з братами я піду.
Не відступлю, Вітчизно, моя мати,
Лиш смертю скошений, можливо, упаду....

1939

* *
*
Вечірня зоре золота,
Зійди над долею моєю
І покотися над землею —
Озолоти мої літа!

У серці пісню воскреси,
Окриль її, зроби дзвінкою

І над землею пропеси,
Щоб палко кликала до бою,

Щоб стала зброєю мені,
Моїм мечем... щоб сонцем стала,
Щоб ворогів іспоєляла
На серця чистому вогні.

[З віршів 1937—1941 рр.]

БАЖАННЯ

Я б орлом хотів бути бистрокрилим,
Щоб на горах сонце зустрічати,
Воду пити із джерел бурхливих,
Вище хмар у висоту злітати.

Я б хотів бути садом густолистим,
Щоб із вітром ніжно говорить,
Щоб у ранки сонячні, іскристі
Міг россою душу освіжити.

Я б хотів бути чистою рікою,
Як вона, всі випити струмки
І збирати вечірньою порою
Все срібло, що розіллють зірки.

Я б вітрами хотів бути злотими,
Щоб на полі у хлібах шуміти,
Гратись в морі хвилями крутими,
Небом хмари вдалину гонити.

Я б хотів бути солов'єм співучим,
Щоб любов у пісні прославляти,
Щоб в садах, полях, лісах, на кручах
Вічно люд піснями звеселяти.

[З віршів 1937—1941 рр.]

* *
* *

Прозрів я в ночі горобині:
Прокляв себе, забув ім'я,
Не знаю й сам, чи в домовині,
Чи ще живу на світі я?

Коли живу, то з серця гнів
Хотів би в розпачі кресати

І тим вогнем своїх братів
На бій кривавий гучно звати.

Коли ж помер, то прокляни
І ти ім'я моє, народе,
За те, що в розквіті весни,
Як лист зів'ялий, хороводив.

[1941—1942]

ТИ ЧУЄШ — ГРОЗИ?

Вдарили з тучі
Громи могучі,
Блискавки палять поля.
Чуєте, люди,
Зранена всюди,
Зранена стогне земля!

Скрикнула мати
Побіля хати,
Руки у горі лама:
— Сина убили,

Дочку зганьбили,
Як проживу я в світі сама?..

Втри, мати, сльози,
Чи чуєш — грози?
Спалахи бою і грім вдалині,
В сяєві гоні —
Зорі червоні,—
То загоряються помстою дні.

[1941—1942]

МИКОЛА ШУТЬ

Микола Степанович Шуть народився 25 жовтня 1918 р.
в м. Павлограді на Дніпропетровщині в сім'ї службовця.

Закінчивши школу, працював у місцевій газеті,
заочно вчився в Літературному інституті ім. О. М. Горького.
У війну був комісаром молодіжного підпілля Павлоградщини.
Взимку 1943 р. схоплений гестапівцями, після катувань одержав
смертний вирок, але врятувало відоме Павлоградське повстання.
Фашисти, однак, ще повернулись, і М. Шуть, тяжко хворий,
переховувався в різних місцях, та все ж був схоплений знову
і страчений. Дня загибелі не встановлено.

Перші вірші надрукував 1937 р.
Посмертно прийнятий у Спілку письменників України.
Передвоєнні вірші М. Шутя сповнені пориву до активної діяльності.
Лірика з підпілля — озброєна лірика;
Рядки, що склалися в чеканні страти,— наче писані кров'ю серця.

Збірка: «Любов і неаваість» (1959).

ПІСЛЯ ДОЩУ

Вітер, мов яхт вітрила,
Хмар напинає шовк.
Дощ починався несміло:
Крапля, друга — і змовк.

З'їхались хмар катраги,
Грім прогримів, тоді

Листя сухе від спраги
Враз ожило в воді...

Весело йшли дівчата,
В струмочку маля брело.
Пісня, несміло почата,
Мов дощ, залила село.

1937

ШУКАННЯ ДОРОГИ

Іскри рос мені під ноги
З полинів кресали ранки,
Коли йшов шукать дороги
П'яний барвами світанку.

Я знайшов початок стежки
І спинився у захваті:
Вдалині ланів мережки
Шляхом рівним перетяті.

Прибували в груди сили,—
Це ж здійсняться сподіванки!

Бігти хтів. Мене спинили
Вкриті кров'ю чорні танки.

Знов обніжки, зпов блукання
Та терни, раніш не знані.
Невеселе дозрівання
Під перегуки кайданів.

Сонце хмари просвердлило,
Я побачив знов дорогу
І ступив на неї сміло,
Щоб іти із часом в ногу.

1941

* *
*

Шукав я тебе — не знаходив,
Чекав — може, прийдеш,— не йшла.
На муку мені і на подив
Ти глибоко в серці жила.

Тебе вже й не мрію зустріти,
Хоч сумно — не плачу я все ж...
Нехай нам укупі не жити,—
Ти в серці моему живеш.

1942

ПРОВАЛ

Наче звір волохатий зім'яв мене й кинув.
Обірвались думки, затулились повіки.
Я не знаю: живий ще чи, може, загинув,
У полон цей потрапив на час чи навіки.

174

Непроглядність повік, ночі згущені стуми
Прориває маленька зоря сподівання,
І тоді про майбутнє з'являються думи —
Грудям легшає гніт, наступає світання.

1943

В КАМЕРІ СМЕРТНИКІВ

В хвилину зневіри й відчаю
Пригадую друзів своїх
Й одразу тоді помічаю,
Що вітер у серці затих.
І лагідніш віхола свище,
Теплішає, м'якша зима.
Прекрасніш, величніше, вище
За дружбу нічого нема.

1943

ОПАДАЮТЬ, МОВ ЛИСТ, ПОЧУТТЯ

Ти зі мною упевнено йшла,
В боротьбі з усіх сил помагала,
Тож не маю на тебе я зла,
Що ти іншого вже покохала...

Опадають, мов лист, почуття,
І душі оголяються віти.
Та ні старість, ні жахи буття
Нас не змусять свій край розлюбити...

Мені боляче. Сльози печуть,
Все ж я добре ще бачу дорогу.
Нині можу закоханим бути,
Крім Вітчизни, в одну перемогу.

1943

ЄВГЕН БАНДУРЕНКО

Євген Федорович Бандуренко (справжнє прізвище Бондаренко) народився 23 січня 1919 р. в Києві в сім'ї ремісника. Вчився в Київському університеті. Учасник Великої Вітчизняної війни. Після демобілізації з армії жив і працював в Одесі. У 1946—1951 рр. очолював Одеську письменницьку організацію. Член КПРС.

Друкувався з 1940 р. Розпочав свою творчість ліричними та ліро-епічними віршами, згодом частіше виступав у сатирико-гумористичних жанрах. Перша збірка «Мечі і струни» вийшла 1945 р. Фронтowa тематика, мирні будні, мужність трудівників моря, мелодії «струн серця» — така в основному змісті ліро-епічна спадщина Є. Бандуренка. Сатиру й гумор поет поставив на службу морально-етичній «санітарії» в соціалістичному співжитті. Зброю сміху він використовував також проти наших ідеологічних недругів. Помер 16 березня 1972 р.

Збірки: «Дружба» (1948), «Щасливого плавання» (1951), «Розливсь Дніпро» (1952), «За хвіст та на сонце» (1955), «Веселка» (1957), «Одним миром мазані» (1959), «Взяв би я бандуру» (1962), «Чесне гумористичне» (1966), «Березові припарки» (1968), «Струни і стріли» (1969), «Південна сторона» (1982) та ін.

Я б сказав, та слова щось невлад,—
Хай колісь, іншим разом, кохана...
Тц, і я, і світанок, і сад,
І за вітами плесо лиману.

Нагинаєм гілки молоді,
Відхилиєм черемху розквітлу:
Ой кому ж то й куди по воді
Місяць стеле доріженьку світлу?

Серце серцю чуття довіря,
В ніжнім потиску наші долоні:
На час ж то весілля зоря
Рушники вишивас червоні?..

1939

КРОВ І КВІТИ

І обернеться кров твоя в квіти...
Овідій Назон

Гора... Могила... Шпиль гранчастий...
Тривожний спогад... Біль пекучий...
Які тяжкі путі до щастя,
Які стрімкі дніпровські кручі!

Гора... Могила... Чорні плити...
Гарячі пелюстки півоній...
Тут за свободу кров пролито,
Тут квіти вирости червоні!

1940

НИНІ СОКОЛОМ СТАТИ ТРЕБА

У дитинстві, як бігав стежками
Між напоєних сонцем хлібів,
Заколисаний колосками,
Жайворінком я стать хотів.

А підріс, то барвінок хрещатий
Цвів, стелився у юних снах.
Дарував би його дівчатам
У неділю на колодках.

Потім слів чарівливої сили
Нашептав мені гай навесні,
І самі на уста просились
Про кохання палке пісні.

Та війна спалахнула зненацька,
Загриміли навкруг бої.
Де ж ви, мрії мої юнацькі,
Молодечії сни мої?

Топче ворог достигле колосся,
Топче цвіт барвінковий в саду,
А дівчата сумні голосять:
Чують серцем страшну біду.

Не злітать жайворінком в небо,
Не видзвонювать там дзвінком,
Нині соколом стати треба,
Атакуючим яструбком!

Що pomoже барвінок хрещатий,
Як не цвів би він, як не пах?
Краще дротом колючим стати —
Ворогам перетяти шлях!

Треба й пісню співать не всяку —
Зараз мужній потрібен спів,
Щоб залізні полки в атаку
На ворожі окопи вів!

1941

ДИВОЧА

Посаджу на втіху, посаджу на щастя,
Посаджу я рожу побіля воріт:
— Слухай, моя пишна, слухай, повноряста,
Слухай, моя рожо, щирий заповіт:
Виростай висока, розцвітай на сонці,
Умивайсь росою ранків золотих,
Як війна скінчиться, йтимуть з фронту хлопці,
Коли жив-здоровий — десь і мій між них.
Вулицею йтиме, а ти нахилися,
Поклонись низенько, з святом поздоров,
Щоб він обернувся, щоб він зупинився,
Щоб, буває, часом мимо не пройшов.
Гляну я в віконце і сплесну руками,
Вибіжу із хати і тебе зломлю,
І йому на груди, разом з орденами,
Свіжу та хорошу ніжно приколю.
Щоб у мить єдину він пізнав дівчину,
Що його чекала стільки довгих літ,
Що в тривожну пору, у лиху годину
Берегла для нього квітку і привіт.

1943

ПОВЕРНЕННЯ

За вікном — то берізки вихрясті,
То безкраї колгоспні лани.
Ще своєму не вірячи щастю,
Повертався солдат із війни.

Тісно й душно в вагоні. І втома
Посхиляла, приспала людей.
Тільки жінка в кутку незнайома
Все не зводить із нього очей.

Незнайома... Чужа... Тільки погляд,
Той розчулений погляд чому
Так до муки, до гострого болю
І знайомий, і рідний йому?

А вона: — Ви простіть. Ненароком
Нагадали ви сина мені,

178

Ще такій, як і ви, кароокій
І четвертій вже рік на війні...

І юнак посміхнувся винувато,
Все збагнувши в хвилину одну:
Так на нього дивилася мати,
Проводжавши його на війну.

1945

ГУМОР І САТИРА

ХАРАКТЕРИСТИКА

Розлігшись дома на пухкій перині,
Директор фабрики хвалився дружні:
— Характеристик на своєму віку
Робітникам я видавав немало;
Сьогодні ж гульцяві Бурбаку
Вручив таку,
Що аж самому шкода стало.
— Як можна бути безжалісним таким? —
Пробурмотіла жінка крізь дрімоту, —
Тепер, мабуть, із папірцем твоїм
Його ніде не приймуть на роботу.
— Та ні! Тут інша трапилася пригода.
Була характеристика така,
Що навіть стало відпускати шкода
Такого справного робітника.

1968

ЩЕ Й ДОСІ НЕ ЗНАЙШЛИСЬ

Очиці опустивши долу,
Із школи повернувся Деңис.
Підвівся батько із-за столу:
— Ану, показуй — що приніс?

— Та знову двійку, — винувато
Хлопчина батьку відповів, —
Ніяк на карті відшукати
Не міг Азорських островів.

Стояв, кашкет в руках зім'явши,
Лице похнюпивши сумне,
Чекав, що батько, як і завше,
Знімати ременя почне.

А той лише розвів руками:
— Вони ще й досі не знайшлись?
Мене шукати їх так само
Учитель змушував колись...

1968

ВАСИЛЬ ШВЕЦЬ

Василь Степанович Швець народився 17 січня 1918 р.
в с. Іванкові на Київщині в хліборобській сім'ї.

Навчавсь у Ржищівській педшколі,
в Харківському політехнічному технікумі;
закінчив Київський пединститут.

Учасник Великої Вітчизняної війни — спочатку як артилерист,
потім кореспондент військових газет.

У повоєнний час — на творчій роботі. Член КПРС.
Друкуватись почав 1937 р.

Перша збірка поезій «Добрий ранок, Україно!» вийшла 1945 р.
З юних літ, з материнського краю В. Швець узяв до своєї поезії чуття
органічних інтонацій живої мови, злагожденості образних висловів —
це вловлюється в усій його творчості,
та особливо — в масиві фронтової лірики,
якою він утвердився в письменстві.

Вірші та поеми В. Швеця зафіксували істотні турботи й події
зі спільної біографії поета і країни.

Вийшли книжки віршів і поем:

«Лірика» (1949), «Схід сонця» (1950),

«Повінь» (1953), «Гірські потоки» (1955),

«Неспокійне літо» (1959), «Кроки і роки» (1962), «Двобій» (1965),

«Межень» (1969), «Живе намисто» (1971), «Віднайдений зошит» (1975),

«Твори. У 2-х т.» (1978) та ін.

ПОСИВІЛИЙ ВІТЕР

Так ось де тиша! Тиша з тиш.
Ні грюкоту, ні писку.
Трава мовчить. І ти мовчиш
серед німого блиску.

А ворон падає на прах
і розтинає груди.
Горить залізо по горбах,
горять в залізі люди.

Іскриться ранішня блакить.
Ні холодно. Ні жарко.
А в п'яго в роті ще димить
скривавлена цигарка...

Ось літо бабине з-полів,
як хмара, піднялося.
Це, кажуть, вітер посівів:
розгублює волосся.

1942

* *
*

В білій-білій тишині палат
пролунала пісня лебедів.
Лікар довго надягав халат
і на мене в сумніві глядів.

Камфору тримаючи в руці,
раптом він до мене поспішив.
Ляснулись об шибку горобці:
— Жив! Жив!..

1943

МОСКВИЧКА

Спить москвичка — мила моя Ліда.
Як хотів би я наснитись їй
днем погожим золотого літа
перед тим, коли іти на бій!

А до бою лічені хвилини.
Шелестить не літо золоте.
Дня не видно. З темної долини
завірюха свище і мете.

На московських вулицях замети.
Ліди сниться дивовижний сон:

спалахнула в небесах ракета,
атакує гору батальйон.

Смертоносно куля просвистіла,
на лету вражаючи серця.
І москвичка затулила сміло
лейтенанта Василя Швеця.

Бій клекоче на горі високій.
Де ж це ти, заступнице моя?
Наближається до тебе спокій,
віддаляюся від тебе я.

1943

* *
*

Я не чекаю смерті з темноти,
біля окопу на траві приляжу.
Дивитимусь на зоряні мости,
які сплелися в таємничу пряжу.

Мільйоноліттям виткана вона.
Не я один в цю ніч її угледів.
Можливо; й там десь точиться війна,
і на полях, і в тиші кабінетів...

О всесвіте, який величний ти,
як хочеться все звідати й пізнати!
І просторінь, і час перемогти,
як можна ворога перемагати.

Хто перший з тих, що побувають там,
від нас у вічність перекине кладку?
По ній пройти судилося не нам.
Я заздрю незнайомому нащадку.

Для нього ми — лише проводирі.
Одна Земля — наш світ і батьківщина...
А зараз хтось дивується зорі,
і хтось не спить, турбуючись про сина.

1945

СОНЕТ РОЗРАДИ

Я вперше вигострив об Альпи ніжик,
наспівуючи пісеньку твою
з надією — вінок тобі зів'ю,
якщо не з едельвейсів, то з волошок.

Піду в жита, наснитим у бою
блакитноквіттям виповниться кошик —
голодну мрію щастям упою.
В житах волошки, над житами коршак.

Мабуть, занадто гостро блиснув ніж.
Мабуть, я щастя все-таки прогледів:
рослинки розридалися: — Не ріж!

А птах закаркав — з глуфом попередив:
— Поетом називаєшся?.. Певніш,
коли ти виплетеш вінок сонетів!

1945

ШЕПІТ

З Борисполя дорога, вкрита пилом,
спливає, тоне в клетоті машин.
А ген цвітуть жоржини — то могила,
в якій лежать пліч-о-пліч батько й син.

182

Дорога тільки марила світанком,
як пагор завулканило в п'яті:
дорога вивела віч-на-віч з танком.
Підбили танк і полягли самі.

Коли обкошує жоржини жатка,
щось нам вуста посіпує тоді.
— Ми, — шепчуть старші, — зробимо за батька.
— А ми за сипа, — шепчуть молоді.

1947

ТИША

Тиша. Тиша.
Вітер жито колише.

Заплелося в колосся
мовчазне стоголосся.

Юні — поза війною —
розмовляють зі мною
друзі в житі
ожиті.

Тиша. Тиша.
Вітер жито колише.

1948

ПОВІНЬ

Коли остання гасне зірка
і голубіє рання вись,
із Володимирської гірки
на лівий берег подивись.

Не роси на рівнині мокрій,
не сінь гаїв, не сіра мла.
Дніпро нахлюпнувся на обрій.
І звідки ця вода прийшла?

З болітця тихого на диво,
з-під верб, де в'яжеться пором,
струмок розсипався грайливо
і називається Дніпром.

Він то глибіє, то ширіє
та все бурхливішим стає.

У той струмок земля Росії
джерельні води віддає.

А потім соком Білорусі
його напоюють ліси.
Тече в нестримливому русі
він, переповнений краси.

А потім — доли України.
Прорізавши за схилом схил,
яри, потоки, луговини —
все додає Славуті сил.

І ось його щедротний вияв —
морським прибором повинь б'є.
І задивився в неї Київ,
своє обличчя пізнає.

1952

183

ДЕМЕТРА

Заздалегідь байдужий часоплин
відводить нам години й кілометри.
Я бачив сам, як на горі з Деметри
опала врода порохом цеглин.

Народжена з бувальщини й казок,
порепалась в обіймах із морозом.
Стегли бальзамом груди на чорнозем,
а плечі перетерлися в пісок.

Бувало, жайвір з тих овальних пліч
злетить і сіє, сіє піснєдзвоння.
Так сіяла вона добро в осоння
із розсипом нових тисячоріч.

Її вінок — пшеничний колосок —
роняв у ґрунт щовіку по зернині.
Звідкіль вона взялась на цій рівнині,
народжена з бувальщини й казок?

Мені розповідає Геродот,
коли і хто звелів її послати
до скіфа нареченою з Еллади:
зробити землю джерелом щедрот.

А може, це творилось уві сні,
та й голос був не голос Геродота?
Розвіялась і казка, і дрімота,
як тільки ти з'явилася мені.

Хіба з гори спускалася не ти?
Хіба не звідти віяло бальзамом,
отим солодким і гірким — тим самим,
покликаним безсмертя берегти?

Не вимагай, щоб я нестямно блід,
робився полохливішим від зайця.
З гори спускалась ти! Не відмагайся.
Чиї ж то ноги залишили слід?

Таких нема ні в кого більше ніг,
що віддзеркалюють у росах вроду,
в слідах лишають м'ясо осолоду,
щоб я, співаючи, п'яніти міг.

Чи, може, скажеш, не твоя рука
позасівала багатючі ниви,
приводила до них дощі та зливи
щомісяця у ніч молодика?

Це сталося насправді й уві сні.
Я буду вдячний вік синам Еллади,
що надумились тебе послати
через далеку Скіфію — мені.

1968

* *
*

У зелених вербах за левадою
ти мосю піснею пройшла.
Я колись благав, тепер загадую
повернутися до джерела.

І певже збувається загадане:
дзеленчать цеберки хтозна-де.
Я по кручі вийшов на виглядніи,
бачу — юність арфами гуде.

Хто це її де це на твоя коромисло
вже без мене арфи почепив?
Пришептало верби ледь знайоме зло —
голос твій, але чужий мотив.

Я на вербах арфи порозвішую,
щоб тобою повпилась імла,
щоб ти в літі стала ще дзвінкішою,
щоб твоїй голос далеч берегла.

Я твої цеберки сповню помислом:
ще не раз привидиться вночі —
місяць вигнається коромислом
на твоєму білому плечі.

Я колись благав, тепер загадую
повернутися до джерела
у зелених вербах за левадою,
поки літа ще не перейшла.

1978

ТРАКТОРИСТ ІЗ ГУСІВКИ

Двох дітей везе в кабіні
під гармидери чайні
тракторист із Гусівки.
Просвітіся їм, історіє:
в цих полях незгаслі зорі є!
Хоч-не-хоч, а їх виорює
тракторист із Гусівки.

Вчора вивернув підкову,
хтозна, може, й Богунову,
тракторист із Гусівки.
Звідки знахідка — пояснював:
кута-гнута в Переяславі.
Стукав, хукав та вияснював
тракторист із Гусівки.

Плуг одчепить десь в обиди,
гай над озером об'їде
тракторист із Гусівки.
Між дуплистими рокитами,
навскіс блискавкою збритими,
манку-затірку варитиме
тракторист із Гусівки.

Покладе хлоп'ят по їжі
спати в затінковій ніші
тракторист із Гусівки.
Як зумисне, чайка голосно
окигиче свіжі борозни.
Влучить сум у серце болісно
трактористу з Гусівки.

Ой ти, часчко-небого,
застережуєш від кого
тракториста з Гусівки?
Білий світ — людські
гармидери,
вічні вдови, діти-митарі.
Ні, твоїх чайт не видере
тракторист із Гусівки.

Сплять хлоп'ята кучеряві.
Йде в уяві по заставі
тракторист із Гусівки.
Глянути б у вічі ворогу!
Дуб у траурі без поруху
втаємничує в сон пороху
трактористу з Гусівки.

Горбик свіжий. Дуб старечий.
Ясноти не заперечуй
трактористу з Гусівки.
Як той сон утихомирить?
Жаль, хлоп'ята — напівсироти.
Що спіткалось, має вірити
тракторист із Гусівки...

— Вже своїх би треба мати,
дорікне під вечір мати
трактористу з Гусівки.
Заклопотаний сусідськими:
посадовить перед мисками
та й попоштує сосисками
тракторист із Гусівки.

Даруватиме підкову
срібно-рідну, Богунову,
тракторист із Гусівки.
Буде докір — він мовчатиме.
З ворогами розпроклятими
битися хлоп'ят навчатиме
тракторист із Гусівки.

1980

* *
*

Образ до почі замулється хвилею.
Визволю спогадом — сам себе вилаю.

Спогад відмовиться: пошуки згубні.
З кимось купалась, полишила ступні.

Ступні наповнено
пухом верби.
Начеб намовлено:
любим — терпи.

Вітер — у вікна, тож матиму сон.
Матиму сон озеленених зон.

Матиму мальву, мигдаль, матіолу.
Глянув — аж ступні кружляють круг столу.

Душать сіножаті
млостю вербовою.
Стогін у зошиті:
ступні вкарбовую.

1982

ОЛЕКСА ЮЩЕНКО

Олекса Якович Ющенко народився 2 серпня 1917 р. в с. Хоружівці на Сумщині. Закінчив Ніжинський учительський інститут. Працював у періодиці. Під час Великої Вітчизняної війни був редактором на радіостанції ім. Т. Г. Шевченка в Саратові. Заслужений працівник культури Білоруської РСР. Член КПРС. Друкуватись почав 1935 р. Поет. Виступає і в прозі, критиці. Перша збірка віршів «До рідної землі» вийшла 1945 р. Поетичний доробок О. Ющенко — лірика в багатьох різновидах, пісенні тексти, серед більших форм найпомітніша поема про ковпаківців «Будуть пташки прилітати»; вірші для дітей, спроби в жанрі гумору й сатири. Увагу автора привертають вагомі, актуальні теми з життя країни. Постійно розробляє поет мотиви дружби народів.

Вийшли збірки поезій:

«Моя весна» (1949), «Сонячна дорога» (1950),
«Над широким Дніпром» (1951), «Цвіт дружби» (1954),
«В коханні признаюсь» (1956), «Люди і квіти» (1959),
«Краса землі» (1962), «Материне сонце» (1965),
«По канві життя» (1967), «Сповідь» (1971),
«Слово до друзів» (1976), «Тиша в росянім вінку» (1981),
«Висока хвиля» (1984) та ін.

* *
Схрестились, як мечі, прожектори вгорі —
«XX вік» — накреслено у небі.
«XX вік» — шумлять ліси, бори,
«XX вік» — на вікнах дітвори
З паперу витвір... Так відниши треба:
Щоб скло не сипалось від гуркоту громів.
«XX вік» — кричать гудки заводів.
Повітряна тривога. Рев гудків.
І навхрест два мечі рука чиясь розводить
І зводить поміж хмар. І рветься даліна...
Так почалась війна.

1941

* *
Вдарила в будинок, струснула
Бомба стіни, камінь розпесла.
Пил розвіявся, пусткою війнуло.
Вечорів. Наплива імла.

На уламках, на руїнах сірих
Задзвонив годинник,
як завжди...
Час іде. Не вбита наша віра,
Що не стримати життя ходи.

1941

ДРУЖЕ МІЙ З РЯЗАНІ...

(Розповідь сапера)

В пам'яті навек вона зосталась,
От, прислухайся, — і зараз лине:
«Что стоишь, качаясь,
Горькая рябина...»

Скільки раз ця пісня прозвучала
У сапернім нашім батальйоні.
Як закінчим: «Начинай сначала», —
Знов попросить друг, рязанець Льоня.

Ми наводили мости дубові
На річках чужих під градом чорним,
Рідну пісню до сердець пригорнем —
Йдемо далі нерозлучні знову.

Скільки впало нас в диму пожарищ
В ніч глуху чи на світанні раннім...
Друже, побратиме із Рязані,
Ти востаннє мовив: — Мой товарищ...

На землі чужій упав безсилий,
Сестра, схилившись, заспівала...
І здавалось — після життя просила,
Горобина віти нахилилася...

Може, ягоди її червоні,
А не кров твоя, о наш герою...
...Ворухнулися вуста, й неначе
Ти сказав: — Візьміть її з собою...

Під вітрами і дощами злими
Нерозлучні з нею скрізь були ми,
До своєї рідної країни
Ми ішли з тобою щохвилини.

Повертались з піснею додому,
Принесли її на Придніпров'я,
І мелодію, таку відому,
Ми п'ємо, немов саме здоров'я...

Пам'ятників на землі багато,
Хто помер за сонце благовісне.
Ти — в моєму серці, любий брате,
Ти — у серці, незвичайна пісне,
Незвичайним пам'ятником брату.

1945

КРИНИЦЯ

...Де трьох республік сходяться стежки...

Коли тиша і спека, бо сонце в zenіті,
І повітря стоїть, і ні хмарки нема —
Отоді вже й спочити. Косі не дзвеніти:
Брав косар на плече і рушав з усіма
До ясної криниці напиться водиці,
Із лица, що засмагло, стираючи піт.
Три шляхи підбігали до тої криниці,
Що невідано скільки існує вже літ.

Далечінь голуба...
Явір зелен та верба,
А під ними — криниця,
Ой студена водиця!

А вона мов раділа, зачувши розмови...
І для всіх вистачало у неї щедрот.
На старезному зрубі прибив хтось підкову.
«То на щастя, на долю!» — говорить народ.

«Пийте добре здоров'я!» — сказала б з любов'ю,
Якби вміла вона. І неначе з глибин

Джерело промовило: «Добре здоров'я!»
«Наче трупок п'янка», — говорив не один.

Три шляхи пробігали повз неї далекі
І зникали в пилу відшумілих століть.
З трьох шляхів приходжали в серпневу спеку,
Щоб водиці попити, щоби спрагу втолити.
І хвалив білорус, і хвалив росіянин,
Бо ж вода — як смачний та цілющий напій.
Українець із глечика вишень достане:
«Пригощайтесь, люди!»

І скільки тут мрій
Повідали друг другу. А потім, набравши
Той у тикву чи в глечик з криниці води,
Помантачивши коси, йшли на поле, як завше,
Щоб і взавтра навідатись знову сюди.

Та у полудень раз косарі посмутнілі
Йшли без кіс попрощатись, ішли звідусіль.
«Що ж: війна так війна...»

І, здалось, помутніла
Срібно-ясна глибінь серед сонячних піль.
І в жаркiм бойовищі — незрівняна спека! —
Йшли обіруч, як браття, три косарі,
І ввижалась криниця близька і далека,
Ниви довгі і вишні у власнім дворі.
Легше стане, коли поміж димом ідучим
Прохолоду згадаєш — і спрага втіка,
І вже туча гнітюча — яка вона туча!
Легше стане тверда, наболіла рука.

...Це насправді, брати мої, це вже не сниться:
Чисту воду п'єте і в баклаги взяли.
І шоломи відбилися в зрадiлій криниці:
«Пийте добре здоров'я! Здорові були!» —
Мов сказала вона, заплескавши в долоні...
Свій уклін віддали їй: «Здорова була!»
А до неї верба свої пагони клоне,
А про неї пісні — від села до села.
Повалили кремезного доброго дуба,
І сокири дзвенять в мозолястих руках.
Ще такого криниця не бачила зруба...
Цей стоятиме, певно, нетлінним в віках!
І за неї пили по чарчині, по другій:
«Будь здорова! — казали. — За тебе — до дна!
Ми з тобою жили і не знали недуги».
...З трьох доріг виходжала одвічна рідня.

Далечінь голуба...
Явір зелен та верба,
А під ними — криниця,
Ой студена водиця!

1946

На землі чужій упав безсилий,
І сестра, схилившись, заспівала...
І здавалось — пісня жить просила,
Горобина віти нахилилася...

Може, ягоди її червоні,
А не кров твоя, о наш герою...
...Ворухнулися вуста, й пеначе
Ти сказав: — Візьміть її з собою...

Під вітрами і дощами злими
Нерозлучні з нею скрізь були ми,
До своєї рідної країни
Ми ішли з тобою щохвилини.

Повертались з піснею додому,
Принесли її на Придніпров'я,
І мелодію, таку відому,
Ми п'ємо, немов саме здоров'я...

Пам'ятників на землі багато,
Хто помер за сонце благовісне.
Ти — в моєму серці, любий брате,
Ти — у серці, незвичайна пісне,
Незвичайним пам'ятником брату.

1945

КРИНИЦЯ

...Де трьох республік сходяться стежки...

Коли тиша і спека, бо сонце в зеніті,
І повітря стоїть, і ні хмарки нема —
Отоді вже й спочити. Косі не дзвеніти:
Брав косар на плече і рушав з усіма
До ясної криниці напиться водиці,
Із лица, що засмагло, стираючи піт.
Три шляхи підбігали до тої криниці,
Що невідано скільки існує вже літ.

Далечінь голуба...
Явір зелен та верба,
А під ними — криниця,
Ой студена водиця!

А вона мов раділа, зачувши розмови...
І для всіх вистачало у неї щедрот.
На старезному зрубі прибив хтось підкову.
«То на щастя, на долю!» — говорить народ.

«Пийте добре здоров'я!» — сказала б з любов'ю,
Якби вмiла вона. І неначе з глибин

Джерело промовляло: «Добре здоров'я!..»
«Наче трунок п'янка», — говорив не один.

Три шляхи пробігали повз неї далекі
І зникали в пилу відшумілих століть.
З трьох шляхів приходжали в серпневу спеку,
Щоб водиці попити, щоби спрагу втолити.
І хвалив білорус, і хвалив росіянин,
Бо ж вода — як смачний та цілющий напій.
Українець із глечика вишень достане:
«Пригощайтеся, люди!»

І скільки тут мрій
Повідали друг другу. А потім, набравши
Той у тикву чи в глечик з криниці води,
Помантачивши коси, йшли на поле, як завше,
Щоб і взавтра навідатись знову сюди.

Та у полудень раз косарі посмутнілі
Йшли без кіс попрощатись, ішли звідусіль.
«Що ж: війна так війна...»

І, здалось, помутніла
Срібно-ясна глибинь серед сонячних піль.
І в жаркім бойовищі — незрівняна спека! —
Йшли обіруч, як браття, три косарі,
І ввижалась криниця близька і далека,
Ниви довгі і вишні у власнім дворі.
Легше стане, коли поміж димом їдучим
Прохолodu згадавш — і спрага втіка,
І вже туча гнітюча — яка вона туча!
Легше стане тверда, наболіла рука.

...Це насправді, брати мої, це вже не сниться:
Чисту воду п'єте і в баклаги взяли.
І шоломи відбились в зраділій криниці:
«Пийте добре здоров'я! Здорові були!» —
Мов сказала вона, заплескавши в долоні...
Свій уклін віддали їй: «Здорова була!»
А до неї верба свої пагони клоне,
А про неї пісні — від села до села.
Повалили кремезного доброго дуба,
І сокири дзвенять в мозолястих руках.
Ще такого криниця не бачила зруба...
Цей стоятиме, певно, нетлінним в віках!
І за неї пили по чарчині, по другій:
«Будь здорова! — казали. — За тебе — до дна!
Ми з тобою жили і не знали недуги».
...З трьох доріг виходжала одвічна рідня.

Далечінь голуба...
Явір зелен та верба,
А під ними — криниця,
Ой студена водиця!

1946

НАД ШИРОКИМ ДНІПРОМ

(Пісня)

О. С. Хобті

Від села до села
Та про наші діла
По країні зоряна слава йде.
Над широким Дніпром,
Над лужком-бережком
Світить, світить сонечко молоде.

Наче цвіту в маю,
Щастя в нашім краю, —
Не зустрінеш більш його ти піде...
Над широким Дніпром,
Над лужком-бережком
Світить, світить сонечко молоде...

Чи сівба, чи жнива —
Перша скрізь ланкова,
Руки роботящі не складе...
Над широким Дніпром,
Над лужком-бережком
Світить, світить сонечко молоде...

Україна співа:
— Славна будь, ланкова! —
Як дівча завітчане, пісня йде...
Над широким Дніпром,
Над лужком-бережком
Світить, світить сонечко молоде.

1949

ВИРІЙ

Про вирій знав я із дитячих літ:
Птахи летять у теплий дальній світ.
Дитячий смуток серце довго краяв —
Не близько пташці до отого краю...

І я свою веснянку-долю вимрію,
Яка вона — з дитинства ще не знав.
Земля своя здається вище вирію,
До неї завжди серцем долинав.

Мій вирій теплий і в зимову стужу,
Його плекаю в рідному краю.
В чужій сторонці око ледь примружу —
Всю землю бачу, матінку мою.

Я нерозлучний з рідною землею,
Моя любов найвища і земна.

І я лечу іздаліку до неї,
А в сні до мене приліта вона.

В сердечнім співі та розмові щирій
Як непомітно відпливає час...
Там, де Хоружівка, — мій теплий вирій,
Де я на щедрих луках сонце пас.

1967

КОЖНОМУ ДНЮ РАДІО...

Кожному дню радію,
Хмарним, ясним, — дорожу!
В серці плекаю радію:
Ще не ступив на межу,
Ще не ступив на грані,
Які роз'єднують з життям.

Квіти блакитні, багряні
Рвати байджим не дам!

Скільки в садах, на майданах
Барв, що приваблюють нас.
Дар весняний —
для коханих! —
Дорогоцінний час...

Кожному дню — вітання,
В сонці чи в пасмі хмар.
Спрагле душі жадання —
Пити життя світлий чар.

Сонячно буде чи хмарно —
То не тривожить мене.
Сонячно? Гарно!
Хмарно? Гарно!
Хай же ніщо не мине!

Хай не минає проміння,
Дощ і гроза не мина,
Я лиш боюсь безгоміння,
Самотина лиш страшна.
Кожній радію хвилині,
Листку,
 травині,
 перлині,
Що на стеблі тремтить.

Безцінна кожнісінька мить!

1968

ІРПІНСЬКА ІМПРОВІЗАЦІЯ

Біля рояля сходились колієсь
Під вечір на веранді, після праці,
Співці поважні й скромні новобранці
У Ірпені, було. Тоді лілїєсь

М'ятежні звуки. Мариться чи сниться:
Із памі був і Лисенко, й Шопен,
А дівчинка, що в лузі йшла ген-ген,
Вже не пастушка — стала чарівниця!

Ридав, сміявся в тишині рояль.
Ні, не мелодії плївли Шопена —
Душа Максима Рильського натхненна
Всіх за собою кликала у даль.

— Що грали ви? — заштусмо в нього.
— Ловив свій настрої віку молодого...

1977

СТЕПАН ОЛІЙНИК

Степан Іванович Олійник народився 3 квітня 1908 р. в с. Пасиселах на Одещині. Закінчив Одеський педінститут, учителював, був співробітником багатьох газет, журналу «Перець».

Обирався депутатом Верховної Ради СРСР.

Учасник Великої Вітчизняної війни. Член КПРС.

Нагороджений двома орденами Леніна.

Публікувати вірші почав 1926 р. Перша поетична книжка «Мої земляки» вийшла 1947 р. З 1953 р. його віршовані гуморески і фейлетони систематично друкувалися в газеті «Правда». Збірка «Наші знайомі» відзначена Державною премією СРСР (1950).

С. Олійник у своїх сатиричних і гумористичних творах зобразив цілу галерею колоритних типів, мораль і вчинки яких несумісні з нормами соціалістичного співжиття.

Поряд з ними немало й позитивних постатей — веселих, вдатних до жарту, працьовитих і мудрих людей. Афористичні вислови, цікаві звороти з творчості поета увійшли в широку мовну практику, збагатили народну скарбницю дотепного слова.

Помер 11 січня 1982 р.

Основні видання: «Ознаки весни» (1950), «Ровесники» (1952), «З щирим серцем, а про декого з перцем» (1953), «Дорога дама» (1954), «Який Сава — така й слава» (1955), «Шахтарям донецьким — хлопцям молодецьким» (1957), «Здоровенькі були!» (1958), «Карась-середняк» (1961), «П'яні вовки» (1962), «Отак воно було!» (1963), «Добрий день вам, добрі люди» (1966), «Здоровше з гумором живеться» (1970), «Готов почати все спочатку» (1974), «В ім'я добра — супроти зла!» (1977), «Твори. В 4-х томах» (1978).

«ВКАЗІВОК НЕМАЄ»

— Чом не справите місток?
Це ж бо діло ваше!
— Та немає вказівок! —
Голова нам каже.

Що робити, як і де —
Він, звичайно, знає.
Та сидить ото і жде:
Вказівок немає!

Від людей не раз він чув:
— Це ж хіба загадка? —
Та й потрібен, власне, був
Тут не міст, а кладка.

— Ви ж хазяїн, голова!
Де ж тут перешкоди?
Та візьміть майстрів зо два
Та зо три підводи,

Та засипте хворосняк,
А з боків — шалівки...
— Та воно, конешно, так!
Та нема ж вказівки!..

Повторяв він ці слова,
Все чекав та м'явся.
І на цьому голова
Сам-таки ж попався!

Як зійшов весною лід,
Як розлило річку,
То не раз, бувало, вбрід
Гнав бідарку-бричку.

Цього разу їхав він
Знову через воду.
Ще здалеку взяв розгін,
Щоб проскочить з ходу!

Став навстоячки... пригнувся...
Й саме серед броду
Ненарком похитнувся
І... шубовств у воду!

Кінь на той бік, сам — на дно.
Аж хлюпнула річка.
Все б нічого, та воно —
Крижана ж водичка!

Підхопивсь він і тіка!
Аж посинів, видно...
Чує — ззаду хтось гука,
Сміючись єхидно:

— Чом тікаєш? Там сиди!
Це ж не подобає.
Бо ж вилазити з води —
Вказівок немає!

1949

ДОРОГА ДАМА

Проти саду видно дім,
А в красивім домі тім
Ходить дама по кімнаті
У панбархатнім халаті.

Мов та пава, проплива
(В туфлях номер сорок два!).
На щоді дві мушки-п'ятки,
На панчохах чорні п'ятки.

Ну не дама — а реклама!
Раптом:
— Ах, — сказала дама, —
На обід до поросяти
Слід би хрону ще дістати!

А як треба, то чому ж,
Є на те у неї муж.
Муж солідний, роботящий,
Головне ж — керівлящий!

Дама крутить телефон
І, підвищуючи тон,
Вимагає по телефону:
— Шли машину, треба хрону!

Вірний муж, прийшовши в раж,
Довго дзвонить у гараж,
Все відклав заради дзвону,
Бо забагла жінка хрону.

• З гаража йому в одвіт:
— Саме в шофера обід!
— Все хай кида і при тому
Швидко мчить до житлодому!

І шофер натиснув газ,
Бо наказ — то є наказ,
Бо сніжок, і трохи слизько,
Й добиратися ж не близько!

Через місто через все
Мчить, мов біс його песе.
Підлетів під саму браму
І почав... чекати даму.

Вже й годину, мабуть, жде.
Дама бачить, та не йде.
(Щоб питали всі в будинку:
«Це ж чію чекають жінку?»)

Врешті вийшла, підійшла,
Сіла важно й попливла
На машині на прекрасній
На державній, мов на власній!

Ще й не взяв шофер розгін —
Як приїхали по хрін,
Як приїхали і стали,
Бо ж базар за два квартали.

А тим часом в мужа — ох!
Ну цілий переполох!

БІЙ У НЬЮ-ЙОРКСЬКІЙ РЕСТОРАЦІЇ

У Нью-Йорку цими днями,
В ресторації одній,
Все летіло вверх ногами,
Клекотав запеклий бій!
Той лупив сусіда в пику,
Той за чуба тяг когось...
Хоч спочатку
Все без крику,
В повній згоді почалось.
За наказом дяді Сема
З різних штатів та округ
Там зібралися нікчеми,
Купки битих волоцюг —
Тих, що пнулися Україну
Від Росії одвернуть,
Тих, що в Сема службу псину

У міністра треба бути,
З хроном жінки ж десь не чути.

Він до друга Рогози:
— Будь ласкавий, підвези!
Залишаються хвилини,
І, па гріх, нема машини.

Одвічає в трубку бас:
— Рад би, друже, та якраз
Сіла жінка до пікапу
Й десь помчала мірять шляпу.

Прикусив муж язпка,
Чимчикує пішака.
Аж каміння б'є з розгону,
Бо забагла жінка хропу.

Немалу штурмус даль!..
Та мені його не жаль.
Жаль машин мені державних
І шоферів, хлопців славних!

Жаль машин, що возять дам
Кожен день і тут, і там.
Як же так, мужі, папаші?
Ті машини ж бо не ваші!

Нащо ж гнать напередіні
Іх по шляпи та по хрін?
Для держави, скажем прямо, —
Дороженькі ваші дами.

1952

За доларики несуть:
Сер Макітра, гер Бандера,
Містер Бульба, пан Очкур, —
Всяка, бий її холера,
Погань проклятих петлюр.
Кожен смачно гриз конину,
А з підмостків раз у раз
Про «соборну» Україну
Підвивав їм п'яний джаз.
А як танець бугі-вугі
Гаркнув джаз, як дикий звір,
Замість танцю волоцюги
Почали шалений спір:
Як і завжди, як і всюди,
Стали гризтись всі підряд —
Хто, мов, «гетьманом» з них буде,

Якщо «вернуться назад»?
— Я! — кричав Очкур і злився. —
Мій там сад коло Дніпра!.. —
Тут Макітра, мов сказився,
Трись у псик Очкура!
— Цить, — гукнув, —

п'отворо хитра!

Я там бивсь і ледь не вмер!
Гетьман я, Панько Макітра!
Так я звусь і в Фе-Бе-єР!..
— Ви куди гнете, падлюки?! —
Скрикнув Бульба... І в ту мить
Хапонув стільця у руки
Та й давай обох лушить: —
В мене рани й дотепера,
Ледь живий я звідти втік!..
— Гетьман я! — скипів Бандера
І... виделку Бульбі в бік!
Почалось таке місиво,
Що і чорт не розбере:
Той палив на Бульбу пива,
Той з трубою в битву пре!
Містер з гером, сер із паном
Ухопились за чуби;
Той стільцем, той барабаном
Б'є, аж скиглить від злоби;

Той он зброю взяв «холодну»,
Рветься з флангу вбитт клин!..
Той, як «бомбу водородну»,
В Очкура пустив графин!
— Гетьман я, головорізи! —
Хтось вищав із-під стола...
Той біжить, той рачки лізе,
Брязкіт, гуркіт...
Битва йшла!
Гвалт і шум в нічну годину
Довго чувся навкруги.
Так «ділили» Україну
Наші люті вороги!
Кажуть, біі тривав до ранку,
Доки час прийшов іти
У притони і в охранку —
Давню службу їм нести.
Знов латають сер із паном —
Той штани, той кобеняк...
Відлупцьованим «гетьманам»
Ми рішуче кажем так:
— Хоч ви як в оскаженінні
Рвіть чуби, здіймайте крик, —
На Радянській Україні
Не бувати вам повік!

1955

«ЧОГО В НАС НЕМАЄ? І ЩО У НАС Є!»

На шахті одній
Говорив мені влітку
Напівжартома старичок комендант:
— Тримать чистоту й красоту
В гуртожитку —
Так само потрібні любов
І талант!

Не раз повідав я
Про труд його славний
На шпальтах газетних
І в клубах з трибун...
Та ось мені стрівся
В Донбасі недавно
Другий комендант — Харитон Балакун.

Здоровий. Небритий.
У шапці-папасі.
Диміла цигарка в зубах, як труба.
Він вісім професій
Змивив у Донбасі,
Шукаючи старашо... «легкі хліба».

— Чого такий бруд
В коридорі, в кімнаті? —
Спитав Харитона... Він трішки притих.
А потім сказав:
— Замічаніє кстаті...
Бо... віників нєт у нас як таких!

Жбурнувши цигарку
В куток, до відерця,
З кишені блокнот Харитон дістає:
— Я сам розкажу вам,
Товаришу з «Перця»,
Чого в нас немає і що у нас є!

Візьмімо, — говорить, —
Конкретно, практично:
Вже осінь минає, надходить зима,
А в нас, як на градусник
Глянуть критично,
Калорій тепла в нормативі нема.

Відсутні завіски,
Подвійні рами,
Не введено в дію і клуб зокрема.
Взялись ми, конешно!
Та скажемо прямо —
Прямих результатів поки що нема...

Я мовчки пишу
(Вже сторінку четверту!),
А він «критикується», мовить своє:
— Чого в нас нема —
Все я виклав одверто.
Тепер... розберемося, що у нас є!

По-перше, є гостра
І явна нестача
Замазки для вікон, бачків для води.
По-друге, є дірка
В покрівлі добряча,
Поміряна мною, бо лазив туди.

Є факт, що пожежні
Розсохлися бочки,
По-третє, є прикра відсутність вітрин,
Є давня потреба
У радіоточках
І в тім, щоб закручувавсь кран хоч один.

Є акти на все... —
Раптом — світло погасло.
Я мацаю стіни і мовчки встаю.
Хоч темно зробилось,
Та все було ясно!..
На тім і кінчилось моє «інтерв'ю».

Товчуть його, учать,
Як вчили спочатку.
Не раз і шахтком йому перцю дас.
Хоч досі нема
В гуртожитку порядку,
Він все ж комендантствує!
Він таки є!

1957

ХАБАРНИК

В нього лапа — як лопата.
Цупко гарбас-бере.
З мами рідної і з тата
Він, як зможе, то здере!

Зшить костюм? Зробити шляпу?
Шифер треба?.. Підожди!
Спершу — дай йому на лапу...
Не даси, то... походи!

Спритно діє і понині.
Придивіться! Він ще є —
В установі, в магазині,
На заводі, в ательє.

Не підмажеш за «услугу» —
Не допоможе і сльоза!
Чесним людям, як злодюга,
Він в кишеню заліза!

[1962]

НАКЛЕПНИК

У редакції, райком,
В суд, в прокуратуру —
І відкрито, і тайком,
По злобі і здуру —

Скажуть слідчі: — Бреше, пес! —
Шкодить не облище:
На того, хто вів процес,
Наклепа напише!

У профспілку день при дні,
Навіть у міліцію
Шле він наклепи брудні!
Цілою копицею!

У душі, замість добра,
В нього жовчі накипи.
Тож і ллються з-під пера
Тільки чорні наклепи!

[1962]

НАУМ ТИХИЙ

Наум Миронович Тихий народився 28 травня 1920 р. в с. Ємільчиному на Житомирщині в сім'ї службовця. Закінчив Київський університет. Учасник Великої Вітчизняної війни. Працював у «Літературній газеті» (нині «Літературна Україна»), видавництвах «Радянський письменник», «Дніпро».

Друкуватись почав 1943 р.

Поет, прозаїк (романи «В дорогу виходь на світанні», «Рахунок за сонце», нариси).

Перша книжка поезій «Розмова з друзями» вийшла 1947 р. Ліричний герой Н. Тихого глибоко відчуває свою причетність до солдатського побратимства Великої Вітчизняної.

Це проявилось і в змісті, емоційному наповненні, образності віршів та поем. Загалом, його поезія філософська, вона охоплює всі перейдені автором життєві рубежі, які бачаться йому в зв'язках із сучасністю, з грядущим днем.

Поетичні видання:

«Листи з гуртожитку» (1949), «Будівничі» (1952),
«Любов і труд» (1956), «Колиска на вітрах» (1964),
«З усіх доріг» (1968), «Цілую хліб твоїй» (1972),
«Будень вічної вулиці» (1979), «Будь слави день» (1980),
«Понад озимим полем» (1984) та ін.

ДРУЗЬЯМ СОЛДАТАМ

Ми й незчулись, друзі, — вже подвір'ям
Ніч пройшла босоніж по траві.
Ось ми вкупі знов, — а все не вірим! —
Латані потроху, та живі.

Побули, як кажуть, в переробці,
Всяке бачили, всього було.
Дайте-но лишень махорки, хлонці,
І газету за тонке число.

Скрутимо цигарку, як бувало,
Щоб і дощ не дощ, і грім не грім.
Щоб і не багато і не мало —
По затяжці вистачило всім.

Хто іще розкаже, хто згадає?
Пройде стас видніш здаля.
Багатьох між нас тепер немає,
Хай пером на груди їм земля.

На далеких пагорбах, на схилах,
На межі пескінчених доріг,
У солдатських, край шляху, могилах
Кожен з нас лежати досі б міг.

Ми ж бо теж солдати, щирі й вперті,
Йшли, не обминаючи біди.
Кров'ю з'єднані в житті і в смерті,
Ми братами стали назавжди.

І навіки жити нам у дружбі —
Хліб ділити і ділить серця.
У житті, як на безстрочній службі,
Ми солдати
До кінця.

1945

* *
*

То шал весни, то віхоли квіління...
Одвічна тайна — мудра і проста:
Мов тіль, услід за цвітом ходить тління,
За світлом — тьма, за звуком — німота.

І знов, і знов усе спочатку, й знову
Усе, як вчора, хоч на взір не так:
Зітхання й сміх, мовчання і розмова,
І породіллі кров, і кров атак...

І гинуть квіти на осінній хвищі,
Стліває сталь, і падають дуби...
І тільки твій, Людино, геній віщий
Виходить переможцем з боротьби.

Всесильний велет, чародій незримий,
Сьогодні — крапля, завтра — океан,
Він — як безсмертний паросток озимий,
Що вмщує в собі прийдешній лан.

То шал весні, то віхоли квиління...
А сік в ростку струмить! А бій гримить!
І йдуть нові на землю покоління
Співати й плакати, умирати й жити...
Жити!..

1962

САД

Не шлях, яким не вернешся назад,
Життя — то сад. То — за плечима сад.
Ген-ген, отам, в січневім полі,

сніг

Хова од стужі зерно днів твоїх,
Он — в березні — пагіння молоде
Під сонцем світлі видива пряде.
Он — поруч — квітень:

замірів бруньки

Збентежені обнизують гілки.
...Ось на листку роса щасливих сліз.
...Ось перша рана — на корі поріз.
...Ось на траві сліди — мов давні сні...
Куди ведуть? Де ділися вони?
Не наздогнав... Немов стіна — полин,
Куці тернові перешкод і кпин...
А сад не зачахає: ти живеш!
Дивися: он

і онде —

пізнаєш? —

За віхолами й зливами подій
Травневе дерево твоїх надій,
Червневе дерево твоїх дерзань,
Липневе дерево твоїх старань,
Серпневе дерево твоїх турбот,
Жовтневе дерево твоїх щедрот,
Грудневе дерево...

А втім, стривай,

Вже хмари обложили небокрай,
Вже на гілках, мов скло, намерзлий лід...
Що ж, все як слід. Все на землі — як слід...
Зринають спогади в журливий лет,

202

І гусне мудрості у сотах мед,
І зернятко у плоді росту жде...
І — знову сніг...
І знову — сніг іде...

1971

* *

* .

Мов бджоли, плями сонця золоті
Між листям мерехтять

і — диво дивне! —

Бринять, бринять...

Чи, може, це он ті

Красолі понад плотом так чарівно
Видзвонюють?

Як часто уві сні

Приходив я сюди! Опі дерева
І тут цвіли щороку, і в мені...

Спекотний тихий полудень. Липневе
Приблякле небо...

Я не сплю, не сплю!

Іду крізь яблуні до перелазу,
Зустрічному вклоняючись гіллію;
По праву руку там, за садом зразу, —
Узвіз, ріка! й до обрїю луги...

О пам'яте моя — безсмертна рудо,
Як буйно проростає півзабуте!
Як солодко бринять ті ланцюги,
Що ними серце до землі прикуто!

1972

* *

* .

Літак на лузі, де пасуться гуси.
Кульбаби визирають з-під коліс.
Війне вітрець, з крила пелюстку струсить,
Яку із саду перед тим приніс.

І знову тихо, лиш джюрчить півсонно
Джерельце під стіжком вербових віт...
Невже десь в порти, де з прац бетонних
Зметнувся увись — і весь під крильми світ?!

Диви, й забудеш... Він-бо вдома й вдома,
Отут, де верби, гуси і паслін...

203

Ось вернеться пілот від агронома,
І він злетить понад озимий клин.

І буде все, як сотні раз до цього:
Від балки (чи ставка) — до прапорця,
Й вертай назад, і знову — од порога,
І знов так само, й знов — до безкінця...

А тут ще й реактивний (мов павмиспе!)
Нараз прониже свистом небозвід,
І білий шрам у синяві зависпе,
Мов блискавиці непрочахлий слід.

І він позаздрить родичам щасливим
На даль без меж і висоту без меж.
Колись, як ще його вважали дивом,
Він звідав це. І слави звідав теж.

Були ж бо в нього предки знамениті
(Машину Блерію одну згадать!),
І сам він мався поміж кращих в світі.
Та що й лічити — він умів л і т а т ь!

Він звався — л і т а к (то нині річ звичайна)
І досі чесно носить те звання!
Хоча... Звання званням. Тепер комбайни,
Сівалки, трактори — його рідня.

Вони йому і справді щирі друзі,
Та й він до них, незчужся сам, як звик.

Літак, мов свійський птах, на тихім лузі...
О щедрий на дива двадцятий вік!

1974

ПОЛЕГЛІ СОЛДАТИ

Ми й донині говоримо їм:
«Ви лишилися з нами!»,
А вони й за сльозами далеко —
вони за віками.

Невидючі, оглухлі,
у смертному сні захолоді,
Вони стали землею давно
на правічному полі,
Де без строку незрушність,
без краю камінне мовчання,
Де без берега й дна
безконечна пітьма безталання.

Іншим вишало щастя
дожити до залпів побідних,
Іншим доля судила
вернутись до любих і рідних,
Іншим небо дісталось,
дороги, дуги на світанні,
Іншим, іншим дітей народили
дружини кохані,
Інші гладять опуків
тремткими од щастя руками,
А вони й за сльозами далеко —
вони за віками.

Ім роковано вічність.
Та що для них вічність?
Навіки

Небуття неосяжної прірви
розверста великість?
Чи оці ось на мармурі
прізвищ колони суворі,
Де у золоті літер
їх сонце залякло у горі?

Що їм мармуру вічність
і вічність карбованих літер,
Як над світом новий що не ранок
виспіває вітер,
Як нові солов'ї
що не рік прилітають у пущі?!
То минуше усе?
Тим солодше воно, що минуше!

Повернуть би їм
їхні минуці літа недожиті,
Ті дощі, що без них упадали,
щоб скреснути в житті,
Ті уста,
що пекельно спрагливим вогнем їх палили б,
Ті турботи,
що зморшками мудрими чола їм зрили б;
Дать би сльози пролить їм
і піт, що пролить вони мали,
Дать би їм доказать ті слова,
що війна їх урвала,
Дать...
Я серце віддав би своє!
Та кому його дати,
Як нема їх?!
Не правлять боргів з нас
полеглі солдати.
Ні промов, ні пісень їм не треба,
і клятв їм не чути...
Це — для себе ми все,
бо для нас то смертельно —
забути,

Що без них ми, без них тут —
 між трав,
 між людьми,
 між зірками,
 А вони — й за сльозами далеко,
 вони — за віками...

1976

ДОЩОВА ПОРА

(Акварель)

Якби ж хоч блискотіло та громохко
 Громаддя хмар котило над селом!
 А то зависло в небі шмаття вогке,
 Й повітря цвілим віддає теплом.

Ну, наче звіку не було поліття
 Й довіку буде хлюпання одне!
 Куці, не струшуючи крапель з віття,
 Стоять... Бо — нащо? Скоро знов лине.

І, дивлячись, як олив'янолиці
 Калюжі вже й не мружаться на світ,
 Копичка в хлорвінілової накидці
 Зітхає й журиться біля воріт.

1977

* *
*

Обплетена орбітами стрімкими,
 Ти несходима, Земле, як раніш...
 Не континентом, з високості зримою,—
 Ти під ногами стежкою лежиш.

Ти — рівчаком, ти — кленом перед нами
 Чи скопищем — в яру — замшілих брил,
 Асфальтом трас (а в твані — купинами),
 Й селом, і полем ти — по небосхил...

Не сперечаюся з космічним віком
 (Самого ваблять зоряні світи!),
 Та повз галактики вечірніх вікон
 Не пролітати — пішки треба йти!

Й повз вишеньку квітучу — пішки треба!
 Та й просто треба жить не на скаку,
 Щоб гаю материк відкрити для себе
 Чи макросвіт кульбаби на лужку.

Новітній час — не зміна, а одміна;
 І що не рушив би в розгоні віп,
 Лишаться на Землі — весняна дщпа
 І даль смараглова пшеничних гіп,

І ця неуявленна, неможлива
 І все ж реальна вічна новизна,
 Коли й побачене усоте — диво,
 І звідане — як перше, таїна!..

І вічно
 під орбітами стрімкими
 Земля
 й свої носитиме витки —
 Витки стежок...
 Отих — здавен,— що ними
 Босоніж людство йде через віки...

1978

З «НЕСПОДІВАНОГО ЦИКЛУ»

Повік платитиму данину
 Тобі, Зоря моя, тобі
 За вечір той, за ту хвилину,
 Коли зійшла в моїй судбі.

Що відтоді із світом сталося!
 У сяйві променів твоїх
 Таємним чаром поналлялись
 Дерев, квіти, шепіт, сміх...

І небо, мов склепіння храму,
 Врочисто світле,
 і під ним

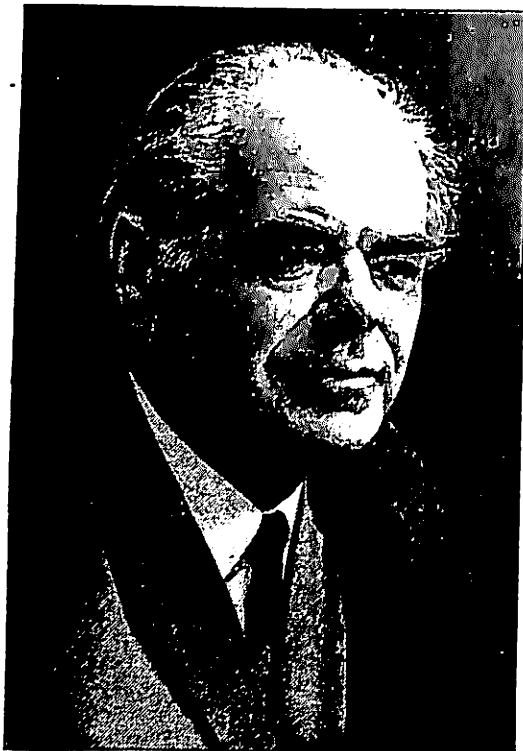
Гримить хорал міського гаму,
 Могуттям повний неземним.

І серцю подих Часу чути —
 Легкий, як білих хмар політ;
 І наче в нім стебельце рути
 Проснулось, вибилось на світ.

Тоненьке, ще незряче й кволе,
 Воно сміється

і — бринить
 Про сонце, про весняне поле...
 І хоче жить! І хоче жить!..

1972—1978

ПЕТРО БІБА

Петро Микитович Біба народився 1 липня 1913 р. в м. Новомиргороді на Кіровоградщині в сім'ї службовця. Після трудової школи працював у редакціях різних газет. Закінчив заочно Нікопольський учительський інститут. Був головним редактором газети «Культура і життя». Учасник Великої Вітчизняної війни. Заслужений працівник культури УРСР. Член КПРС. Друкувати вірші почав ще школярем. Перша збірка поезій «Братерство» вийшла 1948 р. Зміст поезії П. Біби — ствердження революційних традицій як духовної, моральної основи нашого суспільства, праці як творчості; почуття високої гідності радянської людини, бачене й пережите поетом.

Вийшли збірки поезій:

«Великий почин» (1951), «З любов'ю» (1956), «Слухаю серце» (1958), «А ми — навколо Сонця» (1961), «Струм» (1967), «Вись» (1970), «Час» (1973), «Краплини теплої дощу» (1980), «Година зоряна — життя» (1982), «Братерство» (1983).

ЗА БАТЬКІВЩИНУ

— За Батьківщину! — по горі лунає.
— Самшоблосатвіс! * — чується в пизнах.
Одне велике прагнення єднає
Мене, українця, і тебе, грузина.

Води краплину і росну з каменю,
Сухар, пілотом скинутій в час бою,
Тривоги, радощі,
На рапу бнит останній
Ми ділим порівну, Шота, з тобою.

Довіку їй, надійно і незмірно,
Між нами дружбі, побратиме, жити —
Це кров твоя, пролита за Україну,
І кров моя, за Грузію пролита.

— Самшоблосатвіс! — по горі лунає.
— За Батьківщину! — у єдиній згоді.
Це нас на подвиги веде і надихає
Москва — знамено дружби
Всіх народів.

1942

ЗІРКА

П'ятикутна червона зірка
Загоряється на копрі.
Слів не треба:
то на п'ятірку
Склали іспити шахтарі.

І джерелами б'ють забої,
І прекрасніш нема труда.

Слів не треба:
морським прибоєм
Марганцева пішла руда.

І горить на копрі зірниця,
І здається, в кремлівській зорі
Світла збільшилось на частину,
Рівну вогнику на копрі.

1947

ЗАЛІЗНИЙ ТІК

От зійшлись вони на залізному току...
Із казки

Так вела бабуся про Богдана:
— Як на Жовту він прийшов ріку —
Ціле військо
Для панів неждано
Знищив на залізному току.

* За Батьківщину (груз.).

...У війну Вітчизняну з боями
Йшли ми по Богданових слідах.
І тоді почули:
Під ногами,
Як залізний тік, дзвенить руда!

Криворізька, червоноіскриста,
Що заграла сталлю у штику,
Що дала снагу розбити фашиста
Справді
На залізному току!

1955

БІЛЯ СТІН «АРСЕНАЛУ»

— Ходім, Іринко,— я сказав малій,—
Стрічать Фіделя.— Музика заграла
І вже гримить у небі й на землі,
Відлуння від мурів «Арсеналу».

І спалахнуло майво прапорів,
Замерехтіли семицвіттям квіти.
І в натовпі снували матері,
Аби попереду стояли діти.

Ось кулями посічена стіна...
І вперше бачить ту стіну Іринка,
І слухає з тривогою вона
Часи далекі — луни поединку...

Які видіння виділись малій?
Минуле в смутку струнами живими
Бринить... І вже цікаво знати їй:
— За стінами і ти був з ними?

Що їй сказати?
— Був!.. І ти була.
Був навіть острів із Фіделем Кастро.
І вулиця, що в марші розцвіла,
І прапор цей — «серпастий, молоткастий».

...Меморіали несклолих стін,
Ряди цеглин, мов вистраждані строфи.
По них пливла каштанів тепла тінь,
І плив, карбуючись, Фіделя профіль.

І прапори вітрилами землі
Палахкотіли над Дніпром-рікою.
Полеглі слухали... І я сказав малій:
— Поклонимось їх вічному спокою...

1964

ВИСЬ

Що ж у тобі високе,
Вись моя, матінко Вись?
В. Бровченко

Не знаю, що у тобі високе,
Не знаю, що у тобі глибоке,
Стрічечко домоткана.
Але, як небо, ти в серці в мене,
Твоя краса в берегах зелених —
Моє відкриття океану.
Дніпро, і Дунай,

І синє море,
Війн пожежі і струси історії,
Зло і добро у світі —
Все у серці навік зі мною,
А вогник Великої Висі малої
Світить мені
І світить.

1969

ВІННИЦЬКІ БУРЯКІВНИЦІ

Вибухнув джав. Безголосі птиці
Відщебетали свов... Тоді
Літні вінницькі буряківниці
Вийшли —
в узорах, як молоді.

І заспівали. Не під гітару,
Без супроводу, як зроду, з віків.
З ними — незримо важкі гектари
Ними оброблених буряків.

Чувся в погожій відлунні літа
Грім од машин —
без них ні на крок,
Тільки немає машин у світі,
Що розумніші за руки жінок!

Як заспівали — тільки рядочки
Тих буряків — як струни живі.
Прагнули рук молоді листочки —
Музи голубили їх степові.

Як заспівали...
Мов сестри, в згоді.
Вечір стелився, як льон голубий.
Я не кажу:
Досягни їх мелодій,
Землю, кажу,
як вони, любі...

1972

Ось ти яка, Ніагаро!
Здрастуй, Великий Гуче!
З неба постель блакитна, як спіжні обвали з гір.
Ще у моє дитинство вривались твої ревучі,
Горді твої октави, далекі, як сяйво зір.

Здрастуй, привіт, Ніагаро!
Я завітав до тебе.
Чом же душею липу в дитинства полинний щем?..
Ну повируй, Ніагаро,
Бризки повергай в небо,
Берег обвий туманом,
Обдай димовим дощем!

Хай, Ніагаро, миттю промокну тобою до нитки,
Тим більше — всіма клітинами краще збагну тебе!
Хмура ти? Не суттєве!
Суттєве, що ти — не з нитиків,
Ти — з грозовим зарядом, хоч серце і голубе.

Ось ти яка, Ніагаро!
Гранітам тебе не скути —
Посестра вірна вільних, ламаючих скелі сил,
Перед якими не буде прощення і спокути
Силам, які зневажили світ людяності і краси.

Чи й стрінемось, Ніагаро...
Назва ж яка у тебе!
Червоношкірих індіців безсмертя сумве у ній...
Ти мені на прощання райдугу кинь у небо,
Хоч у світах ми різних,
Та на землі одній.

1973—1975

ДМИТРО БІЛОУС

Дмитро Григорович Білоус народився 24 квітня 1920 р. в с. Курманах на Сумщині. Учасник Великої Вітчизняної війни. Працював у редакції радіомовлення для партизанів України, в Українському радіокомітеті. Закінчив Київський університет, аспірантуру. Був на редакційній роботі, завідував кабінетом молодого автора при Спілці письменників України. Член КПРС. Друкується з 1935 р.

Перша книжка віршів «Осколочним!» вийшла 1948 р. Поет пише і для дорослих, і для дітей. Займається перекладами з російської, білоруської, болгарської мов. Головний жанр у поезії Д. Білоуса — гумор і сатира. Під час війни спрямовував свій вірш проти гітлерівців (його твори читались у радіожурналі «Сатиричний залп» для українських партизанів). Об'єкти сатиричного викриття в повоєнний період — імперіалістичні палії війни, всілякі антиподи соціалістичної моралі в нашому суспільстві. Є і позитивний гумор, літературні пародії тощо.

Окремими виданнями вийшли книжки поетичних творів: «Будьмо здорові!» (1951), «Веселі обличчя» (1953), «Зигзаг» (1956), «Колос і кукіль» (1960), «Сатиричне і ліричне» (1961), «Тарасові жарти» (1964), «Хто на черзі?» (1966), «Альфи — не омеги» (1967), «Хліб-сіль їж, а правду ріж» (1971), «Обережно: слово!» (1984) та ін.

ДЕКОМУ НА ЗГАДКУ

(З приводу закриття трофейної виставки в Москві)

Йшли в атаки любові
На Москву фашистівці...
Ось їх танки
і в Москві —
На... трофейній виставці.
Де,
коли підбив
і хто —
Все тут з етикетками.
Ось і мото,
і авто,
Танки із танкетками.
Те, що зроблено було
Герінгами, крупнами,
Паліям війни
на зло
Обернулось трупам.
І потвору не одну,

У свій час
розчавлену,
Як утильсировину
Нині переплавлено.
Мріють
про криваві дні
Містери із стеками.
Що ж лишилось
від броні —
Слід згадати декому!
Хай палій
у дзвони б'є...
Та один тут висновок:
Місце в нас
було і в
Для трофейних виставок!

1949

ПРОСТА КЛАСИФІКАЦІЯ

Отих, від кого йде наруга,
Три категорії всього:
Мій ворог, ворог мого друга
Та ще друг ворога мого.

1967

ВСЯК, СЯГАЮЧИ ВЕРШИН, МІРЯ ВСЕ НА СВІЙ АРШИН

(Жарт)

I

II

Ах, поет! Мудрує, не вгаває,
Завше вводить читача в оману:
У чотири він рядки вкладає
Те, що гідне цілого роману!

Ах, прозаїк! Він за носа водить
Читача свого споконвіків:
Аж на цілий він роман розводить
Те, що гідне чотирьох рядків!

1967

ПОКІРНЕ ТЕЛЯТКО

Знаю я людину
і живу, й конкретну
(навіть не єдину!),
дуже підтенетну.

Вчили мама й татко
перш його за все:
покірне телятко
дві матки ссе.

Скільки ласки в мові!
Так із нього й ллються
словеса медові,
наче мед до блюдця.

Прізвище чи Ласточка —
вже забув! — чи Пліточка.
У їдальні:

— Здрасточки,
привного апетиточка!

Так на тебе
чемно подивився.
А про себе:
«Щоб ти подавився!»

Руку тиць на ганочку,
схожу до лопаточки:

— Добренького раночку,
як вам було спаточки?
Подумки ж додав:
«Щоб ти був не встав!»

— Як ваш синочок?
Не замерзне? Мряка! —
«Довбнею не вб'єш його, —
бугай! лобуряка!..»

Як же взнали друзі
Пліточчину вдачу?
З полювання в лузі
йшли повз його дачу.

Чують, а дружина
так сердито, строго:

— Що ти за людина? —
свариться на нього. —

Дуже м'яко стелеш:
«Добренько! Привіт!»
А губами мелеш
всім прокльони вслід!..

Так говориш ніжно, —
не припустиш навіть,
що ти можеш ніжку
другові підставити...

Лиш вони почули це —
Чимскоріш звідтіль;
із провулка в вулицю
та хаміль! хаміль!

Ось чому співає
соловейком, зябликом!
І в житті долає
щабличок за щабличком.

Чемний на дорозі,
всіх він пропускає,
кланяється в носі,
а п'яти — кусає.

Що йому якісь бар'єри?!
Око в нього вірне!..
Вже в «телятка» — і кар'єра,
бо воно ж — покірне!

Не до шмиги вам, хто в очі
ріже правду-матку.
І дорогу ви охоче
даєте «телятку»!

Підібравсь він і до мене,
борозну проорюючи:
— Дайте світлечко зелене,
Дмитрику Григоровичу!

І — таки признатись мушу —
через цього хитрика
гріх узяв і я на душу,
кльонувши на «Дмитрика»!..

1983

КОСТЬ ДРОК

Кость Леонідович Дрок народився 22 квітня 1919 р.
в м. Ворошиловграді в сім'ї вчителя.

Закінчив Дніпропетровський університет.

Учасник Великої Вітчизняної війни. Був у післявоєнний період
працівником преси, кореспондентом газети «Известия»
по Закарпатській області. Член КПРС.

Друкуватись почав у студентські роки.

Перша збірка поезій «Син землі» вийшла 1948 р.

Багато віршів поета пройнято бойовим духом захисника Вітчизни,
а поряд з ними — поезія мирної доби, ніжна лірика кохання,
любові до життя, настроєві барви весни й осені,
медитації над швидкоплинністю літ.

Видав К. Дрок і книжку віршів для дітей,
займається поетичним перекладом.

Збірки поезій: «Верховино моя!» (1949),
«Сузір'я миру» (1951), «Назустріч сонцю» (1953),
«Дніпровські мелодії» (1956), «Доки серце б'ється» (1958),
«Тобі радію» (1966), «Мелодії життя» (1972),
«Весняний плин» (1976), «Під вітрилами літ» (1978),
«Освідчення» (1979), «Ластівки над землею» (1985).

Дзвенять в гаях акорди солов'їв,
Позаростали дроком чорнотропи.
І втоптують дощі сліди боїв —
Старі траншеї, бруствери й окопи.

Йце твердий у мене й досі крок,
Та іноді за даллю небокраю
На заході скресання блискавок
Як спалахи ворожі я сприймаю.

До пліч мені сягають пшениці,
Й здається, що в зеленому розвої
Стовпи, немов поранені бійці,
На милицях ідуть з передової.

А ті, кого скосив жорстокий бій,
Отут, зі мною поряд, край узлісся,
Під тінною лип у тиші голубій
Струнками обелісками звеліся.

А я вперед по спаленій траві
Пішов, сирі лишаючи траншеї.
І простяглись дороги фронтові
Рядками біографії моєї.

1952

БУДУ ЖДАТИ

Вересню, виглянь з імлі,
Знаєш мою кохану?
Йтиме вона — постели
В ноги їй стежку багряну.

Разом пройди в ліси,
Вітром подми на віти,
Хай її краплі роси
Вкриють, мов самоцвіти.

Все їй показуй сповна,
Хмарку злови за даллю, —

Милій на плечі вона
Ляже пухнастою шаллю.

Всі позбирай в небесах
Бризки осіннього світла,
Щоб у привітних очах
Усмішка радості квітла.

Там, над Дніпром, пам'ятай,
Буду ждати хорошу...
Жовтень, січень і май —
Всіх на весілля запрошуй!

1954

КОЛИСКОВА

Пташиний гамір стих кругом,
Лиш соловей виспіває.
Рогатий місяць над ліском
Зійшов з-за кручі сивої.

Пахучий луг в росі давно,
Де вчора вдвох ходили ми.
І стука вітер у вікно,
Неначе птиця крилами.

Здається, кличе він мерщій
 Побачить рідну сторону.
 Доріг багато, любий мій,
 Та обминай проторену.

Засни, сніночку: шу-шу-шу...
 Земля повита тишею.

Тебе я, рідний, колишу
 Любов'ю найсвятішою.

Нехай вона у сні сія,
 Мов та зоря однісенька,
 Мое маленьке голуб'я,
 Моя найкраща пісенька:

1958

ДОВІР'Я

Мені все любе на цім роздоллі:
 Заграю пісню — усіх приверне,
 Сипну рукою, мов ратай в полі,
 Горішків білкам, для сойок зерна.

І тільки ніжні полинуть звуки —
 Підтягнуть кумки мені в болоті.
 Злетять синиці й шпаки на руки,
 Вгорі застигне орел в польоті.

Прискаче заєць, наставить вуха,—
 Качан капусти йому я кину.
 Й сова оката нехай послуха,
 Хоч любить спати у цю годину.

Для мене друзі — кроти й лисиці,—
 Я слух їм тишу, даю поїсти.
 А як захочуть попить водиці,
 Знайду у хащах ручай іскристий.

Коли виходжу я в гай зелений,
 Не бійтесь, птиці, вилазьте, звірі!
 Не спис і куля — сопілка в мене...
 Тож буду вічно у вас в довір'ї.

1969

ОЛЕКСАНДР ПІДСУХА

Олександр Миколайович Підсуха народився 16 жовтня 1918 р. в с. Ніжилівчач на Київщині. Закінчив Харківський пединститут іноземних мов, викладав англійську мову в Донецькому індустріальному інституті, після війни — в Київському пединституті.
 З 1953 р. — на редакційній і видавничій роботі.
 В 1973—1979 рр. був головою Товариства культурних зв'язків з українцями за кордоном.

Учасник Великої Вітчизняної війни. Член КПРС.
 Друкуватись почав 1939 р. Поет, драматург.
 Перша поетична книжка «Солдати миру» вийшла 1948 р.
 Від інтимної лірики до роману у віршах «Поліська трилогія», присвяченого партизанській боротьбі проти фашистських загарбників, — такий діапазон поезії О. Підсухи. Ліричний герой багатьох віршів поета виступає як борець за мир, солдат миру.
 Останнім часом О. Підсуха зосередився в роздумах над пройденим шляхом, написав цикли лірики, сповнені глибоких особистих переживань, медитації морально-етичного змісту.

Поетичні видання: «Я хочу миру» (1949),
 «Життя за нас» (1950), «Героїка» (1951), «Услід за нами» (1953),
 «Поєми» (1954), «В передчутті весни» (1960),
 «Поліська трилогія» (1962), «Материн заповіт» (1964),
 «Іду на клич» (1965), «Світає світ мені» (1966), «Розповень» (1969),
 «Срібна грань» (1971), «Літа і думи» (1974), «Лірика» (1979),
 «Чекання зустрічі» (1980) та ін.

РІДНИЙ КРАЙ

Тут —
 початок життєвої мислі,
 Розуміння гроз над тихим домом.
 Тут —
 я пробую на серці пісню,
 Пройняту і ніжністю, і громом.
 Тут —
 земля мене поїла соком.
 Тут —
 здоров'я її сили пабирався,
 Щоб прожив у битвах, а не збоку,
 Щоб радів,
 і плакав,
 і сміявся.

1940

ІЗ «СОЛДАТСЬКОГО ЩОДЕННИКА»

ІХ

Переді мною волзька синь.
 Нема спокою нам.
 Що хочеш, Волго, попроси,
 Я все тобі віддам.
 Та про одне тебе молю,
 Благаю про одне:
 Якщо я з берега ступлю,
 Не пощади мене.
 Втопи!
 Нехай на глибині
 Я захлинуся вмить.
 Народ і мертвому мені
 Мій злочин не простить.

Х

Загримкотіло поле бою
 На цілий світ.
 І дивно всім,
 Що перед бурею такою
 Затишся не було зовсім.
 Всю ніч атаки відбивали,
 Не йшло у кожного з думок:
 Чи можемо спинить навалу,
 Не відступивши ні на крок?
 Невже не буде їм загину?
 Невже зруйнують дім дотла?
 Та сталося!
 На Україну
 Нас гнів і помста повела.
 А хто казав: «Усіх я дужчий,

Я покорию народи всі?»
 Та Русь стоїть!
 І невмируща
 Радянська влада на Русі.

ХІІІ

Ще біля школи на майдані
 Гарячка бойова,
 Та вже зі сходу повернувся
 Колгоспний голова.
 Немало на шляхах розбитих
 Зітер він підшов,
 Услід за армією пішки
 Від Сталінграда йшов.
 І в дощ, і в сиву завірюху
 Ішов він.

І йому

Зраділи визволені люди,
 Як батькові свому.
 Ще іноді німецькі кулі
 Влітають у вікно,
 А люди звозять до контори
 Врятоване майно.
 При перестрілці на світанку
 Пошкоджено амбар,
 Та вже заходить на подвір'я
 З сокирою тесляр.
 Ще на майдані біля школи
 Гуде земля від мін.
 По той бік —
 селище палає.
 По цей —
 встає з руїн.

220

ХVІІІ

Я з босм проходив по землях чужинця.
 Я втратив сім'ю.

Мій будинок згорів.

Я г'оря незнаного зв'їдав по вінця,
 Яке не оплаче і сто матерів.
 Та тільки ступив на Балкани у гніві,
 Сказав мені житель Балкан:
 — Я заздрю вам, пане,

ви, руські, щасливі.

Ви дуже щасливі, пане.

Були б і полипи ми пижче трави,
 Якби не Москва,

не Росія,

не ви.

1943—1947

НА ВАРТІ

Я хочу миру.

Ще не прохолов

Мій автомат.

Ще нерви у напрузі.

Лише учора з бою я прийшов.

То про який же мир кажу я, друзі?

Не знаю, що гадають в Білім домі,

Яка погода на Па-де-Кале,

Але

Мені «доктрина Трумена» * відома.

Я хочу миру і життя у згоді

На нашій найвеличнійшій з планет,

Без атомної бомби і ракет,

Без стратегічних баз на Близькім Сході.

Я хочу миру,

а тому і ставлю

На варту кожне слово й почуття.

І, повернувшись з походу,

славлю

Прапорноносців миру і життя.

1947

* «Доктрина Трумена» — зовнішньополітична програма уряду США, проголошена в 1947 р., що передбачала під виглядом допомоги Греції і Туреччині втручання в їхні внутрішні справи і використання їх території як військово-стратегічного плацдарму проти СРСР та інших соціалістичних країн. Носить прізвисько Трумена Гаррі (1884—1972), 33-го президента США (1945—1953).

221

ЛЕНІН

Ще малим —
і шести не минуло меңі —
На майдан повела мене мати за руку.
Січень.
Холод.
Обличчя навколо сумні.
Й несподівана тиша навколо.
Ні звуку.
Хтось промову з трибуни сказати хотів,
Та не втримавсь, — заплакав,
двох слів не сказавши.

Мало що я тоді у житті розумів,
Але горе сприйняв, як дорослий —
назавше.

Вмер Ілліч...
І у кожного сум на чолі.
Я запитував матір в тривозі і муці:
— Чом труна його десь,
а у наших селі
Всі зійшлися на похорон?
Мамо, чому це? —
Я запитував матір, вертаючись в дім
По снігу,
що тривожно скрипів під ногами:
— Чом назвав його батьком дідусь Никодим?
І чи родич нам Ленін,
що плачеш ти, мамо?.. —

...Це згадав я,
ступивши на землю чужу,
Першу нивку уздрівши,
і першу межу,
І людей,
що знімали шапки з голови
І казали нам:
— Хочемо жити, як ви. —
По Європі іде вже наш батько Ілліч,
Як ішов по Русі у далекі ті роки.
Де не ступить —
там радість мільйонів облич,
І все далі
й гучніше гримлять його кроки.

1949

* *
*

Шумлять сади,
цвіте колосся,
У серці найніжніший цвіт.
І хочу я,
і хоче світ,

Щоб так хоч двадцять літ жилося,
А потім —
ще сто двадцять літ.
На ясні зорі й тихі води
Хай не лягає каламуть.

222

Ми муспмо іти до згоди
Через найглибші в світі броди,
Але знайти до миру путь!
Нехай шумить у полі жито,
Нехай в саду буяє цвіт,—

Так хочу я,
так хоче світ.
Хоча б літ двадцять так прожити,
А потім —
ще сто двадцять літ.

1955

* * *
*

Скільки Жовтнів на моім віку,
Скільки літ, як вийшли ми із льоху...
Мов снопи на битому току,
Молотили нас ціпи епохи.
...Тільки ж, видно, так судилось нам:
Наслано ще й бурі, та якої!
Кров'ю ми платили і життям
В пору завірюхи світової.
І тепер не гріх, як похвалюсь,
Чуєш, земле, мій дніпровський краю:
Вже нічого в світі не боюсь.
Вистою. Подужаю. Здолаю.

1967

* *
*

Благословен, хто срібну грань
Перейде, словнений дерзань,
Не оніміє й не оглухне
Від гомону нових світань.

Благословен, чия хода
Пружиниста і молода
Від юних літ до вечорових,
Хай там незгоди чи біда.

Благословен, чиї пісні
Прихід наближують весні,
Хто голови в журбі не хилить,
Як грози крешуть навісні:

Благословен, хто день за днем,
Чи на коні, чи під конем,
До матері і материзни
Палахкотить святим вогнем.

1969

НАРОДЕ МІЙ...

Нам треба голосу Тараса.
П. Г. Тичина

Найменше думаю про себе.
Я що? Краплина в океані.
Народе мій! Твоя потреба

Мені цемить, мов сіль у рані.
Ти дав мені широку вдачу,
Безсмертну пісню, срібну мову.

223

З тобою я сміюсь і плачу,
Вмираю й воскресаю знову.
Нам треба голосів Тараса,
Франка, Довженка і Тичини,
Щоб там, на святі будучини,
Був тй, а не безлика маса.
Пишаюсь вродою твоєю.
Круг тебе — мужні, ясночолі,
Багаті мудрістю й душею,

Брати однакової долі.
У їхнім щедрім многоцвітті
Ти не загубишся ніколи.
Уже в нове тисячоліття
Твої сягають видноколи.
І я горджусь, що в гущі бою
Стояв незрушно, до загину,
І що нічим ні на краплину
Не завинив перед тобою.

1970

З ЦИКЛУ
«Я В ПІСНІ ТЕБЕ ВОСКРЕШУ»

* *
*

Без усмішки і дня не прожила.
Всміхалася, коли робила діло.
Всміхалася й тоді, коли боліло...
Немов із сонця зіткана була.

Й останню переходячи межу,
Всміхаючись, прошепотіла доньці:
— Коли помру, всміхайтесь квітам, сонцю,
Ніколи вас за це не осуджу.

І ось біля могили я стою.
Всміхаюся, а душу рве страждання,
Всміхаюся — й глушу в собі ридання,
Виконуючи заповідь твою.

* *
*

А все-таки: як маю далі жити?
Де зачерпнуть наснаги для життя?
Минулим, знай, потрібно дорожити,
Але ж туди немає вороття.
В минуле ми вертаємося в згадці,
П'ємо його гірко-солодкий мед.
Стою, немов на перегнутій кладці:
Назад вже пізно й боязко вперед.
А все-таки: як далі жити маю?
Як перегнуту кладку перейти?
Я ще живу. Все бачу. Все сприймаю.
Одного не приймаю: самоти.
Та рішення вже визріло, готове,

І не мала, вважай, йому ціна:
Забутись, перелитися у слово!
Лише йому віддатися сповна.
Знімає смуток і лікує горе,
Снагу дас, надію поверта...
О слово! Тп одна моя опора,
Єдина насолода і мета.
І зцілення моє, і порятунок,
Мої тривоги й радощі земні.

Та ще якби той сонячний дарунок —
Жіночий усміх. Хай і не мені.

1977—1979

* *
*

Ні за чим не шкодую.

Прожив, як умів.

Все, либонь, що судилось,
Приймав як годилось.
З тисяч жерл і стволів смерть у вічі дивилась,
Так дивилась, що глухнув часом і німів.
Все позаду, як сон, як далекий міраж:
Чи було наяву?
Чи наснилося тільки?
Стільки років минуло, та жодної хвильки
Не присів — надолужував мирний свій стаж.
Ось і сьомий десяток уже розміняв,
Не спочинувши й трохи іще ні в одному.
Так я гнав вороного свого,
Так я гнав,
Як із фронту додому,
Як із фронту додому!
І не даром так гнав.
Що посіяв — зійшло.
В небесах уже крони дерев, що садив я,
І далеко шумлять їх розлогі верхів'я,
І зоріє душа,
І яснє чоло.
Скільки ще там попереду? Десять чи п'ять?
Чи поразки, чи успіхи?
Справа не в тому.
Нам би, коню, свій шлях до кінця проскакати,
Як із фронту додому!
Як із фронту додому!

1982

БОРИСЛАВ СТЕПАНЮК

Борислав Павлович Степанюк народився 16 липня 1923 р.
в с. Канівщині Чернігівської області.

Закінчив Київський університет. Був на комсомольській роботі,
а потім — на роботі у видавництві «Радянський письменник».

Учасник Великої Вітчизняної війни. Заслужений працівник культури
Української РСР, Киргизької РСР та Чуваської АРСР. Член КПРС.

Друкує вірші з 1943 р. Перша збірка поезій
«Назустріч веснам» вийшла 1948 р.

Займається також перекладами з поезії
народів СРСР. Вірші, балади, поеми Б. Степанюка передають людське
життя в багатьох його проявах, та передусім — у праці й боротьбі.

З розвитком творчості поета в ній головне місце зайняв жанр поеми.

Вже перший твір цього ряду — «Батьківське вогнище» — приніс
авторові серйозний успіх. «Тема подвигу радянських людей на фронтах,
у партизанських загонах, у труді, — говорив А. Малишко, —
знаходить у поемі виразне розкриття».

Видання поезій:

«Батьківське вогнище» (1955), «Ясна далечінь» (1956),

«В польовому вінку» (1963), «Іменем сонця» (1966),

«Доземний уклін» (1967), «Баладний лад» (1972),

«Синьоокий мій липень» (1973), «П'ять пелюсток вогню» (1980);

«Вибрані твори. У 2-х томах» (1983) та ін.

ГАРМОНІСТ

Я був гармоністом заудайських сіл,
Здавалось, усе танцювало довкіл!..
І, мовби на сцену, у вечір зірчатий
На вигін виходили хлопці й дівчата.
Збирались тоді не лише танцювать,
Нас кликала місячна ніч... скиртувать!
А як було ввійти спекотної днини —
Торкнешся снопа — не лишиться й зернини?
І ми, зачинаючи пісню, ішли!..
Деся перепел крикнув з нічної імпл.
До скирти тієї, де пурхнула птиця,
Снопи подавайте, доволі бариться.
А після роботи — у коло мерщій!
— Заводь, гармоністе, музиченьку мій, —
Озвалась любов, закружляла без мене, —
Ти грай, щоб волошка наснилась ячменю,
Щоб ми натулялись за місячну ніч!..
А ранок з-за річки несе кукуріч!
Вертались додому дівчата і хлопці,
Край шляху береза у білій сорочці
На плечі зелену накинула шаль
Та й ну танцювати...
Ой жалю мій, жалю!
Ту скирту залізні ціпи молотили
І нас, нецілованих ще, розлучили.
Ой чом не кохались в ті ночі малі,
Коли гармоністом я був на селі,
Твоїм гармоністом!

1945

ХЛІБ-СІЛЬ

Якщо друг — із будь-якого краю —
В мій будинок завіта з путі,
За народним звичаєм стрічаю,
Як здавен ведеться у житті.

Хай рясніють квіти малиново,
Пахне свіжоспечений піріг,
Щоб і дар земний, і щире слово
Гість відчув, ступивши на поріг.

У селі чи у самій столиці —
На квітчастім рупнику ллянім:
Коровай з полтавської пшениці,
Дрібок солі кримської на нім.

1955

ІМЕНЕМ СОНЦЯ

Скільки гроз
Пронеслось,
Скільки в землю ввійшло
Громом, блискавкою і водою...
Знову сонце підносить осяйне чоло
Разом з райдугою-дугою.

Що було —
Відпливло,
Порівнялось навек...
Встала тиша, як стомлена мати,
І гуртуються шумом дуби віддалік,
Мов зійшлись після бою солдати.

А блакить
Променить
У паланні снаги,
Щоб земля вся покрилася цвітом,
Щоб розсунула пісня круті береги
І повисла, як дзвін, під зенітом.

Скільки гроз
Пронеслось!..
Скільки тисяч разів
Підійнявши веселкову арку,
Відкривало дорогу до тих берегів,
Що ясніють у променях ранку.

Берегів
І часів,
Ще не здійснених мрій...
Тільки знову примари насняться,
Бо розщеплений атом найперше розбій
Учинив — по дорозі до щастя.

І не десь
До небес
Арка-райдуга знов,
А з Дніпра мого й Волги устане
І в свої кольори ясноту корогов
Заплете — ціле майво багряне.

1963

* *
*

Немало на віку пережили,
А знову розвела мости розлука —
Іще яка десь притаїлась мука?..
За полотном вечірньої імлі,
Як за стіною, чую, серце стука.

228

Нас розділяють гори і вітри,
Які не затихають до півночі,
А поїзд мій стукоче і гримкоче!..
За темрявою пізньої пори,
Як за вікном, твої зоріють очі.

А я немовби горілиць лежу
На ще не охололім полі бою,
Поранений лежу, стікаю кров'ю,
Упавши на звоївану межу,
Як у легенді над Каял-рікою.

А я прохаю кров спинить мерщій,
Мені не підвестися від знемоги.
О Ярославно, крізь усі тривоги
Явивсь переді мною образ твій —
І я під Ленінградом став на поги.

Із віку в вік — усе бої, бої...
Вже й ми війну пережили з тобою.
А поїзд мчить вітристою ходою,
А твої очі, дві сльози твої —
За сотні верст, а мов переді мною.

1966

ВЕСНА ВИСОКОСНА

Ой весна, ой красна —
Хай закапле із стріх, із дахів,
Хай запахне мандрівка і далеч поманить шляхів!..

А найперше у поле — немає тривожніш їзди!
Лиш за краплею крапля, струмок за струмком би води.

За ворітьми верба зелен листя своє вигляда,
Що зірвав листопад й золота захопила орда.

Журавель опуска і ніяк не опустить крило
На долинку знайому: «А де ж це струмок-джерело?»

Легіт — завше ласкавий, а ніпні немов перевівсь:
До хмарини розвіяв і хмарою сам закурівсь.

Ой весна, ой красна,
А чому ж це не капле із стріх?
А мандрівка чекає, і синявість кличе доріг;

З-під копит, з-під коліс курява, а не хлюпін краплин,
Ой весно, ой красно, а з тобою в нас напрям один.

Де-не-де зеленить недовимерзла озимина,
Крихту ґрунту з стеблом агроном у руці розмина,

229

Ну, а потім бере бронзовите з сівалки зерно,
Й напівголосом шепче, і серцем кричить: «Все одно!»

Ой не раз хліборобу доводилось пересівать,
І пектисся на сонці, і грітисся коло багать;

Гей, корівки, — по грудях засохлих борінка стриба,
Із коробки по-дідівському — повоенна сівба.

Чорне пасмо волосся змахнув, ніби скибу ріллі,
Ніби спогад упертий, який борознивсь на чолі.

Ой весна, ой красна!..

Трактори з краю в край загули —
І за краплею крапля, струмок за струмком потекли;

Сошники замережили поле, заткали зерном,
І дощисто накрапував піт, де ступав агроном.

Хай з прикметами ти, з отію високосністю ти,
А не тільки лише з журавлиної синь-висоти.

Адже не без прикмет, а чи пак високосності, й ми,
Бо ракетам услід журавлі лиш махають крильми,

Бо з тобою засівом і прагненням ми заодно:
Недаремно так лунко, ядерно вляглося зерно.

А мине зо два тижні — заврунеться нива рясна,
А ще з місяць — і сад зацвіте,
Ой весна, ой красна!

1972

В ПІДГІР'І АЛАТОО

*Народному поетові Киргизії
Аали Токомбаєву*

В підгір'ї Алатоо я не вперше,
На березі Ала-Арчі-ріки,
Де час на хвилі срібній
Мчить, як вершник,
І майже упригуд стоять віки.

Як гармонійно —
Вічність і неспокій,
Строкатість гір
І це шаленство хвиль
Переплелися
(Та ще в небі сокіл)
Не без твоїх, поезіє, зусиль.

Ледь-ледь помітно — у самі лиш вуса,
По-аксакальськи з іскрою в очу,
Мій Аали вдоволено всміхнувся
І перевів свій погляд на арчу*.

По схилах підіймається угору
Арча, а обіч неї — валуни,
Як вівці, побрели у ранню пору
До сонячної в травах сторони.

І як мені його не зрозуміти,
Що це не просто люблений пейзаж,
З якого починаються орбіти
До всіх країв, а світ великий наш.

За хвилику посуворішав, а може,
Надумав образ-вірш мій Аали
І уявив, хоч небо і погоже,
Які тут ураганища гули.

А потім він окриливсь, наче птиця:
«Ота найвища з гір — батир Манас —
У сніжнім ковпаку, як і годиться
Киргизові, щоб поважали нас».

І справді, височіє в ковпакові,
А меч його —
Живе срібло ріки,
Щоб на киргизькій на гортанній мові
Історія гортала сторінки.

1972

РАЙДУГА НАД ОБЕЛІСКОМ

Як не гриміли грозяно громи
І як не миготіли блискавиці —
Звелася золотими ворітьми
Веселка, що довік не надивитись.

А тут було такого на землі,
Такого в небі напалахкотіло,
Що світ увесь щезав у димній млі
Й ставало кам'яним солдатське тіло.

Водою напотопила гроза,
Металом наокопила гроза,
До краю над Європою гроза!..
Якої ще шукать частини світу,
Де б материнська зронена сльоза
Подібною ставала до граніту?!

* Арча — хвойне чагарникове дерево.

О райдуго, на твої барвистий лук
Ліг обеліск камінною стрілою
І прикипів до материних рук,
Що при землі нагнулись тятивою.

Так, наче бою зупинилась мить!
Чому ж тоді пече у грудях непі?
І чи летить стріла, чи не летить —
Перед очима загриви черлені...

О вічний бій,
Що Блок сказати міг,
Той вічний бій,
Де спокій тільки сниться,
Той бій, що все, здавалось, переміг,
А все одно — не може зупинитися.

1975

ЗВЕРТАННЯ ДО ПОЛЯ

Щось є таїнне,
Вічно загадкове
В чорноземлі, в озимині твоїй,
Достиглому твоєму колоскові,
Що дивиться на світ —
Немов з-під вій.

Як розгадати
Пройняту земною
Тривогою (розвійсь, ранкова мла)
Ту лінію, що зветься борозною,
Що пролягла
Від кожного села...

І чорна скиба,
Й гайвороння чорне
На лінії одній — крило в крило...
Переплелось природне й рукотворне,
Полярно розійшлись
Добро і зло.

1982

МИКИТА ЧЕРНЯВСЬКИЙ

Микита Антонович Чернявський народився 15 вересня 1920 р.
в с. Смоляниновому на Ворошиловградщині.

Закінчив Старобільську медично-фельдшерську школу,
завідував медпунктом у рідному селі. 1952 року перейшов
на газетну роботу. З 1977 р. — відповідальний секретар
Ворошиловградської письменницької організації.
Учасник Великої Вітчизняної війни. Член КПРС.

Друкуватись почав 1944 р. Поет, прозаїк.
Перша збірка поезій «Зерна щастя» вийшла 1948 р.
Поетична творчість М. Чернявського відображає події війни,
життя села різних періодів, перейдені автором дороги.
Явища дійсності, людські вчинки поет розглядає
в морально-етичному плані, оцінює з позицій комуніста.

Поетичні збірки: «Поезії» (1954),
«Красуються жита» (1955), «Вітер з поля» (1957),
«Голуби на площах» (1958), «На тихій Лугані» (1962),
«Щоб небо не падало» (1963), «З глибини доріг» (1964),
«Земна можуть» (1969), «Злети» (1970), «Народжується день» (1972),
«Над витоками літа» (1974), «Людиною бути» (1977),
«Зелена гілка добра» (1980) та ін.

Я ПАМ'ЯТАЮ

Я пам'ятаю...
 За Гадючим яром,
 У хащах непролазних цілини,
 Обсипані червоним червня жаром,
 Косили ми пирій та буркуни.
 Той — на вербовій диво-дерев'янці,
 А той — кісся до куцака руки,
 А той — невмілець...
 — Ну і новобранці! —
 Крізь сльози насміхалися жінки.
 І кожна брала широченну ручку,
 Немов одна хотіла побороть
 І степ увесь,
 І самотину-злючку,
 І дець жаркий,
 І негасиму плоть,
 І ту артільну безпросвітну бідність,
 Коли до засік не загляне й миш.
 Коли лопата —
 Перша необхідність —
 Твій хліб і сіль,
 І чересло,
 Й леміш,
 Коли в ногах талан твій і характер,
 Бо в поле нічим виїхати з двора,
 Коли корова — і машина, й трактор,
 І дно бездонне доброго добра.
 ...Напівголодні вдови і каліки
 Косили важко молоде зело,
 А справжніх косарів
 П'ятсот навіки
 Лягло в боях —
 Не прийдуть на село...
 У землю прохолоди не пускала
 Дзвінкого сонця золота оброть.
 І з пирійцю в розколинах стікала
 Землі живлюща,
 Негасима плоть.

1960

ЩЕДРІСТЬ

Щедрість — це коли мати
 Дітей проводить в битву,
 Хоч знає, що завтра стріне
 Багатоголову смерть.

Щедрість — це коли діти,
 В битву йдучи, цілують
 Матері владну руку,
 Моляться тільки їй.

Щедрість — це коли землю
 Руки беруть з пожежі
 І до живого сонця
 На мозолях несуть.

Лиш скупосердо ницим
 Щедрість незрозуміла,
 Мов кажанам безоким
 Юного дня краса.

1966

ВИСОКІ ТАТРИ

Високі Татри вечір огортав
 У сонну синяву.
 Притихла
 Зелена повінь на деревах.
 А дня та вечора півтони
 У небі стрілись і погасли
 Так непомітно і раптово,
 Як заспає дитинча.

Ми сходили на Штрбське плесо
 По окультуреній доріжці,
 Що карбувалась каблукми
 Мужчин і жінок всього світу,
 Що чула плач і поцілунки,
 Любов'ю грілася і кров'ю
 Свободолюбців у віках.

Назустріч нам сміялось озеро
 Очіма ліхтарів і зорями,
 Які тут щедро перекинуло
 У воду небо,
 Заплескавшись
 Крильми своїми певагомими

Над ресторанами й готелями
 В притихлій повені дерев.

«Стоїть явір над водою,
 На яр похилвся», —
 Співали ми,
 А гори слухали.
 І чуть було, як десь за бескиди
 Відлуння, сумом навантажені,
 Шугали голосно
 І трепетно
 Об скелі билась, мов серця.

І раптом на якійсь вершині
 Побачив я маленьку ватру.
 Над ліхтарями і над зорями
 Вона жбурляла в небо іскрами,
 Не думаючи про згасання,
 Як наша пісня,
 Як доріжка,
 Як зорі,
 Як судьба моя.

1966

ЖОВТНЕВА МОЯ КРАЇНО

Дай мені клопоту дня і ночі,
 Синяви ранків,
 Жаги солов'їної.
 Зародком радості бути хочу
 В щасті твоєму,
 Жовтнева країно.

Дай мені мови твого врожаю,
 Тиші дзвенючої росного поля.
 В серці своєму нести бажаю
 Пісню твою про щасливу долю.

Дай невсипущості краплю твоєї,
 Часточку сили твоєї трижильної.
 Хочу пройти зорьовою землею
 В спеку і холод людиною сильною.

Сіяти будем пшеницю, жито,
 Хай урожаї —
 Нам нагородами.
 В злагоді з совістю хочу жити —
 Так, як живеш ти в дружбі з народами.

1967

235

* *
*
Вже й калина під вікном зів'яла.
А була ж так схожою на тебе.
То лише здається, що замало
На віку людському серцю треба.
То лише здається...
Вже не буде
У вікно калина заглядати.
Ще одна краплиночка остуди
Ляже щемом на минулі втрати...
Як мені тебе не вистачає!
Ти ж була так схожа на калину!
В серце входить осінь і стрічає
Лиш прощальну пісню журавлину.

Лиш прощальну пісню.
За тобою
Плаче осінь,
Осінь моя плаче.
Я не переможений судьбою,
Не самотник хмурий я.
Одначе
Стежка та, що ми втоптали трудно,
Не зав'ється споришем довіку...
Ти не вір, що я любив облудно.
Серцю гірко...
Боляче до крику.

1980

ЯРОСЛАВ ШПОРТА

Ярослав Гнатович Шпорта народився 15 вересня 1922 р.
в с. Сальниці на Вінниччині.

Від початку Великої Вітчизняної війни — на фронті.
З осені 1943 р. був співробітником військової газети.
У повсюдний період працював деякий час військовим журналістом
в Середній Азії та в Києві,
заочно вчився в Апхабадському університеті. Член КПРС.
Друкувався з 1939 р.

Перша книжка поезій «Світлий день» вийшла 1948 р.
Поетична творчість Я. Шпорти виразила духовне,
емоційне єство мужнього радянського воїна-патріота,
що пройшов у битвах важкий шлях, розгромив фашизм і з перемогою
вернувся до мирної праці. Поет малишківського складу,
він ішов до нових ідейно-тематичних горизонтів,
заглиблювався в життєві процеси нового етапу розвитку країни,
збагачував свій художній арсенал. Перекладав російських, таджицьких,
чуваських та інших поетів.
Рання смерть зупинила його на плідній творчій дорозі.
Помер поет 13 листопада 1956 р.

Основні видання поезій: «Іранський зошит»,
«Твої літа» (1950), «Лірика», «Мужність» (1951),
«Запорожці» (1952), «Ти в моєму серці» (1954), «Дубове листя» (1956),
«Вибране» (1958), «Ліричний вінок» (1969),
«Незакінчений зошит» (1972), «Поезії» (1982).

ВІДПОЧИНОК

Ремені розстібайте, скидайте важкі протигази,
 Будем спати сьогодні, і снитися будуть нам сни.
 Полягали бійці. Та хіба ж то заснеш так відразу,
 Якщо споминів стільки? В душі оживають вони...
 Біля печі хазяйка кінчає варити вечерю,
 Та не хочеться їсти, бо кожен спочинкові рад.
 Ніч стоїть горобина, і вітер постукує в двері,
 І в шибки торохтить. Може, злива ударила, град...
 Та нехай там гуляє, де сиві встають виднокраї,
 Громовицею вдарить, і землю окроплять дощі.
 А в хатині тепло. Каганець на стіні догорас,
 Командиру не спиться. Лежить горлиць на плащі.
 І куди ж то він ввечері думкою світлою липе?
 Може, згадує хату, садок, що колись насадив,
 Може, няньчить синочка і пестить кохану дружину,
 Про походи розкаже? Скільки ж то світу сходив!
 Скільки мріяв про щастя, про друзів своїх домовитих!
 Чи потисне їм руки, чи в очі подивиться він?...
 Подивилась хазяйка — заснули, і шкода будити,
 Каганець притушила, присіла в пільмі на осліні.
 Так сиділа до ранку, і капали сльози солоні,
 На бійців надивлялась, бо тут не потрібні слова.
 І раділа, й журилась, і на мозолясті долоні
 Опустилась під ранок стареча важка голова.
 І заснула матуся, забула про вічний неспокій,
 Снились весні дівочі, любисток у полі, блакить...
 Піднялися бійці, і поглянув один кароокій,
 Прошептав мимоволі: «Тихіше, бо матінка спить».
 Тихо зброю зібрали і вийшли нечутно з кімнати,
 Попрощатись хотіли — та, може, воно й не пора.
 І пішли вони знову туди, де гуркочуть гармати,
 Де ревуть бомбовози, де води блискочуть Дніпра.

Діюча армія, 1943 р.

ПАРТОРГ

Не добігши до висоти, батальйон під вогнем заліг.
 Від ворожих вибухів мін почорнів, наче сажа, сніг.
 Смерть ревла і хрипіла скрізь — ні вперед іти, ні назад.
 І тоді піднявся в огні наш парторг, рядовий солдат.
 Він рукою махнув: «Вперед!» — і за ним піднялися ми,
 Від осколків і куль в бою заслонивши його грудьми.
 Німці били вогнем навскіс, але ми, непохитні, злі,
 Бігли з ним все вперед, вперед, не згинаючись до землі.
 У траншеях фашистів він разом з нами штиком колов
 І поранену руку стис, щоб на сніг не лилася кров.
 А поранений в груди, впав на розбитий бруствер в диму,
 Щоб стоять до кінця в бою, щоб все видно було йому.

1944

* * *

На камені ромашка не зросте,
 Не зацвіте в мороз січневий рожа,
 Лише зоря, холодна і погожа,
 Шатро своє розкине золоте.

І хто загинув в битві вогневій,
 Не прийде в дім, не скрикне рідна мати.
 І тільки буде в спогадах вставати
 Товариш, брат і воїн чесний мій.

Ну що ж, вставай, буди мене вночі,
 Бо я живий і спогади приємлю,
 Росту, живу і славлю труд, і землю,
 І молодість, і журавлів ключі.
 Пройдуть літа, зросту в роботі я,
 Загояться старі на тілі рани,
 І сивий камінь обеліском стане,
 І люди збережуть твоє ім'я.

[1948]

* * *

Де ми ходили — цвіте ромен,
 Теслі співають над новим зрубом.
 Скільки облич і простих імен
 В серці несем, бережем і любим.

Ранок настане, як і тоді,
 Десь під Варшавою чи під Осолом.
 Сонце прокинеться — тучі руді
 Будуть повзти і повзти над полем.

Тільки не встане вогню яса,
 Яра пшениця чека обжинку,
 Пнеться до сонця поріст вівса,
 Кожна билинка і кожна травинка.

Там, де ти падав, окопи рив,
 Де біля серця носив патрони,
 Бджоли дзвенять над роздоллям нив,
 Вечір в медвянистій гречці тоне.

Котиться в небі щасливий грім,
 Дощ розшептався у хвилях жита...
 Внерше відчув ти, що в серці твоїм
 Далеч безкраю можна вмістити.

[1948]

ПІСНЯ

По мешхедських опалених схилах,
Де світанку розжевлена даль,
По доликах, зелених і милих,
Я ходив, затаївши печаль.

Висло небо чуже наді мною,
А здавалось — як рідне, своє.
Припадав до струмка під горою,
Під тією, що хмар дістає.

Чув молитви глухі курдіянки,
Бачив сльози дітей і калік,

І страждання чужі спозаранку
Опекли моє серце навек.

І тому я живу у тривозі
За безправних людей з далнини,
Бо вмирають вони на морозі,
Бо вмирають з безхліб'я вони.

Я любов їм свою посилаю,
Я їм пісню складаю свою,
Я їх в битвах за мир захищаю
У сталевім, незламнім строю.

[1950]

* * *

Дубовим листом пахнуть мокрі стéжки,
На дні в озерах світиться блакить,
Лежать доріг золочені мережки,
Де я ходив, де вік іще ходить.

А буду я отут іти в завію,
В натхненні жить, шукать нових доріг
І принесу додому світлу мрію,
У шибку стукну, стану на поріг.

Я знаю: буде розпитів немало,
Наслухаюсь казок, пісень і див,
І пригадаю тих доріг начало,
Де в юності замріяний ходив.

[1951]

РОСТИСЛАВ БРАТУНЬ

Ростислав Андрійович Братунь народився 7 січня 1927 р. в м. Любомлі на Волині в сім'ї вчителя. Закінчив Львівський університет, працював у пресі. Був головним редактором журналу «Жовтень», з 1966 р. по 1980 р. очолював Львівську письменницьку організацію. Член КПРС. Друкується з 1946 р. Поет, публіцист. Перша збірка віршів «Вересень» вийшла 1949 р. Р. Братунь прийшов у поезію як співець Вересня 1939 р. — возз'єднання західноукраїнських земель з Радянською Україною. Подальша його творчість сповнилася змістом усього нашого життя, провідними темами радянської поезії. Слово поета — на службі миру, єднання народів, спрямоване проти ворожої ідеології українського буржуазного націоналізму.

Поетичні видання: «Світанки» (1950), «Пісня про волю» (1953), «Вогонь» (1956), «Я — син України» (1958), «Пора любові» (1960), «Грудка землі» (1962), «Канадська книга» (1963), «Ватра» (1966), «Перехрестя» (1969), «Вітрила моєї долі» (1971), «Одержимість» (1974), «Грані віку» (1976), «Твори в 2-х томах» (1980) та ін.

*
*
*

Прозорий вересень,
Дороги вкриті пилом,
І сонця мідь, мов сурма, в вишині.
Ти волю, матінко моя, зустріла
У ці блакитні і погожі дні.

Ішли полки...
Невпинно крок за кроком
Брати ішли, звільняли землю сліз.
Цей рік назвем народження ми роком,
Бо радість, щастя він для нас приніс.

Назустріч люди йшли жаданій волі...
Із краю в край в цвітінні прапорів,
Щоб шану вам віддять, солдати яснотолі,
О ні, у серці не знайдеться слів!

Щоб розказать про дні наруг, страждань
І про повстань багрянцеві заграви...
І в перший раз про сполохи світань,
Що, мов мережка, ткали прапор слави

В щасливий день возз'єднання в сім'ї
З Україною Радянською навіки,
О земле рідна! Луки, і гаї,
І повноводі прикарпатські ріки...

Цвісти тобі!..
Шумить колгоспний сад.
Єдиний сад від Сану до Славути.
Недолі не вернутися назад,
І хмарам сонця більше не закути!

В сім'ї одній під зорями Кремля
Цвіте навіки звільнена земля!

1946

*
*
*

О яблуневий ніжний квіт,
весняних вечорів зітхання,
коли весь світ мов мерехтить
в прибої щастя і кохання!
О яблуневий ніжний квіт!

Я дівчину в цей час зустрів,
як зустрічають ранні весни.
Її очей беззвучний спів
у неповторності чудесний.
Я дівчину в цей час зустрів...

І дотик пелюсток-долонь,
як поцілунок цвітопаду;
і неба зоряний вогонь
над хвилями мого саду.
І дотик пелюсток-долонь...

І все у плині звуків, барв,
весна й кохання, синь і квіти...
Бузок, що милій я ламав,
і ми, веселі, наче діти,
і все у плині звуків, барв...

1947

242

РЕКВІЄМ

Предки мої, дядьки вусаті,
«Конкістадори» без'язики,
Вам не грали гучні музики,
Проводжали вас не палати...
Роздоріжні хрести від стиду
По рамена у землю лізли,—
Ви шифкарти у жменях тисли,
Промінявши останню свиту,
Щоб у бидлячій темній трюмі
Вас морями трясло щодуху...
У смердючу густу задуху
Огортались мужичі думи.
«Конкістадори» у кожухах,
Ще й у скрині коса — не шпага,
Зір спідлоб'я — уся відвага,
Не шоломи — брилі по вуха.
І зерно, а не порох, у гарнці,
Не пістоля, а лиш кресало...
Отаких вас бідою гнало
Із Покуття нетяг-вигнанців.
Ні вождя, ні хоругви на щоглі,
Лиш ікона з матір'ю божою,
На жінок ваших дуже схожою,
Мандрувала пляхами долі.
Кораблів не прийшлося палити —
Сорочки лиш під час карантину!
Напівголі, зігнувши спину,
Ви являлись Новому Світу!
Не ботфортами слід лишали
На чужім пустім суходолі,
Ваші рвані тверді постоблі

Не одну там дорогу проклали.
Предки мої, дядьки завзяті,
Не поїли землі ви кров'ю,
Своїм потом, своєю любов'ю
Ви старалися їй догоджати.
Не зривали її динамітом —
Лиш заглиблювались борозною
І зерном українським весною
Запліднили облоги півсвіту.
Ви ж могли... Ви змогли, я знаю,—
Вітер з Сходу в серця впіймати,
Правду Жовтня узяти на чати,
Що до вас не пускала одчаю.
Ви змогли в безробітній Альберті
Йти у чільнім ряду, в колоні,—
Ви — галійшини, ви — червоні,
Мовчазні, непохитні, вперті!
Хто говорить — саме страждання!
Хто говорить — сама покора!
Привезли ви у попелі горя
Вічну іскру крутого змагання!
Десь Україна кайдани рвала,
Десь Україна росла і квітла,
Неповторна, сліпуче світла,
Ваші муки вона осявала.
Предки мої в сирій могилі,
Не під липами при долині,—
Хай приносять вітри з України
Вам співанки дитинства милі...

1962

ЛЬВІВСЬКА ПІСНЯ ПРО ЛЕНІНА

Легенда є, що Ленін був у Львові,
Що він по місту нашому ходив,
Що вів з львів'янами палкі розмови,
З пролетарями нашими дружив.

У цій легенді не знайти початку:
Хто склав її, хто перший розповів,—
І не знайти про це у книгах згадки,
Але Ілліч давно прийшов у Львів.

Він на чолі буремних демонстрацій
У дні квітневих славних барикад
Ішов з людьми, що вимагали праці,
Що йшли у бій за волю, владу Рад!

Він у підпільні безгомінні ночі
По селах правду ніс у кожен дім.

243

Він говорив слова ясні, пророчі
Про лан без меж, про щастя у труді.

Це Ленін йшов у визвольнім поході
Провісником нових осяйних днів,
Що хлинули, мов ріки повноводі,
У край Франка, у горде місто Львів!

Наш Ленін був, і є, і буде в Львові,
Він на возз'єднаній землі живе,
Живе у праці, пісні, мрії, мові —
Скрізь, де життя колоситься нове!

1972

ВЕРНИСЬ ІЗ СПОГАДІВ

Не стань печаллю у моїм житті,
Не сійся смутком на моїм путі,
Бо смуток може болем прорости, —
Невже, невже хотіла б того ти?

Тебе благаю і тебе клену,
Тебе, як долю, я не омину,
А долю можна тягарем нести, —
Невже, невже хотіла б того ти?

Не будь сльозою на моїх літах,
Не дай, щоб усміх спогаду зачах,
Бо спогад може тужно відплисти, —
Невже, невже хотіла б того ти?

Тобою мрію і тобою сню.
Моя любов, як полум'я вогню,
А полум'я вдвох треба берегти, —
Невже, невже не хочеш того ти?!

1977

НЕЗІГРАНІ РОЛІ

Н. М. Ужвій

Незіграні ролі — невиснені сні,
Важкі й безкінечні, як туга, вони.
Незіграні ролі — мов пісня без слів,
В якій один лиш настирний мотив.
Незіграні ролі — брати-двійники —
Собі забирають акторські роки.
Ти ходиш по світі — і поруч двійник:
Дитина ще квола... дорослий... старик...

Двійник помирас — незіграна роль,
Вмирас одна з ненароджених доль,
Та мрією серце щомить ожива —
Незіграна роль народилась пова!
І знову по світі твоїй ходить двійник:
Дитина ще квола... дорослий... старик...
О скільки ролей, скільки їх, двійників,
Супутників вічних акторських років,
Леліяних скрито, не знапих ніким,
Захованих в пам'ять стражданням терпким,
Твоя таємниця, твоє друге «я»,
І в тому акторська вся доля твоя.
Хай ролі із мрії на сцену ідуть,
Хоч справа не в цьому, не в тім вища суть,
Бо доки незіграна роль в тебе є,
То щастя акторське не вмерло твоє!

1978

ВОЛОДИМИР ВІЛЬНИЙ

Володимир Микитович Вільний (справжнє прізвище Волчков) народився 13 лютого 1921 р. в с. Великомихайлівці на Дніпропетровщині. Учасник Великої Вітчизняної війни. Закінчив Київський педінститут. Працював у пресі. Член КПРС. Друкувався з довоєнного часу. Поет, прозаїк, публіцист. Перша поетична книжка «Люблю життя» вийшла 1949 р. У віршах і поемах В. Вільного відбилися дороги війни, пафос Перемоги, турботи мирних днів. Критика схвально відгукувалась про нього як про поета-лірика і поета-публіциста, автора цікавих пейзажних замальовок, пісень. Помер 2 жовтня 1981 р.

Видання: «Світи, наше сонце» (1952), «Дай руку, товаришу!» (1957), «Твоє повноліття» (1962), «Сонячна соната» (1965), «Ліричний наступ» (1968), «Заповітне» (1974), «Неопалима совість» (1979); «Років багряний листопад» (1981) та ін.

* *
Учора тільки відгримів салют
І засвітилися зорі Перемоги.
А над Дунаєм спалахнула лють,
І раптом надломився зойк тривоги.

То нашої частини медсанбат
Стояв у лісі за крутим відрогом:
Одна з фашистських недобитих банд
У мирну ніч потрапила на нього.

Там пострілів ніяких не було,
При місяці іскрилися багнети.
Та хлюпотіло кров'ю джерело,
Та чорні метушилися силуети.

Оце і все... А нині на горі,
На дальніх підступах до Братіслави,
Медсестри наші, наші лікарі
Лежать під зорями безсмертя й слави.

Вчитую дівочі імена,
Я знав же вас усіх, мої тривоги!
І в серці й досі болісно луна
Останній зойк опісля Перемоги.

1946

* *
Ми давній зберігали заповіт,
І в нас в сім'ї бувало свято,
Коли з гніздечка вперше у політ
Світанками злітали ластів'ята.

Під стріхою одною ми жили —
Родились і росли крилаті.
Чуже ми щастя вірно берегли,
Щоб мати й власне в рідній хаті.

1957

ПІСНЯ ЄДНОСТІ

Як зернина до зернини
В колосок єдиний злиті,
Так і ми у Батьківщини
Всіх народів рідні діти.

Так і ми зростаєм вгору
Нездоланно і щасливо.

Колос колосу — підпора,
І шумить врожайна нива.

Однотомці різномовні,
Ще й невтомні в щирій праці,
Бо серця любов'ю повні
До народів всіх і націй.

Мов краплина до краплини,
Виростають дужі ріки.
Ми — краплини Батьківщини,
Що злились в потік навіки.

Наша сила — буйше море,
Грає хвилями крутими.
І ніхто нас не поборе,
Непідкупних побратимів.

1970

ВИШЕНЬКА

Ти мені нагадала вишеньку,
Що запнула хустину в полі.
Ой моє ти щемливе лишенько,
Залишилось у серці болем.

Де ти, пісня-весна, веспяночка,
Загубилася за перевалами?
Де поділася в білому панночка,
Котру в снах молодих цілували ми?

Відлунала давно вже хурделиця —
Солов'їне пахуче цвітіння.
Тільки згадка стежинкою стелеться
І ляга на осонні тінню.

Та ще й досі дзвенить передзвонами
Пелюсткове прозоре світання.
Ягідками застигло червоними
Невмируще тривожне кохання.

1972

КОСМОДРОМ

Саме звідси послала Планета
У мандрівку космічну сина.
Розірвавши тяжіння тенета,
Візь полинув у небо синє.

Саме звідси, із цього квадрата
Шлях у небо лягав пунктиром.
І лишалася юрта арата *
Космонавту орієнтиром.

Як злітає ракета під хмарами —
Грім камінням гарячим пада.

Розлітають в розгін отари,
Сайгакове крилате стадо.

Вдарить вітер гарячий-гарячий,
І нахиляться жовті трави,
Тільки небо розколеться наче
На дві золотаві оправи.

І сайгак насторожить вуха
У степу на горбі крутому,
Наче радар живий, що слуха
Позивні космодрому.

1975

ВАСИЛЬ ЛІСНЯК

Василь Андрійович Лісняк народився 30 січня 1908 р.
в с. Вербовому Запорізької області.
Закінчив робітфак при Київському художньому інституті,
працював у районних газетах і обласній «Запорізька правда».
Учасник Великої Вітчизняної війни. Член КПРС.
Перші вірші надрукував у 1932 р. Писав і прозу.
Перша книжка поезій «Степові пісні» вийшла 1949 р.
Творчість поета в головному своєму змісті виражає душу
працьовитого радянського хлібороба у зв'язках із життям країни,
світу, з історичними подіями.
Помер поет 11 листопада 1963 р.

Збірки поезій: «Люблю село» (1955),
«Широкі простори» (1957), «Краса людська» (1960),
«Зоряний світанок» (1964), «Борозна» (1969).

* Арати — в Монгольській Народній Республіці трудящі, які займаються скотарством, в широкому розумінні — трудящі взагалі, народ. У СРСР аратами називають селян Тувінської АРСР.

СХОДИ

Понад шляхом рівна борозна,
Слід борін не зник іще на ниві,
А поглянеш — можна розпізнати:
Густо сходять соняшники сиві.

І тоді приходять ланкова
З гомінкою ланкою своєю;
І тоді в дівчат не день, не два
Пахнуть руки зеленню й землею...

Не мине і тижня — вже, дивись,
Мов метелик, до землі прибитий,
На вітрах тріпоче сивий лист,
Ніби вгору хоче полетіти.

Для землі — і сили, і знання,
Йй — всю душу, вільну і широку.
І зростає соняшник щодня,
І земля багатшає щороку.

1940

* *
*

Зворушує серце хороша картина:
По тихім подвір'ю дрібцює дитина,
Нового будинку закінчено мазку,
Всі вікна у сонці...

А біля дверей —
У вкопану в землю есесівську каску
Налито
води для курей!

1946

* *
*

У нас весілля не було,
На святі нашім — тільки двое...
Тепер жалкуємо обоє:
Чом не зібрали все село?

Та добре, що в ті давні дні
Ми напились такого зілля,
Що все мов граємо весілля
І все в душі звучать пісні.

1947

* *
*

Прозоро, тепло, зелено,
Привільно, хоч літай,
Посівами застелено
Поля із краю в край.

І я дивлюсь в захопленні
На простір без кінця,
На ці лани, окроплені
Дощем, що йшов з лиця.

250

Волога з хмар — є хліб, є борщ...
Та за багато літ
Ми взнали, що найкращий дощ —
Це хліборобський піт!

1955

* *
*

Молоденьким півнем заспівало літо,
Соняшник в задумі голову схилив,
А вона ж велика та важка, як сито,
Повне з горістю не насіння — слив.

І сади додолу нагпнають віти
В соками налитих

сонячних плодах.
Рвуть паписті груші невгамовні діти
І біжать до хати.

А гарячий дах —
Наче та сушарня: вишні, абрикоси
Під липневим сонцем в листиках стоять.
Звідкись прилітають жовтолапі оси,
Поспіхом полазять і кудись летять.

Всюди розтеклися пахоці медові.
Диш на повні груди і радій, міцній.
Дні стоять погожі,

дні стоять чудові
В рідній, наймилішій стороні твоїй.

1960

СЕРГІЙ МУШНИК

Сергій Михайлович Мушник (справжнє прізвище Мушников) народився 21 жовтня 1921 р. в м. Петропавловську Північно-Казахстанської області в сім'ї службовця. Працював на заводах у Харкові, був на бібліотечній роботі. Закінчив Літературний інститут ім. О. М. Горького. Учасник Великої Вітчизняної війни. Член КПРС. Друкується з 1946 р. Поет, прозаїк. Перша збірка поезій «Моя земля» вийшла 1949 р. У рядках віршів та поем С. Мушника звучать мужні інтонації радянського солдата і гордість робочої людини, предметно змальовується дорога серцю поета заводська сторона.

Поетичні збірки: «У широких степах» (1951), «Подих життя» (1956), «Полудень» (1959), «Вітер часу» (1960), «Здрастуйте, люди!» (1962), «Крутогори» (1969), «Заводська сторона» (1974), «Гарячий день» (1977), «Десять тут мати моя» (1980), «Одолінь-трава» (1981) та ін.

ЧОБОТИ

— Ех, і чоботи ж, чоботи,
Ну, чоботи всім чоботям!
Звісно, не те, що хромки,
А так — добра робота.
У степах сталінградських
Одержано їх новими.
Звісно, не те, щоб блищали,
А так — ще були міцними.
Поки пройшли Донбасом —
Тонни здійняли куряви.
Звісно, стопталась багацько,
А так — не були діряві.
На Мекензіях-горах

Камінь вщент розбивали.
Звісно, її самим дісталось.
Ну, вірно... тут — розірвалсь.
Тоді чоботар батарейний
Попідбивав їх хвацьки.
І знову чоботи — добрі
На ногах солдатських.
Ех, і чоботи ж, чоботи,
Ходять — і зміни не просять...

Славетній, видно, воюка,
Що тії чоботи носить!

1944

* *
*

Рпнули двері, крикнули хлопці:
— Тітко, а тітко, тітко Палажко!
Не все те сонце, що у віконці,
Вигляньте з хати, коли не важко.
Вигляньте з хати на грейдер битий,
Що обік нього розквітли рожі,
А що на ньому солдат знаменитий,
Дуже на вашого сина схожий. —
...Тітка як стане, тітка як гляне,
Тітка як скаже замість привіту:
— Ой ти ж мій сину! Сину Іване!
В мене ж повістка, що ти на тім світі! —
Син засміявся: — Просте це діло:
Був я у пеклі, в самім Берліні.
Наші приспіли, чортів толочили,
Пекла там не існує віднині!
А що положено всім по штату
Праведним душам дістатись раю,
То відпустили мене до хати,
Бо краще нема від рідного краю!

1945

ЧАЄЧКА

У цеху ливарному, гей, літає чаєчка...
Чаєчка? В ливарному? Чи ж таке стрічається?
Правда ваша, люди... У житті, не в пісеньці,
Не літає — ходить жінка звичайнісінька.
Робить собі просто на гарячій вибивці,
На пилюжній вибивці — тільки очі світяться.
Чом же всі дівчата горнутья до неї,
Як до найріднішої до своєї нені?

Чом жінки із горем із своїм чи з радістю
Йдуть, та не до когось, а до неї радитись?
Всім-вона допоможе: і до серця близько
Прийме горе-лихо, й ненароком слізки
Витре, доньці ніби... А бува, й поплаче
Разом, за компанію, — й стане легше наче.
Треба, то й на захист — не дамо в обиду! —
Встане без вагання, грізно, бойовито.
А в самої ж лиха віз, та ще й візочок:
Чоловік загинув на війні й синочок.
Вивезли в Німеччину доньку — щезла десь там...
Тільки все те в серці на самому денці.
То й жінкам, дівчатам — всім вона як мати.
Всі вони для неї, ніби часнята.
І мені ввижається, і мені вбачається,
Що в цеху в ливарному то літає часечка.

1974

ТРАКТОРБУД

«Десь тут мати моя! Десь тут мати моя!
Чи не бачили ви? Десь тут мати моя!» —
В котлован землекопам гукає хлоп'я.
Ой, гукає хлоп'я. А хлоп'я — то це ж я.
Розворушена глина, розритий пісок.
В шумі, в гомоні тоне тонкий голосок.
По гойдливій дощечці хлопчина іде.
Та не видно щось неньки... А здіблений день
Гухка, гахка і гехка... А довбня вганя
Стовп із розмаху в землю... А морда коня
Ледь не в спину дихнула. «Агей, бережись!» —
Крикнув ззаду візник, батіжком посваривсь...
А із тачкою дядько: «З дороги! З дорог...»
А бетономішалка торох і торох.
А на вітрі («Дайош!») лопотить транспарант...

У минувшині десь та далека пора.
Де працюють цехи, де двигтять корпуси,
Я ізнову ходжу, як в далекі часи.
Вабить, манить до себе стіна цехова.
Доторкнуся — тепла-тепла вона, мов жива.
Через рейки піду — як тачкар той колись,
Машиніст просигналізує гудком: «Бережись!»
Зупинюся, обіпрусь об поруччя містка —
Під ногами мов дошка гойднеться хистка...
«Що шукаєш ти в ритмі сучасного дня? —
Поспитай мене хтось. — Бродиш чом навмання
Між цехів?»

Певно, змовчав би я... Бо ж усім
Тільки в пісні зізнатися можна у тім,
Що у рейок, мостів, стін розпитую я:
«Десь тут мати моя! Десь тут мати моя!
Чи не бачили ви? Десь тут мати моя!»

1977

СТАРА ТЕПЛУШКА

Здрастуй, теплушко, старенький вагоні
На сорок людей, на восьмеро коней.
Стоїш ти в глухім тупичку та дримаєш,
В розчинених дверях півсутинь тримаєш.
Ні коней в тобі, ні людей... На осонні
Боки зігріваш. Бджола напівсонно
Бриніла, бриніла і п'яно вп'ялася
У квітку, що виросла в тебе на дасі.
Гойднулася, далі собі полетіла.
Й нема більш нікому до тебе діла.
В минулім, в історії ти вже, по суті...
Та я підійду, зазирну в ту півсутинь —
І виступлять з неї нараз батарейці
На нарах: на нижніх, на верхніх. А де ж це
Артмайстер? Аж ось він — сидить із баяном.
Ми щойно по Криму пройшли з боями
І ось поспішаєм в степи білоруські,
Й підлогу колеса похитують трусько.
Стукочуть, стукочуть: «Під Оршу, під Оршу...»
А в хлопців, а в хлопців підощви, підощви
Аж просяться скорше до танцю, до танцю.
Попробуй, поспробуй спокійним зостанься,
Коли баяніст грає так танцюристом!
Із нар ось зіскочили вже трактористи
І ну вибивати підлогу, підлогу:
— А хто нам, а хто нам сюди на підмогу?
— Та ми ж! А то хто ж? — І досильний, снарядний,
Зановисті хлопці, змагатися раді. —
Не жаль каблука та не жаль і підощви.
Ми зараз покажем, хто краще, хто довше! —
До них приєднались... — А хто ж це там хоче
Змагатися в танці? — Й веселий наводчик
Пікірує в коло із верхньої нари. —
Ось я як ударю, то вже так ударю! —
Й наводчик колінця такі витинає,
Що ахають всі!.. А того він не знає,
Що там, в Білорусії, скоро, ой, скоро
В бою відшука його серце осколок.
Та думать про те — то й не жити на світі.
Не відай, мій друже, останньої миті.
Веселим у пам'яті в мене зостанься
В мельканні швидкім полустанків і станцій.
Хай ходором ходить від закаблуків
Підлога! Нехай в цю блаженську теплушку
Я зазирну через роки, щоб взяти
Наснаги й собі, щоби тихо сказати:
— Здрастуй, теплушко, старенький вагоні
На сорок людей, на восьмеро коней.

1981

ВІКТОР СОКОЛОВ

Віктор Вікторович Соколов народився 17 квітня 1919 р. в с. Табурищі на Кіровоградщині. Закінчив Макіївський металургійний технікум, працював техніком-сталеплавильником на заводі. Через хворобу залишив фах металурга, перейшов на газетну роботу. З 1958 р. по 1966 р. очолював Донецьку письменницьку організацію, був головним редактором журналу «Донбас». Член КПРС. Друкуватись почав 1938 р. Поет, прозаїк-документаліст.

Перша збірка поезій «Весна» вийшла 1949 р.

Поетична творчість В. Соколова багата жанровими формами — в ній представлені восьмирядкові мініатюри і віршовані роман та повість, ліричні вірші й поеми. Осередок поетичних інтересів засвідчений назвою роману — «Мое серце в Донбасі», але творча «географія» значно ширша, до закордону включно. Поет славить роботящі руки, проповідує ідеї соціалістичного гуманізму. Є в нього й любовна, медитативна, пейзажна лірика.

Поетичні видання: «Лицем до сонця» (1951), «Роботящим рукам» (1955), «На берегах Ішиму» (1956), «Мое серце в Донбасі» (1960), «Жити хоче людина» (1963), «Крило під вітром» (1966), «Солодка земля» (1967), «Сейсмічна станція душі» (1972), «Червоний рядок» (1974), «Чекання» (1984) та ін.

* *
*
Ми — сонцелюби.
Ми -- сонцериби.
З сонцем таких
Розлучи-но, спробуй!
Його у Сімнадцятім Жовтні
Ми
Багнетом викрешували
З п'їтьми.
І падали навзпак,
Свинцем прошиті,
За сонце для тпх,
Кому винало жити.

Ми — сонцериби,
Ми — сонцелави.
Ми сонце
По іскрі видовбуем з лави,

Витоплюємо
З золотої руди,
Вилловлюємо
З молодої води,
І сіємо в полі,
І кропимо ресами,
І, мов дитину,
Під серцем носимо.

Підводиться сонце
Над світом зеленим,
Людину із мороку визволя.
Воно — наші крила
І наше знамено.
Ми — сонценосії
Планети Земля.

1960

* *
*
Я кличу тебе почами,
Коли завмирає світ.
Та тільки п'їтьма з одчаю
Зітхас мені в одвіт.

Я жду — і щодня, й щомиті —
Нечастих листів твоїх
З усіх поїздів на світі,
З усіх па землі доріг.

Я кличу, я жду, я вірю,
А час все іде й іде,
А осінь в далекий вирії
Вже сиві ключі веде.

А осінь гуде борами,
Урвавши пташиний свист...
І різко, мов телеграма,
Пада кленовий лист.

1962

МОЯ РОМАНТИКА

Я жив серед казки живої
Змалку,
Йї не шукав я за морем широким.
Прислухайтесь тільки:
Холодна Балка.
Софія.
Три-біс.
Пролетарська-Глибока.
Ви чуєте,
Скільки у слові кожному
Романтики?
Може, трохи тривожної,

Та тим ще принаднішої собою
 Романтики праці,
 Шуканця,
 Двобою...
 Вставали над стеном,
 Гудками сполоханим,
 Копри крутолобі —
 Їх видно далеко...
 І ріс я між ними,
 Навіки закоханий
 В романтику лави,
 В поезію штреку.
 Виходив, ладнаючи фіброву каску,
 Сусіда із дворика, хвірткою гримав,
 І був він для мене
 Героєм казки,
 Якої, напевне,
 Нема і в Грималь.
 І став він для мене
 Героєм пісні —
 Щедрий господар
 Вугільних надр.
 Той, хто іде
 У глибини первісні
 Так, як у небо йде космонавт.
 І хай з його подвигом,
 Славою чесною
 Пісня моя і не стала врівні,
 Та квітнути пісні
 Донецькими веснами,
 Бо в доброму ґрунті
 Її коріння...
 Бо пісню оцю
 Я підслухав змалку
 Не в дальніх краях,
 Не за морем широким,
 А там, де гуркоче
 Холодна Балка.
 Софія.
 Три-біс.
 Пролетарська - Глибока.

1965

ВОСЬМИВІРШІ

* *
*

В той вечір никли й димом брались маки
 У тім далекім і чужім краю,
 Коли у бій, в останню вже атаку,
 Він поріділу роту вів своєю...

258

Він довго падав посеред Європи,
 Що вся була у рапах і в золі...
 А мак з тих пір в обвугленім'юконі.
 Мов кров бійця, зоріє на зорі.

* *
*

Забрицїли бруньки на вишнях,
 Заяспїшали дальпі далі,
 І в гаю крізь траву торїшню
 Спалахнули свїчки конвалїї.

Чути згукн у небї веселї —
 Аж луна розляглася дзвїнка.
 То весна ще петоплену землю
 Журавлинним ключем відмїка.

* *
*

На березї моря сидїло дївчїсько,
 Підставивши сонцю облїччя ластате,
 А чайка над ним кружеляла низько,
 Мов прагнула в небо подружку підняти.

Я задививсь, підступивши близько,
 І раптом здалося: одягнуте в біле,
 Над морем крилато злетїло дївчїсько,
 А чайка на березї тихо сидїла.

* *
*

Коли ти говориш — яснїшає небо,
 Мов бїльше на ньому стає зїрок.
 Коли ти говориш — навколо тебе
 І вїтер стиха, і змовкає струмок.

Коли ти говориш — де й сонце береться
 Похмурого дня, і запалює квіти...
 Коли ти говориш — менї здається,
 Я чую найлїпшу музику свїту.

* *
*

Все буде так, як і ранїше:
 Новї родитимуться люди,
 Новї писатимуться вїрші,
 Лише мене — уже не буде...

Не сподїваючись на бїльше,
 Я мрію тїльки про одне:
 Хоч одного створити б вїрша,
 Який переживе мене.

1979—1983

Та тим ще принаднішою собою
 Романтики праці,
 Шукання,
 Двобою...
 Вставали над степом,
 Гудками сполоханим,
 Копри крутолобі —
 Їх видно далеко...
 І ріс я між ними,
 Навіки закоханий
 В романтику лави,
 В поезію штреку.
 Виходив, ладнаючи фіброву каску,
 Сусіда із дворика, хвірткою гримав,
 І був він для мене
 Героєм казки,
 Якої, напевне,
 Нема і в Грималь.
 І став він для мене
 Героєм пісні —
 Щедрий господар
 Вугільних надр.
 Той, хто іде
 У глибини первісні
 Так, як у небо йде космонавт.
 І хай з його подвигом,
 Славою чесною
 Пісня моя і не стала врівні,
 Та квітнути пісні
 Донецькими веснами,
 Бо в доброму ґрунті
 Її коріння...
 Бо пісню оцю
 Я підслухав змалку
 Не в дальніх краях,
 Не за морем широким,
 А там, де гуркоче
 Холодна Балка.
 Софія.
 Три-біс.
 Пролетарська - Глибока.

1965

ВОСЬМИВІРШІ

* *
 *

В той вечір никли й димом брались маки
 У тім далекім і чужім краю,
 Коли у бій, в останню вже атаку,
 Він поріділу роту вів свою...

Він довго падав посеред Європи,
 Що вся була у ранах і в золі...
 А мак з тих пір в обвугленім'юконі,
 Мов кров білїця, зоріс на зорі.

* *
 *

Забриїли бруньки на вишнях,
 Заяспїшали дальпї далі,
 І в гаю крізь траву торішню
 Спалахнули свїчки конвалїї.

Чутї згуки у небї веселї —
 Аж луна розляглася дзвїнка.
 То весна ще петоплецу землю
 Журавлиним ключем відмика.

* *
 *

На березі моря сиділо дівчисько,
 Підставивши сонцю обличчя ластате,
 А чайка над ним кружеляла низько,
 Мов прагнула в небо подружку підняти.

Я задививсь, підступивши близько,
 І раптом здалося: одягнуте в біле,
 Над морем крилато злетіло дівчисько,
 А чайка на березі тихо сиділа.

* *
 *

Коли ти говориш — яснішає небо,
 Мов більше на ньому стає зірок.
 Коли ти говориш — навколо тебе
 І вітер стиха, і змовкає струмок.

Коли ти говориш — де й сонце береться
 Похмурого дня, і запалює квіти...
 Коли ти говориш — мені здається,
 Я чую найліпшу музику світу.

* *
 *

Все буде так, як і раніше:
 Нові родитимуться люди,
 Нові писатимуться вірші,
 Лише мене — уже не буде...

Не сподїваючись на більше,
 Я мрію тільки про одне:
 Хоч одного створити б вірша,
 Якпий переживе мене.

1979—1983

ВОЛОДИМИР ГЕТЬМАН

Володимир Петрович Гетьман народився 10 червня 1921 р.
в с. Маяках на Одещині. З 1940 р. — в армії.

На початку Великої Вітчизняної війни потрапив у полон,
двічі тікав з концтаборів, але невдало.

У квітні 1945 р. був визволений радянськими військами.
Працював на будівництві. Закінчив Одеський університет,
учителював, потім тривалий час був редактором видавництва «Маяк».

Перші вірші надрукував 1939 р.

Поезія В. Гетьмана визріла
на драматичних колізіях біографії автора і несе в собі загострену
емоційність: біль, коли йдеться про війну, радість,
коли автор «святкує» повноту життя.

Збірки поезій: «Зустріч» (1955),
«За дротом» (1957), «Подорож до обрію» (1963),
«Іскри з-під молота» (1964), «Вогник» (1967), «Ластівка» (1971),
«Не залишай мене, любове» (1973), «Святкую молодість» (1977),
«Розмова з коханою» (1981) та ін.

УБИТОМУ ТОВАРИШЕВІ

Пробачай, що тебе не ховасмо,
Чорний ліс над тобою шумить.
Ми відходимо, ми відступаємо,
Чорний ліс над полками шумить.

Вийдем з бою? Не вийдем? Не знаємо.
Чорний ліс не стихас, шумить.
Ми набої святі зберігаємо,
Чорний ліс нашим гвівом шумить.

1941

ПІДНЯВСЬ І Я З МОГИЛИ ДО ЖИТТЯ...

Упали дні в зелене шумовиння,
На роздоріжжі яблуні цвітуть.
А брапці, піби із суглиння,
З в'язниць, могил на волю йдуть.

І радість б'є, дзвенить, сія піснями,
Проклятому не буде вороття.
І я лечу, кричу від щастя до нестями.
Піднявсь і я з могили до життя!

8/IV 1945

* *
*

Цвіти і стелися габою —
І в сонці, і в хмаринах, світе,
До тебе любов'ю жаркою
По вінця бажання налите.

Я хочу пройти по країні,
Де друзі на кожному кроці.
Хвилину побуть в самотині,
Годину — в людському потоці.

Даруй мені, доле, повсюди
Наснагу і силу дерзання.
Хай далеч вривається в груди,
Як щастя палкого кохання.

Цвіти і стелися габою,
Мій світе, малий і великий,
Чаруй і приваблюй красою
Сьогодні, і завтра, й навіки!

1954

*
*
*

Спиться щопочі: тікаю з полону,
Падаю в яму, встаю;
Знов на майдані розніятій холоду
В лютім фашистськiм краю.

Спиться щопочі: вівчарка шматус...
Б'є автомат по мені...
Спиться, що мама все бачить, все чує...
Ох, коли б це тільки в сні!

12/VII 1960

ТО ДЕ Ж ТІ ХЛОПЦІ?

Росли красиві хлопці на землі,
Любили хмар багряні кораблі,
Солоний ранок, далини крило
І племенисте соняха чоло.

І стежку в степ — в нескошені хліба,
І стежку в сад — у росянистій цвіт,
І снилась їм гаряча молотьба,
І снився їм пропахлий плодом світ.

То де ж ті хлопці, чом вони не йдуть?
У срібний ріг навкруг ліси гудуть,
Мандрівок дальніх пружне б'є крило,
І дощик обцілює чоло
Листатих соняхів... І кораблі
Хмарин пливуть од сонця до землі.

І матері Планеті сняться сні,
Не спалені пожежами війни...

1963

МОНОЛОГ ЗЕМЛІ

Я розкрилена вся в доброті і у вірності руху,
За безмежжям моїм доторкнешся до сонця чола,
І, як вийдеш з могого тяжіння, ти серце послухай,
І на мене і там ти не матимеш крихітки зла.

Чорноземного лона згуртують вишневі заграви,
Твоя мужність, твій труд побудують сднання мости.
І коли підведу я тебе до всевітньої слави,
І коли накажу я, то знатимеш — треба іти.

Я достойних вродила в буденних боях революції,
Вікопомного свята не згасне повік знамено.
Одного лни боюся: загину в стонадцятій муді,
Як забудеш постукать в мос материнське вікно.

Виглядатиму вишнею, піснею, рутою вічно
І очей не змикатиму, сину мій, рук не складу.
І на першій твоїй подих і поклик озвусь блискавично,
Й доцвоюю краплиною в спрагу твою увійду.

Побажаю тобі з космодрому ішеничного лона:
Долетіти! Й пізнати всю веллч людської мети.
Й пломенисть моя віра чекання і дума червона.
До побачення, сину!

А зараз — лети і лети!

1969

*
*
*

Святкую молодість... Святкую
На схилі віку і років.
Іду і цілий всевіт чую:
Від полюса до Маяків.

І тільки ти, лукавий часе,
Спідлоба дивишся на все.
Не в ожеледиці ще траса,
Яка й у безвість віднесе.

Нехай твій вирок погуляє
В заобрійній глухій імлі!

Мене ще спрага й плід чекає
На закопченій землі.

Іще умиюся росею
В стрілчастих травах навесні.
І серед лету горобою
Іще ми викрешем пісні.

Святкую молодість... Святкую
На схилі віку і років.
Творю. І цілий всевіт чую:
Від полюса до Маяків.

1977

МИКОЛА ГІРНИК

Микола Андрійович Гірник народився 7 червня 1923 р. в с. Вербівці на Черкащині. Закінчив Київський університет, Вищі літературні курси в Москві. Був на газетній роботі, завідував відділом поезії журналу «Вітчизна».

Учасник Великої Вітчизняної війни. Член КПРС.

Перші вірші надрукував 1938 р. в районній газеті.

Перша книжка поезій «Моя Звенигородщина» вийшла 1950 р.

Остання збірка віршів, писаних уже важко хворим поетом (вийшла посмертно), має назву «Назавжди солдат».

У цьому є свій сенс: солдатська звитяга — одна з магістральних тем поетичної спадщини М. Гірника, солдатською відданістю народові міряється в ній покликання поета. Гостро цікавили М. Гірника морально-етичні проблеми, людська совість, людське серце.

Помер 8 грудня 1981 р.

Збірки: «Вірність» (1952), «Ромашковий цвіт» (1955), «Совість» (1957), «Сурмачі» (1959), «Стартують мрії» (1963), «Сузір'я серця» (1965), «Крізь відстані» (1969), «Одвічне, сьогоднішнє» (1973), «Невтома» (1975), «Назавжди солдат» (1983) та ін.

* *
Сурмлять вітри, приклавши губи
До трубок житньої стерні,
Берега горпеться до дуба,
Розплівши коси запашні...
Над гаєм, полем, над городом
Дихання пристрасті пливе, —
Вже засипаючи, природа

Любов'ю її ніжністю живе.
І тільки, злі прогнавши сльози,
Гіллям красуючись рясним,
Каліна кисла жде морозу —
Пекуче її солодко їй з ним.

1957

ДО СЕРЦЯ

Не зупинися, серце, в горі —
Із горем важко помирать,
Солдату важко у покорі
Біду невбиту залишать.

Тобою всі людські напасти
У світлій радості розбиті!

Не зупинися, серце, в щасті —
Із щастям хочеться так жити,

Як час тобі відміря мірку,
Ти грізно вибухни в бою —
Назва тебе на всіх повірках
Правофланговий у строю.

1969

ДЯДЬКО ІВАНЧИК

Пахне сосною, пахне м'ятою,
Житнім хлібом і бджолами,
Дядько ніжно бруски стругатиме,
Називатиме нас моголами.

На додачу охрестить дикими,
Медом хліба намаже нам:
— От, до школи були б з черевиками,
Так ви ж совість свою зневажили.

Він говорить, а стружка стружеться
Світлим сонячним струменем.
Він не лає, а трохи журиться,
І схвилюваний, і задуманий.

Не поскаржиться, не прибідниться,
Лиш всміхнеться замріяно.
Чесна слава для нього спільниця
В тім, що зроблено, що сподіяно.

...Десь вітрець до могили горнеться,
Пташка співом порадує...
Макогони, стільці, віконниці
Й досі людям його нагадують.

1969

РАНКОВІ РОСИ

В передранковій синій млі,
Немов патрони з динамітом,
Бруньки пабухли на гіллі,
Готові вибухнути цвітом.

Шпурп до залізників зими
Підпалить сонце в тихі ранки —
І гримнуть вибухом громи,
І задзвенять в полях веснячки!

ЗУСТРІЧ З НЕЗАБУТНІМ

Мій Сталінградє, світлий Сталінградє,
Мій Сталінградє в чорному вогні!
Коли мені найважче — на пораду
Зову тебе.
І легшас мені.

От і сьогодні заболіли рани,
Оті, в степу, за рідну Котлубань.
Знов бачу тих, які уже не встануть,
А я кричу:

— Устань!..

Устань!..

Устань!..

Вони встають, заходять до кімнати.

Їх тисячі.

І всі вони мої...

І знов зовуть:

— Розплати їм, комбате!..

Для нас ще не скінчилися бої!

Облиш сьогодні, просим, римувати,
Забудь про те, що ти тепер поет.
Комбате! Чуєш нас, бійців, комбате!
І я кричу:

— Вперед!

Вперед!

Вперед!..

...Це не вві сні. Це кожної хвилини.

Мені цього ніколи не забудь.

Якщо тоді в бою я не загинув,

То не помру ніколи вже, мабуть.

В мені тих днів безсмертна, дивна влада,
Їй у віках, в серцях не згаснуть, ні!
О Сталінградє, крєвний Сталінградє,
Мій вірний друже в праці і в борні!

* * *

Павлику

Чудові дні кінчаються жовтєвє,
Здасться, суму і не може бути...
За далиною — мерехтливє мрево
І теплі хмарки з впрію пливуть.

Мені ж, мій сишу, дні оці чарівні,
Немов у безвість, в забуття ідуть.
А я з життям щось, бачу, не на рівні,
Хоча і не втрачаю ніби суть.

Мені б тебе ще бачити та слухать,
А хворість клєче в ту, далеку, путь...
Я не боюсь. Не падаю, бач, духом.
Та жаль — без мене рік цей доживуть.

1981

ЄВМЕН ДОЛОМАН

Євмен Михайлович Долoman народився 20 серпня 1919 р.
в с. Ольгівці на Кіровоградщині.

Після школи навчався в Одеському індустріальному технікумі,
в Харківському університеті. Учасник Великої Вітчизняної війни.
Демобілізувавшись з армії (1951), займався
редакційно-видавничою роботою, працював у Держкомвидаві УРСР,
Спілці письменників України; з 1981 р. — директор
Українського відділення Літфонду СРСР. Член КПРС.
Друкується з 1938 р.

Поет, прозаїк (роман «Випробування вірності», повісті).
Перша книжка віршів «Плем'я переможців» вийшла 1950 р.
Є. Долoman прийшов у поезію з почуттями воїна-переможця,
який повернувся з війни і взявся за мирний труд.
Подальші теми, мотиви диктувала йому, як і всій літературі,
гаряча й напружена дійсність,
але пам'ять війни лишилася в творчості назавжди.

Поетичні видання:

«Оновляється земля» (1953), «Славна молодість» (1954),
«Зустрічі й розлуки» (1957), «Широкий плин» (1961),
«Твоє квітуче повноліття» (1962), «Земне й космічне» (1964),
«Квітуче літо» (1970), «Крізь пасма літ» (1980) та ін.

ГЕРОЇЧНИЙ СОНЕТ

Тепер протези в нього замість ніг,
Рукав пустий — відтято ліву руку.
Герой цей тричі у бою поліг,
І тричі він воскрес в обіймах мук.

Його вже засипав пісок і сніг,
Над ним не раз кружляли чорні круки.
Здавалось, серце трісне од розпуки,
Але боровсь і смерть він переміг.

Тепер малює — не краси лісу,
Не кипариси й моря далину:
Малює все життя одне — війну,

Екзотику давно пославши к бісу.
Він з паліїв війни зрива завісу,
Щоб шал вогню не спопелив весну.

1962

ХЛІБ 1941 РОКУ

Мені ще й досі пшениця
Сниться
Та, що горіла в сорок першим
На пні.
Дорідна пшениця, густа пшениця,
Висока — сягала плеча мені.

Хотілося, знявши піджак, гасити,
Хотілось топтати ненажерний вогонь,
Хотілося полум'я те задушити
Міццю своїх хліборобських долонь.

Ми ж той врожай, мов дитину, леліли,
Сил не жаліли в тяжкім труді.
Вабило очі поле дозріле —
Гарні хліба уродились тоді.

Та палим пшеницю, палимо жито
З болем у серці, що не знести...
Палимо хліб, без якого не жити,
Палим, щоб вижити й перемогти!

1969

КУЮТЬ ЗОЗУЛІ

Кують зозулі нам роки,
Дзвінки, як весняні світанки,
За ці роки
Колись батьки
Вставали на ворожі танки.

Ішли, і в шалі боротьби
Несли в серцях Вітчизні вірність,
Ішли, щоб ворог не ганьбив
Ні нашу честь, ні нашу гідність.

Ішли на герць в огненний впр,
На ватрищах війни згоряли,
Аби настав священний мир,
Щоб люди сіяли й орали;

Щоб в тихий вечір залюбки
Бришила мрійна колісанка...
Кують зозулі нам роки
Дзвінки, як весняні світанки.

1971

АТАКА

Там хижим круком кружеляла смерть:
Снаряди вибухали, бомби, міни —
Вогню й металу чорна круговерть
Все поглинала в дикому кипінні.

Не затихає шквал той грозовий...
Та ось ракети спалах — і по знаку
Зметнувся гордо прапор полковий,
І пристрасне: — За рідний край — в атаку!

Немов розгул небачених стихій
В одне змішав і землю, й сонце, й небо —
Клекоче пекло на передовій,
І ніколи тут думати про себе.

Лише одне: добігти ген туди,
Де ворог окопався край дороги.
Лише одне: за бій і за труд
Хоч раз вдихнуть озону перемоги...

Упав твій друг — свинцевий град січе,
Тобі плече обпечене тим градом,
Та ти біжиш... Ще кілька кроків, ще...
І вже чужинця дістаєш прикладом.

Усе в тобі з напруги аж горить —
І м'язи, й нерви, і клітина кожна...
Можливо, це в житті остання мить —
Загину хай, але — непереможний!

Кидає злодій зброю, бліндажі,
Не витримавши нашої навали...
Зітхаєм на новому рубежі
Землі своєї, що одвоювали.

270

Салют полеглим вторить далина,
Живим складає командир подяку...
Ні, той не знає, що таке війна,
Хто не ходив на ворога в атаку.

1976

* *
*

Він подумки благає, просив
Хоча б один ковток водиці...
Йому привиділась криниця
І луг, де він траву косив,
Траву, аж мокру від роси.
А кров із ран тяжких сочиться...
О, як хотілося напиться,
Але звестись не стало сил.

1977

ЛЮБОВ ЗАБАШТА

Любов Василівна Забашта народилася 3 лютого 1918 р.
в м. Прилуках на Чернігівщині в сім'ї службовця.

Закінчила Одеський водний інститут,
працювала інженером на верф'ях Дніпра і Волги.

Під час Великої Вітчизняної війни редагувала заводську
багатотиражку. Вчилася в Київському педінституті. Член КПРС.

Друкуватись почала 1935 р. Поетеса, драматург, прозаїк.

Перша поетична збірка «Нові береги» вийшла 1950 р.
У віршах, поемах, драматичних поемах Л. Забашти славляться сильні
духом люди — в одному з творів поетеса називає їх Антеями.

Це і ті герої, що ціною життя захистили рідну землю
і сплять під Вічним вогнем, це й Олекса Борканюк,
якому присвячено окрему поему, і кораблебудівники,
змальовані ще в першій книжці, і постаті митців, як О. Довженко,
А. Малишко. Критика назвала творчість Л. Забашти поезією,
окриленою любов'ю до людей.

Поетичні видання:

«Щоб мовчали гармати» (1952), «Дороги дружби» (1953),
«Олекса Борканюк» (1954), «Калиновий кетяг» (1956),
«Вибране» (1958), «Пісня і хліб» (1961), «Вірю людині» (1963),
«Незабудки» (1966), «Земля Антеїв» (1971), «Берег надії» (1974),
«Вересневі світанки» (1978) та ін.

КРИНИЦЯ МОГО ДИТИНСТВА

Кринице мого дитинства, де цямрини дзвонять рано,
Кринице моїх світанків і перших дівочих мрій,
Ти кличеш мене додому, ти пахнеш мені катрапом,
Моя дзвонкова кринице, дивися ж не обмілій.

Нехай напувають коней у водах твоїх бездопних,
І дівчина личко біле обмис в воді твоїй,
Кринице мого дитинства, веселко моя стодзвонна,
Моя дзвонкова кринице, дивися ж не обмілій!

Вертайте до неї знову крізь роки і сиві далі,
Несіть їй свою тривогу і сонце своїх надій,
Несіть їй синівську радість і вічні свої печалі,
Моя дзвонкова кринице, дивися ж не обмілій!

1945

КОМСОМОЛЕЦЬ

Стояли над ним фашисти.
Вимагали від хлопця:

— Зречися!

Утони свій квіток
у холодній бистрині води! —

А хлопчина стояв там,
де кручі Дніпрові звелися,
Сам стрункий і високий,
урівні із дубком молодим.

— Краще я попливу за цією бистринню убитий,
Краще я утоплюсь,
а квітка я свого не віддам!

Він гарячою кров'ю,
комсомольською кров'ю омитий,
Він доріжки світлив моїм сестрам
і юним братам.

— Тоді кинь ти його
в димове пожараще безкрає!

— Ні, ніколи, — сказав, —
краще сам я в пожежі згорю! —
І стоїть він на кручі,
пароплави у даль проводжає,

Десять літ,
сотні літ
зустрічає ранкову зорю.

1950

ВІЧНИЙ ВОГОНЬ

Була Україна — обпечена рана,
Хрещатий барвінок не смів зацвітати,
Від Літок до Лютежа вдарили рапо,
Вогнем за Дніпром заспівали гармати.

Ватутін з бійцями на березі лівім
Дивились, як Київ палає на кручах,
І хмурилось небо в правдивому гніві,
Ридала дорога, курна і горюча.

Човни відпливали, підвладні велінню,
І ранені тяжко змагались з бистріною,
Неслися Колумби — Івани, Микити,
Щоб знову вкраїнську столицю відкрити.

...Від першого танка — початок звитяги,
Відходить у вічність заюшений кров'ю
Танкіст Шолуденко. Схилилися стяги,
І вічність спинилась в його узголов'ї.

О, як же хотілось бійцям в ту хвилину
Обняти весь Київ, що тлів у пожарі,
Побачити вільною рідну Україну
І маки в садах, що мов полум'я ярі...

Та був лише попіл, і чорна руїна,
Та постать Тараса, що звав на розмову,
І воїна він привітав, наче сина,
І воїн у шані зняв шапку смушкову.

Десь Вічний вогонь вже запалював вечір
І ставив стрімкіobelіски героям,
А листя дубове лягало на плечі,
Шуміло й шуміло нескореним воям.

Стираються грані між радістю й болем,
Співає про інше поетова ліра,
Та хай не зітреється у серці ніколи
Людської, великої совісті міра.

Якщо тебе мужність покине крилата,
Байдужість підступить, душа обміліє,
Знайди безіменну могилу солдата
І Вічний вогонь, що над ним пламеніє.

1950

СИНЯ КНИГА

Синя книга — повна ніжності,
Синя книга — повна вічності.
Синя книга — ніби синя птиця,
Синя, синя — біля ніг крипиця.

Іще книгу не прочитано,
Ще не все у серця сшитано...
Ще не все, не все до красчкы,
Не перейдено ще красчкы.

Книга синя, синя зоряно,
А півсерця горем зорано,
А красчок синьо світиться,
Як твоя й моя обітниця.

Не згасити б, а допити,
Синє в сірїм — не втопити,
Не за горами — прощання,
Будь же синім — літування.

1959

КАРПАТСЬКА КАНТИЛЕНА *

Я б хотіла вродитись між гір,
Між смерек,
що співають пісні величальні Карпатам,
Серед сосен — задумливих лір —
Я б хотіла гуцулкою стати.

Щоб мене ви стрічали біля бистрої Тиси і там,
Де Говерла, як стяг, підійма мальовничі кичери,
Я б виносила сонце назустріч тривожним вітрам
І заходила з Дзвінкою в Довбуша сині печери.

Я б замовила в зір найкрасивіший в світі кептар,
Срібним бісером вишила б я гуцульську собі вишиванку,
Я мечів-блискавиць назбирала б у горах між хмар,
Щоб віддати легінику — хлопцю моєму Іванку.

За свічадо було б мені Око Морське поміж гір,
А за стелю — небес голубі і бездонні намети,
Я б одержу свою не скидала довіку, повір,
І упала б зорею у глибини твої, Синевір,
Щоб про неї пісні написали найкращі поети.

1960

* *
*

Висихає чорнило, не всихаєш, любове, лиш ти,
Синім сльвом горюш і приходиш до мене в господоу,
Од морозу жоржини і айстри пожухли в саду,
А кохання моє налилось гіркотою калини.

* Кантилена — наспівна, повільна мелодія.

Чом дзвениш на вітрах, як намиста червопих калин.
Ти, чекання мос? І снівасш той трунок останній,
Ту останню жагу, за якою навік прилива
Білий айсберг мовчання і холодний летить альбатрос...

1968

* *
*

Раби речей і бранці глупоти,
Не розставляйте сітей слабосилим!
Квартири ваші — то глухі могили,
Злеліяні в содомі маяти.

Я хочу жити просто, без прикрас,
Без тих гучних банкетів і лахміття,
Яке мені здається просто сміттям,
Що полонило нерозумних нас.

Хай будуть книги й друзі при столі,
Хай будуть пісня й мила вишиванка,
Хай людські болі, радощі й жалі
Заходять в хату з ранку і до ранку!

Нам є за що змагатись в красоті,
У сяєві своєї мислі й слова.
А інше все — дмухни — лише полова
Чи сухозлотиця у вбогому житті!

1968

ЗЕМЛЯ АНТЕЇВ

О. Довженкові

Народжує Антеїв земля...
Прості матері ще не знають, кого вони народили,
А хлопець з-під вбогої стріхи іде у безмежні поля,
Де предки його за плугом колись ходили.

Вивертає плуг кості зітлілі ординців і половців,
Черепи тевтонські, переорює чужу чужаницю,
І вітри сарматські гладять його по головці,
Дзвонковою водою напувають його криниці.

Води тії, гей, водиченьки — у відрах по вінця,
Як у серці пісні материнської, гождої...
Клен йому на дорогу дасть золотого червінця,
Дівчина біля ворітьця майне червоною рожею.

Горятого набачиться, разом з людьми наплачеться,
Запише слова солонії, і назовуть ясновидцем.
В кожному слові життя розмаїте позначиться!
Отак і стає письменником, а може, й провидцем.

Гілка на дубі народу виросла з його кореня,
Соки України брала і їй віддавала сторицею...
І радіє земля з того перетворення,
А думи Сашкові — витають вже над столицею.

Слухають їх за морями, за океанами,
Думи мислителя, хлопця з-за синьої Дісни,
Гей, за далекими меридіанами
Думи його по-весінньому скресли...
Хто на дорогу Довженкову? Ставайте у чергу змалу!
Дорога ж та, гей, доріженька, ой, не легка, не похила!..
Щоб на мільйонах екранів —

слово вогнем шугало,

Мужність твого народу громом своїм будило!

1971

* *
*

Києве мій златоглавий
На перехресті доріг,
Зірка борні і слави
На грудях сіяє твоїх.

Хлібом і сіллю, й піснями
Гордих своїх слов'ян,
Тут же дзвеніла віками
Дума, що склав Боян.

Путь із варяг у греки,
Давній Чумацький шлях,
В тобі, як в гнізді лелеки,
Перехрестились в віках.

А з ворогами умів ти
Нещадним у битвах бути,
Славй твоєї міти
З давніх віків устають.

Сам ти, як витязь древній,
Виріс отут над Дніпром,
Києве, батьку кривний,
Ти друзів стрічаєш добром.

Києве мій златоглавий
На перехресті доріг,
Зірка борні і слави
На грудях сіяє твоїх.

1982

ВОЛОДИМИР ІВАНОВИЧ

Володимир Ієронімович Іванович народився 27 серпня 1905 р. в Одесі в сім'ї робітника. Працював замолоду на заводі машиністом, учився на робітфаці. Закінчив Одеський педінститут, провадив лекторську роботу. Учасник Великої Вітчизняної війни. Друкувався з 1927 р. Виступав переважно як поет-сатирик і гуморист. Перша книжка гумору і сатири «Свиня на пасіці» вийшла 1950 р. Дотепним словом картав всіляких політиканів у міжнародному житті, весело «прополював» грядки нашого буття від лихого проросту — егоїзму, власницької плісняви на людських душах, бюрократичних замашок деяких керівників тощо. У творах пафосного спрямування прославляв героїзм воїнів, оповідав значущі життєві історії. Писав також для дітей. Помер 26 серпня 1985 р.

Вийшли збірки поетичних творів: «Низенько кланяємось!» (1953), «Весела прополка» (1956), «Кропивою сміху по всякому лиху» (1957), «Перебендя посміхається» (1960), «На городі бузина, а за морем сатана» (1963), «Бичок-губернатор» (1964), «Поезії» (1967), «Сміхомовки» (1974), «Червоний огнепвіт» (1975), «Ловись, рибко!» (1976), «Семь цветов радуги» (1982) та ін.

ФОНДОВА СОЛОМА

Захотіла Гуска
Та й знести ячко
І взялась негайно
Лаштувать гніздечко.

А Гусак їй каже:
— Розсуди свідомо,
Для гнізда ж потрібна
Фондова солома.

Фондова солома,
Точні габарити
І в якому стилі
Нам гніздо мостити.

Репесанс, наприклад,
Краще, ніж барокко,
А з готичним треба
Дертися високо.

Отже, поки з Півнем
Я погоджу все це,
Певно, днів чотири
Почекать прийдеться.

А можливо, завтра
Я вернусь додому...—
І Гусак до Півня
Рушив по солому.

Півень все розглянув
І сказав привітею,
Що, на жаль, солома
Дуже дефіцитна.

Але є в запасі
Підходяще лико,
Треба взяти на лико
Дозвіл у Індіка.

Тиждень у Індіка
Ждав Гусак прийому:
— Не даєте лико,
Дайте хоч солому.

А Індик на тес:
— Не пори гарячку...—

Й викликав до себе
Референта Качку.

Качка з'ясувала
(Через певні строки),
Що потрібно взяти
Санкцію Сороки.

Санкції не буде,
То й не буде діла.
І Гусак направив
До Сороки крила.

Прилетів... Та тільки
Витер поту краплі,
Чиркнула Сорока,
Щоб летів до Чаплі.

Чапля здивувалась
І давай кричати:
— Що за тяганина,
Що за бюрократи?

Як вони скотились
До такого рівня?! —
Й Гусаку веліла
Знов іти до Півня.

Півень взяв заяву,
Хвіст пригладив куций
І почав читати
Двадцять резолюцій.

Справу треба зрушить
Й знов-таки погодить...
А тим часом Гуска
Гусенят вже водить.

Водить їх на плавні,
На зелену ряску
І розповідає
Невеселу казку,

Як Гусак чубатий,
Запропавши з дому,
Дістає ще й досі
Фондову солому.

1954

БАГРЯНИСТИЙ МАК

Купивши у рибалки в'язку риби,
Я йшов провулком дачної садиби.
В садах бриніло птиць різноголосся...
І раптом
Зупинитись довелося:
Під огорожею пустої дачі
Я на землі в бутонах мак побачив.
Хтось квіти вирвав,
Хтось їх притоптав...
Я нахилився і усі зібрав.
І хоч не вірилося в їх поправу,
Рішив я сотворити добру справу.
Бутони вдома я поставив в склянку.
А на ніч квіти виніс на альтанку.
...Всю ніч повзли по небу темні тучі,
Періщив дощ.
Казився вітер злощій.
І щохвилини блискавки, як змії,
Звивалися над ревищем стихії.
А ранком стало тихо...
Після бурі
Замиготіли ластівки в лазурі.
І, на альтанку вийшовши з квартири,
Я сам собі спочатку не повірив:
В тій самій склянці,
На краю віконця
Цвів і тягнувся всім єством до сонця,
Живий,
Махровий,
Багрянистий мак!..

А що, з людьми не так?
Буває так.

1971

ДУШЕВНА СПРАВА

Як злетілись бджоли
На квітучу грушу,
Зазирнула баба
В особисту душу.
А в душі ж у неї,
Невідомо й звідки,
Назбирались всякі
Темні пережитки.
То вона неправду
Людям говорила,
То в глухій коморі
Самогон варила;
Часто ворожила
За муку і сало

І в сектантським хорі
Натхненно співала.
Заздрила, що орден
Сяє у сусідки...
Словом, пережитки.
Вражі пережитки.
Так що даремно
Говорили люди,
Що вона — рознощик
Дикої облуди.

Сполошилась баба:
— Треба щось робити!
Соромно й негоже

Так на світі жити.—
Витягнула душу
З пазухи бабуся.
— Я за тебе,— каже,—
Любонько, візьмуся! —
Налила окропу
З попелом в корито
Й заходила душу
Мить несамовито.
Терла вона, терла,
Сміхом полоскала,
Аж летіли бризки,
Аж душа пицала.
Потім ще й на сонці
Душу просушила,
Щоб навіки щезла

Всяка вража сила:
Гидкі пережитки,
Віруси облуди...
Одягнула душу
Та й пішла між люди.
І людська громада
Бабу похвалила:
— Стала баба краща.
— Стала баба мила...

Дорогий читачу,
Я просить вас мушу:
Заглядайте часом
В особисту душу.

1980

ВОЛОДИМИР ЛАДИЖЕЦЬ

Володимир Іванович Ладижець народився 17 червня 1924 р.
в с. Харківцях на Хмельниччині в сім'ї вчителя.

Учасник Великої Вітчизняної війни. Член КПРС.
Закінчив Вищу партійну школу при ЦК Компартії України,
був на редакційно-видавничій роботі.

Друкується з 1944 р. Поет, прозаїк.

Перша збірка поезій «Слаблю труд» вийшла 1950 р.

Зробив значний внесок у літературу для дітей.

В. Ладижець оспівує рідну землю,
прославляє подвиги радянського воїна — захисника Вітчизни
і звершення трудівника. Діла батьків поет подас як приклад
для дітей і молоді, що входить у життя.

Поетичні видання: «Єдність» (1951),

«Винобрання» (1952), «За синіми перевалами» (1955),

«Лірика» (1959), «Між берегами», «З далеких

і близьких доріг» (1963), «Ясновид» (1974), «Вибране» (1984) та ін.

* * *
Хлопчина сонце хоче врятувати —
Воно в калюжу впало і горить.
Та у вікно вже виглядає мати —
Вона за мокрі ноги не простить.
Чи ж зрозуміть їй, що весна надворі.
Яка весна — лиш п'ята на віку!
Що журавлі прилинули з-за моря,
Що сонце в воду впало на току.
Ось-ось в калюжі втопиться, погасне,
І стане холодно на всій землі...
Й тоненька зморшка пролягла завчасно
В хлопчини на стривоженом чолі.
Ще мить — і сміло в воду він ступас,
Набравши повно духу до грудей.
Хай мати в шибку стукає, хай лас,
А він врятує сонце для людей!

1962

РОЗМОВА З СИНОМ

Супутник, атом, космос, йоносфера...
Як наговорили — ціла купа див!
Мені ж згадалась зовсім інша ера,
Коли я босим за телям ходив.

Воно ж було у світі найпрудкіше.
Ото як вранці задерє хвоста,
То хоч на шию цілу гору вишай, —
Як та ракета, по стерні літа!

А я вже за супутника у нього
Кружляю на орбіті-повідку,
Аж доки стерні не скривавлять ноги
Чи не покличе мати на току.

Тобі літак — віджило вже, «колишнє».
Ти ж «капітан» космічних кораблів!
Я теж літав... Із дідової вишні —
Дістати з неї місяця хотів.

Він за верхівку зачепивсь рогами.
Якби одна з гілляк не підвела,
Я б місяця торкнувся був руками,
Бо вище клуні вишня та була.

Мов камінець, влетів я в загороду,
Де будяки та люта кропива...
Зате з якою гордістю я згодом
Сідав у незабутній наці У-2!

А потім вже... Та що тобі казати!
Про все давно ти добре знаєш сам.
Я трактористом був, а там — солдатом,
З важких гармат палив у небеса, .

Щоб ти побачив місяця і зорі,
Щоб мріяв так про них, як батько твоїй.
Оце супутника дивився ти учора, —
Тоді й за нього йшов кривавий бій.

Рости ж, учись, будуй ракетоплани.
Батьки дали металу добрий гарт!
Майбутнього космічних Магелланів
Уже виводить Партія на старт.

Між ними будь! Не плентайся позаду.
Коли ж уперше сядеш в зореплав,
Згадай (не смійся!), як я з вишні падав, —
Бо то ж для тебе крила я шукав!

1962

СПРАГА

(У Брестському меморіалі)

Горить земля.
Бетон, залізо і граніт
Течуть зі стін пекельними струмками.
Солдат зірвав сорочку,
вижав чорний піт,

Припав до крапель
спраглими губами.

А бій гримить.
Криваві траси —
хрест-нахрест.

Зніміло серце
понад цілим світом.

— Води! — скрипить зубами
непоборний Брест.

— Води! — благають
у підвалах діти.

— Води! — востаннє хрипнув
люто кулемет.

— Води! — поранений сестрицю кличе...
А там он, близько,

похилився очерет,
А там — ріка,
зрадлива й рятівнича,

Хлюпоче, булькає,
ковтаючи метал.

Пливуть тріски вербові,
наче ряска...

Солдат повзе.

На березі свинцевий шквал
Відро зім'яв.
Солдат зривав каску.
— Вода! —

озвалось в грудях серце,
наче дзвін.

Лиш повернутись,
трішки б хоч пожити!

Сама надія дивиться
з пекельних стін,

Як він повзе...
Не вбитий?
Ні, не вбитий!
Лиш причаївсь у вирві.

...Ось повзе вже знов.
Під серцем, в касці,
дорогі краплини.

А з голови стіка в пісок
гаряча кров,

А жар все надає
на голу спину.

Дожив солдат, доповз!
І хоч звалвся з ніг —
Знов ожили

на мурах кулемети!

Не знав солдат,
Бо й знати ще не міг,
Що воду ніс
для цілої планети!

1972

НАДІЯ ХОМЕНКО

Надія Костянтинівна Хоменко народилася 30 серпня 1912 р. в Києві у сім'ї інженера-будівельника. Навчалась у Київському і Лубенському педінститутах. Працювала слюсарем, учителькою, завідувала бібліотекою, була на редакційній та видавничій роботі.

Друкуватись почала в 1930 р. Поетеса, прозаїк.

Перша збірка поезій «Джерело радості» вийшла 1950 р.

У віршах змалювала ліричні портрети сучасників, радянських патріотів, полеглих у битвах з фашизмом. Помітна частина поезії Надії Хоменко присвячена інтимним почуттям, материнству, дружбі, красі природи, ствердженню високого покликання людини.

Вийшли збірки поезій:

«Дружба сердець» (1955), «Шумлять сади полтавські» (1956),
«Невидима скрипка» (1972), «Кумачеве слово» (1979),
«Розкрилля» (1982).

ЕЛЕГІЯ

Грала гармошка трирядна —
грала, аж захлинулась.

Плакала чорна троянда.
Біла троянда сміялась.

Звістку гармошка давала
з фронту в село заповіще,
де свого сокола ждала
дівчина — зірка досвітня.
Деся там самотис зосталось
щастя солдатське блукати.
І солов'ї озивались,
і озивались гармати.

Впала гармошка трирядна.
Кров'ю роса запалала.

Плакала біла троянда.
Чорна троянда сміялась.

Вирвали воїна з муки,
рану йому втамували.
Брав він гармонію в руки —
смертна печаль відступала.
Знов залунала трирядка —
серцеві звістку послала.
Повніться біла троянда.
Чорна троянда зів'яла!

* *
*

На дрезині мчати проти вітру,
Дездемону грати в драмгуртку,
бути у закоханих арбітром,
жити по фабричному гудку —
все було. Із голубої чаші
горе її радість порівну пили.

Посивіли рано скроні наші,
але ми — від провесни послли.
І якби знепацька довелось
це сторіччя заново гортать,
я б гайнула знов простоволоса
свою ранню молодість почать.

* *
*

Наймолодша тополя
ще така незугарна!
Але кажуть довкола,
що вдалася прегарна:

в неї різьблені плечі,
очі зорями сяють.
Вся вона мов предтеча
тополевого гаю!

* *
*

Набавити швидкість,
прискорить ходу.
А серце? Воно недуже.
Де силу узяти свою молоду,
скажи мені, любий друже?
Відчутне наближення до мети.
Рукою подати до щастя.

Які оті обрії золоті!
Які вони мускулясті!
Йшли пішки.
В теплушках підвозили нас.
Ніхто не відстав у дорозі.
Тривога складалась із тисячі фаз.
І ось ми уже на порозі.

ВІНОК

Не такі, як на схилі літа,
не такі, як у словнику, —
я пригадую назви квітів,
що були у моїм вінку.
Конюшина, ромец, сокирки,

луговий подорожник,
чебрець...
Наче свіжих поезій добірку,
їх читав залюбки вітерець.

[60—80 pp.]

* *
*

Одягаю на шию намисто
з ясносонячних бурштинин.
Золотаві грудки смолисті —
скам'янілі сльозини ялин.
Довго плакало давнє Полісся,
поки жаль обернувся на спів.
І земля зберігає пісню —

цю бурштинову пісню без слів.
Кажуть, сльози течуть від любові.
Від любові і пісня зліта.
У живиці дерев шпилькових
с медвяності гіркота.

[60—80 pp.]

МОЄ БАГАТСТВО

Любов, любов — моє багатство,
єдиний посаг від батьків.
В сім'ї людей — великим братстві —
я прожила свій вік-віків.
І я признаюсь без омані,
що найдорожче всіх перлин —
твої вінки, твої тумани,
твій мед, Вітчизно, і полин.

[60—80 pp.]

ЯКІВ ШУТЬКО

Яків Іванович Шутько народився 10 грудня 1916 р.
в с. Великих Сорочинцях на Полтавщині в бідняцькій сім'ї.
Закінчив педучилище, Полтавський педінститут.
Учасник Великої Вітчизняної війни.
Працював учителем в Казахстані, в Полтаві.
Друкується з 1936 р.
Перша збірка поезій «Достигання» вийшла 1950 р.
Різноманітна сюжетно, матеріалом і тематикою
лірика Я. Шутька має в кращих своїх зразках переважно
морально-етичний, філософський зміст.
Дійсність осмислюється з позицій людини трудового і ратного досвіду.

Вийшли книжки поезій:
«Райдуга над полями» (1954), «На голубій горі» (1961),
«З добрим словом» (1966), «Поклик літа» (1971),
«Весніє вересень» (1980).

ВЕРБОВИЙ МЕД

Ще доки вишня не цвіла
І луг не вистелив мережок, —
Бере найперший сік бджола
З вербових золотих сережок.

Нужденний, гіркуватий мед,
Як хліб черствий, пропахлий потом.
Ще буде крил високий злет,
Ще будуть квіти пишні потім.

Ще буде шум акацій, лип
І гречки молоко розлите,
І вже не вбогій чорний хліб,
А сповне не достатком літо.

Та не забудеться бджолі
У медозборі дні щедротні
Вербовий мед, що їй, малій,
Дав першу силу для польотів.

1966

ОКОЛИЦЯ

Сонце рожевим колесом
Викочується на старт,
Де молода околиця
На пустирі вироста.

Пейзаж тут не грає барвами,
Але щоранку, гляди,
Дівчата й хлопці не парами —
Бригадами йдуть сюди.

Примхливо спецівки поваплені
Рябіють і тут, і там —
І крани-гіганти неквапно
Вклоняються будівникам.

Не встигне і осінь винести
На свято свій хліб і сіль,

Як з цегли квартал тут вироста —
І крани підуть звідсіль.

А замість них зеленими
Солдатами на посту
Тополі стануть, із кленами
Розкронившись у висоту.

І клумби заграють барвами,
Й між них під травневий вальс
Підуть будівничі парами
До клубу, а може, в загс.

Підуть весілля по вулицях,
В будинках — дитячий сміх...
Руками юних будується
Тут завтрашнє щастя для них.

1971

КАРБИ НА СПОМИН

Руки мої пам'ятають чепіги,
За які трималися в юності,
Пружність коси, що в літо достигле
Шугала в отави врунисті.

Плечі мої відчують і досі
Приклад гвинтівки — з війни минулої.
Ноги, що босі ходили й не босі,
Боляче терпнуть, добряче намуляні.

Очі щемлять від пожежного диму,
Рани вночі прогнозують погоду...
Та не бути нам душею старими,
Солдатам не скінченого походу!

Все найне — з нами. Для ветеранів
Мудрість життя —

борні безумовність...

Карбами щедро, мов орденами,
Завжди нас віпчєє молодість.

1980

МИХАЙЛО ІГНАТЕНКО

Михайло Іванович Ігнатенко народився 28 грудня 1919 р. в с. Предтечі на Ставропольщині в сім'ї вчителя. Учасник Великої Вітчизняної війни. Закінчив Київський університет, викладав українську мову й літературу в Ужгородському педучилищі, Чернігівському педінституті. З 1958 р. — на видавничій роботі, був головним редактором видавництва «Радянський письменник», «Дніпро», працював в апараті Спілки письменників України. Член КПРС.

Друкується з 1938 р.

Перша книжка віршів «Боротьба триває» вийшла 1951 р. Для поезії М. Ігнатенка характерна тема війни, пам'ять про полеглих, відчуття зрідненості з ветеранами Великої Вітчизняної. Люди, події, факти дійсності, що ввійшли в його твори, оцінюються поетом за критеріями воїна-патріота, комуніста. В медитативній ліриці — роздуми про пережиті, про звершені і ще не звершені в житті справи.

Вийшли книжки поезій:

«Деснянські весни» (1957), «Заозерна далина» (1960), «В голубому ореолі» (1963), «Багрецева земля» (1968), «Що пройшло крізь серце» (1979), «Передчуття» (1982) та ін.

ПІДКОВА

І попадали, як були,
Серед піль на мішки походні.
Скільки гін ми сьогодні пройшли,
Скільки поля стоптали сьогодні!
Ба, й цигарки піхто не скрутив,
Всецьке тіло — суцільна судома.
І — ні дійсності, ані див,
Тільки ніч. Тільки спрага, і втома,
І сузір'я. Як вічно. Такі ж...
Пити... Гей, порожнісінька фляга!..
В небі щедро наповнений Ківи,
В мене ж рот аж запікся від спраги.
І думки, переплетені сном:
Десь в уяві зрипають червоні
Фейерверки жоржин під вікном
І на клумбах багаття півоній...
Журавель все киває на шлях,
Сяє в сонці цебро обручами,
Древня стріха в рудих лишаях,
Вся начинена горобцями...
І подвір'я в шовку споривів,
Де босоніж так хороше бігать,
І на груші в силках на чпжив
Конопель розкуйовджений віхоть...
Білосніжні, од щастя хмільні,
Ошалілі в безжурній погоні,
Вертуни мої сонцю й весні
Знову б'ють над подвір'ям в долоні!..
Ну, і вишня. Вона ще дівча.
Щось іще. Щось таке на порозі —
Мов печаль в материнських очах,
Мов: «Щастя ж тобі, синку, в дорозі!...»
Не згадати — біда. Небосхил
Туманів. Цілий всесвіт в тривозі...
Тупіт коней... Копита... Ковпал —
Що ж воно? Що ж воно на порозі?..
Півень ранок співав. А сади
Пелюшки в синім озері прали...
Матері на світанку води
З незабутніх криниць набирали.
О хатино в квітучім саду,
Дальня юність моя волошкава!
Я з боями весь світ обійду.
Щоб до тебе вернутися знову!
...Вітерець прошумів за ліси,
Сколихнувши обабіч пшеницю,
Ніч Ковшем зачерпнула роси,
Щоб мені прохолоди напиться.
Земле рідна! В путі чи в бою
Це ж бо ти нам снаги давала.
От і нині знемогу мою
Ти до крапельки в себе всотала.
Щойно клич «Підіймайсь!» прозвучав,

Ми звелися, до бою готові.
Обрій нам над полями лежав,
Мов на ріднім порозі підкова.

1941—1981

НАСТАНЕ ЧАС

Мов сині пламени в імлі,
У спаленій діброві
Ясніють, пнуться з-під землі
Головки барвінкові.

Крізь грім і гуркіт канонад
В атаках і походах
Він знов шумить, зелений сад —
Весни твоєї подих.

Якими болями пекли
Нас дні війни горьові!

Та в серці з рани проросли
Світанки барвінкові.

Я чую, молодість шумить,
Шугаючи над гасм.
Настане час, настане мить —
І всесвіт заспіває!

І тільки в райдугах весни,
Для правників казкові,
Мов давня пісня з далнини, —
Могили барвінкові...

1942

РАНОК

Підіймаються люди, борці-трударі,
Йдуть до шахт і заводів, на ріки й на луки,
І закохане сонечко пестить згори
Їхні очі натхненні й прославлені руки.

О, ці руки — вимогливі, мудрі, міцні!
О, ці очі, що подвиги їх осіяли!..
Як я сонцю позаздрив, що враз з вишини
Стільки рук молодих і очей цілувало.

Земле рідна! Безсмертна життя благодать.
Час тебе не зістарить і ворог не скорить.
Як я очі люблю, що в майбутнє зорять,
Як я руки люблю, що майбутнє це творять!

1947

* *
*

Скрипить сніжок. Мороз бере за вуха.
В осики аж гілляччя хрускотить!..
А неліні, немов діди в кожухах,
Спинилися в гаю погомоніть.

294

Ім не страшний мороз найдошкульніший,
Ім найлютіша хуга не страшна.
Вони кожуха скинуть не раніше,
Як розцвіте по-справжньому весна.

1964

ПРОВЕСІНЬ

Вже льодок процвірінькалі
Горобці на вікні.
Часом криги обвал
З даху ринвою прогуркоче...
Та буває,
По побчач
Не спиться мені,
Хоч подовшали дні
Й покоротшали ночі.

Капотить...
І вітриська,
Вологі й навальні,
Розминають суглоби
Осокорів і яворів.
Забростилась верба.
А дорогами дальніми
До гніздовищ прямують
Ватаги шпаків.

В лісі проліски виткнулись
І здивовано заголубіли,
І тюльпани в степу
Розтулили жаркі вуста...
І на личках дітей
Розцвітає посмішка мила,
І в очах у дорослих
Промініться доброта.

Як бентежать мене
І земля, і це сонце в блакиті,
І ці квіти, і діти,
Позбавлені сусти!
От коли б цю весну
Всім, хто суцїй на білім світі,
І в очах, і на лицах,
І в душі назавжди зберегти!

1972

ДРУЗЬМ ВЕТЕРАНАМ

Сніг мете і мете... Наміта кучугури,
Замітає рови, і яри, і гаї.
Сніг мете і мете. В небі хмари похмурі,
І важкі, й неспокійні, мов думи мої.

Скільки років пройшло! Час у вічність поринув,
І здуцляв над яром улюблений дуб.
Де ви, друзі мої? Хто на фронті загинув,
Хто помер по війні од житейських рахуб...

Сніг мете і мете... Ну, а ми, як бувало,
Знову, браття, зберімося в домі своїм,
Пом'янімо полеглих — а їх же немало, —
Й голосами живими наповниться дім.

Ми згадаємо знов, за судьбу свою раді,
Наші марші в негоду, в зимову югу,
Голосіївський ліс і бої в Сталінграді,
Севастополь і Київ, і Курську дугу.

295

Прожили ми немарно, лагідні й суворі.
Не боялися ми ані куль, ні біди.
Ми ходили у мріях за гори і море,
А пройшли у житті крізь бої і труди.

Сніг мете і мете... Пойняла хуртовина
Поле, й ліс, і чуприну мою пойняла...
Ми життя віддаєм, щоб жила Батьківщина,
Щоб ішла уперед і попереду йшла!

Тихо падає сніг. Та вже марять про весни
І поля, і міста, і садиби нові.
Що жили ми немарно — це справді чудесно,
Ми в безсмерті Вітчизни навіки живі.

1975

ГЕОРГІЙ КНИШ

Георгій Арсенович Книш (справжнє прізвище Книшев)
народився 17 листопада 1922 р. в с. Петровому на Кіровоградщині.
Учасник Великої Вітчизняної війни. Вчився у Львівському університеті;
з 1950 р. — працівник преси. Член КІРС.

Друкуватись почав 1942 р. у фронтовій періодичці.

Перша збірка поезій «Вірність» вийшла 1951 р.

Поет, прозаїк. Тематика поезії Г. Книша — пам'ять про полеглих,
вірність Батьківщині, повнота життя, в якому «за подвиг — шана,
і за працю — шана». Помітне місце займає медитативна
і пейзажна лірика.

Збірки поезій: «Джерело» (1955),
«Над Збручем» (1958), «Рубежі» (1963), «Високість» (1966),
«Фарватер» (1971), «Антени» (1973),
«Роса» (1976), «Імення» (1983) та ін.

* *
*

Не памагайся, хлопче, малювати
Нас кращими, ніж справді ми були,
Коли в сімнадцять вирушали з хати,
Не впевнені,
чи вернемось коли...

З гвинтівкою і ранцем за плечами
Виходили на спалені лани.
Не фізику і лірику вивчали,
А певблаганну азбуку війни.

Скривавлені, скалічені, спітнілі,
Не знаючи спочинку — з бою в бій.
За дні, неначе за роки, мужніли,
На місці вбитих заповняли стрій.

На грудях запеклись рубці багрові,
І паморозь застигла на висках.
Яка ж краса у вибухах і крові,
У втратах, у стражданнях, у сльозах?..

Ти намалюй Дніпрові води сині
І переправу нашого полка.
Займу я місце на твоїй картині
Не більше половини сірника.

Не жаль, що більше місця не дісталось
І що зобразиш ти коротку мить.
Зрівняй-но краще нашу скромну малість
Із тим,
що пощастило нам зробити.

Облиш мазки хапливо накладати
І мудрість битви осягни сповна:
Щоб
в повний зріст
намалювать солдата —
Такого не зіткали полотна.

1973

* *
**Галині Шаровій*

Короною коси русі...
І блиск у очах золотий...
Галю,
Галинко,
Ганнусю,
Побий мене грім, це ти!

Така ж, як була в солдатах,
І кіс не торкнулась зима.
Немає лише автомата
І сумки з бинтами нема.

Схилилися коси русі,
Набігла на очі тінь:

— Недужа моя бабуся, —
Послала мене — зустрінь...

Сиджу у таксі в напрузі,
І думка пече сумця!
«Ста вірним окопним друзям
Життя вберегла вона.

Чи спека, чи сніг — не зрадять...
І рап, як зерна, на пій...
То, може,
тепер і платить
Здоров'ям за подвиг свій».

Я щокі цілую впалі,
Торкаюсь напнутих жил.
— Галинко,
Ганнусю,
Галю!

Що треба — лишень скажи!

Ніби підбита лелека,
Стріпнулася враз вона:
— Коли я піду... далеко...
Онуку згадай... Одпа...

Навіщо з очей волога?
Ти ж мужня була в бою.
Почуєш і ти, і Волга
Присягу святу мою:

Ітимуть життям без печалі
У мрії неосяжні краї
Галинки,

Ганнусі,
Галі —
Онуки твої і мої.

1974

ВІКТОР КОЧЕВСЬКИЙ

Віктор Васильович Кочевський народився 15 листопада 1923 р.
в с. Різуненковому на Харківщині.

Після середньої школи був призваний до Військово-Морського Флоту.
Учасник Великої Вітчизняної війни.

Закінчив Харківську дворічну партійну школу,
потім Київський університет. Працював у пресі,
очолював Харківську письменницьку організацію.

З 1976 р. — секретар правління Київської організації
Спілки письменників України.

Заслужений діяч культури Вірменської РСР. Член КПРС.
Друкується з 1948 р. Поет, перекладач.

Перша книжка поезій «Господарі весни» вийшла 1951 р.
Лірика В. Кочевського

несе в собі оптимістичне сприйняття дійсності, насажена пафосом
ствердження комуністичних ідей. Виразно й різноманітно відбивається
в його творчості почуття інтернаціоналізму, поет проявляє постійну
увагу до культури братніх народів СРСР. Він багато перекладає,
зокрема з вірменської поезії, досліджує її класику
і українсько-вірменські літературні зв'язки.

Вийшли збірки поезій: «Земляки» (1957),
«Дружне колосіння» (1959), «Майстри радості» (1960),
«Памолодь серця» (1962), «Колоски і сузір'я» (1964),
«Сонячні весла» (1965), «Вічні багаття» (1972),
«Ровесники весен» (1977), «Зрідненість» (1980),
«Вибране» (1983) та ін.

Мороз в підкови ріки гнув,
Земля лежала в бурці білій,
А вже почав нову весну
Коваль із нашої артілі.

Мороз кував, коваль кував,
Спішили — хто кого поборе,
І в кузні весело палав
Вогонь змагання в ранню пору.

І майстер жив вогнем таким, —
Хто лиш узна його — полюбить, —
Ладнав сівалкам сошники,
Вставляв борінкам нові зуби.

Із ковалевого чола
Стікав тонкий струмочок поту,
І танув сніг. Весна ішла,
Відкривши сонячні ворота.

І сівачів, немов братів,
Вітало скрізь широкопілля.
Приймав парад своїх трудів
Коваль із нашої артілі.

А як вогонь?
Вогонь не гас,
Палає в кузні він і досі,
І майстер, дбаючи про нас,
Уже до жнив клепає коси.

І жаткам крила надіва,
І для безтарок варить осі —
Йому вчуваються жипва
У стиглім шересі колосся.

1948

БУДЬ ГІДНИЙ ХЛІБА

Приносив тато мені окрайця,
Казав, що в житі відняв у зайця.
Була в тім хлібі знайома казка,
Пропахла степом отецька ласка.

Узнав я згодом його на смак
Пайком солдатським в огні атак,
Кров лєнінградських блокадних діб
Мені відкрила, почому хліб.

Як умирали в полях Європи
Землі Радянської хлібороби,
То рідні ниви на повний подих
Шуміли житом про їхній подвиг.

Тоді котилися по колоссю
Не чисті роси — вдовині сльози,
І обжинковий журливий сніг
Назвали люди — наш мирний хліб.

Так зветься з пинішньої пшениці
Тепло пахучої паляниці,
Рум'янець свіжого короваю,
З яким країна гостей стрічас.

Я, мабуть, досі уже б осліп,
Якби не бачив, хто робить хліб,
Чия звитяжна в нім сила б'є,
Тримає владно життя мос.

У нашім хлібі — іскрини сталі,
Що покорила цілинні далі,
І трактористів безсонні ночі,
І про весілля думки дівочі.

У ньому — краплі жаркого поту,
Рук роботящих жагуче злото
І людське щастя на всі часи...
...Будь гідний хліба, який їси!

1956

БАРЕВ *, МОЯ ВІРМЕНІЄ!

Мов райдуга, що небо підпира,
Нехай і я в житті не перестану
Одним крилом торкатися Дніпра,
Другим крилом — далекого Севапу.

Видать мені з дніпровських крутовин,
Як мудрий, невсипущий виноградар
Лозу плекає, наче рідну матір
До серця пригорта ласкавий син.

Змиває з неї гір колючий порох
І за свої турботи і труди
Він відчуває в кетягах прозорих
Солодкий смак севанської води.

Я бачу, як митець-каменотес
На камені різьбить промінні грона...
Вірменіє, з твого гірського лона
Давид ** могутній сонячно воскрес.

І кінь його від лету аж кипить,
І скаче в Київ на майдан Богдана:
Джерела б'ють з-під кованих копит,
Росою опадають на каштани.

Спекоту неба дальнього співає
Знайома зграйка тутових дерев...
Барев, моя Вірменіє, барев!
Тобою дишуть пісні виднокраї.

Зійшлися широ в мене на путі
Твоя гортанна мова полум'яна,
Сар'янівські полотна золоті
І зоряні світи Амбарцумяна.

Хвала судьбі, що ми навек побратані
В обіймах багатомовної родини,
Як у тугому гроні виноградини
З твоєї Араратської долини.

1960—1972

ВЕСНОГОЛОСИЙ

Пам'яті Павла Тичини

Січневий ранок струни арф на вікна напинав
І падав інеєм чутким на тіні пелехаті,
І край поліський гомонів, мов таємницю знав:
Колиску радість пройняла в дяковій темній хаті.

* Барев — здрастуй (вірм.).

** Давид Сасунський — герой вірменського національного епосу.

І колискова зорьова з-під снігу ожила,
Змигнуло око джерела, як незатухлий присок...
Співоча доля весняна, припавши до весла,
Човном, здавалося, плівла від Моринців до Пісок.

Там пісня синіла в сновитку — у бруньці зелен лист —
На смутку, житнім черствяку, на неп'ичинім безсонні,
Там на вервечках вузляних вигойдудався хист
В передчутті струмків і гроз, у дзвонному розгові.

Салют він сонцю прогримів крізь ладаї і жалі —
Відлуння радісне вловив, естетя погляд косий...
Нового слова плугатар, пішов він по землі,
Навіки мудро-молодній, навек весногосній.

Схрестились паблями вітри в спічній далині,
Суремила в його душі зірниця світанкова...
Як вершник, вірш його помчав на вогнянім коні
До воїнів Подвойського, в козацтво Примакова.

І час поетові поклав із леніпських висот
Багряні одвіти турбот на пісню світлолицю.
Де труби грянуть — пада тьма, мов ночі околот,
Де кінь ударить копитом — спалахує крипиця.

Хлюпнуло море свіжих лав у рідному краю,
А Захід тучами набряк, а ворог знов посунув —
У гнів співця креснули грим у збратанім строю
Мамай, і Муромець Ілля, і велетні Сасуна.

І оповив його чоло правічний Прометей
Натхненням зваги і зв'яз... І в бурянім оркестрі
Співає цвіт, зірки сурмлять з поетових грудей,
Де сталь і піжність обпаялись, як нерозлучні сестри.

Поет кує музичний ключ до людських доль, сум'ять,
Він ще загляне в надра літ, глибини душ відчинить.
Так вічно слухай, світе мій: ген по землі бринять
Джерелами позначені сліди Павла Тичини.

1971

ЗРІДНЕНІСТЬ

В час, коли над Москвою
Небеса веселкують салютами
І столиця народів
Всій планеті весняно гримить,
Мені сіллю морською
Вітер віє з далекого лютого,
Із боїв та походів
Пломеніється спогадів пить.

Горда пам'ять щоразу
Все різкіше ночами повторює,
Ніби спалахи-бризки
Тих ракет, що в атаку вели:
Ми, з Паміру й Кавказу,
З України братва чорноморія,
В мергель Новоросійська
Кров юнацьку свою пролили.

За мій Харків і Київ
Йшли у битву сибірські дивізії,
І башкирські батири
Румаки напували з Дніпра...
Із війни чорторіїв
Найсвітліше до серця я висіяв,
Що горпуло до миру,
До братерського грона добра.

У садах і піснях
Виноград мені гронить Вірменія,
Я ж їй колос пшениці
З рідним словом завдячно несучу.
Спільно виткаїний стяг
Духом лепінським нас ознаменує,
В крутолїттях вогнитися,
Розливаючи братню ясу.

Ген Урал ковалює,
А йому Запоріжжя видзвонює,
І узбецька бавовна
Білохмар'ям до мене пливе,
І алмази Вілюю,
Злотні злитки полтавського соняха
Випромінюють сповна
Дружби й рідності світло живе.

І куди не погляну —
Далі сяють спагою народною,
Підкоряються ріки
Під руками титана-творця.
Як у днину весняну
Сонцедужий Дніпро повноводніє,
Так братерством навіки
Виповняються наші серця.

1976

* *
*

Ми воювали на Малій землі,
Вростали в скелі штормогрозим валом.
Нас «чорними дияволами» звала
Орда ворожа за удари злі.

Морський народ відвагою обжив
Те передмістя, здіблене металом;
Хати саманні в вибухах спадали,
Як в землетрус, на стіни бліндажів.

Свинцем палиті, дзизкали джмелі,
Щоб прямо в серце з нас когось вжалити,—
А ми гуртом продовжували жити
В Долині смерті на Малій землі.

На ній фашистів ми перемогли,
До неба знявши заграви багрові.
Вона була великою по крові,
Що ми за неї чесно пролили.

Зв'язала доля нас в міцні вузли...
У тій землі навіки молодими
Залишилися вірні побратими,—
І ми у неї пам'яттю вросли.

Згоряє час в ракетнім кораблі,
Тож рідним дітям і онукам нашим,
Немов пароль, негучно й просто скажем:
Ми воювали на Малій землі.

1978

МАМИНІ РУКИ

Пригорнуся до поля — і чую ваш голос,
Руки бачу в землі, роботящі колїсь,
Що в артілі за довгі літа напололись,
На жшвах нав'язалися і напеклись.

Вони пестили піжно і часом карали,
Були пристапню долі в годину трудну,
І мене із гіркими слїзьми обнімали,
Як, вчорашній школяр, я ішов на війну.

І коли насували, як тьма, поторочі,
Й прибережне каміння палало в огні,
У тривожних, поранених снах опівночі
Ваші руки з-за моря світилися мені.

Може, в битвах вони вберегли мене, мамо,
Відвернули від сина свинцеві рої...
Я вернувся до вас.

Ваші руки чайками
Сивокрило упали на груди мої.

Скільки сплинуло літ...
Я вже й сам вечорію,

А отут, біля вас, мов хлопчисько, стою.
Тільки серце мов кривим болем жарів,
Тихо точить синівську зажуру свою.

Воно бачить над вами сніжисту хуртєчу,
Що кружля й покриває життя сіножать.
Ваші висохлі й зморені руки старечі,
Наче птиці завмерлі, на ліжку лежать.

О, якби ваші руки я зміг відігріти
У спокуті за все, чим я вам завинив...
Але вічного боргу мені не сплатити
Ім, пречистим, як совість, як суд сивини.

1983

ЮРІЙ ГЕРАСИМЕНКО

Юрій Георгійович Герасименко народився 20 жовтня 1927 р. в Харкові в сім'ї службовця. Закінчив Харківський університет, викладав українську мову й літературу в сільській школі, згодом перейшов на творчу роботу. Член КПРС.

Перший вірш надрукував у 1944 р. Поет, прозаїк.

Перша поетична збірка «Повноліття» вийшла 1952 р.

Вірші, балади, поеми Ю. Герасименка стверджують мораль трудівника і борця, прославляють людей духовно окриленних, вихованих на революційних традиціях.

Помер 17 січня 1985 р.

Вийшли поетичні книжки: «Напровесні» (1955), «Круті дороги» (1957), «Людина на шляху» (1958), «Подих бурі» (1961), «Іменем любові» (1963), «Дорошів Яр» (1968), «Високий світ» (1970), «Запах хліба» (1972), «Вибране» (1973), «Березень» (1978) та ін.

МАКАРІВНА

Встала вдосвіта Лиску видоїть,
А діїниця якась важка...
І чому це — сама не відас —
Так схотілося молока,
Щоб не тепле було, не пінцлось,
А щоб з поGREBA, щоб як лід...
Глядь, а Леся уже й прокинулася,
Вже і прибрано все як слід.
Другий місяць, як на кашікули
Донька внучечку привезла,
А бабусі все піколи й піколи,
І скучас без неї мала.
Навіть більше, аніж за ненею...
А моторна — поробить все.
От і зараз води студеної
Піввідеречка вже несе,
Наварила пісного борщичку.
«Ось перепічка, ось часник, —
Наливає у миску з горщика. —
А попробуйте, ну й смачний!
Чи сподобалося?» — розпитує.
Та бабусі вже й ложка важка...
Ой, пічого ні з'їсти, ні спити їй,
Крім холодного молока.
Біль в очах...
Протира їх, мружаться —
Не було ще цього на віку.
А онука: «Вам що, недужитесь?
Вийдіть, ляжте у холодку...»
«Ляжте», бач... І таке-от видумать!..
«В холодочку»...

Ну й голова!..

Де ж це чувано, де ж це видано,
Щоб валятися у жнива?!
Хто ж лежатиме, як покараний,
Коли люди пшеницю жнуть?
«Ні, піду...»
Підвелась Макарівна,
Підвелася, а ноги не йдуть.
Ой, не йдуть,

не згинаються ніженьки,

Ледь не вискоче серце старе.
Наче й зовсім не розманіжена,
Та хвороба своє бере.
І бабуся лягла, скорилася,
Під деревами на рядно...
А у полі шляхи курилися,
Йшли машини з новим зерном,
Гуркотіли селом, по вулиці,
Мимо двору дорога вела.
І Макарівна вже й незчулася,
Як дрімота її взяла.

...Свилась даль грозова, захмарена,
Стигле жито шумить, шумить...
І вона молода, Макарівна,
Йй ще довго на світі жить...

1959

ХАРКІВ

Місто,
друже суворий,
наставнику мій у житті,
На проспектах твоїх, на твоїх многошумних заводах
Я кохався і ріс... І, куди не приводять путі,—
Голос чується твій,
твого серця удари,
твій подих.

У полярній пітьмі, у задусі тропічних гаїв,
У глибинах підземних, у синяві мирного неба —
Це про тебе гудуть роботящі машини твої,
Це лунає по світу висока слава про тебе.

Я до тебе прийду, я для тебе лишу без жалю
Моря теплого шир, дивовижні міста екзотичні.
І усе, що задумаю, все, що на світі зроблю,—
Це во славу тобі, трудяго мій вічний...

1960

* *
*

Матері моїй —
Глафірі Андріанівні Герасименко

Я здалеку йшов до цієї розмови —
З п'ятьма каганцевої, з ночі зимової,
Із тих хуртовинних років наруги:
Йшов від сорок першого, від сорок другого,
Від стрекоту-стуків невтомної швейної,
Твого найдорожчого скарбу сімейного,
Від рук, від святих мозолів тих жіночих,
Від пісні про волю
Темної ночі,
Від того, як смілих,
Душами чистих
Синків заступила
Під дулом фашиста.

310

Від хліба, як глею, — листя і жолуді, —
Від думи твоєї в досвітньому холоді —

До полум'я йшов я, до сонця в півнеба.
Я вічно з тобою і вічно від тебе.

Не скнію, не млію,
Не знаюсь з утомою.
Повік не змілію,
Бо ти — джерело мос!

Бо дух мій і слово
З тобою на чатах.
І це не розмова —
Це тільки початок.

1970

* *
*

Людині потрібна праця,
Як воля, як вільний вітер;
Людині потрібні люди,
Потрібні вода і хліб.

А над усе на світі,
Над сонце і хліб насущний,
Людині потрібна п р а в д а.
А — правді?
Потрібні ми.

1973

СОНЦЕ І ПРОЛИВЕНЬ

«Милий дощику,
хлопчику,
Хлопчику,
любчику...» —
Лепетала тополька
Липкими листочками.
Цілував, цілував її
Грозняний проливень,
І зливалося плюскання
З лепетом листяним.

Цілував
Тільки — хвильку...
А Вічне позаздрило:
— Геть! — слянуло короною.
Небо світлішав...
Ні, не проливня жаль мені —
Сонця самотнього:
Тую хвильку прожити —
Не треба і вічності...

1973

* *
*
Щось минеться, перемелеться,
Щось навіки,
На вікі.
Тиха вранішня метелиця
Припорошує садки.
То зненацька затихаючи,—
Навкруги не шерехне,—
Мерехтінням білим, сяючим
Заколисусь мене,

То, сніжком іскристим колючи,
Враз лице запорошить...
Чом так хороше, так боляче,
Так нелегко на душі?..
Світла вранішня метелиця
Замете мої стежки...
Щось минеться, перемелеться,
Щось навіки.
На вікі.

1977

ГРИГОРІЙ КРИВДА

Григорій Федосійович Кривда народився 17 серпня 1923 р.
в с. Середівці на Київщині. Після середньої школи —
старший піонервожатий, учитель молодших класів.

Потім закінчив Київський залізничний технікум,
працював на Ташкентській та Донецькій залізницях.
Учився в Ташкентському педінституті.

З 1956 р. — на редакційно-видавничій роботі в Донецьку.
Друкується з 1946 р. Поет, прозаїк.

Перша книжка поезій «Весняна повінь» вийшла 1952 р.
У поетичному доробку Г. Кривди — лірика,
ліро-епічні твори, гумор і сатира,

вірші для дітей. Зміст книжок об'ємний: подвиги молодогвардійців
і шляхи післявоєнної молоді, екскурси в історичне минуле
і злободенний репортаж про будівників комсомольських шахт,
турботи хлібороба і видноколи індустріального міста,
мотиви інтернаціонального єднання народів і особистий світ сучасника.

Основні поетичні видання:

«Любисток» (1956), «Донецькі будні» (1958), «Зоре моя» (1960),
«Гомін землі» (1961), «Лірика, гумор, сатира» (1964),
«Совість іде по землі» (1967), «Чистоводиця» (1969),
«Щедрий світ» (1972), «За відрогами літ» (1977), «Любисток» (1983).

* *
*

В дитячому будинку для сиріток
Я бачив хлопчика. Він грався у дворі.
(Минуло рік уже о тій порі,
Як рідну маму бомбою убито).

Кричали діти: «Сірі, волохаті,
Тікайте швидше, гусоньки, до хати...»
А він сміявся і собі тікав,
Щоб «вовк» його, малого, не спіймав.

В садку дівчатка «Козлика» співали.
А хлопчики: «Вперед! Ура!» — кричали
І йшли в атаку...
Хто з них розумів,
Чому у них немає матерів?..

Коли оцей маленький хлопчик взнає,
Що то не мама глянула в вікно?..
А він гукає: «Мамо!..»
(Вже давно
Її у тебе, хлопчику, немає...)

А він маленькі ручки простягає,
Вона його до серця пригорта,
Цілує очі ніжно, наче та,
Якої зовсім він не пам'ятає...

1956

МЕЖА

(З поеми «Пам'ять болю»)

Це правда...
Це сувора правда!..
Це винна я у смерті чоловіка...

О, скільки крові на мені людської
І скільки сліз солоних на мені!..

Я прокляла, хто дав мені ім'я,
Хто ще ні разу плугом не розкраяв,
Щоб я злилась масною борозною
З безмежжям,
безкінечністю землі...

Безплідна я...
Бо хто ж мене засіє
Тугим зерном і правди, і добра,
Щоб я відчула материнства муку
І радість материнську?..
Хто ж мене засіє?..

314

Хіба я винна в тім, що розділяю
На так і ні
і на твоє й моє.
І землю цю, покраюну на клапті,
І дрібок солі,
і окрасць хліба,
І неосяжність світу і душі...

Я прокляла, хто дав мені ім'я!

1957

* *
*

Йдучи в широкий світ,
візьму зерна з собою
І всюди, де пройду, — розсію на лану.
Нехай встають жита високою стіною,
Обнявши землю всю, як сонце — далину.

Йдучи в широкий світ,
візьму з собою пісню —
О, скільки в ній злилось падій і сподівань!
Хай розмете вона ворожу тьму зловісну
І щастям продзвенить у світанкову рань.

Йдучи в широкий світ,
візьму любов з собою,
Я з нею скрізь пройду,
де людське щастя є.
Ще й ненависть візьму!
Нехай живе зі мною, —
Буває, що й вона нам сили додає.

Йдучи в широкий світ, я бачу всі дороги,
Вони важкі й круті... Та треба їх пройти!
Хотілось би мені не біль і не тривоги,
А радість і любов в широкий світ нести.

1962

* *
*

Від тиші йду
До гомону діброви,
До гуркоту нестримного іду,
Вбираючи і ритм новий будови,
І шелест віття в молодім саду,

Твого серця стукі-перестукі,
Очей твоїх мінливі кольори,
Твої ласкаві, полохливі руки,
І коси, де заплутались вітри.

315

Від тиші йду...
І стелеться дорога,
В моє життя вривається вона,
Як та стежина до твого порога,
Що протоптала поночі весна.

Не знавши збочин,
Вбік це завертаю,

І серце в грудях вірно,
рівно б'є.

Від тиші йду,
Хоча й давно не знаю,
Яка вона насправді є.

ХАТА

Прошло, майнуло днів твоїх немало,
А ти стоїш, і тиха, й чепурна.
Тепер тебе вже й радість не мина
Так, як раніше горе не минало.

Давним-давно доріг своїх начало
Побачив вперше я з твого вікна.
Мене щодня манила далина,
З тих пір і серце неспокійним стало.

О рідна хато! Стану на поріг,
Та й знов відчую далечі доріг,
Чим ти мене в дитинстві наділила.

Вклонюсь тобі, а ти вже не держи,
Вкажи дорогу й хліба зав'яжи,
Бо вже тремтять стрімкі мої вітрила.

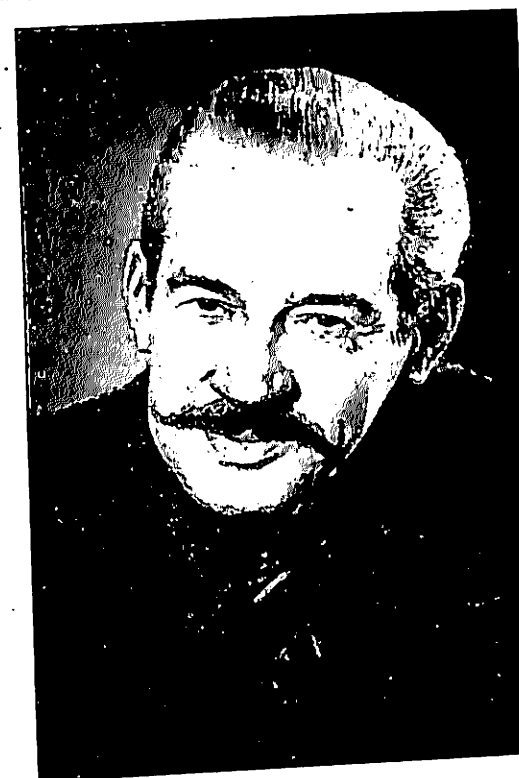
* *
*

Сиві гуси...
Хлопці сиві...
Посивілі журавлі...
Ходять вдосвіта по ниві
В посивілій рані
Млі.

А як сонце вийде з гаю —
Видива як не було.
Тільки мати
Оглядає
Поглядом
Своє село.
І дивується мороці,
Сум тамує і жалі:
— Де ті гуси?
Де ті хлопці?
Де поділись журавлі?

Де той колір
Сивий-сивий,
Де подівся він,
Куди?
Де той колір,
Що на корінь
Хлюпнув пригорщу
Біди?

Та нема по ньому й сліду.
Мати ж дивиться й не віда:
То над нею,
Не на ниві,
І печалі, і жалі —
Сиві гуси...
Хлопці сиві...
Сиві-сиві журавлі...

ДАНИЛО БАКУМЕНКО

Данило Олександрович Бакуменко народився 31 грудня 1918 р. в селищі Дергачах на Харківщині в сім'ї лісника. Учасник Великої Вітчизняної війни. Закінчив Харківський університет, редакторський факультет Військово-політичної академії ім. В. І. Леніна. До 1964 р. — в армії, був військовим журналістом, працівником політвідділів. Після увільнення в запас очолював Бюро пропаганди художньої літератури СПУ. Член КПРС. Перші вірші надрукував ще до війни. Поет, перекладач. Перша збірка поезій «На щастя землі» вийшла 1953 р. Поезія Д. Бакуменка відображає важливі сутності нашого життя — їх можна передати словами з його диптиха «У сяйві Леніна»: «побратимство всіх народів, і мир, і праця, і любов, і мрії, вірою зігріті...»

Вийшли збірки поезій:
«Корінь життя» (1955), «Переможці Каспію» (1961),
«Земля і зорі» (1963), «Обрії» (1968), «Вогнепад» (1973),
«Чую серце твоє» (1979) та ін.

ФЕДІР ГАРІН

Федір Захарович Гарін народився 9 жовтня 1914 р.
в м. Шяуляй (Литва) в робітничій сім'ї.
Вчився в Київському університеті, працював у газетах, журналах.
На початку Великої Вітчизняної війни брав участь в оборонних
роботах, потім працював у Татарії. Після війни закінчив Вищі
літературні курси в Москві, продовжував газетярську діяльність.
Друкується з 1937 р.

Перша збірка поезій «Над Ворсклою» вийшла 1953 р.
На поетичній творчості Ф. Гаріна позначився
досвід роботи в пресі, як це помітив П. Усенко:
«Є в поезії Федора Гаріна якийсь оригінальний сплав,
що поєднує в собі риси турботливого газетяра, в кращому розумінні
цього слова, з хистом вродженої поетичної душі».

Збірки поезій: «Моя Полтавщина» (1960),
«Вірний тобі» (1965), «Подив» (1968), «Клич» (1971),
«Білі дахи» (1973), «І знову в дорогу» (1979),
«Вибране» (1984) та ін.

ПОЛЬОВІ РОМАШКИ

В кімнаті затишно, і лиш про бій,
Що був колись на підступах до міста,
Нагадує у рамці голубій
Не фото, а записка од танкіста.

Написана огризком олівця,
Розмазана, бо впали краплі поту...
Це пам'ять, що лишилась від біїця,
Який не встиг подарувати фото,
Немов і справді він от-от прийде,
Заплений, і скаже ще зпадвору:
«Хоча у мене серце молоде,
Та легше вдвох
зійти на всяку гору».

І це йому —
в росі важкій,
живі,

Щодня після напруги
Трудової —
Кладе вона ромашки польові
Перед листом із пошти польової.

1948

ЛІТО СОРОК ПЕРШОГО

Напередодні віроломного нападу,
по-студентськи засмаглий,
Читав я у Києві
з Полтави листа.

За нерозбірливим почерком проступала
Материнської душі теплота:
«Синочку, знайшла я надтріснутий скельця
від твоїх окулярів.

Може, поштою переслати тобі?..»
Хіба гадалося,
Що наступного дня проснемося
від такого удару,
Що не скельця тріснуть,
а небеса голубі.

Я добирався до отчого дому
Не поїздом...
Всіх мобілізувала війна.
Ми переправлялись через Дніпро
під вибухи грому.
Десь палала, як свічка, сосна.

Від села до села пробіралися пішки,
Прямо з поля вантажили у вагони зерно.
Кожен крок про себе пам'ять залишив,

Хоч давно це було, давно...
 Літо сорок першого...
 Повзуть «месершміти»
 Павуками
 над тривогою трав,
 Над містом моїм,
 Над всією мосю країною,
 сонцем облитою,
 Що про неї з дитинства співав.
 Літо сорок першого...
 Вишень переспілих грона
 Соком,
 мов кров'ю,

 стікали на тротуар.
 На плечі наших солдатів, озброєних
 Ненавистю
 І суворим поглядом кольору хмар,
 Що в них притаїлися наступ і грози,
 Блискавки майбутніх «катюш»...
 А поруч жевріли, мов підняті по тривозі,
 Проекторами —
 квіти роз'ятрених руж.
 ...Височать під знаменами верб
 Обеліски Невідомим солдатам...
 В серці пам'ять про тих живе,
 Хто грудьми прикрив
 Батьківщину
 від ката.

1956

ЕТЮД

Сергію Плачинді

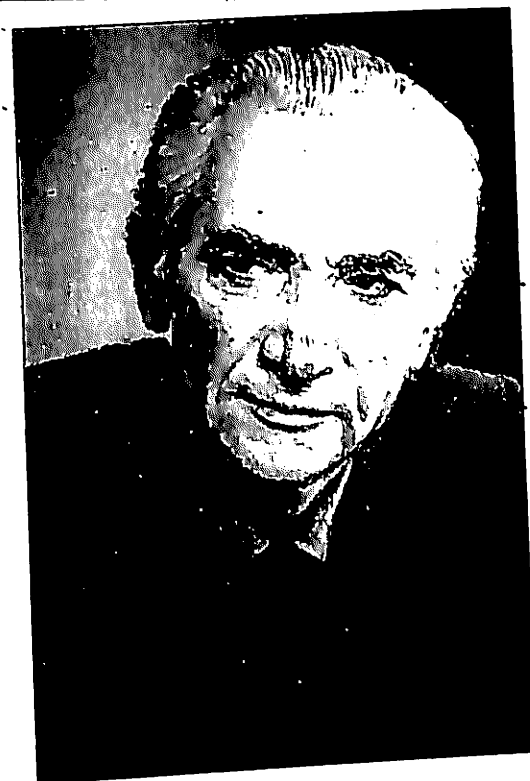
Менша день. І змовкають діброви.
 І видніше за віттям село.
 Опускається листя кленове
 На шосе, що удаль пролягло.

Все про жовтень людині говорить:
 І каптанів розгонистий дзвін,
 І річок прохолода прозора,
 І червоні вітрила калин.

Не мотивами тільки сумними
 Відзначається осені час.
 Від дощу посвіжілі озимі
 Бадьоряться і радують нас.

Кожне слово далеко лунає
 Над задумою зораних нив —
 До насуплених хмар небокраю
 З потемнілою міддю борів.

1971

ОЛЕСЬ ЖОЛДАК

Олесь Іванович Жолдак народився 30 березня 1918 р.
 в с. Верблюжці на Кіровоградщині. 1940 р.
 закінчив Запорізький педінститут. Учасник Великої Вітчизняної війни.
 Працював у редакціях газет, журналу «Перець»,
 у Держлітвидаві України (тепер видавництво «Дніпро»). Член КПРС.
 Перші вірші надрукував 1940 р. Пост, перекладач.
 Перша книжка поезії «Орлята» вийшла 1953 р.
 Ліричні твори О. Жолдака відображають події воєнного часу,
 трудову паснагу мирних літ, несуть у собі почуття людяності
 й доброти. Центральне місце в творчості поета займає гумор і сатира.
 Джерелом сміху служать комічні ситуації, комічні постаті,
 спостережені в навколишньому житті.
 Найчастіше О. Жолдак звертається до літературних тем,
 пише дотепні пародії, шаржі, епіграми.
 Сфера перекладацьких інтересів — слов'янські літератури:
 російська, білоруська, польська, сербо-хорватська.

Вийшли книжки віршів:
 «Відколювання номерів» (1960), «Перевесло» (1964),
 «Вибрики Пегаса» (1968), «Рівновага» (1978),
 «Маститі мастаки» (1983).

НА СПОСТЕРЕЖНОМУ ПУНКТІ

Он вони стоять на кургані,
Де колись побував Мамай...
В «цейси» дивляться бездоганні,
Щедро ділять заволзький край

І для Ельзи, і для Гертруди,
І для інших арійських душ...
Ми їх бачимо в стереотруби
І наводим вогонь «катюш».

І гогоче вогню лавина
Із-за Волги у сивій млі —
Наділяєм по два аршини
Ними ж спаленої землі...

І здається, що кожна міна,
Добре цілений наш снаряд
Долітають аж до Берліна
Від твоїх твердинь, Сталінград!

*Завод «Красный Октябрь»,
жовтень 1942 р.*

ШЕВЧЕНКІВ ДУБ

(Розповідь бійця)

Як село Прохорівку взяли
У світанкову пору,
Ми з піхотою разом зійшли
На Михайлову гору.

На вершину саму піднялись
І вклонилися дубу,
Де Шевченко повідав колись
Не одну свою думу.

Дуб іздалеку нас виглядав,
Уберігся пожегару,
Бо Кобзар наш йому передав
Невмирущого чару.

Перестояв негоди усі
І діждався визволу.
Тихо жолуді в сизій росі
Опадали додолу.

Чудодійна, казали, була
У тих жолудях сила.
Не одному життя вберегла,
Від біди захистила.

Як ізнов під гарматні громи
Виступали до бою,

Брали виспілі жолуді ми
У дорогу з собою.

І на сивім Дніпрі, у бою,
Обминали нас кулі.
На Дунаї в зеленім гаю
Нам кували зозулі.

І сама костюмаха тоді
Відступала, безсила.
Не втопила мене у воді,
У вогні не спалила...

Ісходив я немало доріг
Із тим жолудем дуба.
Він також і мене уберіг
Од смертельної згуби.

Посадив я той жолудь малий
В день ясний Перемоги.
При дорозі дубок молодий
Виростає із нього.

Вгору буйну вершину
здійма —

Краю вічна окраса.
Роду ж нашому смерті нема,
Як і думі Тараса!..

1948

ДІМ

Гранітної мускулатури
Чотири зведені стіни.
Чотири темні амбразури
У нім лишплися з війни...

І ми цей дім відбудували,
І все, що мали, що могли,
У робітничому кварталі
Йому в роботі віддали.

Допізна тут дзижчала пила.
Возили ми вапно й граніт,

Йому залізом дах покрили
За вислугу воєнних літ.

І дім возвісився готовий,
І знов раділи двірники,
Як номер давній порядковий
Йому прибилц на гвіздки.

Які-то дні стають погожі,
Як гарно тут садам цвісти!
І знов щасливі листоноші
У новий дім несуть листи...

1950

КУХЛИК

Пахне літо колосом пшениці,
Вихорці біжать у далечинь.
Він стоїть на цямрині криниці,
«Зайчика» відкинувши у тинь.

Важко спека дихас у груди,
А в дорозі кухлик — дивина!
То його забула, кажуть люди,
Богуславська дівчина одна.

Чи зима, а чи гаряче літо,
А наказ написаний такий:

Із криниці воду можеш пити,
А забрати кухлика не смій!

Я також у спеку і в негоду
Тут ходив, минаючи лани.
Пив із нього свіжу прохолоду
Чистої ясної глибини.

І яскрили в ньому неба скалки,
Вогниками билися на дні,
І веселі очі богуславки
В кухлику всміхалися мені.

1958

ГУМОР І САТИРА

ДРУЗЬКА НАШ ПЕРЕКЛАДА

Дзвени гучніш, добра акипа,
Співай, флюоро, грай, дуда!
Од молдаванина до фінна
Друзька наш переклада.

Допізна в київському домі
Його поскрипує калям.
Чекають довго на прийомі
І Леонідзе, і Гулям...

Кипить робота спозарану,
Аж хата ходором іде.
— Курбандурди?
Нехай зажде! —
Тільвітіс, Лівіу Деляну,

І Хузангай, і Садовяну,
А за Мірзо Турсун-заде
Гряде Зейнал Джабар-заде,
Расул Гамзатов і т. д.

325

Бахші, ашуги, і акини,
І Абдулла, і Файзулла,
Евенки, комі, осетини,
Азербайджанці і грузини,
І несть перекладам числа!

Утнуть він може на карнаї,
Доїти доїпу на домбрі.

З плеча рубас він рубаї
І всякі прочі стихарі!

Тому й луна домбра акина,
Співа флюяра і дуда...
Од молдаванина до фінна
Друзяка все переклада!

1960

ВІРНИЙ МУЖ

На пляжі у свого Павла
Дружина поспитала:
— Що б, чоловіче, ти зробив,
Якби я в річку впала?

Одказус на те Павло:
— Та я через дорогу
Побіг би хутко у село
Тобі по домогую...

— Але ж далеко до села...
Зітха жона в печалі.
— Для тебе, жіночко моя,
Побіг би я ще й далі!..

1980

ОЦЕ СОБАКА!..

(Мисливська усмішка)

Пополохавши з рушниці
Дику птицю на ставку,
Сперечалися мисливці
Під вербою в холодку.

— От у мене був собака,—
Став хвалитися один.—
Ще і стрельнути не встигну,
А несе вже качку він!..

— То не диво,— каже другий.—
Мій лягавий в гуцині

Обскубе її спочатку,
А тоді несе мені...

— Юрипда,— озвався третій.—
Он у мене був Кудлай:
Лиш торохпу я в крякуху
Й накажу йому: «Шукай!» —

Він стає на задні лани,
Озирається з човна,
А тоді мені на вухо:
«Ти не бачиш, де вона?..»

1982

АНАТОЛІЙ КОСМАТЕНКО

Анатолію Денисович Косматенко народився 3 жовтня 1921 р.
в с. Времівці на Донеччині.

Після середньої школи з 1939-го по 1947 рік, включаючи період
Великої Вітчизняної війни, був на військовій службі.
1953 р. закінчив Київський університет. Працював у «Літературній
Україні», видавництві «Радянський письменник», журналі «Дніпро».
Друкувався з 1947 р. Найбільших успіхів досяг поет у жанрі байки;
першу книжку А. Косматенка («Байки» — 1953 р.)
помітив Остап Вишня і відгукнувся
на неї теплою, специфічно «вишнівською» рецензією «Молодий байкар».
На прицілі в байкаря — хапуги, злодійкуваті ділки, ледарі,
окозамилювачі, різні пройдисвіти тощо. Свій сатиричний суд поет
чипить за моральним кодексом народу-трудівника.
Помер 6 квітня 1975 р.

Вийшли збірки: «Нові байки»,
«Кручені паничі» (1956), «Слово» (1959), «Яка ж мораль?»,
«Сміх і гнів» (1965), «Запорожець і Чорт» (1969),
«Скіфська сережка» (1972), «Іжак, Троянда й Соловей» (1974),
«Жагуче кохання» (1977), «Сатира. Гумор. Лірика» (1981).

КІТ І КИЦЯ

Як часом випнеться живіт
Або дугою стане спина,—
Щерсть виграс, мов самоцвіт,
Не Кіт — картина!

А ходить як, вклоняється як чинно!
«Мур-мур, мур-мур!» — виля хвостом
Та позира кругом.

І треба ж долі так зробіть!
З Котом раз випало зустріться
Біленькій Мурці. Молоденька киця...
Як глянула — і закохалася умить.

Запали в серце їй і шерсті переливи,
І та хода, й високий зріст,
І хвацькі вусики, і хвіст,
І погляд, погляд... Неможливий!

Весь день нявчала по двору:

«Ах, закохалась! Ах, по-м-р-ру!»

«Коли ж ти встигла закохатись? —

Не втерпів Кінь. — Чи знаєш ти Кота?

Дивись: любов — не забавка пуста,

Любить — серйозна річ, тим більше
ще й побратись».

«Ет, — каже Мурочка, — яка бридня!»

Та й одружилася другого дня.

Спочатку йшло — нічого не сказати.

Та згодом Кіт не став держатись хати:

Поїсть, поп'є, накрутить вус і йде гуляти.

Погляне Мурочка — і сльози із очей...

Та ось і в неї радість — в неї кошенята!

«Тепер, — гадала, — Кіт ловитиме мишей.

Недосипатиме ночей,

Любитиме й мене, любитиме й дітей».

А Кіт... Кота неначе вітром здуло!

Схопилась Мурочка, сюди-туди гайнула,—

Був, кажуть, там, був, кажуть, тут...

Знайшла. І ну тягти Кота у суд.

Оце тому лиш кілька днів

Подібну парочку я стрів.

«Чого ж, — питаю, — не вжилися?»

І завели:

«Харак-те-рами, бачте, не зійшлися».

Було й коли!

[1953]

ПРИГОДА З ВОЛОМ

Обов'язків, доручень у Вола —
Ні ліку, ні числа!

Віл возить віз, Віл в полі неодмінно,
Відповіда наш Віл за силос і за сіно,
Перевіря санстан і стаснь, і довкіл...

Куди не кинешся — усюди Віл.

Всі знали: Віл на слово скупуватий,
Але в труді — ні з ким не порівняти.

Отож яка б де справа не була —

Її і валять на Вола.

Раз треба всім було когось обрати

До інкубаторів — контролювати

(Останнім часом там погіршав стап —

Погано щось виводились гусята).

Ну, взять би Гусаку оте завдання й дати,

Так ні. Не встиг ще Віл доремігати,

Як вже його і висунув Баран!

І так завжди. В труді, в турботах Круторогий.

Та ось він став кульгати на задню ногу.

Частіш, частіш... І про Вола

Лунати стала не хвала —

Хула.

«У чім же річ? —

Помітив першим Півень. —

Змінивсь наш Віл. Не ті вже темпи й рівень.

Чи постарів? Чи зледаців він? Що за знак?»

«Ге! Знаєм, знаєм: сперш такі завжди беруться,

А час мине — і вбік, чи просто зазнаються», —

Сказав Гусак.

А Качка ще й підтримала: «Так-так!»

Однак

Не всі, напевно, згодні з Гусаком.

То в чім же річ? Що сталося з Волом?

[1953]

ПЕРЛИ І КУКУРУДЗА

В однім дворі

Худі, худі, аж сині

З кутка в куток бродили свині...

Якраз Господар вийшов на поріг:

«То що ви робите, що дієте з коритом? —

Гукнув на них сердито. —

Ганьба! Скрізь ристе, все гризете!

Де сором, честь? А втім... до кого я гукаю,

І перед ким я перли розсипаю?!»

«Так, так, — Ряба прохрюкала на те

(Вона між подруг мудрою вважалась,
Бо навіть в апельсинах розбиралась), —

Чого ви справді кричите?
 Пора, пора вже знати,
 Де треба перли розсипати,
 Де й кукурудзу б ту, що у людей росте:
 Більш з неї користі, як з перлів, можна мати!»

Маленька басчка оця
 Для деяких любителів сальця.

[1956]

ЗАЯЧА СПОВІДЬ

Старому Зайцю, що весь вік дрижав,
 Що все життя всього і всіх боявся,
 Здалося: смертний час його настав —
 Кінець, як кажуть, одстрибався!..
 «Поклич,— Зайчисі прохрипів,—
 І друзів щирих, і заклятих ворогів,
 Хоч перед смертю скористаюсь правом
 Сказати правду нелукаво
 Про все, що знав, що бачив, розумів.
 Скажу й помру. Що зроблять після того?
 Хай не вважають Зайця за дурного
 Та боязкого».

Зійшлися звірі. Стали всі навкруг.
 Наш Засць переводить дух:
 — Так-от, скажу про всіх, не омину нікого:
 Осел — набитий дурень, світ не знав такого;
 Ведмідь — ледащо з ледацюг;
 Лисиця — злодійка, судити треба строго;
 Вовчиця — хай почус Вовк мене,—
 Лиш він засне,
 Біжить в село: знайшла Барбоса дворового...»
 Наговорив старий і доброго, й лихого.
 І звірі пітелень, нічого,— всі мовчать.
 Все ж так: і неподобства є, і неполадки..
 Пішли ліском і гомонять,
 Що Засць прав, що треба навести порядки...
 Тим часом Засць наш, як почало світать,
 Розплющує, сердега, очі..
 Розплющив і лежить,— повірити не хоче.
 «Я мертвий чи живий?» — ледь здужав запитать.
 «Живий, живий!!! — підскочила Зайчиха.—
 Ти просто утомивсь, заснув. Минуло лихо!
 Тепер нам жити й жити без біди!»
 А Зайцю не до радощів! Куди!
 Що вчора говорив? Що натворив, псяюха?
 Як бути? Що ж тепер?
 Зітхнув сердега капловухий
 І... вмер. Насправді вже помер.

[1965]

ДУБІВ СИНОК

На лісосмузі в чистім полі,
 На вольній волі
 Зростав Дубок —
 Малій синок
 Того могутнього старого Дуба,
 Що до зірок сяга коплатим чубом.
 Коли під Дубом жолудем лежав,
 Дубок мовчав:
 Улітку — в спеку, взимку — в хуртовину
 Дуб захищав свою дитину
 (Розкішній в батька чуб, широка в батька сина).
 Та ось у чисте поле сні понав:
 І те йому не те, і це йому не так,
 То холодно йому, то жарко без причини —
 Почав каверзувать. Та як!
 «Мій тато Дуб! Шануйте Дубового сина!
 Я мерзну — вкрий мене, Хмеліно.
 Де друг єдиний мій, Будяк?
 Я Дубів сні! Чому це біля мене
 Шумлять і спати не дають щоночі Клені?
 Я Дубів сні! Я Дубів сні!»

Не змовчав Клен один:
 «Усе кричиш ти стільки років:
 Твій тато Дуб, крилатий він, високий.
 А сам-то ти який?!
 Твої ровесники зросли півроку,
 Вже твердо стали проти суховію,
 А ти — слабій,
 Малій!
 І чим гордишся ти — не розумію».

Не накопилої губ,
 Що батько Дуб.
 Сам підведись і зашуми на славу,
 Щоб мати шану її честь по праву.

[1965]

ВАЛЕНТИН ЛАГОДА

Валентин Костянтинівич Лагода (справжнє прізвище Лагодзинський) народився 27 травня 1913 р. в с. Степанцях на Черкащині в сім'ї службовця. З 1930 р. працював у пресі, потім на радіо, водночас навчався в Дніпропетровському університеті.

Учасник Великої Вітчизняної війни.

Друкується з 1931 р. Поет-лірик, гуморист і сатирик.

Пише і для дітей. Видав комедію «Заяча позиція».

Перша книжка поезій «Квітень» вийшла 1953 р.

В ліриці В. Лагоди — відлуння полум'яних літ, патріотичні, особисті мотиви. Сатирико-гумористичними творами поет «віддає галечку» хапугам, бюрократам, бракоробам і неробам, висміює міщанські звичаї в побуті тощо.

Вийшли збірки поезій:

«Що посієш, те й пожнеш» (1955), «Мокрим рядном» (1958),
«Натхнення» (1960), «Хоч круть, хоч верть» (1962),
«Деруни й розтягаї» (1966), «Віддамо належне» (1967),
«Сатана у целюфані» (1971), «Цвіт і тля» (1973),
«Вимушена посадка» (1983), «Гумор, сатира, лірика» (1983) та ін.

ПОГЛЯНЬТЕ НА РУКИ, СОЛДАТИ!

Мир, мир для світу, але не з рук вигадателя, а з святих рук, що сіють свободу і мир.

Шандор Петефі

Погляньте на руки, солдати!
На них — трудові мозолі.
Даремно по світу шукати —
Чесніших нема на землі.

Ці руки копали окопи,
Гармати котили в багні
І темної ночі в Європі
Світили визвольні вогні.

Погляньте на руки, солдати:
Дебелі, з роботи жорсткі.
Одначе даремно шукати
Нижніших за руки такі!

Ми руки міцнили в напрузі,
І соромно нам не було:

Від нашого потиску друзі
Навік зберігали тепло.

Зробили ці руки чимало.
Колись нам позаздирить онук:
Це ж волю народи приймали
Із наших натруджених рук!

Погляньте на руки, солдати:
Пашать вони й досі вогнем.
На них ми до сонця завзято
Засіяну землю несем.

Погляньте на руки, солдати, —
За них справедливість сама:
Даремно по світу шукати —
Святіших за ваші нема!

1952

МІННІ ПОЛЯ

Віталію Левицькому

Побратиме ти мій, політруче,
Ми знайшлися нарешті отут,
Де піски прибалтійські співучі
Підступають до світлих споруд.

Довго як не щастило зустрітись!
Тільки ж дружба армійська — свята:
Перев'язки мегрелка-сестриця
З одного нам снувала бинта.

І хіба коли-небудь ми думали,
Що в майбутнім нас доля зведе
В палісаднику людної Юрмали,
Тільки тут ось — і більше ніде.

Сидимо ми, спогадуєм пройдене
І, зосібна, ті мінні поля,
Де розорена пруськими пройдами
І засіяна смертю земля.

Нам би знову здиратись на кручі,
У бистринь би знов кидатись нам, —

Зупиняють доти нас колючі
Нащетинених кардіограм...

Дослухається серця мій друг:
В нім минуле відлунює боєм...
З вантажем невігійних недуг
Знову мінним проникнумо полем.

1980

* *
*

На сосновому вітті —
Сірі маски безликості.
Найстрашніше у світі —
Трапить в рабство до звиклості;

Йти земними дорогами,
Не підводячи голову,
Й залишатись убогими
В світі дивно чудовому.

Світе наш всеосяючий,
Увібрать тебе гасмо.
Між скарбів проживаючи,
Ми себе обкрадаємо.

А якби подружили ми
Із річками, з березами,

З чарівничими схилами,
То в душі були б крезами!

Бо довкола ж скарби які!
В серце, в душу всі просяться —
День оцей неабиякий,
Щеба вранішня просить ця...

Ген — на кронистім дереві
Із пташиними зграями,
На природи шедеврові
Стільки сили затасно!

Хай земля, кров'ю зрошена,
Пахне хлібом, ранетами, —
Від загину її спустошення
Вбережемо планету ми!

1983

ГУМОР І САТИРА

ЕКЗЕМПЛЯР

Він листів до матері старої,
Що колись гойдала у колісці,
Вже не пише власною рукою,
А диктує власній машиністці.
Ту любов синівську клаца Клара
В двох — через копірку — екземплярах,
Бо, про всякий випадок лукавий,
Шеф її, узявши нитку й шило,
Підшиває копії до справи,
Щоб йому бездушність не пришили.

1959

ДЕРУНИ І РОЗТЯГАЙ

Ох і жаль, що в нас немає
У меню в ідальні
Дерунів і розтягаїв, —
Страви ж
ідеальні!
Та зате ще вистачас
(Бо живучі, кляті!)
Дерунів та Розтягаїв
Не в меню,
а в штаті.

1963

СКУПА ДРУЖИНА

(Жарт)

Коли Антон захворів тяжко,
Просив дружину про одне:
— Якщо помру, то ти, Меланко,
Хоч зодягни як слід мене.

Надів костюм на мене синій,
Що одягав я тільки раз,
Нову білизну, ту, що в скрині,
Шкарпетки ті, що я принас.

Сорочку бі... — Й закрити повіки.
Скотилась крапелька з чола...
Жона накрила чоловіка
І міркувати почала:

«Новий костюм!.. Нову білизну!..
А нащо мертвому воно?
Усе те рано а чи пізно
Згниє в могилі все одно!..»

І почала його вдягати
У спідне дрантя престаре,

А те, що він устиг назвати,
Зі скрині її шафи не бере.

Як тут — негадаю, неждано —
(Вона дивилась саме вбік)
Розплющив очі, все оглянув
І знов закрити їх чоловік.

«Ну її скупердяга! Вбрала ловко —
Трусил такі, що просто жах!
Племінника стара футболка,
Спортсменки білі на погах...»

І на тужливій зойк дружини:
— Куди ти йдеш від нас,
Антон? —

Він закричав, потрясши стіни:
— На стадіон!
На стадіон!!

1966

ДМИТРО ПАВЛИЧКО

Дмитро Васильович Павличко народився 28 вересня 1929 р. в с. Стопчатові на Івано-Франківщині. Закінчив філологічний факультет Львівського університету. Працював у журналі «Жовтень», був секретарем правління Спілки письменників України та Київської організації СПУ, очолював журнал «Всесвіт» (1971—1978). Член КПРС. Друкується з 1951 р.

Перша поетична збірка «Любов і ненависть» вийшла 1953 р. За збірку вибраних поезій «Любов і ненависть» (1975) удостоєний Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка (1977). Творча діяльність багатогранна: крім поезії — головної сфери інтересів Д. Павличка, — працює в кінодраматургії (сценарії художніх фільмів «Сон», 1965, «Захар Беркут», 1970); в галузі поетичного перекладу з багатьох мов світу (ним зокрема створена з власних перекладів антологія «Світовий сонет», 1983); в публіцистиці, критиці та літературознавстві (книги «Магістралями слова», 1978, «Над глибинами», 1984; численні виступи в періодиці, вступні статті до різних видань тощо).

Поет високої професійної культури, Д. Павличко володіє гарячим словом, його поезія, маючи широкий ідейно-тематичний діапазон, жанрово-стильову різнобарвність, відзначається партійною пристрасністю, глибиною філософської думки.

Вийшли книжки віршів і поем:

«Моя земля» (1955), «Чорна нитка» (1958), «Бистрина» (1959), «Днина» (1960), «На чатах» (1961), «Пальмова віть» (1962),

«Пелюстки і леза» (1964), «Гранослов», «Хліб і стяг» (1968), «Сонети подільської осені» (1973), «Тасмниця твого обличчя» (1974), «Вибрані твори. В 2-х т.», «Вогнище» (1979), «Спираль» (1984) та ін.

ВІДПОВІДЬ БАТЬКАМ

Я вас люблю великою любов'ю,
Моя старенька мамо, тату мій,—
Тож зрозумійте слово того болю,
Що завдали мені в листі самі.

Так, правда це, що ви мене кормили,
Від рота відриваючи собі,
Що на вівсяний хліб удень робили,
А ночі коротали у журбі...

Що ви ксьондзам облизували руку,
На їх порогах дерли постолі,
Щоб тільки прийняли мене в науку,
Щоб син ваш краще жив, ніж ви жили.

Що за останні гроші десь у пана
Старі штани купили для штанят,
Щоб не ходив я в грубих, полотняних,
Серед тупих і гордих паненят...

І все це ви згадали знов для того,
Щоб я послухався останній раз:
У віршах перестав хулить «святого»,
Отого, що висить у хаті в нас.

Гіркий для мене ваш батьківський докір,
Пече у грудях мамина сльоза...
Та доки пута ми носили б, доки,
Якби їх Вересень не розв'язав?

Господь не дав нам хліба, ані волі,
Він обіцяв лиш після смерті рай.
І ми жили, знедолені і кволі,
Як хочеш мати щастя — помирай!

Зненавидів я вигадку про бога —
Вона людей тримала в кабалі.
Хай полотном простелиться дорога,
Що повела науку по землі!

А ви мені говорите мовчати
І прислухатись, як росте трава,
Не знаєте, що біля вас на чати
Поставить хочу я свої слова.

Я вас люблю великою любов'ю,
Бо добре знаю вашу міць і твердь,
Бо знаю, що за правду ви готові
Самі піти на муки і на смерть.

Вам інша мисль зросила чола потом,
Напнула нерв, як тятину тугу, —
Що може гадина з тризубим ротом
Вжалить дитину вашу дорогу.

І радите покинуть вирішувати,
А як не можу, то складать пісні,
Та не з заліза, а з легкої вати,
Щоб їм злітати в далі зоряні.

Співати треба, звісно, і про зорі,
Про те, як пенче в лузі очерет,
Але, забувши людське щастя й горе,
Який до чорта буду я поет!

Ще в смітниках Європи чути гниво,
Ще є панки і рідні, і чужі,
Що точать на Україну терпеливо
Злоби своєї вічної пожі.

Ще вимріяну ділять Україну,
Оцим — по Збруч, а тим — по Буг одріж.
А ви мені: «Сховайся в кутик, сину,
І не спіни з тихеньких роздоріж!»

А ви хіба стояли на розпутьті,
Коли погибель надійшла панам,
Коли пляхи, в сімнадцятім здобуті,
Відкрилися в тридцять дев'ятім нам?!

Я не забув, як ви взяли чепіги,
Пішли за плугом, що межу кроїв...
Тоді по борозні за вами бігав
І разом з вами я тоді радів.

Я вас люблю великою любов'ю
За шкарубкі, мов камінь, мозолі,
А ви мене звете назад із бою,
Що йде за вами щастя на землі.

О тату мій, моя старенька мати!
Якби ви тільки знали, як я рад,
Що я живу, що йду перемагати,
Що в армії Життя я ваш солдат!

1953

Коли ми йшли удвох з тобою
Вузькою стежкою по полю,
Я гладив золоте колосся,
Як гладить милому волосся
Щаслива, ніжна паречена...

А ти йшла поперед мене,
Моя струнка солодка згрубо —
І я помітив, як ти грубо
Топтала колоски пшениці,
Що нахилились до землиці.
Немов траву безплідну, дику,
Топтала і не чула крику
Тих колосочків.

Без оглядки
Ти йшла собі, а в мене — згадки
Про те, як на чужому полі
Давно колись, ще у неволі,

Збирав я нішком колосочки
В поділ дитячої сорочки.
О, я хотів тобі сказати,
Що те колоссячко вусате —
То невстигнутий труд мозільний,
То молодим калач весільний,
То для дітей пахуча булка,
То хліб, що матінка-гуцулка
З долівки вчила піднімати,
Як батька в руку, цілувати;
Та я змовчав. Я йшов покійно,
Бо я любив тебе надмірно,
Але мені тоді здалося,
Що то не золоте колосся,
Що то любов мою безмежну
Стоптал так необережно.

1953

КОЖНОМУ (І СОБІ) ЧИТАЧЕВІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Збагни її безмежжя духу,
Життя її із трьох проклять —
Неволю, гіркоту, недугу —
І хай тобі думки болять.
Хай батоном їх сполосує
Жада великої мети.
Її не клич до себе всує,
А сам до Лесі долети.
Із нею стаєш на трудоворі
Свого сяючого дня.
І мозком ти врости у зорі,
Як у горіх вроста зерня.
Із серця вирви сумнів потай,
Неначе заржавлений цвях.
І сто разів спиткнись —
пошпотаєш
Не в славі, а в її словах.
Розбий свої тендітні стопи
У скелях дум її — розбий.
Не гнись в поклонах до Європи,
Бо ти не єсть жебрак сліпий!
Із нею ти — всесвітній геній —
Доглянь заобрійні вітри,
Як радій у п'ятмі рентгенній,
Усе, що сховане, уздри.
Ти син її — не пасербина,
І знай — тебе ми проклянем,

Якщо твоя зігнеться спина
Під гранітовим тягарем,
Що піднімала жінка квולה;
Неси його в чужі світи —
Похилені у праці чола
Вогнем досвітнім освіти.
Ти не шукай плиткого броду,
Над плесом не чекай зими...
Собі ім'я свого народу
Навіки, як вона, візьми.
Візьми не в тиху паспортину,
Відчуй його поміж легень,
Як мати відчува дитину
Перед пологами за день.
І бережи його, як Лесю,
Для всіх народів і віків.
І сміливо ступай на лезва
Гадючих підлих язиків.
Родн нові часи, а стогін
Ти оберни в пісенний щем,
Щоб ворог, ідучи на погни,
Не тішився твоїм плачем.
Веди знаменієм червоним
Нових звитяжців у бої.
І кості поклади бетоном
Під вічний пам'ятник її.

1961

ЛЕЛЕЧЕНЬКИ

З далекого краю
Лелеки летіли,
Та в одного лелеченьки
Крилонька зомліли.

Висушила силу
Чужина проклята,

Візьміть мене, лелеченьки,
На свої крилята.

Ніч накрила очі
Мені молодому,
Несіть мене, лелеченьки,
Мертвого додому.

1964

* *
*

Черешня, як та мати край дороги,
У жиликах селянські чорні ноги.

Сорочка цвіту білого на ній —
Мережка у блакиті весняній.

Колись мене ця добра деревина
Тримала на руках, неначе сина.

Багато нас було, її дітви, —
Всіх не назвеш, хоч півсела назви.

Вона, схиляючи зелені скроні,
Давала ягід нам соски червоні.

Ми висіли на ній, немов рої,
Тужавіли від молока її.

І, вдячні нашій черешневій долі,
Гойдалися в її шумнім подолі.

Як газда біг з кавулею в руді,
Спурхали з неї ми, як горобці.

А він, лихий ненависник, зі злості
Ламав їй, бідній, палицею кості.

Хай краще пропадає все задар! —
І кров її світила, мов янтар...

Стоїть вона в світанку, сумовита,
Як біла хмара, променем пробита.

Скидаю капелюх. Не впізнає.
— Це я, черешне, я, хлоп'я твоє!

Вона знімає рукавом сльозину:
— А де ж ти так барився довго, сину?

1965

- - ДВА КОЛЬОРИ

Як я малим збирався навесні
Піти у світ незнапими шляхами,
Сорочку мати вишила мені
Червоними і чорними нитками.

Два кольори мої, два кольори,
Оба на полотні, в душі моїй оба,
Два кольори мої, два кольори:
Червоне — то любов, а чорне — то журба.

Мене водило в безвісті життя,
Та я вертався на свої пороги,
Переплелись, як мамине шиття,
Мої сумні і радісні дороги.

Мені війнула в очі свина,
Та я нічого не везу додому,
Лиш горточок старого полотна
І вишите мого життя на ньому.

Два кольори мої, два кольори,
Оба на полотні, в душі моїй оба,
Два кольори мої, два кольори:
Червоне — то любов, а чорне — то журба.

1965

МАНЕКЕНИ

Манекени одягаються модно —
В закордонні костюми й манишки.
Декого в шовки замотано —
Видно лиш голову й ніжки.

Манекени не люблять праці,
Ім би гріться під склом на осонні.
Від неробства зрослися в них пальці
І думки в них — як мухи сонні.

Манекени готові вдаються
Своїм самолюбством жорстоким,
Коли хтось там на зорі дивиться,
А на них і не скине оком.

Манекени чужим хизуються,
До свого ж в нелюбові — нестримні.
Щоправда, вони гризуться
За свої місця на вітрині.

Манекени не мають серця —
Ім ніщо не болить і не коле.

Манекени ніколи не сердяться.
І не плачуть вони ніколи.

Манекени завжди сміються —
Похорони ідуть чи сльоти.
Як це, скажіть, революція
Не сполола цієї сволоти?!

Та як би не думав я черство,
Є все ж бо надія у мене,
Що в людське вічне братерство
Не пройдуть манекени!

1966

МУШУ

Я мушу книжки читати,
Щоб очі мої не осліпли,
Я розмовляти мушу,
Щоб з туги не опіміти,
Я мушу почути пісню,
Щоб не оглухнути з тиші,
Я закохатися мушу,
Щоб радість прийшла до мене,
Я друга побачити мушу,

Щоб день мені був ясніший,
Я вірш написати мушу,
Щоб серце не розірвалось,
Я працювати мушу,
Щоб не соромитись хліба,
Я мушу опівночі вмерти,
Щоб рано воскреснути знов!

1967

* *
*

Моя гріховнице пречиста,
Моя лілеє на багні,
Чужі обійми, як намиста,
Ти познімала при мені.

І знов, як у дитини, очі,
Нічим не відвернути їх.
І на твоєму непороччі
Лечу я в безконечний гріх.

Невже ти хочеш одпокути
На душу стомлену свою?
Невже ти хочеш одягнути
Моє вірності шлею?

Скринучі хомути і ярма
За ласку ночі й сором дня?
Чом яблука не рвем задарма
Із дерева життя й знання?

Чи ти готова до вигнання
На нашу землю кам'яну,

Де праця старша від кохання,
А хліб — від питки бурштину?

Підеш? Візьми свої агати.
Такою будеш, як була.
В свою уздечку запрягати
Мене ти будеш, як осла.

Ти будеш їхати світами,
Усівшись на моє хребті,
І кидати за джигунами
Свої очища золоті.

А я тебе кохати буду
За те, що не упала ти
Ні у потворну безвість бруду,
Ні у нудоту чистоти.

За те, що випросила в змія
І принесла мені той плід,
В котрім була нужда, і мрія,
І молодість на сотні літ.

1967

КРИЛА

Підхлібники модерному посту
Злішили крила медом золотим —
І він подякував за те, що з птаха
Його зробили плазнем... Він гадав,

Що сонце крилечка йому обліже
І він розправить їх і знов злетить.
Він тішився блискучою ситою,
Що нею сяяла його душа.

Не знав, що сонце брідиться гадюки,
Не знав, що у тісній, мов страх, порі,
Як горб, ті крила будуть заважати!

Він сам їх відрубав, щоб легше жити,
І, смокчучи засохлий солод слави,
Вдавився кісткою свого ж крила!

1967

МІСТ

Йому ріка, неначе гільйотина,
Крижкою стинала дужий карк;
Йому ламали тараном ключиці
У повені серпневій юрби хвиль.

Йому під серце кляли динаміт —
І він злітав, як змії дитячий з дикту...
Було, що zostавались тільки палі,
Як тіні місяця попід водою.

Та він відроджувався кожен раз —
Бетоном бралися бики й бервена,
З його слідів гнилих зростала сталь!

На ньому я збагнув безсмертя тайну:
У небо воскрес розп'ятий міст,
Бо він — частина вічної дороги!

1967

ОСВЕНЦІМ

З Освенціму не повернусь ніколи,
Хоч добровільно я сюди прийшов.
Тут черевички донечок моїх
Говорять вирваними язиками.

Тут окуляри батькові на купі
Побитих скелець, звихнених оправ
Я по волячій жилі розпізнав,
Що нею зв'язані вони в падіссі.

343

Тут мамину впізнав я сивину
У стосі кіс жіночих — по стеблині
Сухого променя із косовиць.

Метафор не шукайте в цьому вірші,
Хіба що не було у вас батьків
І ви дітей ніколи не взували!

1967

ЧАС

Коли набирають стяги епохи
Вітру нового і висоти,
Думай, що світ змінити хоч трохи
Повинен і ти.

Ти, що на темній мозольній долоні
Прочитав письмена зобов'язань і прав,
Ти, що в любові, а не в прокльоні,
Серця свого всю потугу зібрав.

Ти, що виносиш сонце зі штолень,
Ти, що гориш на незримім вогні.
Ти, що неправду чуєш, як олень
Чує мисливця в гущавині.

Ти, що то пісня твоя, мов невіста,
Тче й розгортає небес полотно.
Ти, що несеш ім'я комуніста
Не як парасолю, а як знамено.

Трудяться важко на цім суходолі
Руки,
Мислі,
Мрії,
Слова.
Тільки в твоїй неприборканій долі
Час ожива.

Ні, не від часу тьмяніють дати,
Іржавіє голос, душа і перо,
Час — тільки те, що можна віддати
Людям на щастя і на добро.

Він не у зморшках і не в сивизні,
В праці і в битві час постає.
Час відчуває лиш той, хто Вітчизні
Дає безіменне безсмертя своє.

1970

БАЖАННЯ

Стою, мов явір, в огняній одежі,
Снігам навстріч несе мене земля;
В моїх думках згоряє мудра тля.
Сивіють іскри в скронях — із пожежі.

Такого зросту я дійшов, що межі
Свого життя побачив звіддала.
Але не вище став за немовля,
Що вперше бачить сонячні мережі!

Скорботи я свої не назву,
Бо в імені її не оживу
І вдруге жить не хочу в тій печалі.

Я хочу жити раз, але в огні,
Що палить душі плісняві й зів'ялі
І вибуха крильми з плечей мені!

1972

ТРИВОГА

Що це чути ночами над нами
В куряві Чумацького Шляху?!
Ніби пилка, що летить ланами,
Срібно давонить об стерню суху...

Павутина звуку бомбовоза
Падає на серце із небес.
На висоти сходять мати боса
По стежині променистих лез.

Що це сталось на планеті вчора,
На чьому небі кров горить?!
Стогне зірка, мов дитина хвора,
Виринає руки з оповить...

Що це знов задумали пігмеї,
Жовтого диявола раби?!
Чути голос матері-мобі,
Що з висот наказує: «Не спи!»

1973

* *
*

Я буду на світі,
Допоки незнане світло
В обличчі твоему світить.

Я житиму доти,
Допоки горіти буде
Долоні твоєї дотик.

1974

Напав я на тебе раптом
На стежці посеред стени,
Нахлинув, як дощ краплистий,
Як проливень буревійний,
Липневий джигун-музика,
Просіяний блискавками,
Співаючий дощ любові.

Ти кинулася тікати,
А я танцював навколо,
Шалючи від натхнення,
Від певності, що нікуди
Сховатися ти не годна;
На ста сопілках одразу
Я грав, щоб тебе зманити,
Принадити звуком бурі;
А потім я взяв цимбали,
Поклав їх сторчма на землю,
До неба ходив по струнах —
Тебе чарував я звільна
Своїм сатанинським танцем.

Ти бігла і розглядалась
Налякано в тому полі,
Де схову нема від грому,
Від зливи і від кохання.
Ти краплі, немов долоні
Мої безсоромні й спрагли,
Долонями відбивала,
Та в мене було без ліку
Тих рук, що тебе ловили,
В обіймах стискали ніжно,
Наповнювали поволі
Твоє невтоленне тіло,
Неначе водою землю,
Піснями в безодні світу.

* * *

Як змокла ти вся до нитки.
Повільніше стала бігти.
Спинилася й засміялась,
До неба вознесла руки —
Так, ніби просила більше
Потоків рвучкого світла
І музики з-під блакиті.

Ми різко зійшлися в танці —
Аж гудзики відірвались
Од плаття твого тонкого,
Відскочили й засвітили
Над стеном, немов ракети.
Які провіщають наступ.
Ти скинула одежину,
Важку від води і грому
І, зрештою, непотрібну
В танку із дощем липневим.
Я ж був тобі за одержу
Єдвабну і за намиста,
Я краплями діамантів
Освітлював темні звиви
І персні твого волосся,
Спливав між грудьми твоїми
Струмком, як ланцюг зі срібла.

Втім — райдуга стала в полі,
І ти увійшла під синє
Скленіння небес, як сонце,
Засліплена власним сяйвом;
А я, оп'янілий, в далеч,
Затемнену хмаровинням,
Відходив — не дощ, а хлопець, —
І запах твоєї плоти
Я піс, наче воду, в жмені.

1977

* * *

Якби могла прийти до мене цеї миті
Та дівчинка моя, що в сяєві блакиті
Приходила колись, весела, як струмок,
І вся вливалася в ріку моїх думок,
Просвітлюючи їх своєю чистотою
Аж до самого дна; якби вона святою
Дитинністю мене поїняла нині знов,
Згасив би я в собі гримниць буремну кров,
Пал невдоволення, за ідеалом тугу,

Посвяти печію, ненависті напругу,
Печаль обов'язку, зневагу до раба —
Стлумив би я в собі! І знову голуба
Моя душа була б, як та вода зі звора, —
Та вже не прилетить моя любов прозора.
І добре, що нема нікому вороття,
Що на одну любов дано одне життя.
А в той далекий час — я добре пам'ятаю! —
Раїї принесла вона — зробив я пекло з раю,
З її невинності я честь кував свою,
А з кротості — той меч, що гостриться в бою,
З незайманих зітхань суворі блискавиці
Творив я і вганяв, як цвяхи, в чола ниці.
З блаженних намірів робив я дзвін добра,
Щоб він горлав — «ганьба» або кричав — «ура»;
Прозорість радісну я взяв на силу гніву,
Я тинню світла став, дав правію — руку ліву,
Я цілий світ любив у дівчинці моїй,
Я сотворив себе з її дитячих мрій, —
І добре, що вона не прийде вже до мене,
Не прояснить мос від почувань теменне,
Від боротьби трудне її палаюче вство,
В якому дух життя справляє торжество.

1977

* * *

Ніч була ясна, я стежками біг.
Стопи опікав кам'яний моріг.

Липула зоря на круті плаї,
Як метелика, я ввіймав її.

Під вікном твоїм я відкрив кулак,
Показав зорю, мов червоний мак.

Та не вийшла ти, тільки у вікні
Стала й знак дала — геть іти мені.

Я назад помчав темним путівцем,
Біжучи крізь ніч, плакав я тихцем.

Я в рупці стискав, наче бите скло,
Мертвої зорі неживе крило.

Ніч була ясна, я відкрив кулак,
Ах, моя рука — мов червоний мак.

1977

* *
*

Дзвенить у зорях небо чисте,
Палає синім льодом шлях.
Неначе дерево безлисте,
Стоїть моя душа в полях.
Як надійшла щаслива доля,
Збудила весняну снагу,
Моя душа, немов тополя,
Зазеленіла на снігу.
Як надійшла любов справдешня,

Хлюпнула пригорщу тепла,
Моя душа, немов черення,
Понад снігами зацвіла.
Як надійшла і засіяла
Та дружба, що живе в літах,
Моя душа над снігом стала,
Неначе яблуна в плодах.

1979

ПОГЛЯД У КРИНИЦЮ

Я розумію світло. Це — душа.
Любові й космосу глибини. Жертва.
Блиск розуму. Благословіння миру.
Палання рук. Веселощі трави.

А що таке темноти? Я не знаю.
Можливо, це — самотності печаль.
Дух каменя. Жало злоби. Липкі
Пов'язки мумій. Заздрість ненаситна.

Але без темряви свою снагу
Не може сяйво людям об'явити;
Потрібна ніч знесиленим очам.

Тьма смерті очищає джерело
Людського зору, як пісок підземний —
Ті води, що прозріють у криниці.

1979

МОРЕ

Покрите інєєм осіннє море,
Як нива степова. Та в глибині
Воно освітлене прожекторами,
Так ніби там пливе підводний флот.

Крізь хвилі, що завмерли, мов луска,
Я бачу затонулі гори. Літо.
Роса, як срібні сіті, на траві.
Мій батько й пращури мої там косять.

Вони виходять з моря і назад
Вертаються в блакитні далечини —
Лиш коси їхні берегом шугнуть.

348

Звичайно, десь там ходять кораблі,
Та все громаддя вод здвигають плечі
Моїх далеких предків. Море йде.

1979

СМЕРЕКИ

В пень загнана сокира татова
По топорище.
Смереки в наляку — задихані —
Тікають вище.

Пила, як риба, прогинається
В кільце зубате.
А батько: — Ну, покажуй дерево —
Котре зрубати?!

Я розглядаюсь, мов на ярмарку;
Я вибираю.
Здається, краща та смеречина,
Котра не скраю.

— Ось найстрункіша! — Ні, мій хлопчику,
Шкода стрункої!
— Тоді та гарна, що виблискує
В сріблястій хвої!

— Тієї жаль! — Тоді та смалена,
В мохах від споду!
— Е, ні, небоже, тим сподіємо
Велику шкоду!

— Тоді та чорна, перекручена,
В смолі, як дратва!
— Тієї жалко! Підростатиме,
Та й буде платва.

— А та, що ніби свічка скривлена
Із парастасу?
— Е, ні, вона ще буде рівною,
Дай тільки часу!

Так ми ходили між смереками,
Смішні злодії.
— Гайда додому та подумам,
Прийдем з неділі!..

Минуло сорок літ. Послухайте —
Шумить живиця,
Співає сонце, як відданиця,
А вітер гзється.

349

Чого ж мені на цьому падолі
Так сумнувати?
Стоять смереки та й питаються:
— А де твій тато?!

1980

ДО МАТЕРІ

...був дощ, я був голоден, не їв обіду, не об-
зирився, тільки почувши, що мама вмирає, як
стій побіг піхотою до Пагуєвич.

Іван Франко

Стежки в село з Дрогобича — додому,
Неначе упряж кам'яна, стежки.
Вони горять від палахтіння грому
І водами шумлять, як лотокі.

Вмирає мати! Поспішишь, Іване!
Як добіжиш — воскресне, відживе!
Біжить хлоп'я, а дощ, немов кайдани,
Волочиться й дитячі ноги рве.

Мій хлопчику, біжу я за тобою,
Прибитий блискавками днів твоїх.
Ти постоїш над матір'ю слабою.
Вона помере. Але не вмере твій біг.

Ти будеш бігти крізь палючі плови
До материнських передсмертних сліз.
Ти будеш квапитись, рвучи закови
Запліснявілих мислей і заліз.

Мов кінь під батогами, будеш гнати,
До болю звикнувши й до лютих шлей.
Ти будеш бігти, бо вмирає мати!
Піт прожере тебе до дна очей.

Але не вмере гарячка невсипуща,—
Твій ревний поспіх, твій шалений квап.
Життя глогаста й ненаситна пуща
Здере із тебе мрії твоїх едwab.

А далі — обдере мужицьку шкіру,
Одначе ти не спинишся й на мить.
Не чутимеш, як, віддана в офіру,
В червоних стягах кров твоя гримить.

Запряжений в стежки свого краю,
Рвонеш ти Україну, наче віз.
І, повен титанічного відчаю,
Снагу вкладеш у дзвін її коліс!

Тягнутимен її з важкої твані,
Її одімкнеш заобрійні світи.
В бігу впадеш на нелеї полум'яні.
Навчивши запрягатися й тягти...

Та вже твій крок дудіти буде далі,
Немов ракетні гуркоти в стелю.
Він рватиме запови із печалі.
Як павутину доскітну й сліну.

Всі мертві під стіною вогняною,
Живущі всі на сонячній крилі.—
Ми чули й чусм, як живе луною
Твій біг у пухлі наної землі.

1981

МИКОЛА ПОДОЛЯН

Микола Петрович Подолян народився 24 вересня 1923 р.
в м. Кам'янці-Подільському в сім'ї службовця.

Учасник Великої Вітчизняної війни. Вчився в Саратовському
університеті, закінчив Вищу партійну школу при ЦК КПРС.
Був на комсомольській роботі, працював у пресі на різних посадах,
очолював журнали «Соціалістична культура», «Україна».
За публіцистичні статті й памфлети удостоєний Державної премії УРСР
ім. Т. Г. Шевченка (1979).

Заслужений працівник культури УРСР. Член КПРС.
Друкується з 1940 р. Поет, публіцист.

Перша збірка поезій «Співає Поділля» вийшла 1954 р.
Слово М. Подоляна не губить своєї публіцистичної наснаги
і в поетичних формах. Вірші його — громадянської проби,
в них оспівано комуніста, Батьківщину, дружбу братніх народів.

Поетичні збірки: «Зацвіли каштани» (1960),
«Душа і дума» (1964), «Наснага» (1966), «Обрії любові» (1973),
«Джерела б'ють» (1976), «Вірю в молодість» (1979),
«Вибране» (1983) та ін.

БАЛАДА ПРО ПАРТОРГА

Наш полк спинився на привалі.
За лісом — фронт.
На ранок — бій...
Мене до партії приймали
В тім лісі,
На передовій.

Пронизували ніч ракети,
І пахло порохом атак...
А я в ту мить на всій планеті
Був найщасливіший юнак!

Це він казав, парторг з Тамбова,
В п'яті звертаючись до нас,
Про нашу честь,
І кожне слово
Мені звучало, як наказ!

Для всіх він був як вчитель в школі...
Навчав, як батько рідний, жить:
В очах впіймас смуток болю
І радість вмів поділить.

Ми навчання
круту дорогу
Пройшли до фронту,
молоді!

І світлу віру в перемогу
Він у серцях кував тоді.

...В бою ми ворога зім'яли.
Я став обстріляним бійцем...
Але на схилі перевалу
Парторг на захід впав лицем.

Отам,
де на село фашисти
У наступ йшли...
Та не пройшли!
Він впав, хоробрий, в полі чистім,
Щоб ми, як личить комуністам,
Скрізь переможцями були!

1952

Я ЗНОВУ ПРОЙШОВ БИ...

Я знову пішов би дорогами тими,
Які у дитинство мене привели б,
Ковтнув би од печі солодкого диму,
Сп'янів би од ніжного запаху лип.

З дідами посидів би коло сільради,
Дотепну і мудру послухав би річ.
А потім на сіні під вітами саду
Ще б довго своїх не заплющував віч.

А поруч гладущик з цілющим папом,
Прикритий зеленим в росі лопухом...
Моя Україно, до праці, до бою
Мене ти поїла своїм молоком!

Я знову пройшов би подільські дороги
У білу завію, у повінь весни.
Вже серцем лечу, але зраджують ноги,
Якими сходив я дороги війни.

1960

ТРАВНЕВИЙ ГРІМ

Зелений шум,
Зелений сум
І хмар вогкі сувої.
Нема, нема такої зброї,
Щоби любов мою — на глум!..

Зелений гай,
Співучий май,
Невиплакані сльози.
Я йшов до тебе через грози —
Мою ти скутість не карай.

Червоний грім —
У кожен дім
Весни і перемоги.
І я з далекої дороги
Тобі любов приніс крізь дим.

Тобі одній,
Тобі моїй,
Ще там здобутій, в пеклі,
Де за любов людську запеклий
Ішов двобій.

Зелений шум...
Хай навіть сум —
Як хмар вогкі сувої...
Нема, нема такої зброї,
Щоби любов мою — на глум!

І сміх, і сум,
І серця струм,
Відлуння ран вогнисте
Я переплавив на врочистий
Травневий грім
Чуттів і дум!

1970

СПІВАЛИ КОБЗАРИ

Співали сліпі кобзари
Пісень на шляхах України.
А хлопчики-поводирі
Носили їм довгі торбини.

Де спали, що їли, пили —
Самим їм лишалося знати...
Піснями їх думи були —
Водили від хати до хати.

Були ж вони не жебраки:
Знедолені — долю шукали,
І пальці правиці-руки
По струнах, мов птиці, пугали.

Їх слухали, бо віщуни,
Казали, опі кобзаренки.
Невидячим оком вони
Шукали зірницю раненько.

354

І зіронька та їх вела
Шляхами до бідного люду.
Лягала до ніг ковила,
І вітер розхристував груди...

Казали, співає кобзар:
«Вставайте, кайдани порвіте!...»
Десь дзвони гули на пожар.
А кобза — свосі: «Йдіть, діти!...»

Коли помирали співці,
Зорю на онуків лишали.

З промінням якої в руці
Акордами душі вражали.

Та хлопчики-поводирі
З піснями вбирали і муку.
Під сяйвом тієї ж зорі
Проходили іншу науку.

Акорди і кобз, і цимбал
Творили симфонію грому,
Щоб злинув «Інтернаціонал»,
Як світові впрок старому.

1981

НАЙДОРОЖЧЕ

I

Я із Кремля виходжу зачарованим
Не кришталем, не кріслом позолоченим,
Не оксамитом, килимом гаптованим, —
А віщим словом, мудрістю відточеним.

З прожекторами кінооператора
Тут сперечається проміння сонячне.
Як молота удар, слова оратора,
Немов говорить лап, в колосся дзвонячи!

А їм в одвіт — куранти передзвонами:
Московський Кремль з народами вітається,
І Ленін, в залі ставши між колонами,
До подиху країни прислухається.

II

«Куди біжать шляхи століття,
Які наблизять береги?»
Я сам немовби з верховіття
Дивлюсь вперед і навкруги.

Зарубки часу — рік за роком,
А скільки це ми вже пройшли?
Дідівським вирушили кроком,
А ген яких вершин сягли!

Згадаймо, як ламали грати
А заодно й зневіри лід.
І як наблизивсь час розплати
Пітьми, що затемняла світ.

Згадаймо: річка ще не скресла, —
А ми босоніж — у лікнеп...
Згадаймо усміх Дніпрогесу,
Артільне поле на весь степ.

Не відійде ніколи спомин
Про тих, що впали на війні...
Гуде мені хатинський комин,
А серце гупа в Букрині...

Фронтівика, мене, солдата,
Фашист не раз убить хотів...
Мені ж заповідала мати
Вернути мир у рідний дім.

355

12*

Тому я знов, як з верховіття,
Дивлюсь вперед і навкруги:
Задумуюся про століття,
Його шляхи і береги.

Ну, що ж, кладе століття карби
На тіло, душу, на серця...

Зі мною найдорожчі скарби:
Зоря, що на чолі бійця,

Та ще, мов серця охорона,
Любов — Вітчизні дорогій,
На грудях книжечка червона
І образ Леніна па ній.

1981

ПАВЛО КЛЮЧИНА

Павло Юхимович Ключина (справжнє прізвище Ключник)
народився 8 вересня 1914 р. в с. Великому Самборі на Сумщині.

1931 р. закінчив учительські курси,

1951 р. — Глухівський учительський інститут.

Працював у сільській школі.

Учасник Великої Вітчизняної війни. Член КПРС.

Друкувався з 1944 р. Перша книжка «Байки» вийшла 1955 р.

У поетичній спадщині П. Ключини

центральне місце займають різні форми гумору й сатири — байки,
гуморески, сатиричні мініатюри, епітафії, літературні пародії.

Крім оригінальних творів, він випустив книжку поетичних переспівів
вірменських байок XII—XX ст. «Сила земна» (1971).

Писав П. Ключина і лірику, що була видана лише після його смерті
збіркою «Краплини барв земних». За спостереженнями В. Мисика,

автора передмови до лірики П. Ключини, «серцевина її —
в сільських мотивах, у картинах рідної природи,
у малюнках народного життя».

Помер 2 червня 1972 р.

Видання: «Кропива» (1957), «Лев, Осел та Засць»
(1959), «Нові байки» (1960), «Пшениця і Кукіль» (1961),
«Муха на пасіці» (1965), «Ведмідь гне дуги» (1967),
«Завзяті рогаці» (1968), «Краплини барв земних» (1974) та ін.

ЧЕСНИЙ КІТ

Клянеться Кіт: — Не краду молока!
І не боюсь ніякої догани.
До молока не суну язика...
І правда це...

Та правда ось яка:
Кіт має доступ до сметани.

НА СВІЙ ВЗІРЕЦЬ

Баран побачив Лева край дороги:
— Солідний звір... коли б йому
ще роги!

СЛІД ЗАЛИШИВСЯ

Хому з посади голови звільнили,
А він своє доказує щосили:
— Немає правди! Я тут скільки літ
Сидів і працював, як віл упертий...
— Спасибі за труди. Ти залишив свій слід,—
Лукаво посміхнувся сторож-дід
І показав... стілець п р о т е р т и й.

ВОВК ТА ЛЕВ

Голодний Вовк побачив Лева в полі
І вигукнув: — Оце шматок м'яся!
Мені і дітям буде тут доволі...
З якого тільки починать кінця?
Ось зараз я до нього придивлюся —
І потрошити заходжуся.—
Та тільки Вовк до Лева підійшов,
Чогось відразу затрусилась нога,
Зігнулась спина, охолола кров...
І він приліг в канаві край дороги.
Якась Ворона, що летіла в гай,
До Вовка каркнула сміливо:
— Чого ти дивишся? Р-розпочинай!
Гр-риви за хвіст! Скуби його за гр-риву!
В таких ділах ти, кажуть, молодець.
Р-розпочинай! Чого повісив вуха?
— Е,— каже Вовк,— почати — це не штука.
А що то буде за кінець?

НЕНЦАСЛИВИЙ ДЕНЬ

Гадюка в розпачі, сама собі не мпла:
— Ну й день безрадівний —
нікого не вкусила.

ПОПРАЦЮВАВ ГОЛОВОЮ

Один Баран,
Що бився лобом об паркан,
Втомившись, сказав:
— Щодня турботи...
Аж голова гуде
після роботи.

З ЛІРИКИ

* *
*

Бачу я у ранковій імлі —
там, де вітер схилив дерева,—
хлібороби ідуть по землі,
хліб несуть, наче сонце рожеве.

Їх коріння в земній глибині,
і земля їхнім потом полита.

Спіє жито... Здається мені,
все життя починається з жита...

Чую кроки в ранковій імлі
і гудіння моторів сталеве:
хлібороби ідуть по землі,
хліб несуть,
наче сонце рожеве.

* *
*

Ще будуть радості і муки,
тривожні думи і пісні.
Ще будуть квітнути на луках
барвисто квіти весняні.

Ще будуть ранки в синіх росах
і теплі літні вечори.

Ще зашумлять нам стоголоса
в гаю високі явори.

Ще буде... м'ята коло хати...
І в зорях небо голубе...
Ще будеш ждати, виглядати;
ще буду кликати тебе.

ГРИГОРІЙ КОВАЛЬ

Григорій Павлович Коваль народився 20 вересня 1921 р.
в м. Ічні на Чернігівщині в сім'ї ремісника.
Учасник Великої Вітчизняної війни, брав участь у штурмі Берліна.
Закінчив Київський педінститут, займався культосвітньою
та педагогічною роботою на Закарпатті,
працював у республіканській пресі,
з 1957 р.— у видавництві «Радянський письменник». Член КПРС.
Перші вірші опублікував на сторінках фронтової газети.
Перша збірка поезій «Слово про вірність» вийшла 1955 р.
Основні мотиви поезії Г. Ковалю — війна і мир, вірність Батьківщині,
любов до рідної землі, високе покликання людини-трудівника.
Значне місце посідають у ній також інтимні почуття,
роздуми про щастя й красу, про природу.

Вийшли книжки віршів:

«Гірська легенда» (1957), «Під небом України» (1962),
«Росяниця» (1966), «Зелене полум'я» (1970),
«Меридіани долі» (1976), «Запах трави» (1980).

СЛУХАСМО ЗЕМЛЮ

На заспані поля,
На голубі гаї
Кладе світанок чисті теплі руки.
З уривків вітру,
Тонів і півтонів,
Із леготу колось і хвиль Дніпрових
Народжується музика. Земля
Її собі бере у лоно трав,
І небо зоряницями своїми
Влпвається в хорал життя людського,
Хвилюючи серця
Одвічною земною красою.

Пливуть мелодії
По квітах, по траві.
За ними із-над обрію хмарина
З блискітками прихованих дощенок,
Із золотим кресалом грому
Пливе і тапе.
Незримий, зачепившись в вишні,
Такий дзвінкий і спритний жайвір
Вже обіцяє ратаю в полях
Ясний, погожий і пахучий день,
Обміняний у хмарки грозової
На золоті червінці сонця.
А здалеку: — Го-гов! — хтось кличе.
Бачу — дід Гаврило
Маха мені ціпком. Мовляв, зажди.
— Куди йдете так рано, діду?
— Га?
Шкода, шкода, що сил нема робити.
Отож і вийшов, синку,
Слухати землю.—
Стоїть і колупа ціпком рілляю:
— Дивись, не посрамиь, будь чесним.
Не гань людської вроди і землі...

А трактор, чую,
Пряжу десь пряде
Нових веселих днів і весен.
А дід стоїть, мовчить і слуха землю.
Тут вік його пройшов.
І доки
Він, повен сил, колись ходив за плугом
І сів зерна із важких долонь,—
Життя його своїм орало плугом
І борозни поклато на чоло.
А думи
Про кращу долю і насущний хліб
Давно йому вже посріблили скроні.
Тепер стоїть він, дивиться у поле,
Пригадує свої зелені роки.
А земля,

Налита сонцем, гомонить і грас...
Хіба ж за вік
Мелодій цих наслухатися можна?!
Вдвох стоїмо
І слухаємо землю.

1961

МЕЛОДІЯ

Гомін. Гуки. Переграї. Вітровіння.
По діброві — шум кленовий.
Барви. Тіні.
В дуду з листя
Птах десь свиснув
таємниче.

Серце, тихше,
В срібній тиші
хтось нас кличе.

З дуба одуд: хто тут? хто тут?..
Млосно. Росно.
Десь зозулі роззозулились на соснах.
— Що шукаєш? — всі питають
І не знають...
— Квітку-папороть, — шепчу їм, —
Я шукаю...

На деревах — сонне мрево.
Сум. Замрія...
Дуб столітній,
Звівши віти,
чародіє.
Й самотою в мрійношумі,
В тихім шумі
На зеленому осонні
думу дума.

Дятел з липи
Сміх розсипав: заблудився?..
Ну, а я йому: я просто заросився...
Чи не тут десь затаївшись,
Непомітно
Вогнецвітно
В хащі папороть завітла?..

Знову тиша. І — ні звуку. Тиша рання...
І нашіптую комусь я на прощання:
Хто повірить в ту чар-квітку, —
Лиш за те,
Як не в хащі, не в діброві,
Як не в сні твоїм казковім, —

Вона в серці
неодмінно зацвіте...

Дивний світе...
Дзвонять віти...
Барви, тіні...
О солодка мить розради і терпіння!..
Птах павмпісне
В дуду з листя
грас, грас...
Хтось сміється. Хтось жартує.
Хтось зітхас...

1965

ЧЕРВОНА ПТИЦЯ

Червонокрилою птицею долі
Вечір сіда на моє вікно,
Запорошене снігом і зорями,
І місячним дзьобом
Скубе своє пір'я багряне,
Б'ється об шибку крильми
І дивиться в очі мені.

Хто ти, птице червона?..
Хто ти?
Моїх спогадів ватра незгасна
Чи, може, казкове вечірнє видіння
Зеленого саду, зеленого поля?..
Чи, може, забута жар-птиця
Із казки дитинства мого?..

Дивлюсь на розвихрені крила її,
Намагаюсь згадати —
І згадати не можу,
Де зустрічались з тобою ми, птице?..
В задесьнянських гаях,
Чи в заудайських луках,
Чи, може, в латвійських болотах і хащах,
Де боями кривавились ночі і дні,
Чи за Віслою в чорних снігах?..
Мовчки дивиться птиця у очі мої,
Б'є у ватрі багрянній своїми крильми
І зникає поволі в холодній пільмі.
Хто ти, птице червона?
Хто ти?..

А за вікнами вітер до мене:
— Я — пам'ять...
Я — доля твоя!..

1967

НІЧНЕ БАГАТТЯ

Всю ніч горить багаття над рікою.
Горить і не згасає вдалині.
І будить щось в тривожному мені,
Нагадуючи давнє поле бою,
Де у сліпучім полиску ракети
Світились гнівом очі і багнети,
Де вічності дорівнювала мить,
Де все, здавалось, все в огні горить.

Горить багаття... А в моїй уяві —
Всю ніч клекоче бій на переправі:
Тремтить увесь від люті кулемет.
Хтось падає... Хтось кличе... Хтось вперед
Летить через траншеї перериті...
Димлять «пантери» в стоптаному житі,
Снаряди рвуть на шмаття далину...
О мій пекучий спогад про війну!

Не раз це все, мабуть, мені насниться!..
Десь Ловать, Вісла, Одер — все в огні...
О, де ви, друзі?.. Мов у вирії птиці,
Порозлітались, зникли вдалині,
А хто згубився в стороні далекій,
Й стоять на їх могилах, мов лелеки,
Самотні обеліски... Ліс шумить...
Горить багаття — і душа горить.

Солдатська доле!.. Може, як закляття,
Кривавий колір бою та багаття
Час вкарбував не в одному мені?..
О, скільки нас згоріло у вогні,
Аби землі вернути волю й тишу,
Де мати немовля своє колише,
І приорати плугом назавжди
Примару смерті, горя і нужди.

Горить багаття! Що ж, гори, не гасни!..
Перегори в мені, комусь на щастя,
Бентеж мене, тривожного, всякчас,
Бо у житті не знать нам супокою,
Бо так, як і колись на полі бою
Земні тривоги не обійдуть нас...
Сип іскри в душу, в очі, в сивину,—
Багаття — вічний спогад про війну...

1977

АНДРІЙ М'ЯСТКІВСЬКИЙ

Андрій Пилипович М'ястківський народився 14 січня 1924 р.
в с. Соколівці на Вінниччині.
Брав участь у Великій Вітчизняній війні.
Закінчив Тульчинську фельдшерську школу,
працював сільським фельдшером.
Вищу освіту здобув заочно у Вінницькому пединституті.
Вчителював, потім перейшов на редакційно-видавничу роботу.
Член КІРС.

Друкувати вірші почав у 1938 р.
Поет, прозаїк; пише і для дорослих, і для дітей;
перекладає з молдавської та румунської мов.
Перша книжка віршів «Над Бугом-рікою» вийшла 1955 р.
Герої поезії А. М'ястківського — насамперед люди села,
творці хліба; його лірика пройнята синовніми почуттями,
особистими і громадянськими мотивами.

Збірки поезій: «Від землі» (1957),
«Там, серед поля» (1958), «Обрії» (1959), «Тягива» (1963),
«Літо вповні» (1969), «Переселення зірниць» (1972),
«Таємниця вогню» (1976), «Руки над колосками» (1977),
«Пізня райдуга» (1984) та ін.

* *
*

Ніч прийшла до хати й оніміла —
У шибках ні світла, ні тепла.
Вишеньку погладила невміло
І, зітхнувши, далі не пішла.

З дітьми йшли жінки, свою тривогу,
Смуток свій тяжкий несли на схід...
Ягоди незрілі на дорогу
Уронила вишенька із віт.

1941

ВІРІЮ

Вірю людині, вірю в людину,
Вірю у слово комуністове шире.
До Леніна з вірою люди ходили,
Бажаючи щастя, бажаючи миру.

З вірою йшли через полум'я й бурі,
З вірою в правду, з вірою в себе,
З вірою в перемогу падали на амбразури,
І віра світила, як сонце в небі.

Вірю я людям, як вірю, що з вірію
Вернуться птиці теплої днини.
Віру не важать, не міряють мірою,
Віра і сонце — на світі єдині.

Довір'я — у віру, як струмені в ріки,
І правда не схибить, як сонце орбітою,
І лєнінське слово світитиме людям довіку.
Вірю, бо знаю, вірю, бо відаю!

1970

* *
*

Життя прожити — поле перейти
І гори подолати, і пустелі,
Дитя натхненно піднести до стелі
Великої любові й доброти.

Життя прожити — це й сукно шинелі
Відчуті на собі, в похід іти,
Кохану через брід перенести
І запалить в душі слова веселі.

366

Життя прожити — це Вітчизну всю
До серця взяти гордо, як святиню,—
Її вогонь, простори і красу,

Укласти труд свій у її твердиню!
Життя прожити — потоптати сум,
Єством своїм прославити Людину!

1977

КРИЛА

Ті плащ-палатки, наче крила...
Не бігли ми — летіли в бій.
Про нас планета говорила,
Зірниця правди нам світила
В небесній тверді голубій.

І твердь небесна не хмарніла,
Палала твердь, гула, як дзвін...
І вибухали сотні мін —
Пекельна прірва сатаніла
На двадцять верст, на тридцять гін.

Ми ніг не чули під собою,
Не чули крил, що проросли,
Та над вогненною габою
Ті крила буряні до бою
Нас, як архангелів, несли.

І не один такий був вечір,
Коли здіймався чорний пил,
Гремів залізно небосхил —
То наші, в шрамах, горді плечі
На все життя зазнали крил.

1979

* *
*

Мама мене з бою виносить із наскрізною раною.
Дим над світом чи мамина сивина?..
Як ви, мамо, посивіли рано...
Чи пожежа палає, чи надходить ранок,
Чи самі ви, мамо, неопалимая купина?

А вам лиш сорок три роки минуло —
Солдатці невтомній, матері солдата.
Несете мене, мамо, спаленою вулицею
До нової, ще не поставленої, кам'яної хати:
— Будеш спочивати, синочку-солдате...

367

Спочив я, мамо, сходивши дороги неблизькі,
Викохав я, мамо, сад при дорозі...
А ви світ мій білий погойдуєте, мов колиску,
Купину неопалиму засвічусте на морозі,
А слово синові не можете проказати,
Лиш зоря ваша світиться пад розбурханим віком.
Як же мені постукати до вашої, мамо, хати,
Коли в ній, незабутня моя, ні дверей, ні вікон?

1979

* * *

Дивлюсь крізь полум'я на тебе,
Моя любове, стільки днів,
Дивлюсь крізь полум'я, крізь небо,
Крізь мерехтіння ясенів,
Крізь соняхів гарячі плями,
Крізь той вогонь, що заволик
І гай з лункими солов'ям,
Й хиткі мости воєнних рік.
Дивлюсь крізь стріли дужих кранів,
Крізь жнив надобрійну югу,
Крізь переходи партизанів,
Крізь кров солдатську на снігу,
Крізь ранню осінь і порошу,
Крізь моря шум і хлопіт рік
І надивитися не можу,
Бо ти мені — на цілий вік.

1983

МИКОЛА НЕГОДА

Микола Тодосійович Негода народився 9 січня 1928 р.
в с. Бузукові на Черкащині. Учасник Великої Вітчизняної війни —
був у партизанському загоні в Холодному Яру.
Після війни працював у районних газетах.
Вчився в Київському університеті,
закінчив Літературний інститут ім. О. М. Горького.
Тривалий час очолював Черкаську обласну організацію СПУ.
Член КПРС.

Перша збірка поезій «Ростуть сини» вийшла 1955 р.
Поезія М. Негоди значною мірою автобіографічна (образ батька,
вбитого куркулями, партизанські мотиви, «хлопчаки з легенди»).

Поет розробляє патріотичні теми, славить труд,
звершення наших сучасників, красу рідної землі, кохання.
На його тексти створено пісні, зокрема таку популярну,
як «Степом, степом...». М. Негода відомий і прозовими творами
(роман «Холодний Яр» та ін.).

Вийшли збірки поезій:
«Зерно на долоні» (1981), «Промовляють очі» (1985).

* *
*

Ячменів пригладжу гострі вуса,
Гриву жита пальцями торкну,
Пахощами степу не нап'юся,
Зором не окину далину.

Вітерець гойдне густу пшеницю,
Прошумить і зляже до землі —
Ні, не розгуляться, не прощиться
Вітру в непокірному стеблі.

Хлюпа нива, щедра та багата,
Колосом достиглим по плечі —
Славно позмагалися дівчата,
Добре потрудилися сівачі!

1950

ЕТЮД

Не один із нас, цікавих дуже,
Мимоволі зупинив ходу:
Йшла — до всіх, здавалося, байдужа —
Миловидна дівчина в саду.

Продзижчало тонко, як в сопілку, —
Мабуть, бджілка сіла...

І вона

Обережно нахилила гілку,
Ніжна і ласкава, як весна.

І рукав із вишитим узором
Злився з цвітом яблуневих віт.
Нам здалося, що під теплим зором
Став буйнішим на тій гілці цвіт.

І замилювалися, мов діти,
Приховавши почуття свої:
Дівчина — рожево-білим цвітом,
А прохожі — вродою її.

1952

* *
*

Степом, степом йшли у бій солдати.
Степом, степом — даль заволокло...
Мати, мати стала коло хати,

370

А кругом
В диму село.

Степом, степом — розгулись гармати.
Степом, степом — клекіт пароста...
Степом, степом падають солдати,
А кругом
Шумлять жита.

Степом, степом поросли берізки,
Степом, степом сонце розлилось...
Степом, степом — встали обеліски.
А кругом
Розлив колось.

Степом, степом — людям жито жати,
Степом, степом — даль махне крилом...
Мати, мати жде свого солдата,
А солдат
Спить вічним сном.

1966

* *
*

Смієшся, зірко? Смійся, смійся,
Чаруй і зваблюй в синю рань,
Будь їм, закоханим, як пісня
У пору мрій і сподівань.
І не ховай ти за тумани
Красу свою сором'язну.
Мої допитливі земляни
В твою проникли таїну.
Вони — в захопленому злеті,

І не прогнівайся за це:
На всій земній моїй планеті
В твоє вдивлялися лице.
І в тебе там — каміння, гори,
Глибокі урвища й хребти...
А ти чаруй, ранкова зоре,
Ти усміхайся. Ти — світи.

1975

НАВЧЕНИЙ ПЕС

(Байка)

Пес вислухав нотацію сувору:
— Не гавкатимеш — виженемо з двору.—
Та Рекс на те і вухом не повів.
«Чи ж треба наживати ворогів? —
собі подумав.— Е, нема дурного!
Гляди, ще гавкнеш не на того...
За те не раз бували биті пси.
Куди зручніш — усім, хто йде до хати,
дивитись в очі і хвостом виляти,
ще й заглядати в руки: — Що даси?»
Полежав Рекс, прикинувши в умі,
й пішов із двору — гавкайте самі.

1981

ПЕТРО РЕБРО

Петро Павлович Ребро народився 19 травня 1932 р.
в с. Білоцерківці на Запоріжжі в сім'ї колгоспника.
Закінчив Запорізький пединститут. Вчителював, працював у пресі.
З 1967 р.— відповідальний секретар Запорізької організації СПУ.
Член КПРС.

Друкується з 1946 р.

Перша книжка віршів «Заспів» вийшла 1955 р.

В поетичному доробку — лірика, сатира, вірші для дітей.

Виступає також як прозаїк-документаліст, драматург, перекладач.

Центральне місце в поезії П. Ребра займає трудове життя
індустріального Запоріжжя, осмислене в контексті життя всієї країни,
звучать і сільські мотиви.

Багато віршів присвячено ленінській темі, темі дружби народів.

Поетичні видання:

«Вітер з Дніпра» (1957), «Родичі сонця» (1961),
«Перо під ребро» (1963), «Людяність» (1965),
«Запорізька веселка» (1967), «Вогнярі» (1971), «Порохівниця» (1972),
«Криця» (1975), «Листи до земляків» (1976),
«Побратимство» (1979), «Вибране» (1982) та ін.

* * *
Сталевари мої, громовержці Дніпрового краю,
Чия криця годиться на крила прийдешньому дню.
Сталь сама у печі пародитись не може, я знаю,
І не досить для цього руди чи, скажімо, вогню.

Далебі, навіть рук щонайдужчих для цього замало:
Що ті руки, якщо тільки труд вони знали та піт?
Ні, потрібно для цього ще волю, міцнішу металу,
І високе патхпєння, і розуму ясного світ.

А до всього ще душу красиву і чисту потрібно,
Бо безчесній душі не підкориться сонячна сталь,
І не злине супутник, і лап не заврунється хлібно,
Й Дніпрогеси не встануть, щоб щедро осяяти даль.

1959

* * *
Чи лине в небі наш супутник,
Чи ллється пісня з-за дібров —
У всьому бачу я трикутник:
Сталь, хліб пасущий і любов.

Незримо він єднає душі,
Яким жадані на віки
На стягах, вежах, на оружжі
З п'яти кутів ясні зірки.

В них — цнота малль, і домен майво,
І дух землі, що тлін зборов.
Ці три кити наш день тримають:
Сталь, хліб пасущий і любов.

Я славлю цей трикутник, друзі,
Бо там не візьме серць іржа,
Де поріднилися в союзі
І праця, й розум, і душа.

Його ми оплатили кров'ю,
Бо він — основа всіх основ,
Бо сталь — то міць, а хліб — здоров'я,
Ну, а любов — то є любов.

1963

* *
*

Спливають хвилі, мляві і моторні,
До давності, як ріки — до Дніпра.
А світ на позолоченій валторні,
Яку ми сонцем величаєм, гра.

Минуці ми? Чи ж він у тому винен?
Він щедрий, добродійний, а тому
За кожну нам даровану хвилину
Подякуймо, подякуймо йому.

Подякуймо за те, що мали неню,
Що бачили очей коханих цвіт,
Що правді ми служили і натхненню,—
За те, що ми приходили в цей світ.

1973

БРОНЬОВИК

Той у пам'яті день не тьмяніє, не блідне.
Він у серці — як пісня, до котрої звик.
Про визволення вість у село моє рідне
Малиновозірчастий приніс броньовик.

Ще свистіли осколки, стогнали гармати,
Коли він прилетів як свободи гонець.
Зупинився на мить біля нашої хати,
Й відчинились дверцята, і вийшов боець.

День, здавалось, розцвів величаво і мудро,
Наче тисяча сонць засіяла в селі.
Усміхнувся боець, мовив: «Доброе утро!» —
І слова ті почули старі і малі.

Ми раділи, стрибали довкруг без упину
І не знали, солдатів дякувать як.
А котрась із бабусь: «Чий же будеш ти, сину?»
Й він баском одказав: «Я, мамаша, русак!»

Знов помчав броньовик. Тільки пил, тільки порох,
Тільки райдуга в серці: неволі — кінець!
Скільки літ промайнуло! Сконав лютий ворог,
Але він... чи живий той русявий боець?

Як судилось-булось його долі солдатській?
Чи добіг до Берліна його броньовик?
А чи, може... хлопчина лежить десь у братській
І над ним — тільки маків скривавлений крик?

374

Ні, живий він! І досі не втратив я віру.
Й, ветерана зустрівши над плинном Невги,
На Уралі, на Волзі чи десь у Сибіру.
Я питаю: «Не ви були часом? Не ви?»

Відшукати бійця я не втратив надії:
Ще попереду стільки шляхів і стежин.
А поки що доземно вклоняюсь Росії,
Адже тим визволителем був її син!

1977

ГАРЯЧА ПРОКАТКА

Як пишуть тепер запоріжці листа?
На стані прокатнім! Сталева печатка!
Але нас цікавить сьогодні не та.
Гаряча прокатка.

Чинуша знущатись узявсь над людьми:
На зборах поклали його «на лопатки» —
Портфель відняли. Ось вона, чорт візьми,
Гаряча прокатка.

Ось хама у черзі ошпарює сміх:
І кинув авоську — тіка без оглядки.
Оце вона, добре знайома для всіх,
Гаряча прокатка.

Для дачі «хімічів» кербуд, як ніхто
(На десять кімнат, на два поверхи «хатка»),
«Прожектор» його освітив від і до —
Гаряча прокатка.

В газеті дає агроном інтерв'ю,
А поруч, на фото — осот. Чудо-грядка!
Сміються усі. О, тебе впізнаю,
Гаряча прокатка!

У вікнах сатири — портрет пияка:
Не лоб, а сулія, заткнута початком.
Всі пальцем показують. Ось ти яка,
Гаряча прокатка.

Мов крила — для птаха, весло — для човна,
Мов кожній людині — ранкова зарядка,
В житті повсякчас нам потрібна вона,
Гаряча прокатка!

1977

ВАСИЛЬ ЮХИМОВИЧ

Василь Лукич Юхимович народився 12 липня 1924 р. в с. Сингаях на Житомирщині. Учасник Великої Вітчизняної війни. Закінчив Вінницький пединститут. Працював у редакціях газет, з 1960 р. — в журналі «Україна».

Заслужений працівник культури Української РСР. Член КПРС. Друкується з 1950 р.

Перша збірка поезій «Матері» вийшла 1955 р.

Поетична творчість В. Юхимовича різноманітна: лірика і ліро-епічні твори, пісенні тексти, гумор і сатира на внутрішні й міжнародні теми.

Поет бере активну участь у розробці нових святкових обрядів.

В ліро-епосі В. Юхимович звеличує героїку, стверджує активну життєву позицію.

Поетичні збірки: «Не пройду сторожним» (1957), «Вікно у світ» (1960), «Подвиг починався на землі» (1961), «З клекоту літ» (1962), «Зоряна балада» (1968), «У штилях сплять прибої» (1969), «Чорно-білі листівки» (1972), «Юності цвіт» (1974), «Час братерства» (1975), «Нагадаю піснею» (1979) та ін.

* *
*
Не сльотою-стужею
Осінь в край вторгалася —
Над рікою Ушею
Сонячно всміхалася.
І тоді й суперниці
Тижнів три не лаються, —
Лементують терниці,
Скрізь перекликаються.
І лягас прядиво
На тини повісамп...
Прядиво-нарядиво,
Все від тебе візьмемо!

...Сиплють, сиплють терниці
Січкою-кострицею.
Вам за труд, майстерниці,
Льон віддасть сторицею.
В'ється він над косамп,
Лине над хустинамп,
Під ногами босимп
Пада павутиннамп...
Щастя, в праці надбапе,
З лихом розминалося.
Звідси літо бабине,
Звідси починалося.

1956

ЛОНО ЛАГІДНОСТІ

Михайлові Стельмагу

Люба земле, ланів привілля,
Шелест кленів, калин і слив!
Од Полтавщини до Поділля,
Хто веселки твої й весілля
Словом лагідним наділив?

То з арканом султан, то шлеї
Шляхта зла для селян плела,
Посполитих до паль тягла,
Села спалювала дотла, —
Ти ж, як Ворскла й Сула — лілеї,
Слова людяність берегла!

До блакиті зросла тополя —
Лепет листя, політ гілля.
І в життя мпозвучне — доля,
І в сорочки пестливе — льоля,
І в лелек — лелеча-бусля.

А малятам в колиці — люлі,
А любкові — прилинь, любви.
Кликне підліток: «Гулі, гулі!» —
І приземляться голуби.

Колосочки доспілі в липні
З поля вивезли на волах —
І зростали світила хлібні
Паляницями на столах.

Льон змолочений ловко стеле
Ланка весело-голосна,

Нагло звалиться лихо — «леле-е!..»
Лебедино в лугах луна.

...Стлів на попіл, хто кров'ю впився,
Хто на Брацлав чвалав чи в Крим:
Слів литаври будили грім,
Шикувались, мов спис до списа,
В думи йшли з кобзарем старим.
І спадала з очей полуда.

Сполох! Лицарі звідусіль —
В бій за волю й за долю сіл!..
Вельми лагідні, вільні люди —
Не лакеї ми, не лизоблюди,
Бо наш батечко — не кісіль!..

Мово славна і голосиста
Із глибокого джерела,
Ти, як вишня зеленолиста,
Розвивалася — й розцвіла.

Склом блищиш в голубім кварталі,
Вієш леготом з даліни,
Ти влилась в тугоплавкі сталі,
Що сягали в імлісті далі
Й в плин луганської глибини.

Вбрала полум'я килимове
І слов'янських глаголиць в'язь.
Слова лагідність з лона мови,
У серця молоді вселяйсь!

1966

ДВОРИ ХАТИНИ

Далеко зозуля кує на суку,
Десь дятел — стук-стук по корі.
А тут тільки дзвони —

щодвадцять секунд —

На кожному дворі в димарі...

Дні й ночі в жалобнім подзвінні —
По вас, дорогі, безневинні.

Ослона — старим чи води — молодим
Не діждемо з рук господинь.
Довіку хуртечі не вивітрять дим —
Безсмертна безхата Хатинь.

В дворі хоч якому спинися —
Сльозами налита криниця.

Ані журавля, що спирався плечем,
Як сторож при зрубі, на крук...

І падають срібним та мідним дощем
Монети на дно з наших рук:
А може, доправить водиця
Те срібло — малим на гостипця?!

Лиш вітер шуга, замітас дворц,
Та попелу не виміта...
Живи, невмирущий Народе, й твори,
Свята твоя Мста і Мета!
Розкажуть Хатинь та Береза Картузька,
Чом сива земля білоруська,
Як сива зозуля...

1968

СТОПА ВІЧНОСТІ

Майже тисячу літ, майже тисячу літ
Не стирається слід, зберігається слід,
Що лишило дитя в спорішевії
Рамі вічності — плінфі рожевії.

По могутній Русі, по славетній Русі
Відходіли малі і великі князі,
А стопа неповторно дитинна,
На багато віків — єдина:

Батько глину місив, а в пресвітлості дня
Пустувало дитя, мов прудке оленя,
Скік — і пальчики вгрузли, як вишні...
І всміхнувся творець — не всевишній.

Підморгнув той отець, щось шепнув мулярам —
І поклали ту плінфу в Софійський храм.
Ось, мов кадрик діапозитива,
При вікні — давноявленість дива.

Хай Марія «свята» і Софія «свята»,
Найсвятіші — п'ять пальчиків тих і п'ята,
Що увічнені з днів Ярослава,
Як твердиня його златоглава.

О премудре дитя, не боярське дитя!
Слід — немов заповіт, символ в Книзі буття:
Од печер і від мазанок з глини
Поступ ходить ногами малими!

1973

МИКОЛА ЯРОВИЙ

Микола Прокопович Яровий народився 28 жовтня 1914 р. в Одесі в сім'ї службовця. Учився в Київському кінотехнікумі, закінчив Київський університет. Учасник Великої Вітчизняної війни.

Працював на Київській кіностудії ім. О. П. Довженка, консультантом кабінету молодого автора Спілки письменників України. Друкується з 1940 р. Поет, прозаїк.

Перша книжка віршів «Одверто кажучи» вийшла 1955 р.

Виступає переважно в сатирико-гумористичних жанрах на зовнішньополітичні і внутрішні теми, висміює в своїх гуморесках, байках, жартівливих притчах і комедійних сценках тупість, чванство, бюрократів і ледарів, міщанські прояви в побуті та звичаях, усе те негативне, що заважає людям нормально жити й працювати.

Збірки віршів: «Бриючим польотом» (1959), «Дороге опудало» (1963), «І кохання, і вето» (1967), «Гіпербола все може» (1970), «Грації та репутації» (1975), «Веселий старт» (1979), «Немов у калейдоскопі» (1984), «Гумор і сатира» (1985) та ін.

БІДА

Раз поїхав був Мусії
У поле орать,
А за ним услід мерщій
Два інструктора...

Взявся до діла ім'ярек,
Глянув з краю в край:
— Тут, Мусію, впоперек
Плуга заускай!

Другий встав, наморщив лоб,
Пальці звів д'гори:
— За теорією НОП,
Вдовжину ори!..

Вже б Мусієві орать —
Час не жде, весна ж!

Тільки як до тям взять
Мудрій інструктаж?

Думав, думав, щось бурчав
Сам собі під ніс,
Потім плюнув — та й почав
Орати навскіс...

* * *

Що ж... Овес там добрий зріс.
А Мусії сказав:
— Лиш біда, що я навскіс
Думати почав.

1967—1984

БІЛА БАЙКА

Маленьке Поросля
З любов'ю глянуло на матір
І в ній побачило таку вже чепурну Свиню,
Що стало і собі таким рости.

Маленький Віслючок
У захваті на татка глянув
І в нім уздрів такого мудрого Осла,
Що став і сам такий рости.

Маленький Зайчик
Поглянув на своїх батьків
І в них помітив стільки героїзму,
Що став і сам такий рости.

* * *

І вирости.

1973

«МИРОЛЮБНИЙ» ЛЕВ

Раз Лев погнав у ліс Теличку пасти.
І там... (Проклята звичка!)
Не витримав... Роздер Теличку...
А потім пригадав гривастий,
Що вчора тут між трав

Про мир гарчав:
 «Одне одного жер-рти годі,
 Потрібно гар-рно жити пам,
 У мир-рі, згоді,
 Як друзям, як панам!...»
 І ось тєпер усі, побачивши м'ясе,
 До Лева кинулись: — Як зрозуміти це? —
 Лев клацнув гострими зубами:
 — Вона ж була з рогами!
 Ходила край дороги
 І мух лупашила хвостом,
 Ще й наставляла роги!
 Це точно, що хотіла язиком
 Весь світ злизати!
 А що, коли і я захочу роги мати?
 І Вовк? Пантера?
 То буде знов напружена між нами атмосфера,
 І прикрожі одні...
 Отож подякуйте мені,
 Що, ризикуючи життям,
 Я мир-р рятую вам!

Ця баечка присвячена запеклим ворогам!

1975

ВОЛОДИМИР БРОВЧЕНКО

Володимир Якович Бровченко народився 1 червня 1931 р.
 в с. Малій Висці на Кіровоградщині в сім'ї колгоспника-механізатора.
 Закінчив Одеський технологічний інститут, працював механіком
 на Херсонському консервному комбінаті.
 З 1956 р. — на комсомольській, партійній та редакційній роботі
 в Херсоні і в Києві.
 Був відповідальним редактором журналу «Дніпро» (1973—1979).
 Нині працює головою правління Товариства культурних зв'язків
 з українцями за кордоном. Член КПРС.
 Друкувати вірші почав у студентські роки.
 Перша поетична збірка «Шумлять жита» вийшла 1956 р.
 Поезія В. Бровченка — поезія комсомольського гарту й неспокою.
 Автор відгукується на клич сучасності, осмислює ленінську тему,
 тему партії. Його вірші, поеми славлять радянських воїнів,
 які розгромили фашистську загарбницьку орду,
 і стверджують мир, труд, любов, красу.

Збірки віршів: «Зустрічайте сонце» (1959),
 «Мое імення — комсомол» (1960), «Скеля Любові» (1964),
 «Нерозстріляні зорі» (1966), «Перелогі» (1968),
 «В оркестрі світла» (1973), «Думна гора» (1975), «Сурми» (1976),
 «Погода на завтра» (1979), «Зошит з-під каменя» (1980),
 «Навперейми літам» (1981) та ін.

ЧЕКАННЯ

Лесі

Звідки це нахлинуло, не знаю.
Непогасним полум'ям горю,
І в думках лечу за небокраї,
І лише з тобою говорю.

Чи гойдаю слово на калині,
Чи в траві розшукую зорю,
Чи гукаю в ночі горобині —
Я лише з тобою говорю.

Я до річки —
Сизі хвилі збились.

Я до хмари... —
Блискавку творю!
Я до сонця:
Де ти забарилась?..
І лише з тобою говорю.

Над полями білими з півночі
Непогасним полум'ям горю.
А переді мною твої очі —
Я лише з тобою говорю.

1960

* *
*

Знову степ встає із глибини,
Із душі, з очей, з моєї мови.
Ось дожив уже до сивини,
А не знаю іншої любові.

Степового неба зорегляд
Оповив і час мені, і простір,
Із-за яру яблуневий сад
Простягає молоденькі брости...

Є у мене споминка одна,
Є у мене щасна мітка долі:

Там, в стецу, глибока борозна
І мої сліди на орнім полі...

Б'є високе повнозерня днів,
Родять руту-зілля ночі літні.
Виколисуй в колосках синів,
Степе, на труди свої досвітні.

Ти мені укорінився вглиб,
Ти — моїх думок-видінь столиця,
Чародійна музика, і хліб,
І моя довічна таємниця.

1969

ВЕРТАЛИ ВОЇНИ З ВІЙНИ

Коли вертали воїни з війни,
Перекопавши майже пів-Європи,
Ми — підлітки, фактично, пацани, —
Ще гоїли побиті в стернях стопи.

Не можна ж, щоб однаково усім...
І дехто ждав своїх і денно й нічно.
Живим героям — шана, слави грім.
Солдатам мертвим, звісно, — пам'ять вічна.

Стрічали! І пишались матері
Іванами своїми й Василями.
І не вміщались танго-попурі
В дзвінких акордеонах з вензелями...

384

І що за диво? З віч зігнали млу
Вищанські наші старшенські дівчата,
Нішли, неначе пави, по селу
І раптом стали нас не помічати.

Бо то вертали воїни з війни...
О, як хотілось нам зірок, погонів,
І запальничок, і акордеонів...
І так хотілось бути — як вони,
Ті хлонці, що верталися з війни.

Й не мрілось, не гадалося тоді,
Що все, усе ще наше попереду.
Що стачить нам на роки молоді
Міцного хрону і хмільного меду.

Що ми, хоч ранні, а проте малі,
Горьовані й війною добре вчені,
Що виростуть на звільненій землі
Для нас найкращі в світі наречені.

І справді, все оце до нас прийшло,
А потім і минулось, як належить.
В чуби з тополь нам пуху напесло...
І бог чи біс за нами далі стежить.

Ми згадуємо ніжно тих дівчат,
І блискітки тепер нас не дивують.
Давно вже ті дівчата не дівують,
Бо, видно, доглядають онучат...

А все ж, буває, тенькне в півструни —
З образою надовго нас звінчали:
Коли вертали воїни з війни,
Дівчата, кляті, нас не помічали!

1971

НАЙДОРОЖЧЕ

Веснію, і люблю, і пламенію,
Благословляю вранішню зорю.
В очах у сина бачу світлу мрію...
Про найдорожче
людям говорю.

Народе мій! Яка погідна днина
Тобі поклала промінь на чоло!
Над рідний край, над нашу Україну
Братерства сонце молодо зійшло.

Встаю озонно
з весняного грому,

385

Щоб плечі — в небі, поги — на землі.
Встаю за правду — з ленінського тому.
Вбираю людські радості й жалі.

Прислухаюсь. По світу ходять луни.
Де бій за волю — серце там моє.
З яких джерел Паризької комуни
Мені хлюпнув снаги Ежен Потьє?

Моє коріння
у Жовтневім вирі,
В зірницях «Арсеналу» проросло.
І щоб родині нашої жити в мирі,
Кую меч, леміш і чересло...

Мені не треба затишку, ні раю,
Мій день у праці, в боротьбі гряде.
Держанням, словом, ділом виростаю
З Тичининого: Партія веде!

Веснію, і люблю, і племєню,
Благословляю вранішню зорю,
В очах у сина бачу світлу мрію...
Про найдорожче людям говорю.

1973

* *
*

Як пасічника вбило в ту війну,
То не було кому й похоронити,
В годину лихоліття навесні
Зосталися в селі жінки та діти.

Стара й скороминуча, ніби дим,
Востаннє з хати вийшла рідна мати,
Та три рої бджолиних понад ним
З прощальним гулом стало кружеляти.

То припадали до його руки,
То на уста приносили нектару,
То доганяли в небі літахи,
Що, хрестоносці, поринали в хмару.

Що перший рій — як наша доброта,
Що другий — то одвічна працьовитість,
Що третій — то любові висота,
Із пам'яттю нетлінною сповитість.

Відплакали рої і відгули
За себе, за людей і за оркестри...
Горбок над ним насипали, коли
Вернулися з війни брати і сестри.

В літах ми призабули ту біду,
А дехто і не знав її ніколи...
Чому ж тоді над пагорбком в саду
Весною завжди кружеляють бджоли?

1977

* * *

Як вої незримого фронту,
Не вбити яких, не скорить,
Шевченко стоїть під Торонто,
Франко в Вінніпегу стоїть.

Великі поборники духу...
Народам усім не чужі.

Іх треба не тільки послухать —
На огненні йти рубежі.

Ти будеш тоді незборимий.
Не скосять ворожа шрапнель,
Коли окриляешся ними
І тут, за тридев'ять земель.

1979

* *
*

Лебедій мені, лебедій
В мить пресвітлу і час безнадії.
В добрім слові і пісні
Тихим днем добровісним
Лебедій мені, лебедій.

Вбережу тебе від зневір,
Відведу чорнохмар-поговір,
Моя воле і доле,
Хай не буде ніколи
Над тобою зажурених зір.

Швидко як виростають сини
(Для братання, а не для війни!),
Будь же нам світлоносна,
Щоб доріженьки-кроспа
Не заслали лихі тумани.

Як зійшлися в тобі одній
Світ любові і поклик до дії!
Моя лагідна ладо,
Моя віро і правдо,
Лебедій мені, лебедій.

1980

ВАСИЛЬ ВОВЧОК

Василь Юрійович Вовчок народився 8 липня 1933 р. в с. Нижньому Бистрому на Закарпатті в сім'ї лісоруба. Закінчив Ужгородський університет. Працював у газетах, в обласній письменницькій організації. Член КПРС.

Поет, прозаїк.

Перша збірка поезій «Добрий день!» вийшла 1956 р.

У ліриці В. Вовчок оспівує рідний край, ділиться особистими переживаннями.

Долю лісоруба зображено в поемі «Над Білою Тисою»; в поемі «Совість» розв'язуються морально-етичні питання. Виступає поет і в жанрі гумору та сатири, в драматургії.

Вийшли поетичні збірки:

«Веселки воду п'ють» (1958),
«З Карпатських гір» (1961), «Тривога серця» (1962),
«Совість» (1973) та ін.

СЕСТРА

Збирав я з нею сонце-виноград
В долині Араратській над рікою.
Її питали: «А то хто з тобою?»
Вона відповідала: «Це мій брат».

Не буду пийти і крапельки вина,
І так в моїй душі вогонь палас,
Коли вірменка, гарна, як весна,
Мене, вкраїнця, братом називас.

1955

* *
*

Зоріс. Небо молодіс,
А плаєм дівчина іде,
За руку хлопчика веде
І співанки по горах сіє.

Серпневий день крило підводить,
Хтось вдарив молотом об мідь.
Весела дівчина стоїть
І дивиться, як сонце сходить.

На кічкері, як на пероні,
Стоїть замріяна і жде.
А сонце сходить молоде,
І хлопчик плече у долоні.

1966

КОМУНІСТИ

Іду. Два сивих комуністи поруч,
По-рідному зовуть мене синком,
Хоч я не вперше з ними йду на збори
І партквиток давно вручив райком.

Іду між ними, як поміж батьками,
Що звать синком по-батьківськи мене.
І весь я в них — і серцем, і думками.
І вже вівек ця кривість не мине.

І вже сердець поріднених не скорипш,
Що під однаким б'ються партквитком.
Іду. Два сивих комуністи поруч,
По-рідному зовуть мене синком.

1974

ПАВЛО ГЛАЗОВИЙ

Павло Прокопович Глазовий народився 30 серпня 1922 р.
в с. Новоскалюватці на Миколаївщині.

Учасник Великої Вітчизняної війни.

Закінчив Київський пединститут. Працював у пресі,
був зокрема заступником редактора журналу «Перець» (1950—1961).

Член КПРС.

Друкується з 1940 р.

Перша збірка поезій «Великі цяці» вийшла 1956 р.

В поетичному доробку П. Глазового

є твори нафосного звучання, проте більшою популярністю користується
він як гуморист і сатирик. Головний його «герой» — сміх —
походить від народного дотепу. Пише П. Глазовий і книжки для дітей.

Поетичні видання:

«Слався, Вітчизно моя!» (1958), «Карикатури з натури» (1963),

«Коротко і ясно» (1965), «Мініатюри та гуморески» (1968),

«Куміада» (1969), «Усмішки» (1971),

«Смійтеся, друзі, на здоров'я» (1973), «Вибране» (1974),

«Байки та усмішки» (1975), «Весела розмова» (1979),

«Хай вам буде весело» (1981) та ін.

ДЖЕРЕЛО І ФОНТАН

Крізь чорну скелю тихо джерело
Прозору воду в затінку лило.
А поблизу, серед жоржин і трав,
Фонтан грайливо воду розкидав
І глузував з малого джерела.
З його води, що слізкою текла:
— Нещасне, бідне, жалюгідне ти!
Для чого й жить, коли отак текти?
Течеш, безсиле, в тіні, в холодку,
Лиш квасни грязь із глини та піску...
На мене ти, задринане, поглянь,
Як я горю в ясно-рожеву рань,
Як наді мною райдуга-дуга
Дзвенить вогнем, мов арка дорога.
Поглянь, як гордо в квітах я стою.
Самому небу в щуку я плюю!

І, хвилькою всіхнувшись, джерело
Фонтанові відповіло:

— Не в блиску суть
і не у тріску суть.

Набриднеш ти —
твій чорний рот заткнуть...

А хай заткнуті спробують мене —
Нутро гори прорву я кам'яне
І до ясного сонця донесу
Непоказну, просту свою красу.

1952

ВІТРЯК

Вітряк удень і уночі
Крутився, тихо скрипляч.
Хазяйнував у пьому дід.
Він діло знав своє як слід:
Залізна зноситься деталь,
Дід зробить сам, бо сам коваль.
А дерев'яна трісне річ,
Дід не поспить одну лиш ніч —
І знову крутиться вітряк.

Крутився б він ще довго так,
Та якось мчався полем вскач
Райкомбінатовський діяч,
Уздрів вітряк і заявив:
— Це примітив і самоплив!
Я край безладдю покладаю,
Я тут порядок наведу!

І згодом в полі, як з води,
Будівель вирости ряди:
«Головправління вітряка»,

«Жорноуправа», «ВеТеКа»,
«Підвідділ дерті», «Склад мішків»,
«Пожежна», «Сектор мірчуків»,
«Бюро погоди», «Вітрозбут».
Контора там,

контора тут...

Такий порядок навели!
Усілись люди за столи,
Аж тут вітряк —

ні круть, ні верть,

Не йдуть ні борошно, ні дерть.

— Що за okazія така? —
Гукнув директор вітряка.
А дід і каже (він тепер
Сидів у будці як вахтер):
— Вітряк молоту був би рад,
Та заважає апарат.
Ваш апарат до вітряка
Вітрів не пропуска!

1954

ДЕ ЯК ЦІЛУЮТЬСЯ

Фільм заморський подивились
Чоловік і жінка.
Жінка виїшла схвильована:
— Оце так картинка!
Як уміють за кордоном
Жінок цілувати!
Збоку глянеш — їй же право,
Аж холонуть п'яти.
Я не бачила ніколи,

Щоб у нас коханці
Цілувались, як французи
Або італійці.—
Чоловік сердито сипонув:
— Що ж тут неопінятно?
Там — цілуються за гроші,
А у нас — безплатно...

1967

НЕРВОВИЙ ПАСАЖИР

Пасажир лягає спати й каже провідниці:
— Збудіть мене на станції Глибокі Криниці.
В мене нерви не в порядку, так ви пам'ятайте:
Як вставати не захочу — за ноги стягайте.
Якщо буду відбиватись, навіть в зуби двину,
То ви візьміть на підмогу якогось мужчину,
Тягніть мене до виходу й витуріть у спину.
Коли сильно розісплюсь я, в мене не всі дома.
Не забудьте, що полиця моя — тридцять сьома.

Прокинувся пасажир той, як стало світати.
— Де, — гукає, — провідниця?
Де, бісова мати?
Чому мене не збудила?
Не зна свого діла? —
Як почула провідниця, мало не зомліла.
— Це ж ми, — каже, — на станції Глибокі Криниці
Стягли гуртом пасажирів з іншої полиці.
Він пручався, відбивався, за східці чіплявся.
До самого семафора за поїздом гнався...

1968

КОЛОБОК

По травичці біля річки
Бігав жвавий колобок.
А з-за кущика лисичка:
— Дай лизну тебе разок.
Зупинися, не біжи! —
Колобок сказав: — Лиж.

Хитра лиска раз лизнула,
Потім ще і ще разок.

Сам незчувся, як у пащі
Тільки хруснув колобок...

От із басчки цісі
Й впливає думка:
Стережись того, хто лиже,
Бо він тебе схрумка!

1970

ПОРУШНИЦЯ

(Народний жарт)

Старшина бабусю лас:
— Сорому не масте...
Ви чого ото з трамвая
На ходу стрибасте?

А бабуся з переляку,
Як дитя, захлипала:
— Та хіба ж то я стрибала?
Я, спночку, випала...

1970

ВАСИЛЬ ГРИНЧАК

Василь Якович Грінчак народився 26 квітня 1928 р. в с. Китайгороді на Вінниччині. Закінчив Одеський університет. Тривалий час працював у видавництвах «Молодь», «Веселка».

Член КІРС.

Друкуватись почав студентом.

Перша книжка поезій «Мені не байдуже» вийшла 1956 р. У ліричних віршах, поемах В. Грінчака герої зображені в неспокої, горінні, часто в моменти найдраматичніших переживань.

Багато хто з них діє в період війни.

Поет написав зокрема оригінальний цикл віршів на документальній основі — узяв за тему написи воїнів на стінах Брестської фортеці, передсмертні начерки з гестапівських катівень, прощальні записки з бою.

В. Грінчак видав цілий ряд збірок і для дітей.

Збірки поезій: «Неспокій» (1959), «Пам'ять серця» (1961), «Горішня» (1964), «Поезії» (1966), «Кетяг калини» (1971), «Листи в безсмертя» (1973), «Вірність» (1979), «В промінні колоска» (1983) та ін.

* *
*
Літус літо у липневім цвіті,
Гречки медами пахнуть звіддала,
Вже зажовтіли ниви і поля,
Десь перепілка пітькає у житі.

Після дощу розморена земля
Лежить і слухає, що робиться у світі,
Ласкаве сонце снінниться в zenіті
І дивиться, як грається маля...

І кожний день — як подих дозрівання,
Година кожна — як пора чекання:
Ось-ось почнуться у полях жнива.

Тре агроном в натрудженій долоні
Вусаті колоски. Зерно уповні,
Немов янтар, на сонці ожива.

1960

ГОЛУБІЮТЬ СНІГИ

Голубіють сніги вдалині,
В тиші іній гілки сповиває.
І ніде, як здається мені,
Ні біди, ні печалі немає.

Тільки сонце ясне променить,
Тільки простір дзвенить кришталево,
Тільки тихий морозець тріщить
І в мовчанні застигли дерева.

Я не можу очей відвести,
Все дивлюсь і дивлюся на тебе.
Я щасливий, що в світі є ти
І сніги голубі, наче небо.

1966

БІЛІ НОЧІ

І на Україні білі ночі! —
Це коли ніжним білим цвітом
Черешні в селах зацвітають,
Кожі в садах буяє повільно
Цвітіння щедрого. На вітах
Немає жодного листочка,
Який би світлим оксамитом

В промінні сонячним бринів.
Кругом лиш цвіт. Не видно навіть
Ні хат у селищах, ні вулиць,
Ані людей. Все потопає
У білим мареві цвітіння,
І села в пору цю здаються
Поміж зеленими полями

Неначе білі острови...
Коли прокинешся у північ,
В кімнаті світло так, немовби
Надворі день. У тиші летється
Крізь вікна сяйво мерехтливе,
І, коли подих затаїти,
То чути шепіт пелюсток.
Виходиш з хати...

Мати рідна,
Стрункі черешні, як мадонни,
Стоять в чарівному убранні
І ніч вибілюють кругом.
Від них біліє все подвір'я,
Паркан, і клуня, і криниця,
І журавель старий біліє,
Цямриння й цинкове відро...
Стоїш, дивуєшся, вдихаєш

Медовий запах черешневий.
А місяць,
ніби човен срібний.
Ледь-ледь у вишині пливе.
Тюї-тюї...— Десь соловейко
В долині пісню починає.
А потім до струви торкнеться —
І ніч, як арфа, забринить.
Від тої музики па землю
Із гілочок, немов сніжинки.
Кружляють, сіються у тиші
Маленькі білі пелюстки.
Чарівні ночі, білі ночі
Змінюють дні погожі, світлі.
Коли у нас на Україні
Черешні всюди зацвітуть.

1971

Вона дійшла до наших днів такою.
Що важко вже її повірити мені.
Що то є хліб, що долею людською
Він був тоді, у ті блокадні дні.

Заходьте всі до нашого будинку,
Тут свято хліба. літа і весни!
Та не забудьте глянуть на скоринку,
Що винесла всю гіркоту війни.

1983

В БУДИНКУ ХЛІБА

Тут незвичайні для музею експонати,
Оригінальні і вітрини, й стелажі,
Тут пахне хліб пшеничний у кімнатах,
Батони пахнуть, калачі й коржі.

Тут вироби сучасні й історичні,
Тут випічка, яку ще добре знав
У Київській Русі, в часи правічні,
Найкращий пекар — мудрий Ярослав.

Є скибочка, що в космосі літала,
В ній світиться і праця, і весна...
Та є тут скибочка, з якою голодали,
Яку зробила чорною війна.

Вона — як глей,
вона — як горе, чорна,
Тоненька, як в сиріточки рука,
Та з нею в Ленінграді непоборно
Ставали люди мужньо до станка.

Блокада їх, мов кліщами, душила,
Морила голодом, морозами пекла,
Та скибочка тоненька їх живила —
В тій скибочці надія ще жила!

І люди смерть і голод той здолали,
Хоча навкруг блокадні йшли бої,
На тротуарах падали й вставали,
Затиснувши у кулаці її.

МИХАЙЛО КЛИМЕНКО

Михайло Данилович Клименко народився 6 листопада 1926 р.
в с. Левкові на Житомирщині.

1949 р. закінчив Крошнівський сільськогосподарський технікум.

Працював у редакції обласної газети,
потім у рідному селі садівником.

Після закінчення Вищих літературних курсів у Москві (1959) —
на журналістській роботі.

Друкувати вірші почав 1946 р. М. Клименко прийшов у поезію
із своєрідним баченням навколишньої дійсності і свіжим почерком.

Перша його збірка («Сині очі весни» — 1956)

вийшла з передмовою Л. Новиченка, в якій писалось:

«Щирою, непідробною поезією пройняті його нескінченні сердечні
розмови з природою рідного краю... поезія рідної природи для автора
здебільшого невіддільна від поезії праці».

Творчість М. Клименка відтоді збагатилась і новими мотивами,
але зберегла свою вроджену сердечність, живі барви.

Вийшли збірки поезій:

«Далі голубині» (1959), «Людам радію» (1962), «Зажнив'я» (1965),
«Розвидень» (1971), «Алмазна грань» (1973), «Чорнозем» (1977).

ВИ ЧУСТЕ?

Ви чуєте?

Всі, хто живий,
Не оглух у цю хвилю.
Чуєте? —

Десь там, над річкою, де полощеться
полотно туману,

Де на вербах розкрилились ластівки бростей,—
Ви чуєте?

Соловей там таке виробляє,
Так витьохкус переливчасто на всі лади,
Так видзвонює на срібнім ковадлі молоточками
й розливає рулади.

Що просто — чудо!

Я вслухаюсь і повнось неспокоєм за цю ніч:
Вона буде для мене такою ж довгою, як дальня
мандрівка —

Ніч безсоння,

ніч сподівання,

ніч очікування

Якогось неймовірно великого щастя!

1955

ЩЕ САД ПРОЗОРИЙ...

Ще сад — прозорій.

Вільгістю землі

І прілим листям пахнуть доли різко,

І ключ десь озивається в імлі,

І в грудях — смутку все солодші стиски

Вогонь пухнастий з іви я ломлю

І дмухаю: чи згасне, чи не згасне?

І знов мплуюсь цвітом, і люблю,

І все здається в пору цю прекрасним.

А там,

потоїбіч,

між німих дерев

Вже ходять двоє,

узялись за руки.

І ніжний смуток у полон бере,

Як музика напівзабуті звуки...

Ще сад прозорій.

1958

ПОЛОНЯНКИ

Бігли сполохані хмари —
Вночі есесівці гнались,
Бігли сполохані крики —
Ловили дівчат почами.
Впало долу намисто —
Чоботи розтоптали,
Впали пелюстки цноти —
Чоботи розтоптали...

В ноги роса колола —
Гнали на полустанок,
Люто штики блищали
Хижими лезами смерті.

Мчав товарняк на захід —
Вслід Україна тужила...

1969

ЯБЛУНЕВА БАЛАДА

Вийди удосвіта з дому —
Вітер пробуджує сад,
Вийди удень, кохана,—
Сад уже зеленіє,
Вийди у полудень ясний —
Сад у білім убранні,
Вийди у надвечір'я —

Сад плодами палає,
Вийди у вечір пізній —
Падають яблука долу,
Вийди вночі із хати —
Голі дерева, голі...

1970

ПОЛІТТЯ

Біг туманець із просік,
Наче поранений олень,
І на траві срібноросій
Краплі його хололи.
Глянув услід я — синьо
Там, де озерні плеса,
Тиша вляглась осіння,
Літа минувся безум...
І вже не жайвір — гроння
Зронює з неба долу:
Падає гайвороння

На спорожніле поле.
Крики ворон — засторога,
Наче стерня чи терни,
Та з голубої дороги
Холод уже не зверне.
Грози гасали дикі,
Грім ударяв у бубон,
Й змовкли довкола крики —
В дуллах себе забули...

1980

ПЕРЕПУСТКА ДО ОСЕНІ

Перепустка до осені —
Два листки осокові,
Накупалися в просині —
Облітати вже скоро їм.
Золотаво тріпочуться,
Наче крильця налякані,
Певно, листю ще хочеться
Дні стрічать незаплакані.
Краплі сріберні світяться
На осяяних платівках,
Дні погожі ще літяться,
Ще літається ластівкам.
А зустрічні здивовані:
Чим милуюся-тішуся?

Ще ж ні слова не мовлено,
Що застигну я, стипуся...
Два листки...

Їх витискує
Проріст бростей — у провесну,
І синиця попискує
Віссю колеса голосно.
Може, й ти розпогоджено,
Друже, в пору привітнішу
На стежину несходжену
Ступиш,
мовби до фінішу...

1981

ТАМАРА КОЛОМІЄЦЬ

Тамара Опанасівна Коломієць народилася 9 квітня 1935 р.
в м. Корсуні-Шевченківському в сім'ї службовців.
Закінчила Київський університет.

Працювала в періодичній пресі, у видавництві «Веселка».
Нині — відповідальний секретар комісії Спілки письменників України
по роботі з молодими авторами. Член КІРС.

Друкується з 1954 р.

Перша книжка віршів «Проліски» вийшла 1956 р.

Голосу поетеси властиві однаковою мірою
і м'яка задуманість, і бойовитість. І це відбивається на всій
емоційній партитурі творчості Тамари Коломієць.

Тема революційних традицій звучить у неї як глибоко особисте почуття,
а особисте — в суголосі з громадянським.

Значну частину своєї творчості поетеса присвятила юним читачам.

Поетичні збірки: «Рідні обрії» (1960),
«Червоні маки» (1961), «Під вітрилами хмар» (1967),
«Поезії» (1972), «Рівнодення» (1974), «Колос літа мого» (1979),
«Вибране» (1984) та ін.

ТРИ ПУТІ

Є у мене три дороги, три путі.
Є у мене три дороги у житті.
А що перша — до коханого
На ганьбу та поговор.
А що друга — до незваного
Господинею у двір.
А що третя — то на гору на круту,
У самотню-пресамотню самоту.

Є у мене три дороги, три світи.
Є у мене три дороги, щоб іти.
Не піду я до коханого —
Він із іншою давно.
Не піду я до незваного —
Не зігріюсь все одно.
А піду я на ту гору на круту —
Там калина зазоріла у цвіту.

Одцвіта моя калина, одцвіта...
Білий цвіт на дику скелю обліта.
Як любов мого коханого,
Не на щастя цвіт-краса.
Як любов того незваного,
Крижана із віт роса...
Буде в ягід у червоних гіркота,
Як самотня-пресамотня самота...

1965

НА ГОРІ БАТИЄВІЙ

В золотому Києві
Осінь прокурликала.
На горі Батиевій
Доля мене кликала:
— Не лети стороною,
Залишайся зі мною,
Журавко!..

Далечінь у Києві
Дихала остудою.
На горі Батиевій
Тільки мить пробуду я:

— Не проси — не вговориш.
Не неволь — не впокориш
Журавки!..

В голубому Києві
Осінь хмари ткатиме,
На горі Батиевій
Спогад мій блукатиме:
— Ти не зрадила волю...
Чом же квилити від болю,
Журавко?..

1967

ВІРШ-РЕКВІЄМ ІЗ ЗАГОЛОВКОМ У КІНЦІ

Усі ми в боргу перед кимось лишплись,
В боргу, який оплатити не змогли.
Перед тими, від кого на світ появилсь.
Перед тими, які нам життя зберегли.
Перед тими, які нас безмірно любили
І любов із собою взяли в небуття.
Стали ранами в серці нам їхні могили.
І було каяття, не було вороття.
Це сльозами не змиє у хвилини мовчання.
Не списати на смерть, безсердечну каргу.
І ніколи в тому не знайти оправдання,
Що хтось перед нами в неоплатнім боргу.
Плюс і мінус на пуль не зведе рахівниця.
Нам платити по рахунках, допоки снаги.
До останку життя, до п'ятни у зіницях
Нам пектимуть несплачені нами борги.

ЯКЩО МІ ЛЮДІ.

1975

ДУМА ПРО РОДОВІД

Як упав же він з коня
Та й на білий спіг...
Павло Тичина

А вижив у сивому ратаї
Той, хто упав з коня.

Під революцій пожаром
Горіла гербів порохня.
І став тоді він комісаром,
Той, хто упав з коня.

Полеглих назвуть поіменно,
Заплаче за ними рідня.
Він звався моїм дядьком Семеном,
Той, хто упав з коня.

Усе це аж надто логічно:
Побоїще — сад взеленя...
У кожному з нас навічно
Той, хто упав з коня.

1978

Якого ж я дерева прорість,
Не зрубаного до пня?
Встає із віків, як совість,
Той, хто упав з коня.

І що родословні списки? —
Пихи чиеїсь мазня...
У вічність вписався списом
Той, хто упав з коня.

Із Коліївщини сивої
Мій предок летить навманя.
Він родовитих не милує,
Той, хто упав з коня.

На мить, але з волею збратаний,
Не згаснув на схилі дня,

ГЛИБОКИЙ КОЛОДЯЗЬ

Ніні Матвієнко

«Глибокий колодязь» — так названа пісня
 Без намагання символ створити...
 Тиша лягла, сторожка й благовісна,
 В душах, грозою овацій омитих.
 Яка ж глибина в тім одвічнім колодязі
 Любові, що зала бентежно спивала!
 Маленька-мала у вишиванім одязі
 Вийшла і стала. І заспівала.
 Що то за диво дивне творилося —
 Рясніло, буйніло, ставало колоссям...
 Співалось, як дихалось. Як говорилося.
 Як горювалося. Як жилося.
 Хиталось відро на коромислі різьбленім.
 Бриніли краплини, котились по цямрині.
 Вчувалась, і нині вчувається скрізь мені,
 Ще й буде вчуватися пісня оця мені.
 То щедрю веселку засвітить у вічі,
 То смутком на душу наляже, як брила...
 Без дна глибина
 В тім колодязі вічнім
 Пісні, яка нас людьми сотворила.

1978

ДО ВИТОКІВ

Назад не йде до витоків ріка.
 А я пішла. Бо я ж таки людина.
 І перевага, хай одна-єдина, —
 Повернення до рідного кутка.

Натисне клямку пам'яті рука,
 І широко відчинить двері днина,
 Де ниточка у небі журавлина,
 Мов зморщечка бабусина гірка.

Де спів, як плач, з калинового мосту:
 «Літа мої, верніться хоч у гості...» —
 А за плечима вже снується сніг.

Під пучками цвіте мороз журбою...
 Бабусю, ти?.. Ні, я сама з собою,
 Вернулася до витоків своїх.

1980

* *
 *
 Одплачу, одболію, одлюблю,
 Зроблюся мудра і розважна вельми.
 А може, буйну осінь підпалю
 І в ній згорю, як грішниця пекельна.
 Не пощадить, спалить мене, вогні!
 Хай заплачу безмірною ціною,
 Та хтось-таки затужить по мені,
 А хтось згорить у полум'ї зі мною...

* *
 *
 Це знов упочі на крутім підвіконні
 Побачу крізь мряки густу каламуть:
 Здрігаючись чуйно, стриножені коні
 На луках дитинства отаву скубуть.

Замруть, пригадавши недавні погоні...
 Виходжу до них у пітьми на краю.
 І дихають тепло стриножені коні,
 І тужно зітхають у руку мою.

Зберу те зітхання в отерплі долоні,
 Погладжу заплутані гриви сумні...
 Прожиті роки, як стриножені коні,
 Докірливо глянуть у вічі мені.

І раптом збагну я, що осінь на сконі,
 Ляга передзимок по нашім сліду...
 Моєї любові стриножені коні
 Тривожно замруть, передчувши біду...

1982

* *
 *
 Гадала, прилину до тебе птицею,
 Словом розраджу в гіркій журбі.
 А потім розтану сльозою-росицею,
 Щоб не принести біди тобі.

Та впали не крила із високості
 На дужі плечі — руки слабі...
 Припала і стала жінкою просто,
 Щоб не принести біди тобі.

Говориш зі мною, і в кожному слові
Наказом для мене — виклик судьбі...
Я гідною буду твоєї любові,
Щоб не принести біди тобі.

Ніколи для тебе не загублюся
У гамірливій чужій юрбі.
Я навіть померти тепер боюся,
Щоб не принести біди тобі.

ДУМА ПРИ ВОГНІ

Дух листя і розораної пиви
Переярки виповнював ущерть.
А полум'я — високе, тріпотливе —
Творило танцю буйну круговерть:
Червонополю маяла кирея,
Крилату тіль зметнувши в спорині.
Це ми удвох між лісом і ріллею
Леліяли багаття на межі —
Розпростували руки нахолі,
Занурювали в струмені тепла...
Багрянець пригасав на видноколі.
З підлісся підкрадалася імла.
Та владно пломеніли над пільмою
Дерева — дня ясного сторожі:
То осінь поміж літом і зимою
Палала, мов багаття на межі.
Чи довго панувати їй на світі?..
Летючий лист всідався на траву.
І холод у свої безжальні сіті
Красу калин заплутував, живу, —
Він поспішав упасти першопутком
На грудкуваті кам'яні кряжі...
Металася між радістю і смутком
Любов моя — багаття на межі.
Її вогонь — роз'ятрений, колючий —
У падолисті зводивсь панівець.
А з-під вуглин вставала неминучість
І говорила: — Є всьому кінець...

Згорать... згасать... таке звичайне діло...
А тільки на останнім рубежі
Спитай себе: «Чи хоч кого зіграло
Життя моє — багаття на межі?..»

1983

ЛЕОНІД КУЛІШ

Леонід Пилипович Куліш народився 14 січня 1924 р.
в с. Пустоварівці на Київщині. Учасник Великої Вітчизняної війни.
Закінчив Херсонський педінститут. Працював у пресі,
був редактором Херсонської студії телебачення,
завлітом музично-драматичного театру, викладав у педінституті.
Друкується з 1945 р.

Поет, прозаїк; займається також критикою, художніми перекладами.
Перша книжка віршів «Степові малюнки» вийшла 1956 р.
В поезії Л. Куліша переважає настроєва лірика,
хоч пробивається в ній і ораторський пафос, і роздум.
Ліро-епічні форми поет використовує для героїчних сюжетів
(поема «Палажка» — подвиг під час війни,
бувальщини «Посол від Правди»,
«Коста в Очакові» — революційне минуле).

Поетичні видання: «Щастя» (1959),
«Суцвіття» (1964), «Сонце на колоску» (1967),
«Степове поліття» (1971), «Високе літо» (1973),
«На чистоводі» (1984).

ПІСНЯ В ЦЕХУ

Комбінезон, і хустка в горонину,
І водоспад волосся золотий.
На дощаним помості у кутку
Червоному —
 під спалахи очей
Блакитних, сірих, синіх і терювих.
Під стук сердець невситних і гарячих —
Вона співала арію Оксани,
І всіх нас за собою повела...
Згадалися нам — і вольниця козацька,
І бран турецький, і походи славні...
Постали вмиль баталії відважні,
Народний гнів орлами клекотів.
Співала токар...
А тужливі звуки
Злітали попід стелею важкою,
Голубками крізь вікна випурхали,
На сонячнім подвір'ї воркували.
Схилився клен чоластий під вікном,
Тополя стан розкішний розпростала,
Жоржин юрба завмерла на газонах...
Лише фонтан — невтомний говорун —
Змагався з сонцем в райдужнім цвітінні.
А ми сиділи в чарах, спогаданнях.
Раділи серцем за Вітчизну дужу,
Яка дітей по світу не розгубить,
Не дасть їх на поталу ворогам.
...Співала токар арію Оксани.

СОНЦЕ НА КОЛОСКУ

Раннім ранком в росистім полі,
Мов намистечко на разку,
Русий легіт гойда поволі
Сонце
На колоску.

Виколисує обережно...
Я від сонця аж наче осліп —
Достигає в степу безмежнім
Сонячний
Хліб.

* *
*

Цвіт осипала вишня —
Збив нежданий мороз.
В серці згадка колишня,
Наче розплески гроз.
Розриває всі пута
Запізніла весна...
Давня мрія забута —
Мов напнута струна.

Щось нашіптують клени —
Чи журу, чи нудьгу...
Я такий же натхненний,
Вічно в тебе в боргу;
Я такий же розкутий,
Як весняні гаї...
Тільки ти не поплутай
Всі стежини мої.

ІВАН НЕМИРОВИЧ

Іван Олексійович Немирович народився 20 лютого 1928 р.
в Дніпропетровську в сім'ї робітника.
Працював артистом Державної заслуженої капели бандуристів УРСР,
одночасно навчаючись у музичній школі.
Був директором республіканського Будинку літераторів.
Закінчив Київський університет
і працював у видавництві «Радянський письменник»,
потім — у редакції журналу «Перець». Член КІРС.
Друкується з 1954 р. Поет, прозаїк.
Перша книжка віршів «По шляхах-дорогах» вийшла 1956 р.
Основна сфера поетичної творчості — гумор і сатира.
І. Немирович спрямовує зброю сміху проти всіляких перевертнів,
аморальних типів. Є в доробку поета і доброзичливі гуморески,
з ліричними інтонаціями.

Вийшли книжки віршів:
«Дзвени, бандуро!» (1960), «Ой жаль, жаль!..» (1963),
«Коза на шлагбаумі» (1967), «Вагомі аргументи» (1971),
«Клумба і Тумба» (1975), «Заочний жених» (1976),
«Карапет під бубон» (1977), «А все через неї» (1979),
«Жовті черевики» (1983) та ін.

НЕ ЗРОЗУМІВ

(Ліричний жарт)

Із-за річки, із-за гаю
Сяє місяць, висявас.
А на ганку шепіт лише:
— Галю, Галочко, Галино,
Що б, зізнайся, ти зробила,
Якби тут ось, біля хати,
Зваживсь я поцілувати?..

Галя хлопцю-небораку
Каже в очі прямо:

— Я, мабуть би, з переляку
Закричала: «Мамо!»

Сяє місяць із-за гаю,
Хлопець жалісно зітхас.
Хлопець пудить білим світом
І бурмоче сумовито:
— Закричала б... А що далі?
— Та нічого, — мовить Галя. —
Все й скінчилося б на тому,
Бо нема нікого вдома...

1963

ПРО ПИЛИПА І ФІЛІППЕ

(Фейлетон-діалог)

— Тут живе Пилип Кисіль?
— Хто ви? Що ви? І звідкіль?
— Я з села Високі Липи,
Передать хотів Пилипу...
— Що?
— Від матері уклін.
— Гм-м... Я, бачите, не він —
Не Кисіль і не Пилип —
І не знаю ваших Лип,
Бо мене-то взагалі
Звуть Філіппе Кисселі.
— А казала ваша мати...
— Киньте бакі забивати,
В мене матері немає,
І не з вашого я краю!
— А казали у селі...
— Я — Філіппе Кисселі
І пишуся вік увесь
Через двоє «пе» і «ес».
— Що ж, раз пишете себе
Через двоє «ес» і «пе»,
Раз інакше вас зовуть —
Помилився я, мабуть...
— Помилилися.
— Піду.
Мо', Пилипа де знайду.
Бо йому старенька мати
Хоче зараз одписати
Хату, двір, леваду, сад,
Корівчину, поросят...

Прощайте.
— Е-е-е... Заждіть!
Як село те — ще назвіть!
Липи, кажете, Високі —
Край деснянської затоки?
Гм-м... Згадав — моє село...
Жив я там... Було-було...
Народився навіть в пьому.
Хлопчаком, забувши втому,
Гнізда драв... І поміж лоз
Пас телят...

Склероз, склероз...
Значить, ще матуся дига?
Ой, спасибі їй, спасибі —
Пам'ята... Хоч стільки літ!..
Гей, куди ви?! — Сів у ліфт
І поїхав!.. — Я ж Пилип!
Чуєте, з Високих Лип!
Син я ваших нив і піль!
З діда-прадіда Кисіль!!!

Є такі ще торбохвати:
Він забуде рід свій, хату,
Відпурається од неньки...
А як треба, то швиденько
Знов назад шукає броду —
Все згада: якого роду
І з якого він села —
Тільки б вигода була!

1971

СНІГУРКА

(Історія, яка сталася з автором у санаторії)

— Як зовуть вас?
— Алевтина.
— Ви снігурка? —
Зринув сміх.
І метнулась в хуртовину,
І поринула у сніг.
— Доганяйте! — Голос чистий
Гай дубовий сколихнув.
Лижі з віоскотом і свистом
Крають білу пелену.
В мене серце хворе? К бісу!
Ні, мені не п'ятдесят!..
В білу я лечу завісу —
В хуртовину, в снігопад.
Крізь хурделицю і хугу
Вибраюся на схил.
Ого-го, я козарлюга,
В мене досить моці й сил!
— Доганяйте! — Десь фігурка
Промайнула-пропливла.
І поглинули снігурку
Білий морок, біла мла.
Не догнав я.
Хуртовина
Замела снігурки слід...
Алевтино, Алевтино,
Де мої сімнадцять літ?

...В санаторії у залі
О вечірній вже порі
Подружки дві розмовляли —
Ще не зовсім і старі.
І одна з них в кофті модній
(Хоч сивенька — та струпка!)

Похвалилась:
— Я сьогодні
Спокусила юнака.
Він мене в лице не бачив.
Бо ж метельця, бо сніг.
Та хлоп'як, видать, гарячий —
Як він гнався, як він біг!
Все кричав:

«Снігурко, де ти?».

Все шукав лижню мою...
Я сховалась за дерева
У дубовому гаю.
Я сховалась в завірюсі —
Хай надіється, гука...
Нащо позбавлять ілюзії
Запального юнака?
То дурниці, що приймала
Опісля валокормід.
Так зате ж я завітала
Хоч на мить
В сімнадцять літ...
Я стояв — слухач нежданній.
Чув те все. Зітхав тайком.
І поволі в мене танув
Валідол під язиком.
За вікном десь хуртовина
Знемагала в боротьбі...
Алевтино, Алевтино,
Не признаюся я тобі.
Правди не скажу всієї —
Й це, повір, не буде злом.
...Ми до юності свої
В гості їздили. Разом.

1979

МИХАЙЛО ТКАЧ

Михайло Миколайович Ткач народився 26 листопада 1932 р. в с. Лукачанах, Чернівецької обл. Закінчив Чернівецьке медучилище, медінститут, Вищі літературні курси в Москві.

Працює в галузі кінематографії. Член КПРС.

Друкується з 1950 р. Поет, кінодраматург, прозаїк.

Перша книжка поезій «Йдемо на верховини» вийшла 1956 р.

За сценарій фільму «Радянська Україна» удостоєний Державної премії УРСР ім. Т. Г. Шевченка (1973).

М. Ткач широко відомий як поет-пісняр,

на його тексти створено багато популярних ліричних пісень («Марічка», «Ясени», «Сніг на зеленому листі» тощо).

Любов до рідної землі, чуття «отчого дому», кохання — ці теми часто звучать і в піснях, і в усій поезії М. Ткача, спорідненій з народнопісенною традицією.

Звертається він і до складних, рідкісних форм літературного зразка (як, наприклад, глоса).

Збірки поезій:

«На перевалі» (1957), «Житній вінок» (1961), «Пристрасть» (1968),
«Поворот землі» (1976), «Серед літа» (1977),
«Небо твоїх очей» (1982) та ін.

БЛАГОСЛОВИ МЕНЕ...

(Глоса)

Благослови мене, земле, як мати, в дорогу, —
Світяться колосом труд мій у житнім вінку.
Я без любові твоєї — що дім без порога,
Благослови мене хлібом на добрім віку.

Заколосився світанок, як юність, гарячий,
Загуркотили шляхи і покликали день.
Кличе й мене у дорогу неспокій юначий,
Кличе в поля, де відзвонюють зерна пісень.
Я вирушаю до сонця в полоні проміння,
Все, чим багата людина, у серці песу:
І соковитого жита врожайне цвітіння,
І вересневих садів позолотну красу...
Щоб не упасти у відчай, зустрівши знемогу,
Благослови мене, земле, як мати, в дорогу.

Мню щоранку росою порепані руки,
Змореній з поля додому щовечора йду.
Мабуть, не знав би страшнішої кари і муки,
Коли б, як трутень, сидів на готовім меду.
Тому й на долю свою я не скажусь ніколи,
Що вже такою судилася зроду мені,
Бо я в обіймах тримаю засіяне поле,
Бачу сподіваний хліб у солодкім зерні,
Бо, перевитий утомою, в спеку тяжку
Світяться колосом труд мій у житнім вінку.
Ти мене будиш ночами в годину розлуки,
На полудневих дорогах стаєш джерелом.
І на землі простягаєш крило запорук,
І в неозорений космос несеш під крилом.
Все, що прекрасне в тобі, наче небо погідне,
Я берегтиму, як долю свого життя.
Ні перед ким твоя врода для мене не зблідне,
Я лиш тобі віддаю чистоту почуття,
Бо я навіки прийняв тебе, ніжну і строгу,
Я без любові твоєї — що дім без порога.

Може, це правда, що зрілість прийшла вже до мене,

І вирушати з батьківської хати пора.
Повиростали в дитинстві посаджені клени,
І відцвіла вже давно своє груша стара.
А на порозі старенька задумалась мати:
«Що б дарувати у віно, щоб жив у добрі?»
Ні, я не хочу у скринях коштовностейі мати,
І не суши свою голову в сивій журі.
Я попрошу тебе, мамо, у путь, пележку
Благослови мене хлібом на добрім віку.

ЯСЕНИ

Ясени, ясени,
Бачу вас за селом край дороги,
Бачу вас у красі,
Коли світиться ранок в росі.
Ви приходите в сні,
Як дитинство моє босоного,
Ви приходите в сні,
Кучеряві мої ясени.

Ясени, ясени,
Наді мною шумлять ваші крони,
І, пеначе літа,
Жовте листя за вітром зліта.
Перший сніг сивини
Я приніс, як тривогу, на скронях.
Перший сніг сивини
Впав на скроні мої, ясени.

Ясени, ясени,
За селом прокричали лелеки
І холодний, як лід,
Залишили на обрії слід.
Їм шукати весни
І летіти далеко-далеко,
Їм шукати весни
І вертатись до вас, ясени.

Ясени, ясени,
Бачу вас за селом край дороги.
Вам вклоняюсь до ніг,
Як вертаю з далеких доріг.
Ви приходите в сні,
Як дитинство моє босоного,
Ви приходите в сні,
Кучеряві мої ясени.

1962

СИНУ, КАЧКИ ЛЕТЯТЬ

На світанку сина
Сповивала мати
В час, коли про долю
Зорі лебедять:
«Глянь, моя дитино,
Через Україну,
Через нашу хату
Вже качки летять».

На світанку сину
Нашептала мати:
«Під Чумацьким Шляхом
Чумаченьки сплять,—
Встань, моя дитино,
Через Україну,
Через нашу хату
Вже качки летять».

На світанку, сину,
Буду наслухати,
Коли в небі сивім
Крила зашумлять.
Прилітай, дитино,—
Через Україну,
Через нашу хату
Вже качки летять».

На світанку, сину,
Важко не діждати.
А ще важче в ночі
Очі видивлять.
Не блукай, дитино!
Через Україну,
Через нашу хату
Вже качки летять».

1967

ТИХИЙ СМУТОК СМЕРЕК

Тихий смуток смерек
Ген де виткався в горах,
Тихим смутком смерек
Заповнились верхи.

Відлітають птахи —
Тихий смуток звіряють по зорях,
В тихім смутку смерек
Їх далекі, далекі шляхи.

414

Тихий смуток смерек
Та й затишив стежину,
Де в розмаї смерек
Пострічались колісь.

Два сліди розійшлись,
Ми шукаємо досі причину,
В тихий смуток смерек
Ти хоча б спогаданням вернись.

З тихим смутком в очах
Оглядається літо,
Тихим смутком смерек
Марить осінь руда.

І все більше шлюди.
Коли день без кохання прожито,
Коли смуток смерек
Над тобою коліську гоїда.

Тихий смуток смерек
Ген де виткався в горах,
Тихим смутком смерек
Заповнились верхи.

Відлітають птахи —
Тихий смуток звіряють по зорях,
В тихім смутку смерек
Їх далекі, далекі шляхи...

1968

ОСВІДЧЕННЯ

На буковинським сизім небокраї
Леліє срібна букова струна.
Коли на ній багряний промінь грас,
Мені у душу стелиться луна.
Я з глибини виповнююсь звучанням,
Найменшим нервом музику ловлю,
І проростає з довгого мовчання
На сто ладів озвучене «люблю!».
І торжествує суть моя мажорна
На святі найщиріших почуттів.
Печаль розлуки я кладу на жорна
На перехресті чотирьох світів.
Не осуди погордою покори
І почуттів жагу не остуди.
У срібно-букові високі гори
Мою любов високу поведи.
Я ніс її, як жар несуть в долонях,
Щоб розпалити вогнище вночі,
Поперед мене на гарячих конях
Зорю будили юні сурмачі.
І поминився світ поперед мене,
І засвітало небо навсібіч,
Густий багрець, як чистий шовк знамена,
Мені на долю виткався навстріч.
І я побачив: сльози утирає
Моя любов, зоря моя ясна...
На буковинським сизім небокраї
Леліє срібна букова струна.

1978

415

ЯСЕНИ

Ясени, ясени,
Бачу вас за селом край дороги,
Бачу вас у красі,
Коли світиться ранок в росі.
Ви приходите в сні,
Як дитинство моє босоного,
Ви приходите в сні,
Кучеряві мої ясени.

Ясени, ясени,
Наді мною шумлять ваші крони,
І, пеначе літа,
Жовте листя за вітром зліта.
Перший сніг сивини
Я приніс, як тривогу, на скронях.
Перший сніг сивини
Впав на скроні мої, ясени.

Ясени, ясени,
За селом прокричали лелеки
І холодний, як лід,
Залишили на обрії слід.
Їм шукати весни
І летіти далеко-далеко,
Їм шукати весни
І вертатись до вас, ясени.

Ясени, ясени,
Бачу вас за селом край дороги.
Вам вклоняюсь до ніг,
Як вертаю з далеких доріг.
Ви приходите в сні,
Як дитинство моє босоного,
Ви приходите в сні,
Кучеряві мої ясени.

1962

СИНУ, КАЧКИ ЛЕТЯТЬ

На світанку сина
Сповивала мати
В час, коли про долю
Зорі лебедять:
«Глянь, моя дитино,
Через Україну,
Через нашу хату
Вже качки летять».

На світанку сину
Нашептала мати:
«Під Чумацьким Шляхом
Чумаченьки сплять,—
Встань, моя дитино,
Через Україну,
Через нашу хату
Вже качки летять».

На світанку, сину,
Буду наслухати,
Коли в небі сивім
Крила зашумлять.
Прилітай, дитино,—
Через Україну,
Через нашу хату
Вже качки летять».

На світанку, сину,
Важко не діждати,
А ще важче в ночі
Очі видивлять.
Не блукай, дитино!
Через Україну,
Через нашу хату
Вже качки летять».

1967

ТИХИЙ СМУТОК СМЕРЕК

Тихий смуток смерек
Ген де виткався в горах,
Тихим смутком смерек
Заповнились верхи.

Відлітають птахи —
Тихий смуток звіряють по зорях,
В тихім смутку смерек
Їх далекі, далекі шляхи.

414

Тихий смуток смерек
Та й затинив стежину,
Де в розмаї смерек
Пострічались колісь.

Два сліди розійшлись,
Ми шукаємо досі причину,
В тихий смуток смерек
Ти хоча б спогаданням вернись.

З тихим смутком в очах
Оглядається літо,
Тихим смутком смерек
Марить осінь руда.

І все більше шкода,
Коли день без кохання прожито,
Коли смуток смерек
Над тобою коліську гоїда.

Тихий смуток смерек
Ген де виткався в горах,
Тихим смутком смерек
Заповнились верхи.

Відлітають птахи —
Тихий смуток звіряють по зорях,
В тихім смутку смерек
Їх далекі, далекі шляхи...

1968

ОСВІДЧЕННЯ

На буковинським сизім небокраї
Леліє срібна букова струна.
Коли на пій багряний промінь грас,
Мені у душу стелиться луна.
Я з глибини виповнююсь звучанням,
Найменшим нервом музику ловлю,
І проростає з довгого мовчання
На сто ладів озвучене «люблю!».
І торжествує суть моя мажорна
На святі найщиріших почуттів.
Печаль розлуки я кладу на жорна
На перехресті чотирьох світів.
Не осуди погордою покорі
І почуттів жагу не остуди.
У срібно-букові високі гори
Мою любов високу поведи.
Я ніс її, як жар несуть в долонях,
Щоб розпалити вогнище вночі,
Поперед мене на гарячих конях
Зорю будили юні сурмачі.
І помітився світ поперед мене,
І засвітало небо навсібіч,
Густий багрець, як чистий шовк знамена,
Мені на долю виткався навстріч.
І я побачив: сльози утирає
Моя любов, зоря моя ясна...
На буковинським сизім небокраї
Леліє срібна букова струна.

1978

415

БАБИНЕ ЛІТО

Літо бабине, прядене сонцем,
Поспувалося лугом в долину.
Літо кожним своїм волоконцем
Ловить осені теплу годину.
Батько косить

вже бабине літо,
Мати дома розчісує коси...
Відболіло, що мало боліти,
Що цвіло — полягло у покоси.
І не думалось їй, і не снилось,
Що така вже засива теперка.
Мабуть, дуже давно не дивилась
У неділю на себе в люстерко.
Батько в лузі приліг на хвилину
Горілиць, небеса переміряв...
На вечірній зорі сірим клином
Журавлі пролітали у вирій.
Віджурилися сумно в зеніті,
Стало тихо, мов так і потрібно,
І здалося: одна в цілім світі
Павутинка потепькує срібно.
Батько слухав, проймався довір'ям,
Поки місяць не блиснув у вічі.
Може, справді, у те надвечір'я
Він замислився вперше про вічність.

1978

ТАРАСОВА МРІЯ

Поставлю хату і кімнату...
Т. Шевченко

Блаженна мріє, думоцько-дитино,
Колисана ще з молодості літ,
Це ти йому курличеш журавлино
І зболеного кличеш в переліт.

На теплі води, на вишневі зорі,
Де над тополями Чумацький Шлях,
Несеш його, змордованого в зморі,
З Дніпра лелієш хатою в полях.

Вже й час йому спочити на порозі,
Схиливши в тиші вдумливе чоло,
Бо ж доста був затриманий в дорозі
І довго дуже дома не було.

Давно вже визрів терен з того болю,
Що упокоїв матір молоду.

Та їй наче вже спокутав гріх за волю,
Мупштрований в солдатському ряду.

...І він летить на отчу Україну,
За крила взявши пензель і перо.
Пора ж йому поставити хатину,
Щоб вікнами дивилась на Дніпро.

І щоб у тій маленькій благодаті,
В благословенному отім раю,
Брати і сестри, на рідню багаті,
На долю не огнівались своєю.

Отак щодня рятується думками,
Рвучи ланці полону самоти,
А нинішнім плаче, що наріжний камінь
Йому одному, ох, не донести.

Будус хату з мрії голубої,
На покуть слово ставить, слово-клич.
Візьми його, народе, стань собою
І сам себе в тім слові возвелич.

Сповий дітей вишневим первоцвітом,
Та не присни те слово в сновитку,
Хай буде їм високим заповітом,
Насущним хлібом стане на віку.

Бо приїде час — усіх покличе мати
І запитас кожного колись,
Чи не забув, з якої впійшов хати,
Звідкіль дороги в світ розпочались?

1980

ЗАХАР ГОНЧАРУК

Захар Власович Гончарук народився 23 лютого 1921 р.
в с. Коритні на Черкащині.

1941 р. закінчив Військове авіаційне радіоучилище.
Учасник Великої Вітчизняної війни.

З 1949 р., після навчання в Київському університеті,
працював у Держлітвидаві України,
в журналах «Піонерія» і «Вітчизна».

Член КПРС.

Друкуватись почав у роки війни.

Перша збірка поезій «Голубиний ранок» вийшла 1957 р.
Тематично поезія З. Гончарука пов'язана і з сучасністю,
і з історією; автор прагне передати велич людського духу,
іноді надаючи своїм творам вигляду музичних композицій
(ораторія, пасакалія тощо).

Збірки: «Дніпрові думи» (1961),
«Доля» (1962), «Квінта» (1977), «Злагода» (1981),
«Апасіоната» (1984) та ін.

ГОЛУБИНІЙ РАНОК

Павлу Григоровичу Тичині

За вікном
у парі голуби
голубим світанням воркотали.
А як сонцем
ранок просурмив —
ліліями
птахи розквітали
у сніпоозерії глибини...
Вітер ладив
На Дніпрі хорали,

брав піано,
грав,
мажорив дні...
Промені прозорили пісні!
Промені акордами мені
починали
голубиний ранок.

1955

ЗЯБ

Куделить хмара явори,
пряде дощів осінні мітки,
і човниками трактори
спують основи чорні питки.
Ті борозни рівніш струни
з-під лемешів течуть цівками.
...То осінь килим для весни
готує вмілими руками.

1955

* *
*

Очі —
дві фіалки у росинах,
ій до щік
торкнулася весна:
з уст первістка,
дорогого сина,
перше «ма-ма»
слухає вона.

1958

БІНОМ НЬЮТОНА

Пам'яті друга-земляка Василя Яловенка

Пам'ять моя на півчому вічі
голос вирізняє твій
(коли я без тебе).

Пам'ять моя на твоє повновіччя
профіль вирізьблює твій
на синьому камені неба...
На білому мармурі хмар
(коли береш розворот) —

обриси твої білочубі...
У гострому зламі брів
(коли на зближення йдеш) —

подив твої світанковий
будить щоранку мене,
докором мовчки б'є
(коли прилітаю один)...

Сумнівом,
сумом дивиться зболено в серце моє
(коли від сну розвидняюсь).

Карою крас,
в жилах профундо * ридас
(реквієм ночі закутує в спрагле сумління своє);
в чорно-свинцевій імлі
(де це — під Брянськом? На Кпяжкій горі?),
на перемерзлій ріллі,
на незотлілому тлі! —

По сподіваннях болінь своїх,
по мануалях ** молінь моїх —
б'є по крилі мене,
б'є...

Де ти, Василю,
в зоні якій,
на орбіті якій,
на якій паралелі?

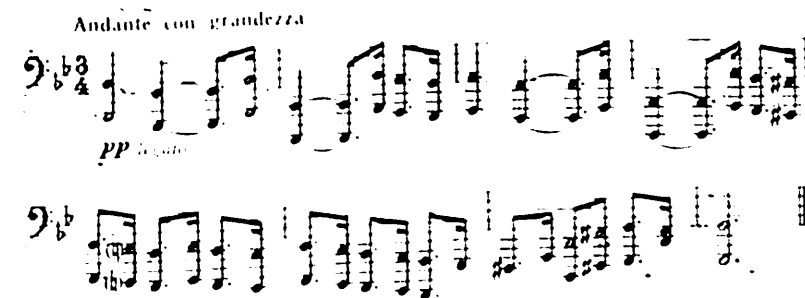
Світ тебе кличе,
рань моя кличе!
Рана — Коритня *** — чайно кигиче:
— Жити несила!
— Ждати несила!
— Днів білоперих скалічила крила!

Згинь же навіки, зла полонеччино!
Де ти, мій сину,
русий чичерчику? —
Ночі спливають моїми сльозами,
ранки співають за твоїми слідами.
«Месери» — чорні хрести наді мною.
«Тигри» — чорні гроби підо мною!
Падають днини солдатами,
поле скородять снарядами,
стелять рахманну постелю...
Обрій кричить на турелі,
на ІЛах —
трикутних роялях —

* Профундо — глибокий, басовий звук.

** Мануаль — клавіатура для рук у музичних інструментів.

*** Коритня — село на Черкащині.

V. Косенко. Пасакалія

в штурвальній наурузі Паскаля, —
пасакалія!..*
пасакалія!..

В хаті. У школі.
На Княжому полі —
пам'ять моя щодня на приколі,
ризьбить твої профіль,
на лабрадорівій дошці класу —
пад біномом Ньютона,
пад логарифмами часу —

в чім імовірності смел?
Варте життя моє смерті, не варте?
Де відстань Декарта?
Пауза тяжко питає
(коли відчисляю школу).

Пауза карою карас
(коли розмовляю з полем).
В жилах моїх профундо ридас
(реквієм ночі закутує в спрагле сумління своє)
в місячно-мертвій імлі,
на зголоділій землі —

по колосках болінь своїх,
по мануалях молінь моїх —
б'є по крилі мене,
б'є.

Де ти, Василю,
в зоні якій,
на орбіті якій,
на якій паралелі?

Вік тебе кличе!
Рань моя кличе!
Школа — Коритня — висхла обличчям:
— Світ догляділа!
— Тебе не зуміла!
— Хто ж підстеріг неоперені крила?

* Пасакалія — музична п'єса у формі варіацій для клавішних інструментів;
як правило, величного, іноді трагічного характеру.

Згинь же ти, кровію люта шинкарко!
 Де ти, зерня мое, русій школярику? —
 «Месери» рвуть мене снами-граками...
 Атомки сіють гриби над гробами...
 Дниву за дниною вмотують ротори —
 бункер кістки перемелює ротами...
 Стеле Освенцім пустелю —
 останню мою постелю...

Обрії завмер на турелі,
 на ІЛлах —
 трикутних роялях —
 пасакалія!..
 пасакалія!..

КОДА *

День застига лютневою раною...
 Пам'ять моя твоїм небом вигранює
 першу дорогу
 дорогою останньою.
 По білому світові
 за чорним возом
 йде школа,
 йде Тікич,
 ідуть бомбовози...
 За ними — Сашко,
 твій Ньютон русій
 (босе, без шапки, бредє по морозі),
 веде свою матір —
 Коритню власкавлену —
 твою пасакалію!..
 Голубу пасакалію!..

1966

ДНК **

І наліталися. І настраждалися...
 А переміряли ж думок —
 од недосяжної зернини
 і до осягнених зірок!..
 Було, присядеш на хвилину,

споївши небом свій літак,
 ноги не витягнеш з кабіни —
 така в суглобах ломота...
 Думки ж далекі, як лелеки
 (в них завше крилоньки болять):

десь піднасені їх на левадах,
 ледь прилетівши —
 знов летять
 в незвідані світи молекул:
 до нуклеїнових висот!..
 Душа, немов лелечий клекіт,
 блука, голодна, між широт.

Шукає шлях свій до клітини,
 зігрівши житній колосок:
 як досягнути до зернини
 (поставить в космосі хатину),
 як небо прихилить людські
 фотонами * нових зірок.

1978

* Ко да — заключна частина музичного твору, що коротко узагальнює тему.
 ** Д Н К — скорочена назва дезоксирибонуклеїнової кислоти, високополімерної природної сполуки, яка міститься в ядрах клітин живих організмів і забезпечує передачу наступним поколінням клітин та організмів спадкових ознак.

* Фотон — частинка світла, порція (квант) електромагнітного проміння будь-якої частоти.

ВАСИЛЬ КОЛОДІЙ

Василь Семенович Колодій народився 3 листопада 1922 р.
в с. Куманівцях на Вінниччині.

Учасник Великої Вітчизняної війни.

Закінчив Львівський університет. Працював у редакції
журналу «Жовтень», у видавництві «Камеяр». Член КПРС.

Перша збірка поезій «Вітрам наперекір» вийшла 1957 р.
Зміст віршів, поем В. Колодія — пережита війна, мир і труд,
любов, осмислення свого життя.

Помітне місце в його творчості займає поема «Лейтенант Базиль»,
присвячена учасникові французького руху Опору
Героєві Радянського Союзу В. Порику.

Поетичні книжки: «Снага» (1960),
«На орбіту щастя» (1963), «Рапсодії ранків» (1966),
«Кривниця» (1970), «Добром нагрите серце» (1975),
«Сонце над грозами» (1977), «Пісня житнього колоса» (1980),
«Сліди на росах» (1984) та ін.

ЗАПАХ ЗЕМЛІ

Земля мені пахне хлібом —
не кров'ю і димом згаріщ,
хай щезне усе навіки,
що робить потворним світ!
Земля мені медом пахне,
здіймаючи квітів чари,
як сонце в розновні літа
іде в голубий zenit.

Земля мені щедро пахне
і луками, і садами,
снагою джерел прозорих,
вітрами в негоди час.

Земля мені ніжно пахне
руками моєї мамі,
що часом з утоми в'яли,
та зігрівали нас.

Земля мені трунком пахне,
як дощ прощумить у полі
і райдуга аж за обрії
в красі своїй розквіта.
Земля мені пахне терпко
і солодко, аж до болю,
як завжди вона лиш пахне —
Вітчизни земля свята.

1949—1983

ЛЕНІНГРАД

Біла піч... Зірниці над Невою,
в сизому серпанку Літній сад...
Нині розмовляю я з тобою,
місто із легенди, Ленінград.

Я прийшов до тебе, як до брата,—
ти в цю піч повідай же мені,
як в блокаду вистояв солдатом...
Біла піч... Були ж тут чорні дні...

У сльозах Печаль на Піскарьовім,
і стоять, увічнені в граніт,
ті, хто йшов на смерть в ім'я любові,
щоб від смерті врятувати світ.

Не забути, як оці квартали
голод забрав у небуття,
як устами груди все шукало
в мертвої вже матері дитя...

Зупинись, нащадку, у поклоні:
ось вони лежать — Вітчизни бронь.
Гоготить, аж обпікає скроні,
їх сердець негаснучий вогонь.

...Біла піч. Зірниці над Невою,
в мрійному серпанку Літній сад.
І пімію я перед тобою,
витязю з легенди, Ленінград.

1970

МАТИ

Було синів у неї і онуків,
так гамірно і людно — тіснота.
Усім були потрібні її руки,
турбота материнська й теплота.

Тепер сама... Тривожно серце стука, —
і нині не отримала листа...
Не скрипне хвіртка, лиш чекання мука:
хтось, може, з них додому завіта.

Нема... Хоч, правда, в місто знову кличуть,
вона ж, підперши втомлено обличчя,
вдивляється у ночі каламуть.

І їй здається: хтось спросоння плаче,
вона спішить на голоси дитячі,
щоб їх, малих, до серця пригорнуть.

1972

* *
*

Кохують так осінньої пори
ті, вже кому в житті лишилось мало.
Ти ні про що мені не говори —
мовчи про тих, кого ти цілувала.

І я повірю в цноту молоду, —
в уяві, в мрії пристрасній поета
давно тебе я виплекав — оту,
що лиш одна-єдина на планеті.

Ти дай мені свої п'янки уста,
нехай сяють очі, наче зорі.
У них — минулих днів ще гіркота,
та все тепліш їх промені прозорі.

Ти ні про що мені не говори,
цілуй, цілуй — хай шаленіє мрія.
Кохують так осінньої пори,
як в юності кохати не уміють...

1981

ЛІНА КОСТЕНКО

Ліна Василівна Костенко народилася 19 березня 1930 р.
в містечку Ржищеві на Київщині в учительській сім'ї.
Навчалася в Київському пединституті.

Закінчила Літературний інститут ім. О. М. Горького.
Друкується з початку 50-х років.

Перша книжка поезій «Проміння землі» вийшла 1957 р.
Лірика Ліни Костенко в темпераментному слові
на всю емоційну глибину передає життя людського серця
в нашу змістовну й тривожну добу.

Поетичні сюжети відображають напружені колізії,
пов'язані з війною, з історичними й сучасними подіями.

Роман у віршах Ліни Костенко «Маруся Чурай», —
за оцінкою М. Бажана «книга велична й трагічна», —
помітне досягнення українського радянського поетичного епосу.

Видання творів: «Вітрила» (1958),
«Мандрівки серця» (1961), «Над берегами вічної ріки» (1977),
«Маруся Чурай» (1979), «Неповторність» (1980).
У добірці подано вірші з книжок 1977-го та 1980 років.

* *
*

Мій перший вірш написаний в окопі,
на тій сипкій од вибухів стіні,
коли згубило зорі в гороскопі
моє дитинство, вбите на війні.

Лилась пожежі вулканічна лава.
Горіла хата, ніч здавалась днем.
І захлипалась паша переправа —
через Дніпро — водою і вогнем.

Гула земля. Сусідський плакав хлопчик.
Хрестилась баба, і кіпчався хліб.
Двигтів отой вузесенький окопчик,
де дві сім'ї тулились кілька діб.

О, перший біль тих недитячих вражень,
який він слід на серці залиша!
Як невимовне віршами не скажеш,
чи не німою зробиться душа?!

Це вже було ні зайчиком, ні вовком,
кривавий світ, обвуглена зоря! —
а я писала мало не осколком
великі букви, щойно з букваря, —
той перший віршик, притулившись скраю,
щоб присвітила поночі війна...
Який він був, я вже не пам'ятаю.
Снаряд упав — осипалась стіна.

* *
*

Вечірнє сонце, дякую за день!
Вечірнє сонце, дякую за втому.
За тих лісів просвітлений Едем
і за волошку в житі золотому.
За твій світанок, і за твій зеніт,
і за мої обпечені зеніти.
За те, що завтра хоче зеленіть,
за те, що вчора встигло оддзвеніти.
За небо в небі, за дитячий сміх.
За те, що можу, і за те, що мушу.
Вечірнє сонце, дякую за всіх,
котрі нічим не осквернили душу.
За те, що завтра жде своїх натхнень.
Що десь у світі кров ще не проліто.
Вечірнє сонце, дякую за день,
за цю потребу слова, як молитви.

НАСТОРАЛЬ ХХ СТОРІЧЧЯ

Як їх зносили з поля!
Набрякли від крові рядна.
Трос їх, пастушків. Павло, Сашко і Степан.
Розбирали гранату. І ніяка в житті Аріадна
вже не виведе з горя отих матерів.

А степам
будуть груди пекти ті залишені в полі гранати,
те покидця війни на грузьких слідах череди.
Отакі вони хлопці, кирпаті сільські аргонавти,
голуб'ята, ациболи, хоч не роди!

Їх рвонуло навідліг. І бризнуло кров'ю в багаття.
І несли їх діди, яким не хотілося жить.
Під горою стояла вагітна, як поле, мати.
І кричала та мати:

— Хоч личко його покажіть!

Личка вже не було. Кісточками, омшними кров'ю,
осміхалася шия з худеньких дитячих ключиць.
Гарні діти були. Козацького доброго крою.
Коли зносили їх, навіть сонце упало ниць.

Вечір був. І цвіли під вікнами мальви.
Попідруки держала отих матерів рідня.
А одна розродилась і стала ушпосте — мати.
А один був живий. Він умер наступного дня.

* *
*

Сосновий ліс перебирає струни.
Рокоче тиша на глухих басах.
Бринять берези. І блукають луни,
людьми забуті звечора в лісах.

Це — сивий лірник. Він багато знає.
Його послухать сходяться віки.
Усе іде, але не все минає
над берегами вічної ріки.

Світає світ в терновому галуззі.
Кладуть вітри смичок на тятіву.
Десь голос мій шукає моїх друзів,
і хтось чужий кричить мені: ау!

І знову тиша. Лиш блукають луни.
Крізь день, крізь мить,
крізь душу, крізь віки.
Сосновий ліс перебирає струни
над берегами вічної ріки.

ДОСВІД. АКАЦІЯ

Весна, дівчисько в ластовинні,
ще не ціловане в уста,
світанки жовті, аж левині,
хорал, проспіваний з листа
такими щиглями, канарками,
перепелиними капелками,
дзвенить лісними закамарками.
цвіте рясними закапелками!

Цвіте акація, акація —
на хмарі біла аплікація —
мого дитинства експлікація —
і просто так — цвіте акація!

Тепер дітей годуй не кетями.
— Дівча, а кинь-по і мені! —
Ряхтять акацій білі кетяги
в прудкій дитячій пелені.
Весна збиває шумовиння
у пелюсткове ескімо, —
а що ж ми винні, що ж ми винні,
що вже акацій не їмо?!
О, як їх їлося — як ласощі!
З росою, сонцем і стеблом.
Як смачно плямкалось, як лазилось
по верховіттях над селом!
О, як їх їлося, вминалося,
хрумтілося із мокрих жмень!
А щось таке в житті миналося,
миналося із дня у день...

Тепер куштую цвіт з галузки —
струшу росу... зломлю стебло...
Дивлюсь, щоб там якої кузки,
якої кузки не було.

* *
*

Під вечір виходить на вулицю він.
Флоренція плаче йому навздогін.
Ці сльози вже зайві. Минуло життя.
Йому вже в це місто нема вороття.
Флоренція плаче: він звідси, він наш!
Колись прокляла і прогнала вона ж.
Високий вигнанець говорить їй: ні.
У тебе ж є той кондотьєр на коні.
І площі тієї кільце кам'яне,
де ти присудила спалити мене.
Вважай, що спалила. Згорів я. Помер.
Сім міст сперечались, що їхній Гомер.
А ти ж, моє місто, — єдине, одне! —
О, як ти цькувало і гнало мене!
Прославилось, рідне. Осанна тобі.

Хай ірис цвіте на твоєму гербі...
Дарус їй профіль. Вінків не бере.
Де хоче — воскресне, де хоче — умре.
Одежа у нього з тонкого сукна.
На скронях його молода сивина.
Він тихо іде, він повільно іде.
У нього й чоло ще таке молоде!
Хто скаже про нього: старий він як світ?
Він — Данте. Йому тільки тисяча літ.

* *
*

Осіпній день березами почавсь.
Різьбить печаль свої дереворити.
Я думаю про тебе весь мій час.
Але про це не треба говорити.

Ти прийдеши знов. Ми будемо на «ви».
Чи ж неповторне можна повторити?
В моїх очах свій сум перепливи.
Але про це не треба говорити.

Хай буде так, як я собі велю.
Свій будень серця будемо творити.
Я Вас люблю, о як я Вас люблю!
Але про це не треба говорити.

* *
*

Я виросла у Київській Венеції,
Цвіли у нас під вікнами акації.
А повінь прибувала по інерції
і заливала всі комунікації.
Гойдалися причали і привози.
Світилися кіоски, мов кіютики.
А повінь заливала верболози
по саме небо і по самі котики.
О, як було нам весело, як весело!
Жили ми на горіщах і терасах.
Усе махало крилами і веслами,
і кози скублі сіно на баркасах.
І на човнах залитими кварталами,
коли ми поверталися зі школи,
дзвеніли сміхом, сонцем і гітарами
балкончиків причалені гондоли.
І слухав місяць золотистим вухом
страшні легенди про князів і ханів.
І пропливав старий рибалка Трухан.
Труханів острів... острів Тугорханів...

А потім бомби влучили у спокій.
Чорніли крокв обвуглені трапеції.
А потім повинь позмивала попіл
мосі дерев'яної Венеції.

* *
*

Буває часом дивне відчуття,
що час іде, а я собі окремо.
Мені п'ять років. Я іще дитя.
Люблю цукерки і читаю Брема.

Все щось майструю, думаю, дивлюсь,
таке мале, уперте і шалене.
Росту. Сміюсь. Нічого не боюсь.
А це мій син. І схожий він на мене.

* *
*

Несе Полісся в кошиках гриби.
За болотами причаїлись Охи.
І спорить тиша голосом гарби
із реактивним гуркотом епохи.
Село сосповий виверне кожух
і йде назустріч, як весільна теща.
Осіньніх вогнищ кинутий цибух
мале дитя в долоньки переплеще.
Правічну думу думають ліси,
вгрузають в мох столітні дідугани.
Переметнеться засць навкоси —
горить асфальт у цього під ногами.
Лункі октави дальніх голосів
запише обрій у вечірній простір.
І молодик над смужкою лісів
поставить позолочений апостроф.

ТРИ ПРИНЦЕСИ

Немов чарівні декорації —
жасмин, троянди і бузок.
Кузини мамині, три грації,
як три принцеси із казок.

Які ж були вони вродливі,
три Лади-Либеді тоді!

І трішки-трішки вередливі,
і дуже-дуже молоді.

До них у гості ми приходили,
вони жили через город.
О тихий сад мого подиву,
де сливи звалися ренклюд!

Де шнак літас,
сойка літас,
принцеси ходять серед клумб...
А їх давно вже переслідус
страшний, безжалісний чаклун.

Він поселився в домі їхньому,
під зорепадом жолудів.
Колась я ввечері приїхала
і чула, як він шарудів.

В тому годиннику з зозулькою
він причаївся у кутку.

Вона з вікопечка вигулькус,
ніяк не вимовить:
«Ку-ку!»

Над тою гиркою деркучою
вже її не ворухиться вона,
бо хтось підкручус, підкручус
залізни вуса чаклуна...

Стоять садів квітучі повіні.
А я зайти туди боюсь.
Там три принцеси зачакловані
у сивих зморщених бабусь.

* *
*

Розвиднилось траві — упали такі роси!
Ще, може, буде трішки не зими.
В лісах блукають згорблені колоси —
дерева, пеприкаїпі, як ми.

Їм сумно, як і нам. Ніде немає літа.
Од холоду в ногах поспіли дуби.
Лиш там, де лось лежав, земля була зігріта, —
тихсенько ростуть здивовані гриби.

* *
*

Чоловіче мій, запрягай коня!
Це не кінь, а змії, — миготить стерня.

Доберемся за три годиночки
за стоадцять верст до родипочки.

Чуєш, роде мій, мій ріднесенький,
хоч би ввійшов хто хоч однесенький!

Що ж це двері всі позамикані?
Чи приїхали ж ми некликаїпі?

Ой ти ж роде мій, роде, родоньку!
Чом бур'ян пішов по городоньку?

Роботящий мій з діда-прадіда!
Двір занедбаний, боже праведний!

Дев'ять день душа ще пручається,
а тепер вже десь призвичаїться.

Ту морквиночку, тую ж квітоньку
не прополеш із того світоньку...

Люди згадують. Ми навідались.
От ми, родоньку, й перевідались.

* *
*

Юдоль плачу, земля моя, планета,
блакитна зірка в часу на плаву,
мій білий світ, міцні твої тенета, —
страждаю, мучусь, гину, а живу!

Страждаю, мучусь, і живу, і гину,
благословляю біль твоїх тенет.
Цю грудочку тепла — у Всесвіті — людину!
І Всесвіт цей — акваріум планет.

* *
*

Пекучий день... лісів солодка млява...
смага стежок... сонливиці левад...
Іде гроза дзвінка і кучерява
садам замлілі руки цілувать.

Краплини перші вдарили об шибку.
Кардіограма блиснула крива.
Вітри з розгону поламали скрипку,
гуде у сосен буйна голова.

Тремтіння віт, і жах, і насолода,
шаленство злив у білому вогні!
Ну, от і все. Одплачеться природа.
Йй стане легше, певно. Як мені.

СКІФСЬКА БАБА

Ти, скіфська баба, кам'яна незграба,
стоїш в степах... Курай і бугила...
Яка ж ти баба, ну яка ж ти баба?!
За сто віків дитя не привела!
Були б у нього кремій-ноженята,
ото вже б гупотіло по ланах!
Чого смієшся? Космос нежонатий,
а ти стоїш одна у полинах.
Невже ж таки ніхто не женихався?
А висить же в музеях твій портрет.
Тобі козацький череп усміхався,

та це — минуле. Ти дивись вперед.
Ти звикла — коні, гаківниці, стріли,
зрадецькі хани з профілем шулік...
Ти це забудь. Усе це застаріле.
Поглянь навколо. Це — двадцятний вік.
А ти стоїш. Звітріли коси й руки.
Скрипились плечі — може, скажеш, ні?
Були б у тебе кам'яні опуки.
Ти розумієш, бабо? Кам'яні!
Ото — літак, а не якась дараба.
Це все — прогрес. А ти стара як світ...
Сміється баба, клята скіфська баба,
сміється, ухопившись за живіт.

* *
*

Мабуть, ще людство дуже молоде.
Бо скільки б ми не загинали пальці, —
XX вік! — а й досі де-не-де
трапляються іще неандертальці.

Подивисься: і що воно таке?
Не допоможе й двоопукла лінза.
Здається ж, люди, все у них людське,
але душа ще з дерева не злізла.

КЛИМЕНА

Орел впинався кігтями в рамено,
клював печінку... Але не про те я.
А як тоді жилось тобі, Климено,
нещасна, вірна жінко Прометея?

Ой, можна жити в пущі і в пустелі
і можна харчуватися корою.
Але коли підходила до скелі
і бачила... як він... спливає кров'ю!

І як та кров по каменю рудому
стікає вниз і капає, червона...
Ковтала сльози і брела додому
чучикати свого Девкаліона.
Тужити, ждати, жити, як в пустелі.
Чекать, що хтось у спину засміється:
— Це та, що в неї чоловік на скелі!
Він, кажуть, злодій. Щось украв, здається.

ЧАДРА МАРУСИ БОГУСЛАВКИ

Вузенька вуличка. Стіна, повита хмелем.
Татари сплять, сьогодні в них байрам.
Високий дуб, по-українськи — нелінь.
Святе письмо, по-їхньому — коран.

Чого я тут? Ще й, кажуть, богу слава,
що я жива, що в мене муж наша.
А я — Маруся. Я — із Богуслава.
У мене с непродана душа.

О, як він любить, як він мене палить!
Як він мене цілує упочі!
Каблучки напизав по дві на кожен палець.
Браслети на руках, на шиї дукачі.

І я ходжу, володарка темниці.
Скриплять у тиші двері за дверми.
Блищать очима слуги темноїлиці,
мені у ноги стелять килими.

Ох килими, барвисті килимочки!
Фонтан, кальян і сльози на зорі.
Носила я і плахту, і віночки,—
ну, як мені, чи гарно у чадрі?

І меч, і правда — цноти не жіночі.
Люблю чадру — і чорна, і густа.
Коли татарам брешуть мої очі,
ніхто не бачить, як тремтять уста.

Мого лиця не видно під чадрою.
Мій муж поїхав. Тоскно мені. Жду.
А то б я їм здавалася чудною,—
чого я зблідла і куди іду.

Чого дивлюся в море, у тумани.
Чого, як тіль, блукаю уночі.
...Бряжчать мені невірницькі кайдани.
А я шукаю сховані ключі.

* *
*

Ти пам'ятаєш, ти прийшов із пристані.
Такі сади були тоді розхристані.
І вся в гірляндах, як індійська жриця,
весна ряхтіла в іскорках роси.
Плакучі верби не могли журиться,
такі були у іволг голоси!
А під вікном цвіли у нас троянди.

Не вистачало трішечки доби.
А по данку прозорої веранди
ходили то дощі, то голуби...

ЛЕЙТМОТИВ ЩАСТЯ

Мені страшно признатися: я щаслива.
Минають роки, а ти мені люб.
Шаліє любові тропічна злива —
землі і неба шалений шлюб.
Вколисана в ніч, тобою омита,
хитас мене серед білого дня.
Ковшами самотності сплачене мито
за всі незнання і за всі навманця.
Нещастя моїх золоті обжирки.
Душа моя, аж тепер сп'яніє.
Ох, я не Фауст. Я тільки жінка.
Я не скажу: «Хвилино, спиши!»
Хвилино, будь!

Лише не хвилиною,
а цілим життям — хвилію і тривож!
Аж поки мене понесуть із каліпою
туди... ну, звідки... тоді вже що ж...

І ЗНОВУ ПРОЛОГ

Маю день, маю мить,
маю вічність собі на остачу.
Мала щастя своє, проміняла його на біду.
Голубими донцями
сто раз над тобою заплачу.
Гіацинтовим сонцем
сто раз над тобою зійду.
Ми з тобою такі безборонні одне перед одним.
Ця любов була схожа
на таїнство перших причасть.
Кожен ранок був нічю.
Кожна ніч була передоднем.
Кожен день був жагучим чуттям передщастя.
А тепер... Що тепер? Моє серце навіки стерпне.
На пожежах печалі я пам'ять свою обпалю.
Якби ти знав,
як солодко, нестерпно
і як спочатку я тебе люблю!

ЧИГИРИНСЬКИЙ КОЛОДЯЗЬ

Козацька тверджа, давній Чигирине,
уламок слави серед цих полів!
Усе святе, усе неповториме,
усе чекає невимовних слів...

Тут запеклася кров мого народу
і одридали волю кобзарі.
Брати мої, а де ж ви брали воду
в цьому камінні, на такій горі?

Коли в облогу брами всі зачинено
і догорають головешки веж,—
пили ви Тясмин здалеку очима
чи, може, просто кам'яніли теж?

Цей шпиль гори і трави, що зів'яли,
руїн і скель розпеченій полив...
То як же ви на смерть отут стояли?!
Стоять на смерть — це ж треба бути живим!

А он же, бачиш: в камені криниця,
мале відерце в дзьобі журавля.
Гори цієї дивна тасмниця —
оця пробита в камені криниця,
коли рятунку ждять пізвідкіля!

Як ви пробрили цей суцільний камінь?
Як добулись до того джерела?
Ломами? Кайлом? Голими руками?
Чи вам сама земля допомогла?

Навчи мене, навчи, о Чигирине!
Колодязь твій глибокий, не змілів.
Усе святе, усе неповториме,
усе чекає невимовних слів...

* *
*

О, не взискуй гіркому меду слави!
Той мед недобрий, від кусючих бджіл.
Взискуй сказати поблідлими вустами
хоч кілька людям необхідних слів.
Взискуй прожити несуетно і дзвінко.
Взискуй терпіння витримати все.
А справжня слава — це прекрасна жінка,
що на могилу квіти принесе.

* *
*
Я хочу на озеро Світязь,
в туман тасмничих лісів.
Воно мені виникло звідкись,
у нього стосот голосів.
Воно мені світить і світить,
таке воно в світі одне.
— Я Світязь, я Світязь, я Світязь!
Невже ти не чуєш мене?!

І голосом дивним, похмурим,
як давній надтріснутий дзвін:
— Батурин, Батурин, Батурин! —
лунає мені навздогін.

Я річку побачила раптом.
Питаю: — А хто ж ти така?
— Я Альта, я Альта, я Альта! —
тонесенько плаче ріка.

* *
*

Страшні слова, коли вони мовчать,
коли вони зненацька причаїлись,
коли не знаєш, з чого їх почать,
бо всі слова були уже чіїлись.

Хтось ними плакав, мучився, болів,
із них почав і ними ж і завершив.
Людей мільярди, і мільярди слів,
а ти їх мавш вимовити вперше!

Все повторялось: і краса, й потворність.
Усе було: асфальти й спориші.
Поезія — це завжди неповторність,
якийсь безсмертний дотик до душі.

ЄВГЕН ЛЕТЮК

Євген Миколайович Летюк народився 13 квітня 1929 р.
в с. Романівці на Полтавщині.

Вчився в Київському гірничому технікумі, Київському університеті.

Працював геологом на шахтах Донбасу, потім — журналістом.

Друкувався з 1951 р. Поет, прозаїк.

Виступав і як публіцист, перекладач, писав для дітей.

Перша книжка віршів «Завжди сімнадцять!» вийшла 1957 р.

Є. Летюк ввійшов у поезію з енергійним словом,

бурхливими почуттями! Славив шахтарський край,

«корінну породу» — твердий, мужній робітничий характер.

У поемі «Монологи гніву», інших творах знайшла своє втілення
болюча пам'ять війни. Істотну частину творчої спадщини поета

становить особиста лірика.

Помер 22 вересня 1976 р.

Збірки поезій:

«Хто там зорі ворухить?» (1960), «Чолом тобі, світе» (1965),

«Третє весло» (1967), «Дівич-зілля» (1969),

«Рівнодення» (1970) та ін.

ДРОТИ

Скільки око не гляне — стени,
Несходимість, безмір'я, безмежжя.
Хлопці ставлять ажурці стовпи
Для високонапружної вежі.

Із привольських стенив аж сюди
Піде струм на постійну роботу...
Загуди на вітрах, загуди,
Дужа пісне сталевого дроту!

Заснувались дротами світи...
Я згадав: за туманами злими
Десь готують колючі дроти,
Щоб сховати всю землю за ними.

В чорній люті сліпі, мов крот...
Та не вбити їм сили могуті:
Будуть грати на вітрі дроти
Отакі. як у нас! Не колючі!

КОРІННА ПОРОДА

Земля лиш зверху піддається трохи.
А вглиб пробийся — камінь.
Хоч гризи.
Її трясли космічні катастрофи,
Вона зазнала в давнину грози.
Але земля від того лиш міцніла,
Серед орбіт знайшовши вічний слід.
І одягла собі броню на тіло —
Несхитну товщу
Корінних порід.
І землетруси вже її трусили,
Та тих порід
Здолати не змогли.
І тільки нам, прохідникам, під силу
Пробити їх, шляхи прокласти вглиб.
Одвічний жар навіки камінь склеїв,
Та ми ходи добасмо в імлі.
І кожен з нас
Проходить під землею
Багато більш,
Ніж інший по землі.
Схилиє низько голову природа,
Схилиє вперше за усі віки.
Що не кажіть, але серед народу
Ми — корінна порода.
Гірники!

ХТО ТАМ ЗОРІ ВОРУШИТЬ?

Хтось там зорі ворухить долонями чорних лопат...

За вікном зорепад.
За вікном зорепад.
Знов на серці неспокій.
Я крикнути хочу:

«Не руш!»

Мов у небі не зорі — ясні світляки наших душ.
Кожна зірка — то друг. Мерехтіння — то серця биття.

А чиє ж догоріло життя?
 Догоріло життя?..
 Хто із друзів моїх в ту хвилину тривожну поліг?
 Із яких він світів?
 Із яких він доріг?
 Може, десь у Алжирі від рани, що ворог завдав?
 А чи десь в Лісабоні від кулі убивці упав?
 Чи на нашім кордоні у сутичці смерть він зустрів.
 Не пустивши на цей бік своїх ворогів,
 Не ступивши пі кроку,
 Ні вершка не ступивши назад?
 За вікном зорепад.
 За вікном зорепад:
 Хтось там зорі ворухить долонями чорних лопат...
 Зірка пада... А болю у серці нема,
 Тільки ненависть, ненависть в нім не дрема.
 Не вперше,
 Не вперше
 Гаснуть зорі у наших рядах.
 Не вперше,
 Не вперше
 Хтось поруч за другом рида.
 А у нас на устах — усміх, хай і гіркий, —
 Бо сіяють і будуть сіяти у небі зірки.
 Нам не вперше — бої і такий зорепад...

Хто там зорі ворухить долонями чорних лопат?

* *
 *

Геолог з надр підняв зразки порід.
 На них комах якихсь відбитки всюди.
 Комахи, й ті лишають вічний слід...
 А ми ж з тобою, друже,
 Люди!

* *
 *

Дівчатка кричали:
 «Мамочко, мамо!..»
 Та криком тужним не підняти убиту...
 І довго тримались за маму руками,
 І йти не могли, бо не бачили світу.

Ті спогади давні ще й зараз ключами
 До них залітають, і де їх подіти?
 І часто ридають, коли їх ночами:
 «Мамочко, мамо!» —
 Кличуть
 Діти.

Хто скаже,
 Що таке чекання?
 Мп літа ждем, ми ждем весну,
 Ждемо жадашого світання
 У ніч, проведену без сну,
 Чекасм справжнього кохання,
 Нитки надії прядемо.
 Ми ненавидимо чекання —
 І все життя чогось ждемо.

ОЧІ

Які в тебе очі?
 Ну які в тебе очі?
 Як у мавки, зелені чи, як в неба, ясні?
 Я заплющую очі,
 Я згадати їх хочу,
 Щось дощить перед ними, як з хмар навесні.
 Я ж дивився в ті очі, втрачаючи міру,
 Поставали у мріях і спились мені.
 Пам'ятаю довіру,
 Пам'ятаю зневіру,
 Пам'ятаю ненависть,
 А кольору — ні.
 Якби мить зупинилася в серці остання,
 Вкарбувавши навечно в нім очі сумні.
 Пам'ятаю зізнання,
 Пам'ятаю кохання,
 Пам'ятаю бажання,
 А кольору — ні.
 На дорогах життя, на порогах блукання
 Погляд твій незбагнений у згадках стоїть...
 Може, треба побачити колір прощання,
 Щоб збагнути, які вони,
 Очі твої?

ОЛЕСЬ ЛУШІЙ

Олесь Васильович Лупій народився 28 березня 1938 р. в с. Новій Кам'янці на Львівщині. Закінчив Київський університет. Працював у пресі, зокрема в газеті «Літературна Україна».

Нині завідує редакцією поезії у видавництві «Радянський письменник». Член КПРС. Друкується з 1954 р.

Перша збірка поезій «Вінки юності» вийшла 1957 р. Крім поезії, О. Лупій написав кілька романів, повістей, оповідань, дві прозові книги про будівників БАМу, за його сценарієм знято художній кінофільм.

Поезія О. Лупія і сама по собі різноманітна — від сонета до розкутих сучасних форм, від ліричної мініатюри до драматичної поеми. Зміст її охоплює особисті почуття, напружене життя країни, тривоги світу.

Видання: «Перевал» (1969), «Поезії» (1972), «Люди всієї планети» (1974), «Невпинність» (1977), «Черемхова заметіль» (1981), «Любов і лад» (1982), «Одна-єдина» (1983) та ін.

СОСНА

Єдине дерево край поля —
Стара покручена сосна.
Колись росли дуби, тополі,
Та все понищила війна,

Звалила в брід, на переправу.
Стара сосна вже стільки літ,
Як вірний воїн на заставі,
На нашім вигопі стоїть.

У зливу чи у день імлістий
Давала захисток, тепло.
Із нею наше все дитинство,
Із нею затишно було.

Я знову хочу все згадати,
Там вигін бачу крізь роки:
Сосна старенька, йаче мати,
І ми під нею, мов гробки.

1957

БАЛАДА ПРО КАЛИНУ

В яким селі на Україні нема калини!
Весела хата, красна дівчина,
Коли у дворі калина.
Вона пам'ятає першу людину.
Вона дала їй сопілку
І побачила, як зраділа людина,
Коли заспівала
Першу свою пісню.
Може, тому калина
Зосталась назавше такою вродливою.
Ми любимо її з дитинства.
Вона виростас над нами
Як продовження наше...
Калинова сопілка,
Біленька цівка,
Клади на уста —
Заспіває, серце розкрас,
І почувеш правду
Про себе і друзів своїх.
...А восени,
Коли на дереві нема ягід,
Стоїть калина,
Мов з порожніми долонями,
І лиш тоді я бачу,
Як хоче вона стати молодою.

1964

ДО МАТЕРІ

Благословенна, згадалась знову...
Згадалась, мамо, як сон, згадалась!
Тільки на сході запахло сонцем,
В озері хвиля залебеділа,

Приспанним лисом вигнулає гребля,
 І гордо збігло дівча в леваду,
 А ти згадалась, як сон, згадалась.
 Яка то радість мені від того,
 Яка то втіха мені від того,
 Що ти згадалась! Як сон, згадалась.
 Ще до схід сонця взяла й згадалась.
 Чогось замало, чогось немає,
 Щось недоречне, щось заважає,
 Що ти сьогодні ледь світ згадалась.
 З провіттом першим піду до тебе.
 Усе полишу й піду до тебе.
 Знайду те поле, знайду ту греблю,
 Знайду ворота, знайду хатину
 Й тебе, забуту, посеред неї...
 Твої ради не вистачає,
 Тепла і слова не вистачає,
 Тебе самої не вистачає,
 Не вистачає, не вистачає!
 Тому згадалась...
 Шляхів чотири,
 Вітрів чотири,
 Сторін чотири,
 Світів чотири.
 Щоби схрестились,
 Не розпливлися,
 Край твоїх вікон
 Щоби зійшлися.

1968

МИР

Я ще не був учасником війни
 І порошу боїв не нюхав зроду.
 Я ще не бачив, а які вони —
 Закляті вороги мого народу.

Довкола мир, довкола справді мир,
 Я в мирі виростав, живу у ньому.
 Десь обіч кружеляв огненний вир,
 До мене не дійшло й відлуння грому.

Я ще не чув пекельних канонад,
 Я ще не був на похороні ранку,
 Де світ вкриває мінометний град,
 А сонце трощать гусениці танків.

Я тільки знаю правду про батьків,
 Дідів моїх і прадітів великих,
 Про злочини чужинців всіх віків,
 І від знання того волаю криком.

446

Я мірїв син — таке мос ім'я,
 Я сином миру йду і йду по світу.
 Коли ж до миру підповзе змія,
 То добре знаю, чим її зустріти.

1970

* *
*

Між нами стіна дощова,
 Тоненька, у тисячу питок.
 Крізь неї я чую слова,
 Які промовляєш сердито.

Крізь неї здався мені
 Дівчам із гуцульської казки.
 І ми у тій казці одні.
 Не сердься, не сердься, будь ласка.

Я випен, що ми під дощем,
 Та все ж усміхнися, кохана.
 Ну, спробуй! Як гарно! Іще!
 Ще трішки, і дощ перестане...

1972

* *
*

Про що говорять мальви у саду
 Багряно і червоно-малиново?
 Що будить в серці силу молоду
 Зелена, буйна, запашна обнова,

Що білим градом яблука впадуть,
 Вогненным шалом виповняться вишні,
 Що мовчазними дивами зійдуть
 У цьому липні перса твої пишні...

А може, промовляють пелюстки,
 Що час небережливий все загубить?
 Ні, не підвладні знищити й віки
 Те, що горить, дає життя, що любить.

1975

447

ТАІНА

Дмитрові Павличку

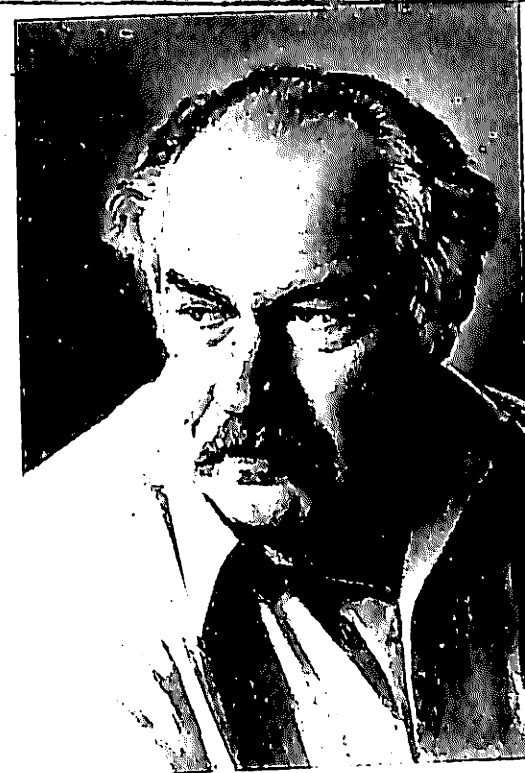
Укотре чую течію Дніпра.
Тепер весна — блакитно-синій травень.
Довкола зеленіс край наш славен,
А сонцесхід — як золота гора.

І чую плпц, як музику просту,
Її з років пайменших добре знаю,
Таку я ні на що не проміняю,
Веселу і сумпу — мою святу.

Єдиний струміль, лінія одна,
Але яка мелодія багата,
І хочеться сягнути аж до дна,

Красу і силу велетня пізнати.
Здасться, там планети глибша
І таїна, яку не відгадати.

1976

МИКОЛА ПЕТРЕНКО

Микола Євгенович Петренко народився 6 листопада 1925 р.
в м. Лохвиці на Полтавщині в сім'ї робітника.
Перед війною вчився в Черкаському політосвітньому технікумі.
За тимчасової фашистської окупації був вивезений в Німеччину;
після спроби втекти був кинутий до концтабору,
де перебував близько трьох років. Повернувшись додому,
працював на відбудові шахт Донбасу, служив в армії.
Закінчив Львівський університет. Навчання поєднував з роботою
в пресі, був редактором на Львівській телестудії. Член КПРС.
Поет, драматург, автор збірок гумору і сатири.
Перша книжка віршів «Дні юності» вийшла 1957 р.
Головне спрямування поезії — антифашистське, антивоєнне.
З позицій гуманізму М. Петренко стверджує доброту, людяність,
красу як вищі духовні цінності,
таврус ганьбою всі ті прояви зла, жорстокості,
що асоціюються в його життєвому досвіді з фашизмом.

Вийшли збірки поезій: «Серцем палаючим» (1959),
«Весняний засів» (1961), «Суворі береги» (1963),
«Гранітні віхи» (1964), «Сонячний годинник» (1968),
«Боровиця» (1970), «Заповітна гора» (1979),
«Молода осінь» (1984) та ін.

ПРОВОДИ

Свितься чи не спитьсья, може, згадую:
Дощ осінній, в коліях вода,
Голорукі клени за левадою,
На граніті — наш Сковорода:

В край чужий направився з торбиною...
А мені й торбини не дали...
Бігла мати: — Ой синочку, сину мій!.. —
Відігнали. Так і повели...

Ні, мені довіку не забудеться:
Дощ осінній, в коліях вода,
І стоять, стоять одні на вулиці —
Скорбна мати і Сковорода...

1959

№ 9264

Про ту «червоношкіру паспортину»
Хіба що чув, читав хіба з книжок...
В шістнадцять років в кам'яній долині
Жандарм вручав на шворочці кружок:

— Ось номер твій!.. (На шию, як собаці...)
Ну, повтори, щоб завше пам'ятав!.. —
Стояла тиша гробова в бараці,
Лиш хтось в кутку знесилено стогнав.

— Ну!..
— Дев'ять... два... і шістдесят чотири... —
Прошепотів я цифри без пуття.
Мені було шістнадцять.

Як я виріс!..

І як я важко починав життя...

1959

НАМАЛЮЙ МЕНІ НІЧ

Я до тебе прийду через доли і гори,
Тільки ти не розпитуй мене, не хвилюй:
Намалюй мені ніч, коли падають зорі,
Намалюй, я прошу, намалюй.

Намалюй мені ніч, що зове і шепоче
Найдивніші слова, найпалкіші слова,
В гамі барв піднеси славу темної ночі,
Що навколо зірки розсіва.

450

А сама тиг яка: вечір, день а чи ранок?
Що на серці — чи промінь, чи лід?
Намалюй мені ніч, коли зорі багрянні
Вирушають у путь, щоб згоріть.

1959

ЗАРОДЖЕННЯ СЯЙВА

Майбутній матері

Тихо-тихо, спершу ледве чутно,
Потім гінко в небо веселкове —
Це в тобі проклюнулось майбутнє
Квіткою тендітної любові.

І уже ладнаються оркестри
Грати світу ще не знапі оди,
Вже голубки, мов крилаті сестри,
Біля сонця танець коловодять.

Щедре світло хвилями хлюпоче,
Барви, квіти, музика і співи!
Це тобі — за ті жагучі ночі,
За щедротні весняні посіви.

Обнімайте ж, сійте в спраглу сутінь,
Не гасіть весільної пожежі —
Квітом, співом, зіркою в майбутнє
Виростуть від вас чуття безмежні.

Виростуть — бентежно і щасливо,
Наче казка, в таїні зачата.
Тож несіть у світ велике диво,
Сонцем опромінені дівчата!

1980

ЗУСТРІЧ КОЛИШНІХ В'ЯЗНІВ
ГІТЛЕРІВСЬКИХ КОНЦТАБОРІВ

Не поминальні калачі —
Хлібину чорну розломали...
Ми запалили по свічі
Довкола братської могили.

Три тисячі племінних свіч,
Ми у вогненне коло стали —

І день померк, як чорна ніч,
І тільки ці свічки палали.

Ми рахували, скільки втрат, —
І не було рахунку втратам.
Що кожен з них рідніш, ніж брат,
Бо став усьому людству братом.

451

Не втрати, а пекельний щем —
На всі літа, на всі пароди.
А сльози кам'яним дощем,
А плач підпер небесні зводи.

Яка печаль — аж стогне піч,
Яка журба — аж вітер квилить.
О, той вогонь із наших свіч
Довкола братської могили!..

1982

ВЕРЕСНЕВА КІНОХРОНІКА 1939 РОКУ

(З циклу «Так входить сонце
у тернікі світанки»)

Тридцять дев'ятий легендарний рік.
Хтось розцвітав. Комусь життя ламалось.
Хтось ріс до сонця, хтось шмигнув убік,
Закони щастя вимітали хаос.

Бідацтво вибивалось із трущоб,
Співала юнь, сичала паства божа,
Пускає офіцерик кулю в лоб
Під схлип джаз-банду у готелі Жоржа.

Спішить на збори Тудор: це як сон!
Довженко з танка відкриває мітинг.
І мчить на шахти перший ешелон,
Везе пісні вчорашніх безробітних.

«Навіки разом!» — провіщас Львів.
«Навіки разом!» — всенародне віче.
Розщедрився скупенький наш архів
На цю безцінну давню кіпострічку.

Ми розглядаєм пильно кожен кадр,
Прокручуєм і раз, і двічі, й тричі:
Ось ратуша, ось оперний театр
І ці знайомі сяючі обличчя!..

1983

ІВАН САВИЧ

Іван Савич Лук'яненко (справжнє прізвище) народився 19 січня 1914 р. в с. Савинках на Чернігівщині. Закінчив Харківський інститут журналістики та Київський університет.

Працював у пресі, викладав українську літературу в Кременецькому учительському інституті, вчителював на Донбасі.

Учасник Великої Вітчизняної війни.
Почав друкуватись ще в 30-х рр. Поет, прозаїк.
Перша збірка поезій «З вічних джерел» вийшла 1957 р.
Війна, трудові звершення, особисті почуття, думки про пережиті і про буття взагалі — такий в основних рисах зміст поезії І. Савича, насаженої любов'ю до людей. Схвальні відгуки громадськості здобула поема «Марія Заньковецька».

Вийшли книжки віршів:
«Позивні з майбутнього» (1959), «Щаслива та доріженька» (1961),
«Тяжіння земне» (1964), «Чистота» (1966), «Зоретворці» (1970),
«На пляхах буття» (1971), «Народження колоска» (1974),
«Щедрість» (1979) та ін.

НА ЧУЖИНІ В ШПИТАЛІ

Над ліжком схилилась сестра,
Турботою світяться очі.
Як мати над сином, шепоче:
— Вам випити ліки пора.—
Слухняю, мов хлопчик малий,
П'ю краплі рудої гіркоти,
І в дівчини менше турботи:

Обов'язок здійснила своїй...
Ах, мила, хороша сестра,
Не все зрозуміле для тебе:
Не крапель гірких мені треба —
Краплинку б води із Дніпра.

1945

КОХАНІЙ

Як був я малим, то казали усі,
Що мати знайшла мене десь у вівсі,
Що з неба туди немовлям я упав,
А я посміхався собі у рукав,
Бо знав, що немає у світі чудес:
Людина не зірка, щоб падать в овес.

Та дивні бувають у світі діла!
Уже сивина мені чуб пройняла,
Одначе як гляну на тебе, струнку,
Таку яснооку, хорошу таку,
Я вірю, що й справді в пахучий овес,
Як зірка світання, ти впала з небес.

1947

У ТРАМВАЇ

Дівчина славна та мила
Вперше для мене в трамваї
Ввічливо місце звільнила.
Дякую. Тихо сідаю.

Знало б хороше дівча те,
Як було важко сідати.

1958

КВАДРАТ 48—103. МІСТО СЕВЕРОДОНЕЦЬК

Так ось він, квадрат сорок вісім — сто три,
Де жовті піски ворухили вітри,
Де з краю вузької глухої дороги
З вітрами змагались куці кривоногі,
Звідкіль було видно, як після боїв
В диму Лисичанськ, як од горя темнів.

454

Мені не забудь цей ціщаний квадрат:
Мій друг тут, Степанко, — поет і солдат, —
Упав, як на смерть ми стояли в заставі,
А полк наш відходив без пісні, не в славі...
Засипав я друга у ямі сухій
І місце позначив на карті своїй.

Я дав собі слово людині й бійця:
Як ворога знищим, на берег Дінця
Прийти і насипать високу могилу,
Та ще й посадити берізоньку білу,
Щоб видно було із далеких доріг,
Де впав мій Степанко, де друг мій поліг.

Дороги й дороги... Нема їм кінця.
Не скоро прибув я на берег Дінця.
Стою, і здається, що я заблудився:
Нема ні пісків, ні купців, ні узлісся,
В будовах, у парках розбились вітри...
Так ось він, квадрат сорок вісім — сто три!

Дерева вгорі — наче арка легка,
Дзвенить під ногами асфальту ріка,
Величні будови, високі будинки
Здіймаються в небо і струнку, і гірко,
А сонце схилилось на краєні згорі...
Так ось він, квадрат сорок вісім — сто три!

В саду обеліск — там імення бійців,
Що в битвах колись полягли при Дінці...
Мій друже Степане, поете мій милий,
Пробач, що не зміг я насипать могили.
Народ наш тобі — та й усім, хто поліг, —
Як пам'ятник, місто новітнє воздвиг.
Пульсує життя. Угорі — прапори...
Так ось він, квадрат сорок вісім — сто три!

1966

КОЛОСКИ

Як були колоски молодими,
То дивилися в небо, у простір.
Все здавалось прекрасним і простим:
Вітер, хвилі і сонце над ними.
А тепер, як набралися сили,
Як зерном налилися восковитим,
Мов поважчало в світі їм жити —
До землі свої чола схилили.
Вже не грітися їм у промінні,
Не купатись в зеленому шумі.
Як же їм не схиляться в задумі —
Цілий світ годувати повинні!

1969

455

ВОЙОВНИЧІ АТЕЇСТИ

Ми войовничі були атеїсти:
 Не вірили в бога, в біса, в прикмети,
 Та навіть і в полі, сідаючи їсти,
 Звімали з вихрястих чуприн кашкети.
 Бо хліб — це святиня, чули з коліски ми,
 Тож їли окрайці свої майстерно.
 Якщо і ламали, то лиш над мискою.
 Щоб жодна крихтина не впала в стерні.
 Ішли на роботу ми часом здосвіту.
 Вертались, як зорі вже сяяли з неба.
 Тому й не з чужого ми знали досвіду.
 Що хлібу — не богу! — вклонялись треба.
 Хай хлопас дощ,
 Хай пече нестерпно,
 Та тільки, як сядем у полі їсти.
 Кашкети в рядок покладем на стерні...
 Побожні до хліба були атеїсти!

1970

СТОМИВСЯ Я...

Стомився я, хоч по літах ще й рано.
 Пройшов по стежці — й хочеться лягти.
 Частіше стали озиватись рапи
 І рідше ваблять райдужні мости.
 От і сьогодні в тім широкому полі,
 Де в обороні я півроку був,
 Лише з годину походив, і болі
 Озвались в грудях. Ліг я під вербу
 Й до прохолодної вологи тілом
 Припав, немов до матері маля.
 І сталось диво: звівсь помолоділим,
 Утому й болі — все зняла земля.
 Вона ж, начево, пам'ятає й досі,
 Як я грудьми її узимку грів,
 Як потім у серпневому безроссі
 Тут ґрунт просохлий кров'ю напоїв.

1973

МИКОЛА СОМ

Микола Данилович Сом народився 5 січня 1935 р.
 в с. Требухові на Київщині. Закінчив Київський університет.
 Працював у газетах, журналі «Ранок»,
 видавництві «Музична Україна», в Укрконцерті.
 Перша книжка поезій «Йду на побачення» вийшла 1957 р.
 Поетика М. Сома — з джерел народної пісні,
 думи і з джерел поетичної класики, але вона щоразу збагачується.
 В його творчості постійно живе дитинство, обпалене війною,
 і все перейдене, передумане потім — на широких просторах Вітчизни,
 в спілкуванні з людьми. М. Сом написав багато пісень.

Збірки поетичних творів:
 «Вікнами до сонця» (1960), «Святий хліб» (1961), «Мрія» (1963),
 «Вишиванка» (1964), «Дума над вогнем» (1968),
 «Стежка до океану» (1973), «Б'ю чолом» (1978),
 «Товариство» (1979), «Присвяти і послання» (1983).

ВЕЧІР

Забилась річка в гірській підкові,
Де тихо місяць пірнув до дна,
А там, у лузі, в траві шовковій
Зійшлися двоє. А тіль одна...

1957

В ЗІНИЦЯХ

Ніч!

Де солодом пахне пшениця,
Де поле осінє, рябе,
В твоїх темно-карих зіницях
Веселого бачу себе.

Так близько я вперше дивлюся,
І в мене на думці одне:
Якщо ти заплачеш — боюся —
Сльозою ти змиєш мене.

1960

ЧУНІ

Чуні мої, чуні...
Звідки ви привезені,
Звідки ви привезені,
Дротом підперезані
На моїх погах.

Дріт уївся в ноги,
Бо немає валянців,
Бо немає валянців,
Хай вони проваляться!
Де я їх візьму?

Холодно і страшно...
Йду селом, як пустою,
Йду селом, як пустою,
Сестриною хусткою
Голову загнув.

А сліди за мною,
Ніби хтось машиною,
Ніби хтось машиною
За селом, долиною,
По снігу стрибав.

Отакі-то чуні,
Ношені-поношені,
Снігом запорошені
Та слізьми орошені,
Першими слізьми.

Я шукаю батька...
Холодно — я шльопаю,
Голодно — я шльопаю.
...Йшла війна Європою —
Чуні теж ішли.

1964

КУПАЮТЬСЯ ДІТИ

Усі, як є, — талановито голі,
Проворні, ловкі — бісики вихрясті.
Не у ставку, не в синьому роздоллі,
Не у воді купаються — а в щасті.

458

Стара верба коліше їх сорочки,
Малі штанці гойдають осокори.
Вони в долоньках, ніби у ласточках,
З води виносять свій дитячий сором.

1968

СМІХ

(Перед картиною Рєпіна «Запорожці...»)

Чого сміюся? А того сміюся,
Що я піде нікого не боюся!
Сміюсь над горем, регочу над лихом
І навіть плачу неповторним сміхом.

Це ж я лякав турецького султана,
Що я вночі залоскотав тирапа,
Я вибухав — і падали, мов тріски,
Живих мерців пихаті жовчні пилки.

Є люди злі. В них зуби — наче грати.
Бажання їх — мене замурувати.
Згинь, пропади, зійди з очей, нудота!
Я — вічний сміх. Така моя робота.

1973

ПЕРШИЙ РАНОК ВІЙНИ

Двадцять другого лютого
Ровно в чотири часа
Київ бомбили,
Нам об'явили,
Що почалася війна.

З народної пісні

Того ранку сонце не зійшло,
Бо куди ж йому сходить, як неба не стало?
На землю усю,
На моє село
Київське небо впало.
Ой упало та й забилось об дитячий крик!..
Сняться сні мені воєнні з року в рік,
З року в рік.
Перше видиво дитяче з-під худенької руки:
Лізуть в очі,
Лізуть в очі
Велетенські павуки —
Зловорожі літаки.
Світе мій — кривавий, чорний!
Відпусти мене!
Пусти!

459

Де було учора небо — там хрести, хрести, хрести.
 Київ бомбили...
 Бомбили мос село,
 Що вічно горнулось до неї столиці.
 Гуло-гуготіло...
 І знову гуло.
 І хвиля висока росла із криниці.
 Перша бомба упала на шлях край двора,
 Друга бомба упала на дику грушу,
 Ну а третя — як чорна гора! —
 На дитячу розтерзану душу.
 Без об'яв і заяв я війну зустрів...
 Так здригалася наша хата,
 Що із теплих кубелець на призьбу зі стріх
 Випадали горобенята. .

Я ж дитина.
 Я — пташина.
 Неоперене пташеня.
 На війні, де кров і сльози,
 Я із першого дня,
 Я із першого дня —
 До останнього дня.

1983

ЮРІЙ СТАДНИЧЕНКО

Юрій Іванович Стадниченко народився 15 травня 1929 р.
 в Харкові в учительській сім'ї.
 1954 р. закінчив Харківський гірничий інститут і понад двадцять років
 працював у Всесоюзному науково-дослідному інституті організації
 та механізації шахтного будівництва (Харків).
 З 1974 р. — заступник головного редактора,
 потім головний редактор журналу «Прапор». Член КПРС.
 Друкує вірші з 1953 р.
 Перша книжка віршів «Стежками юності» вийшла 1957 р.
 В поезії Ю. Стадниченка осмислюється і героїка,
 і повсякденність, розкриваються вагомі духовні риси
 сучасника. Багато віршів присвячено таким вічним темам поезії,
 як кохання, краса природи, радість буття.

Збірки поезій:
 «Мос неспокійне серце» (1961), «В океані нескінченності» (1965),
 «Охоронці вогню» (1973), «Надія і вірність» (1977),
 «Зоряний прибіт» (1980), «Підкова і якір» (1982),
 «Дорога крізь довге літо» (1983) та ін.

ПОЛЕГЛИМ ПЕРЕД АМБРАЗУРАМИ

Загримів кулемет —
захлинулась в атаці піхота.
Полетіли життя
крізь морозну й свинцеву югу...
Встав солдат, щоб закрити
грудьми амбразуру дота,
Але, скошений кулями,
впав на кривавім снігу.

Не писали газети про подвиг,
бо він не відомий нікому:
Справа звична — війна,
смертоносний, палаючий град.
Тільки друзі зітхнули
й прийшла похоронна додому,
Що за край свій поліг
у засніженім полі солдат.

Але серце солдата,
кожен нерв, кожен м'яз, кожен
подих —

Це був згусток один,
наче воля сталава одна.
Він на подвиг ішов,
хоч нітрохи не думав про подвиг,
І коли, не добігши, поліг —
не його в тім вина.

Друже мій, не роздумуй,
коли на вагах на хитливих
Проти світла і правди
громадяться тьма і хула:
Куди власне життя,
щоб у світі жила справедливість,
Щоб під сонцем живлющим
навіки Вітчизна жила!

Не миттєвий порив це,
не жертвності мудрість похмура.
Життєлюби великі
усі від народження ми.
Але трапитись кожному може
в житті амбразура,
Яку треба закрити
своїми живими грудьми.

...Мрій, радій і співай
безоглядно, безмежно, натхненно,
В морі ніжності плинь,
бо кохання маяк не погас,
Пий життя, як меду,
але серце гартуй повсякденно,
Щоб воно не здригнулось
в суворого подвигу час.

Прийдуть інші часи
в мирнім сяйві зорі світової,
Та для мужніх сердець
не забракне у всесвіті бур.
Пам'ятаймо ж героїв,
отих невідомих героїв,
Що вмерли, не встигши добігти
до своїх амбразур!

1970

ВОГОНЬ

Я з гілки лук малий зігнув,
Шнурок з коноплі натягнув,
У дерев'яний рівчачок
Встромив загострений кілок,
Старого моху трішки взяв,
Трави сухенької підклав
І так, як у книжках читав,
Священнодіяти почав.
Мигтить і крутиться кілок,
Нагрівся мох, пішов димок,
Іще хвилинка, хвилька, мить —
І ось вже вогник тріпотить.
Насправді я тоді зрадив:
Без запальничок, сірників,
Із рук своїх, своїх долонь
Я видобув ясний вогонь!
Це брат вогню, який горів
В прадавній далечі віків,

З яким у простір виїшли ми
З неандертальської пітьми.
Я не забув нітрохи, ні,
Вогонь пожеж, вогонь війни,
Та будем завжди берегти
Ми символ світла й доброти.
— Дитяча радість, —
скаже хтось. —

Чи більше діла не знайшлося:
У розповні космічних днів
Пропагувати примітив?! —
Ні, я не кличу, впавши в шал,
Назад — до трупів і кресал,
Та добре все ж, щоб кожен вмів
Із чистих мрій і щирих слів,
З очей, із серця, із долонь
Живлющий видобуть огонь!

1976

*
*
*

Заплакали дощі над світом посивілим.
Під вітром шелестять безлистяні кущі.
Поменшав тепла, і ляже білий килим.
Заплакали дощі.
Заплакали дощі.

Вже сонце з-поза хмар нечасто простигло
Над обрієм земним ясний кумач.
Біжить, шумить вода, низини заливає.
Та тільки це не сум, та тільки це не плач.

Пильніше придивись: усе живе повсюди —
Лише в спочинок-сон природа порина.
Назустріч небесам земля розкрила груди,
І набирає сил у ній озимина.

Спочине, проросте і зійде урожасм.
І усмішки полів розквітнуть звидусіль.
Бо ллеться чистий дощ і мис-відмивас
Під ковдру снігову м'яку пухку постіль.

Зміцніють крила мрії у творчій неспокої.
І стане світ новий без кривди і облуд.
І осінь, і зима заміняться весною.
Нехай рясні дощі з землі змивають бруд!

1976

САМОВАР

Коли нечутною ходою
Приходять сутінки пічні,
Ми залишаємось з тобою
І сидимо в самотині.

Коли надворі хуга висє,
Ти віддаєш мені свій жар.
Твоє тепло мене зігрє,
Мій вірний друже самовар.

Пережили ми чималенько,
Ми стільки літ товариші.
Ти замурчиш, було, тихенько —
І стане легше на душі.

Ти чисто все про мене знаєш,
Таємних дум солодкий чар,
Для мене пісеньку співаєш,
Мій добрий друже самовар.

Удвох ми, друже, тихо мрієм,
Живем, не знаючи розлук,
Удвох з тобою ми старієм,
Удвох ждемо дбайливих рук.

Життя у вирій відлітає,
Немов лелеки поміж хмар.
А серце все чогось чекає,
Живий мій друже самовар...

1977

СТАНІСЛАВ СТРИЖЕНЮК

Станіслав Савич Стриженюк народився 3 березня 1931 р.
в м. Гайвороні на Кіровоградщині.
Закінчив Одеський політехнічний інститут, пізніше,
1963 р., — Літературний інститут ім. О. М. Горького.
Працював у Казахстані, на Актюбінському хімічному комбінаті,
був начальником Одеського обласного управління культури,
головним редактором Одеської кіностудії. Член КПРС.
Друкуючи вірші почав 1956 р.
Перша поетична збірка «В братнім краю» вийшла 1957 р.
Поезія С. Стриженюка обіймає великі простори —
в ній оспівано Одесу, Причорномор'я і цілині степи Казахстану,
морські далі й висоти Карпат, і дороги, дороги.
Вона сповнена романтичного пориву, теплих почуттів
до людини-творця, роздумів над життям.

Збірки поезій: «Земля орлів» (1960),
«Рубікон» (1962), «Моя Платанія» (1967),
«Пасати — вітри постійні» (1970), «Гавань синього літа» (1972),
«Стихія на семи вітрах» (1973), «Серце моє в дорозі» (1978),
«В zenіті літа» (1980) та ін.

НА БУДОВІ

Салютує небо метеорами...
І ріка виблискує в імлі,
І будова спалахнула зорями,
Мов зірки припали до землі.

Темрява під зблисками зеленими
Геть шугнула од віконних рам,—
Наче вийшли хлопці з автогенами
Ніч перетинати пополам.

1955

* *
*

Осінь висіяла «курли»,
Як останні дощі пройшли.
Колір літа і цвіт конвалій
Перейшли на пухнасту шаль;
Проросла на небесній далі
Літа бабиного печаль.

Крізь розкошлані тумани.
Я візьмуся печаль косити,
Щоб не виросла між людьми.

Я покіс у зеніті вигну,
Може, встигну...
А як не встигну,
Попрошу журавлів з-за Нілу
Пригадать ту пухнасту шаль,
Хай докосять зажинку білу
І змолотять крильми печаль.

1968

* *
*

Моя душа червоним маком
Над білим пляхом пророста,
Де, мов легенда, гордим птахом
Дідівська молодість літа.

А дід живе, і зорі світять,
А думи дуги брів звели.
Шляхи двадцятого століття
Навиліт серце пропекли.

Вона літає, та не сяде,
Бо пам'ять вічно молода,
Бо у воронках від снарядів
Не звити теплового гнізда.

Врочисто дзенькають медалі,
Радіють веснам журавлі,
Лиш три війни, мов три печалі,
Лежать у зморшках на чолі.

1970

ОДЕСА

Сухий лиман і хаджібейські плеса —
Немов стрічки на вітрі голубі.
Поглянеш — і привидиться тобі:
Над морем Чорним височить Одеса,
Неначе безкозирка на горбі.

Жива луна потьомкінської слави,
Вона пливе під хмарами, легка.
І вічним талісманом моряка,
І певсипуцим вахтовим держави
Горить над нею ватра маяка.

Вросла вона у багрецьвітні ранки,
І їй складають оди солов'ї,
Де тьохкали жандармів нагаї,
В підпільних лабіринтах Молдавакки
Писалась біографія її.

На тихих водах ясні зорі світять,
Вросли у камінь шрами барикад.
І місто — будівничий і солдат —
Живим паролем нашого століття
В руках тримає
Ленінський мандат.

І заводські проміняться заграви,
Бо дух роботи вдень і уночі
На піднебеснім сяє кумачі,
В Одесі сяє ратний Пояс Слави,
Мов кулеметна стрічка на плечі.

Сухий лиман і хаджібейські плеса,
Григорівку розбуджено в степах.
Де вітер з моря мандрами пропах,
Стоїть земля,
Стоїть моя Одеса
На трьох портах,
Немов на трьох китах.

1977

* *
*

Ми пам'ятники створюєм батькам,
Невтомним, роботящим їх рукам.
І розум їх, сердечне їх горіння,
Вдихнувши у наступне покоління,
Передаємо в спадщину вікам.

Ні мармуру мовчання вікове,
Ні золото — нічого не нове.
Батькам надійний пам'ятник тоді є,
Коли твоя Вітчизна молодіє
І пам'ять в нас, мов совість їх, живе.

1979

ОЛЕКСАНДР БОГАЧУК

Олександр Теофілович Богачук народився 18 грудня 1934 р. в с. Соколі на Волині. 1958 р. закінчив Луцький педінститут. Працював у пресі, у Волинському обласному управлінні в справах видавництва, поліграфії і книжкової торгівлі. Член КПРС. Поет, драматург. Написав у співдружності з композиторами багато пісень. Дві п'єси йшли на сцені народних театрів. Перша книжка віршів «Незабутнє» вийшла 1958 р. Поезія О. Богачука має антивоєнне, антифашистське спрямування, поет стверджує гуманні людські почуття, оспівує любов і дружбу.

Вийшли книжки поезій:

«Вересневий грім» (1959), «Ні» (1967), «На лісовому озері» (1974),
«Зелене руно», «Золота жінка» (1976),
«Крик попелу» (1978), «Горно» (1984).

СЛІЗОЗА

Ти — з хмар журби і з щастя блискавиць.
Ти — вічна злива пристрасті та болю.
Ти з серця йдеш до приставі зіниць,
Щоб вийти з берегів душі на волю.
Ти з серця йдеш. І твій терпкий потік
Стискають вії, наче загорожа...
Тому,
Коли ти падаєш з повік, —
Видовжусься —
І на серце схожа.
Сльозо людська!
Народжусься ти
З дитячим криком першого світання.
Радієш...
Мрієш...
Тужиш в час крутий...
І помираєш в стогоні —
Остання.

1964

КРИК ПОПЕЛУ

Увага!
Увага!
Говорить Маїданек —
Радіостанція вкрадених доль.
Сп'явся, запечений кров'ю, світанок
Над мікрофонами свих тополь.

Слухайте!
Слухайте,
Всі континенти!
Слово барачний бере материк.
Слухайте, маршали і президенти,
ПОПЕЛУ КРИК,
ПОПЕЛУ КРИК:

«Я мозок... Я очі... Я руки...
Я вчора ще бачив і мислив,
Найтонші відточував звуки
І пайвідтоншений вислів...»

«Я світла і тьми переливи
Осмислював пензлем натхненним».
«А я розмальовував ниви
Пшеницею, житом, ячменем...»

«Я клав до цеглини цеглину
І сам виростав над землею».

«А я у вечірню годину
Засвічував людям лілею».

«А я ще не вмiло й ходити,
Лиш ладоньки-тосі навчили.
Забрали мене розповитим...
І димом у небо пустили».

«Я навіть не встигло в долоні
Заплескати радісне тосі...
Мене в материнському лоні
Спалили у безголосі».

«А я виглядала провісно
Кохання тюльпанно-гаряче...
Чого ж ти так пізно, так пізно
Привіс мені квіти, юначе?..»
«Я мозок... Я очі... Я руки...
Я —

частка людської реальності...
Якої ж я раси й сполуки?
Якої ж національності?
Не видно? О ні! Не видно! —
Мікроскопічно-маковий...
Диспутувати безплідно!
Попіл —

з усіх однаковий.
Мій голос, мій відчай розпуки
Кричить
крізь глянсовані плити:
«Я попіл.
Я спалені муки.
А попелу —
не спопелити!»

1973

ЧИМ ЗМІРЯЮ СВОЮ ЛЮБОВ?

Чим зміряю свою любов до тебе?
Чи височінню зоряного неба?
Чи глибиною моря-океану?
Чи шириною золотого лану?
Нема на світі ще такої міри,
Щоб зміряти могла криницю віри,
І вірності — джерельної святині,
І горя у малесенькій слъозині...

Я стверджую тобою і собою:
Любов лиш можна зміряти —
любов'ю.

1977

ПІСНЯ СИВОЇ ТУГИ

Стала мати вночі край вікна,
Защемiло в очах мимоволі...
Задивилася мовчки вона
На вершечок тополі.

Сплять з лелеками лелі малі,
Сняться хмари їм білі-білі.
Доти з матір'ю, доки в кублі,
Доки крила безкрилі.

Колихала синів — і нема.
Розлетілись, хто нижче, хто вище.
А тепер серед ночі сама
Сиву тугу колише.

Де ж ви, де ви, сини-силачі?
Хоче мати від вас небагато.
Виглядаючи, кличе вночі:
«Хоч приїдьте на свято!»

Стала мати вночі край вікна,
Білить місяць побілені коси.
І ховає в долоні вона
Крик очей безголосий.

Сплять з лелеками лелі малі,
Сняться хмари їм білі-білі.
Доти з матір'ю, доки в кублі,
Доки крила безкрилі.

1978

СТЕПАН ЛИТВИН

Степан Михайлович Литвин народився 10 червня 1931 р. в с. Кармалюковому на Вінниччині. Закінчив Київський університет.

Учителював, працював у пресі в Криму, видавництвах «Дніпро» і «Радянський письменник», нині — в газеті «Літературна Україна». Член КПРС.

Друкує вірші з 1950 р.

Перша збірка поезій «Серце не мовчить» вийшла 1958 р. Ідейно-тематичне коло творчості поета досить містке: сучасність і історія, тривоги за майбутнє.

С. Литвин додивляється до спадкоємності поколінь, до слідів війни в людських душах і пам'яті, оцінює нажитий досвід.

Книжки поезій: «Під небом Криму» (1960), «Бентежність» (1966), «Рушник і шабля» (1972), «Спадкоємність» (1974), «Нездоланність любові» (1976), «Твій голос» (1980), «Кольори тривоги і надії» (1984).

Мені запам'ятався Тетерів
Паметами в бору-гаю,
Красою озера нестертою,
Над річкою сосною впертою —
Аж на самісінькім краю.

У неї корені спотворені,
Непаче обчухрав їх піж,—
То повені розмили корені.

Але брижать гілки нескорені,
П'яніть живиця, як раніш.

Не хилиться, струнка і змучена.
Хай пригаса краса туга,
Хай голі корені покручені,—
Вона стоятиме над кручею,
Як вічна

до життя
жага.

1967

Я ЗНОВ ЗАКОХАНИЙ

Тепер не так цвіте для мене вишня,
Тепер не так тече дзвінка вода.
Ти — та й не та, колишня й не колишня,
Моя любов, прекрасна й молода.

А серце знов і знов безпечно б'ється,
А втрачене майнуло вдалині.
Все менше рідних в мене зостається,
Все ближча, все рідніша ти мені.

Ти — як сестра, як донечка, як мати,
В тобі, здається, риси їх злились.
Мені тебе у подиві стрічати,
Усе життя стрічати, мов колись.

Я знов і знов закоханий у тебе,
Немов тоді, весняної пори.
О ні, кохання, наче літнє небо,
Несе нові, палкіші кольори.

1975

БАЛАДА ПРО СКРИПАЛЯ

Над Россю паливалися жита.
Де він упав, горіла сталь стозвуко...
Хололи руки, що підбили танк,
Хололи руки, що підбили танк,
Артиста руки, музиканта руки.
І мін мінор, а не мажор мажар
Звучав у полі, в голові музики.
Жахлива бою музика, й пожар,
І побратимів передсмертні крики...
Він юнаком орав оці поля,
Звідсіль поїхав вчитись до столиці...

Правиця ополченця-скрипала
 Затисла жменьку рідної землиці,
 А ліва — кілька теплих колосків...
 Він догорів, як сонце догоріло.
 Погас предивний, геніальний спів
 У серці, що мільйони сердець зіграло.
 Затихли руки, руки скрипала,
 Татуся руки, хлібороба руки.
 І дощ пішов. І плакали поля,
 І плакала земля з тяжкої муки.

1975

БІЛИЙ ВІРШ ПРО ВИШНЕВУ ТРОЯНДУ

Яка троянда нині спалахнула!
 Напружилась і вирвалась до сонця
 Троянда небувалої краси,
 Троянда оксамитова, вишнева,
 Одним одна на пагоні високий,
 Одним одна на цілому кущі.

Я подарую отаку троянду,
 Троянду оксамитову, вишневу,
 Троянду небувалої краси
 Тобі на діамантове весілля,
 На діамантове весілля наше,
 Троянду отаку, одним одну.

1981

ЛІТО ПРОЩАЛОСЯ З НАМИ

Тепле, як усмішка мами,
 Сяйво зірок пропливало,—
 Літо прощалося з нами,
 Нічку таку дарувало.

Бабине літо ланами
 Срібні спряде волоконця,—
 Літо прощалося з нами,
 Літо активного сонця.

Десь землетруси, цунамі,
 Повені й сонця нещадність,—
 Літо прощалося з нами,
 Літо печальне прощалося.

Танкери десь, криголами.
 Танки ревли, бомбовози...
 Літо прощалося з нами —
 Й наче стихали погрози.

В ніч на Славуті з човнами
 Ще вітровіння змагалось,—
 Літо прощалося з нами.
 Літо дніпровське прощалося.

Вабила ніч не зірками...
 Жити і жити бажалось.
 Літо прощалося з нами,
 Ще одне літо прощалося.

1982

ПЕТРО МАХ

Петро Петрович Мах народився 25 травня 1934 р. в с. Корхові Люблінського воєводства (Польща). Батько загинув у роки війни, сім'я переїхала в 1945 р. на Радянську Україну. 1957 р. закінчив Львівський університет. Працював у пресі, в обласному відділенні Товариства любителів книги (Луцьк), а також відповідальним секретарем Волинської письменницької організації. Член КПРС. Друкується з 1953 р. Поет, прозаїк. Перша збірка поезій «Перші промені» вийшла 1958 р. П. Мах пише громадянську й інтимну лірику, на його тексти створено чимало пісень.

Збірки поезій: «Пісня кленів» (1965), «Вікна» (1971), «Світанкові роси» (1973), «Вруна» (1978), «Посвіт» (1979), «Плеса» (1981), «Крайполе» (1984) та ін.

ОЖИНИ

Де берізки одбігли од гаю,
Де за вільхами вітер приліг,—
Я з тобою ожини назбираю —
Дивних ягід моєї землі.

У село повернемося пізно,
Гляне-гляне цікавість з воріт...
І шумітиме спогадом ліс нам
У роздоллі росистих доріг,

Не шукайте ви, люди, провини,
І не будьте, матусю, сумні:
Наші руки скололи ожини,
Ну, а губи... обвітрила ніч.

1966

ЖУРАВКА

Не ступай на траву, на травку,
На зорини ромашкових днів...
Виглядає журавлик журавку,
Що згубила свій лет на віїні.
Прилітають вітри з-за гаю,
Ніжить сонечко квіти навкруг,
А у нього в душі не вмирає
Лиш єдине її «кру-кру»...
Інші діток парами водять,
Іншим небо голубить політ,
А для нього не світяться води
І не мила цвітінь на землі...
Не ступай на траву, на травку,
Де озорені спогадом сні,
А послухай же пісню-журавку,
Що вертається й досі з війни!

* *
*

Яке повітря у лісах Волині!
У час, коли береза сік дає
Чи навіть взимку, в ночі хуртовинні,
Дихання не остудиться твоє.

Я звідси йду, як з боївиська воїн,
Де кров і піт в дорозі навзасм,
І кожна стежка у радах хвої
Із вічності суворої встас...

У єдності віків природа гарна!
І тим дорожча бутність далєбі,
Що, наче зірка, пісня партизана
З усіх джерел проміниться тобі.

1981

МИКОЛА СИНГАЇВСЬКИЙ

Микола Федорович Сингаївський народився 12 листопада 1936 р.
в с. Шатриці на Житомирщині.

1961 р. закінчив Львівський університет.
Працював на будовах Києва та Кривого Рога, в пресі,
в апараті Спілки письменників України,
був головним редактором журналу «Піонерія». Член КПРС.

Перша книжка віршів «Жива кришечка» вийшла 1958 р.
Поезія М. Сингаївського різноманітна в ідейному і тематичному
змісті, так само різноманітна і в жанрово-стильових формах.
Переважає в ній публіцистичний струмінь,
що цілком відповідає ідейно-тематичним висотам творчості:
Ленін, партія, трудова сім'я народів СРСР,
братерство народів соціалістичної співдружності, мир на планеті,
революція, перемога у Великій Вітчизняній.
Немало написав поет і сторінок особистої лірики.

Вийшли книжки поезій: «Земле, чую тебе» (1961),
«Гроно» (1962), «Мої сторони світу» (1963),
«З березнем по землі» (1968), «Поступ» (1969), «Вогневиця» (1971),
«Добросвіт» (1974), «Покоління» (1975), «Спадщина» (1977),
«Дорогою зорі» (1979), «Заповітний хліб» (1982) та ін.

* *
*

Земле, чую тебе!
Ростеш дубами на косогорах
І мною ростеш...
Ось моє серце!
Пахнеш ділющим хлібом
І джерелом з долини...
Вода прозора!
Важко дихаєш трубами
І зорі ворухиш...
Очі мої!
Земле, чую тебе!

Простягаєш галуззя клепів
І колос пшеничний...
Руки мої!
Гомониш сторінками озер
І промінням сосен...
Ніжність моя!
Говориш мовою сталі
І літаковим гулом...
Сила моя!
Земле, чую тебе!
Грієш пташині гнізда...
Голос мій!
Поїш коріння соком...
Зрілість моя!
Піднімаєш мене у простір...
Крила твої!
Земле, чую тебе!

1958

ТАМ, ЗА БОРАМИ..

Там, за перелісками, за борами,
Там, де почує зоря-зоряниця,
Поле чекає мене з вітрами,—
Пахне живиця,
Пахне живиця.

В душу війнуло мені Полісся.
Хата побілена. Сад і криниця.
Проситься в серце матусина пісня,
Пахне живиця,
Пахне живиця.

Мабуть, у кожного так буває:
Часто у місті село мені сниться.
Наче зі мною ліс розмовляє,—

480

Пахне живиця,
Пахне живиця.

Кличуть і кличуть луги заозерні,
Зранку на луках шумить косовиця.
Змалку любив я збирати зерна.
Пахне живиця,
Пахне живиця.

Влітку. Весною. Чи в зимню пору
Буду, як інші, в полі трудиться.
А по землі — дух соснового бору,
Пахне живиця,
Пахне живиця.

Вийшов на вигін — тихо ступаю,
Ген забіліла в траві печериця.
Руки з грибами в травах купаю,—
Пахне живиця,
Пахне живиця.

Краю мій рідний! Я не печалюсь,
Серцю, як сонцю, не варто журиться.
Я ж не востаннє з тобою стрічаюсь,
Пахне живиця,
Пахне живиця.

Ніхто не спитає, куди мандруєш,
Лиш промайне, привітається птиця.
Стань та послухай, та серцем відчуєш,—
Пахне живиця,
Пахне живиця.

Легко зітхас ніч при долині,
Дума не спить — заклопотана жниця.
Як благодатно у нас на Україні —
Пахне живиця,
Пахне живиця.

1960

ЛИСТИ ДО ЖАЙВОРОНКІВ

Вам, жайворонки над полем,
що купаєтесь в чистій блакиті,
Я надумав сьогодні
написати на спомин листа.
На лугах уже трави
сонцем,
соками,
вітром налиті,

481

Вже смагою налиті
 дівочі тремтливі уста.
 Вам, жайворонки над полем,
 що сієте срібне проміння,
 Що славите землю
 у своїх піднебесних піснях,
 Вам, закохані птиці,
 моя дума весняна й осіння,
 Що виношував я
 з хліборобами в житніх полях.

Поле житнє,
 пшеничне чи картопляне —
 Найрідніше мені,
 найпросторіше вам.
 Там сліди залишились
 моєї матусі Уляни,
 Там я воду підвозив
 дівчатам, батькам і жнивам.

Ми вантажили хліб,
 скиртували солому,
 Засинали під зорями
 на духмяній і тихій землі,
 Рукавом витирали
 крапельину терпку і солону,
 Перші зорі будили
 на людському у зморшках чолі.

Просиналися з вами,
 жайворонки-піснетворці,
 Добрі вісті несли
 дібровам,
 озерам,
 жителям.

З вами прадід і дід мій знайомі,
 а батько у білій сорочці
 Вчив дітей розмовляти
 з кожним птахом,
 з криницею в полі,
 з життям!

Гей, луги-береги,
 ви на голос людський озовіться
 І приймайте мене
 в хороводну пташину сім'ю.
 Україна заслухалась,
 і душа моя, наче синиця,
 Від пісень затремтіла
 і знайшла серед них
 найріднішу, свою.

Пісню ту, що з весни
 починається з вами,

Срібну пісню, що серце вчаровує
 на далекі і щедрі літа.
 З нею свято весни
 невідступно стоїть над ланами,
 З нею перша трава
 із проталин життя пророста.
 Всі закохані в тебе,
 жайворонку над полем,
 Наслухають твої переливи
 землелюбів — дорослі й малі.
 Своїх любих співців
 ображати нікому й ніде не дозволим,
 Повертайся із неба
 і босим ходи по землі.
 От і я повернувся
 до рідного дому,
 І россою на луках
 зволожив поперхлі вуста.
 Всіх пісень ще не виспівав,
 бо зустрілося сонце в ту пору,
 Та до тебе, мій пташе,
 не забув написати
 на спомин листа.

1964

ТИХА БАЛАДА

Озеро в лісі, в озері — ліс,
 Я тиху баладу звідти привіс,
 Баладу про лебедя та лебідку,
 Їх розлучили мисливці влітку.
 Скільки було в тому злочині злого!
 Вчахла вода і кривавилась довго.
 А нині вже осінь ходить лісами,
 Птаство сумує всіма голосами.
 Куди ж тобі, лебедю, нині летіти?
 Куди ж тобі тугу свою подіти?
 Нема берегів їй, немає дна.
 Від того болю балада сумна.
 Озеро в лісі, в озері — ліс,
 Мов лапки лебідки, плаває лист.

1964

БАЛАДА ПРО МАЙОРА КРАВЧЕНКА

Майор Кравченко жив у небі
І в небі згорів.
Вибухи небо трусили, мов невід,
Зорі сипались з ятерів.

На хмарах відбилися літакові крила,
Хрестом відбилися на землі.
Блокадна ніч його тіло вкрила,
Повисло життя людське на крилі.

Згадує майора його друг монгол.
Згадує російський брат.
1939 — Халхин-Гол.
1943 — Ленінград.

1965

ТОВАРИШ МІЙ — ІНТЕРНАЦІОНАЛ

Ми думаємо про вас,
хто не вернувся з битви.
Ми пам'ятаєм вас
і через гони літ.
Ми будемо за вас
свій отчий край любити
І на землі своїй
лишати добрий слід.

Земля моїх батьків
наслухалась тривоги
І крові напилась,
і горя матерів.
І часто по почах
їй тяжко до знемоги,
Коли скриплять
протези яворів.

А вирости ж гаї —
кленові, яворові, —
Там птахи носять сонце на крилі.
Ми — воїнів сини, —
не зраджуєм любові,
Бо знаємо, як жити на землі.

Бо знали ми,
для чого народились,
І вижили
в землянках по війні.

І з матерями
змалку патрудились,
На плечі взявши
перші трудовні.

Окопи заросли,
зарубцювались рани.
Та пам'ятає світ —
і розум, і душа:
Європу із вогню
винесли Іванн —
Чужа земля
була їм не чужа.

Вони ж своїх полів
не доорали,
Де журавлям літалось і снам.
Вони ж на амбразурах умирали,
Та мир заповіли
своім синам.

Щоб снівся мир
вдовиці-тополні,
Щоб зорі повертались до життя,
Іван стоїть
на площі у Берліні,
До сонця піднімаючи дитя.

І ми з дитинства
добре пам'ятаєм,
Як бути пам,
щоб світ наш не осліп.
Сини солдатів,
ми відповідаєм
За кожне слово,
за життя і хліб.

Те слово — зброя,
кована із криці, —
Тримай напоготові,
про запас.
Щоб не здавати
ворогу позицій,
Наказ батьків
живе в серцях у нас.

Те слово набухає
в кожній бруньці
І вибухає, наче динаміт,
І благодатні грози
Озоном правди
Революції
хлюпають у світ.

Куди не глянь —
пашіють грона цвіту.
Гримлять громи
в галуззя молоде.
Як друг людей,
Ілліч іде по світу,
А з ним і Революція гряде.

Земля моїх садів,
засни у срібних росах.
Я сон твій буду пильно берегти.
За мить життя
давно я став дорослим,
Людської дружби скріплюю мости.

А по мостах
розкочується лунко
Братерства нашого
двадцятий вал.
І подає народам
чесну руку
Товариш мій — Інтернаціонал!

1970

НАПИШИ МЕНІ

Андрію Германову

Напиши мені.
Напиши,
як дороги ведуть до Вітоші,
поміж горами,
поміж долами,
поміж нашими, друже, долями.

Нагадай мені.
Нагадай,
як у горах нуртує гроза,
як лісами шумить твій край,
як заснула гайдуцька сльоза.

Розкажи мені.
Розкажи,
бо легенда не має межі.
А легендами край твій поріс,
а коріння — в серцях, у землі.
Чують люди, і гори, і ліс,
як легенду несуть журавлі.

Заспівай мені.

Заспівай,
пісню Ботева нагадай —
про Балкани, про юнаків
з легендарних болгарських
полків.
Принеси мені.

Принеси
чисту краплю гірської роси.
Дух Болгарії — пісню народу.
І свої босонігі стежки.
І прощальну ласкавість руки,
і душі променисту вроду.

ІВАН ХОМЕНКО

Іван Євтихійович Хоменко народився 29 вересня 1919 р.
в с. Зеленому на Кіровоградщині в сім'ї бідняка.

Закінчивши Дніпропетровське театральне училище,
працював актором у Криворізькому драматичному театрі
і одночасно вчився в педінституті.

Учасник Великої Вітчизняної війни.

Друкуватись почав у роки війни на сторінках фронтових газет.

Перша збірка поезій «Дуби не хиляться» вийшла 1958 р.

Вірші й поеми тематично різноманітні.

В ліриці значне місце посідають особисті почуття,
відлуння подій у країні. У драматичній поемі «Марина Чурай»
І. Хоменко розробив оригінальну версію про легендарну народну
піснярку XVII ст. Видав кілька книжок для дітей.

Помер 14 серпня 1968 р.

Основні збірки:

«Лірика та поеми» (1959), «Схід сонця» (1960),
«Солов'їні світанки» (1962), «Горицвіт» (1963),
«Живе зерно» (1965), «В дорозі до вершин» (1969) та ін.

ПОЦІЛУНОК

Протятій кулею на полі бою
У згарищі та у густій імлі,
Упав солдат на захід головою
Й припав губами міцно до землі.

Відчувши кулю у собі вогненну,
Нічого більш зробити він не встиг,
Лиш землю цю поцілував священну
Та так у поцілунку і застиг.

Він був солдат, він був ще зовсім юним,
Дівчата ще б сказали: «Це дитя».
Але його останній поцілунок
Вітчизні дав і волю, і життя.

1945

ПОГІДДЯ

Погнулось небо під залізним возом,
Меч блискавка у темряву здійма...
Мені здалось, що вічно будуть грози
І вічно будуть холод і пітьма.

Аж тут іде веселий час погоди,
Руками чорні хмари розгорта.
І жовтим півнем світлий день виходить,
Здіймаючи веселкою хвоста.

1956

СУПУТНИК

Гей, ви, зірки, ану там, розступіться!
Зніміть свої коралові брилі!
Ви ж бачите: красуня яснолиця
Летить увись із нашої землі.

Летить зоря із нашої країни
Розвідником в яскраву висоту,
Нехай її у небі місяць стріне
І в щок у поцілує золоту.

В цеху гарячим, де вогні шаріли,
Її міцні кували ковалі,
І подихом легень своїх зігріли,
Й пустили в небо світлою з землі.

Її побачиш у польоті — і здається:
Вона жива, бо наше в ній життя,
І наші очі, й наше серце б'ється,
І наша кров, і наші почуття.

Гей, ви, зірки, ану там, розступіться,
Зніміть свої коралові брилі!
Ви ж бачите: красуня яснолиця
Летить увись із нашої землі.

1959

* * *

Мов горнятко, хмару смуглолицю
Місяць взяв червоним рогачем,
Підійма над вогнищем зірниці,
Що пала на сході кумачем.

І мені здається: то сніданок
Вариться у небі для женців,
Бо до праці знов їх кличе ранок
Струнами яскравих промінців.

1961

ТВОРИ ПОЕТІВ,
які увійшли в літературу в 1933—1958 рр.

КОСТЬ ГЕРАСИМЕНКО	Любов і зненависть моя 21
Копі 7	«Падають зорі. І зором засмученим кожну...» 22
Корній 7	Мій добрий смуток 22
Ствердження 10	Слово до живих 23
Мавзолей 12	Той час, коли солдатами стаємо 23
Пісня 13	Обрії 24
З фронтового блокнота 13	І знов, як тоді... 24
Українські партизани 14	«Осоненим ранком увінчана...» 25
АРОН КОПШТЕЙН	З ЦИКЛУ «ЕТЮДИ»
Елегія 16	Ідилічний 25
Дніпро 17	Глодовий 25
Батьківщина 17	Передсвітанковий 26
Серьожа 18	Патріотичний 26
ІГОР МУРАТОВ	«Я до дитинства моє прикутий...» 26
Нас усього десять (з «Поєми про стружку») 20	До літописця 27
Двадцятий полк 20	«В усьому, що несе добро...» 28
«Це — правда...» 21	

Микола Шумак	Зимовий вечір 43	«Нашу любов, як осяяну зірку...» 59	«За романівським небом — сніг причали...» 75
Берізка 30	Весна 44	з циклу «ЗАПОРОЖЦІ», 1940 «Уставай, моє сонечко, з темного луку...» 60	«Привіт тобі, Обухівська дорого...» 76
Спочинок 30	Вище семафори! 44	«Гомін, гомін по діброві...» 60	«Встають мої світанки корчуваті...» 76
«Аероплани над селом...» 30	ГРИГОРІЙ ПЛОТКІН	Побратими 61	«Всі кажуть: кривавий двадцятий вік» 76
Матері друга 31	«Солдат рушас в путь свою...» 46	«Червоно-вишневі зорі вищують погожній схід...» 61	«Приходять предки, добрі і пехитрі...» 77
Дожидаєм 31	Могила Руставелі 46	Україно моя (1—5) 61	«Хлопці стояли на крутому березі...» 77
Бажаппя 32	Тінь 46	«Будуть зорі так само горіти на обрії...» 65	Колос (з циклу «Ленінські рядки»)» 78
ІВАН ВИРГАН	Роздуми 47	Катюша 66	Світанок 78
Соловей 34	Балада про солдата 48	«Не готовлю нічого для тебе в житті...» 66	Жадання 78
Щастя-доля 34	АБРАМ КАЦНЕЛЬСОН	Пам'ять 67	Зерно 79
Оповідання про діда Охріма 35	«О мій поліський рідний край...» 52	Пісня про рушник 68	Любов (Балада) 79
1942 рік 36	Перед наступом 52	Кінь 68	«Збирались птиці, а птиці білі...» 80
Слава бійця 37	«Юнак і дівчина... і зорі... і каштани...» 52	Вчителька (Пісня) 69	«Чому, сказати, її сам не знаю...» 80
«Коли я йшов до тебе вчора пізно...» 37	Балада про струни 53	Проханья 69	Цвітуть осінні тихі небеса 80
Провесняна любов 38	Крила 53	Дорога далека 71	«Беру до серця землю всю, як є...» 81
З «Весняних експромтів» (1—2) 38	Віз 53	«Чогось не вгледів наостанку...» 71	МИКОЛА УПЕНИК
Напровесні 39	6 в селах крутіobelіски 54	«Пам'ятаєш?» 72	«Це так навесні повелося...» 83
Вечір 39	Освідчення 55	«Не стій, мати, та й коло хати...» 73	Рідному місту 83
Поворітьма 40	Оборонці прекрасного 56	Там, за рікою 73	«Розійшлися дими...» 84
Навічна розлука 41	АНДРІЙ МАЛИШКО	«Сняться в ночах...» 74	«Я вже не той, що був колісь...» 84
АНДРІЙ ВОЛОЩАК	Бусел 58		До космонавта 85
Пісня 43	«Поїзди гудуть за Ірпінню...» 59		

МИКОЛА ШПАК	Зимовий вечір 43	«Нашу любов, як осяяну зірку...» 59	«За романівським небом — сніп причали...» 75
Берізка 30	Весна 44	З ЦИКЛУ «ЗАПОРОЖЦІ», 1940	«Привіт тобі, Обухівська дорого...» 76
Спочинок 30	Вище семафори! 44	«Уставай, моє сонечко, з темного лугу...» 60	«Встають мої світанки корчуваті...» 76
«Аероплани над селом...» 30	ГРИГОРІЙ ПЛОТКІН	«Гомін, гомін по діброві...» 60	«Всі кажуть: кривавий двадцятий вік» 76
Матері друга 31	«Солдат рушає в путь свою...» 46	Побратими 61	«Приходять предки, добрі і пехитрі...» 77
Дожидаєм 31	Могила Руставелі 46	«Червоно-вишневі зорі віщують погожий схід...» 61	«Хлопці стояли на крутому березі...» 77
Бажання 32	Тінь 46	Україно моя (1—5) 61	Колос (3 циклу «Ленінські рядки») — 78
ІВАН ВИРГАН	Роздуми 47	«Будуть зорі так само горіти на обрії...» 65	Світанок 78
Соловей 34	Балада про солдата 48	Катюша 66	Жадання 78
Щастя-доля 34	АБРАМ КАЦНІЛЬСОН	«Не готовлю нічого для тебе в житті...» 66	Зерно 79
Оповідання про діда Охріма 35	«О мій поліський рідний край...» 52	Пам'ять 67	Любов (Балада) 79
1942 рік 36	Перед наступом 52	Пісня про рушник 68	«Збирались птиці, а птиці білі...» 80
Слава бійця 37	«Юнак і дівчина... і зорі... і каштани...» 52	Кінь 68	«Чому, сказати, її сам не знаю...» 80
«Коли я йшов до тебе вчора пізно...» 37	Балада про струни 53	Вчителька (Пісня) 69	Цвітуть осінні тихі небеса 80
Провесняна любов 38	Крила 53	Прохання 69	«Беру до серця землю всю, як є...» 81
З «Весняних експромтів» (1—2) 38	Віз 53	Дорога далека 71	МИКОЛА УПЕНИК
Напровесні 39	Є в селах крутіobelіски 54	«Чогось не вгледів наостанку...» 71	«Це так навесні повелося...» 83
Вечір 39	Освідчення 55	«Пам'ятаєш?» 72	Рідному місту 83
Поворітьма 40	Оборонці прекрасного 56	«Не стій, мати, та й коло хати...» 73	«Розійшлися димч...» 84
Навічна розлука 41	АНДРІЙ МАЛИШКО	Там, за рікою 73	«Я вже не той, що був колись...» 84
АНДРІЙ ВОЛОЩАК	Бусел 58	«Сняться в ночах...» 74	До космонавта 85
Пісня 43	«Поїзди гудуть за Ірпінню...» 59		

«Коли нагострюємо фразу...» 85	ГРИГОРІЙ ДОНЕЦЬ Над Трьпіллям 103	МИХАЙЛО СТЕЛІМАХ Березень 116	Двірники 126
Сонце над Києвом 85	Олеко Дундич 103	«Боюсь людей, що проживуть як гості все життя...» 116	Після дощу 126
ОЛЕКСАНДР ЛЕВАДА Незнапій дівчині 88	Прощався босць з Іллічем 103	«Шляхи вересневі, ключі журавлині...» 117	«Син мій ступив перші кроки...» 126
На визволення Ворошиловграда 88	22 червня 1941 року 104	«Поранений лежав я у роздоллі...» 117	Могила радянського солдата 127
Ярославни 89	«Пахне ніч липнева матіолою...» 104	«Моя красо в каймі озер Полісся...» 118	Виноградар 127
МИКОЛА РУДЬ «Не зітхає гармонню Смолянка...» 92	В дорозі 105	Орач 118	«Ну й чудова в тебе вдача...» 127
«Берлін і Тіргартен після світанку» 92	Полпнові чари 106	Сестрі 119	ПЛАТОН ВОРОНЬКО Похідна 129
«Все знайоме до болю...» 93	ВАЛЕНТИНА ТКАЧЕНКО «Од Бугу до Діпця мої сліди...» 108	Три заспіви 119	Розвідник 129
АНДРІЙ ПАТРУС-КАРПАТСЬКИЙ Коли блукаю... 96	«Поспули коло вогнища бійці...» 108	«Затих дводенний бій. Втомились ми» 119	«Коли виносили із бою...» 130
Життєписне 96	Трудові вогні 109	«Буває нелегко мені — не дихну...» 120	Я тої, що греблі рвав 130
Дичка 97	Осінь тільки починається 109	«В твоїм грозівім полі, Україно...» 121	Від Москви до Карпат 131
«А ми багаті добротою...» 97	«Якщо зібрати сльози матерів...» 110	«Усе було: любов, поезія, розлука...» 122	Ходімо, кохана, у ліс 131
ДАВИД КАНЕВСЬКИЙ Майдан 99	Новий хліб 110	Комуніст 122	Коні ворони 132
«Чи zostався в мене добрий спомин...» 99	Бухенвальдський шлях 110	«Вишневий сад розквітне коло хати...» 123	«Тільки згадка торкнеться рукою...» 132
«Хто у ніч тривоги вийшов з хати...» 99	Полин 111	Квітень 123	«Пахне хліб...» 132
Другові 100	«Вечір, вечір — стрічань пора...» 111	«Отам, де жито червень колихало...» 123	«Дикі групи одцвіли...» 133
«Тебе, хто впав на полі бою...» 101	ГЕННАДІЙ БРЕЖНЬОВ «Чолом тобі, земле, чолом!» 113	«Осінні дні несуть розлуку...» 124	«За тракторами сизий дим...» 133
Київ 101	«Як терпко пахне сон-трава!...» 113	«На жовтих стернях сизі гуси...» 124	«Коли зроблено плуг...» 133
Дніпрова вода 101	На світанні 113	Зимова ніч 124	«На жаль, чудес на світі не буває» 133
	Хто винуватий? (Байка) 114	ЮРІЙ ГОЙДА Дівчинка 126	Ленін іде по планеті 134
			«Я люблю на ірпінськiм пригірку...» 134

Ріка юності нашої
135

Бєрїть моє серце
135

«Червоне вітрило згадки...»
136

Вічний вогонь
136

О, як вони схожі
137

«То полин над тобою, Волинь,
чи сніги...»
137

Солодка вода
138

«Летить з рольганга рейка»
138

«Весняна квітка у хустці синій...»
139

Дотик Вітчизни
139

Прометей і Дон-Кіхот
140

«У капусті, в картоплі
знаходили і в очереті...»
140

Я — син полка
141

«Явився, правнуче, мені...»
141

«Жаром калини зігріюся...»
142

«Дорога на Київ у ґрунті
й підґрунті...»
142

«Мала пташчина впала з висоти...»
142

ВІРШІ ДЛЯ ДІТЕЙ (1945—1975 рр.)

Липка
143

Ніколи не хвались
143

Чому чапля стоїть на одній нозі
143

Про бичка і їжачка
143

Помагай
144

Кіт не знав
144

Облітав журавель
144

ПЕТРО СЛИЧУК

Випяткова свиня
146

Юшка з перцем
146

Гірший від хвороби
147

Найрозумніша промова
147

ОЛЕСЬ ГОНЧАР

Думи про Батьківщину
149

Спека в горах
149

Танкіст
150

Брати
150

Знамено полку
150

ПЕТРО АРТЕМЕНКО

Лірика моєї весни
152

Пам'яті Ліни Одени,
іспанської дівчини
152

Мій інститут
153

Поетичний заспів
153

Дружині
154

Смерть ворогам!
154

ВОЛОДИМИР БУЛАСНКО

«Журавлі мене скоро покличуть...»
156

«За синє море, щербаті гори...»
156

«Осінь в димах. Підводь, мати, коня»
156

«Неоспівана, сіроокая...»
156

«Руді вітрила підняла, пливє...»
157

«Йдемо крізь ніч»
157

«Як брови, розійшлись дороги...»
157

Прадавній шлях походів, боротьби»
157

«Перехрестивсь мечами гнів...»
158

Зустріч
158

«Ми зустрілись якось випадково...»
158

Мати
159

«Смеркає. Чорний ворон кряче...»
159

ЛЕОНІД ЛЕВИЦЬКИЙ

«Під сніпками тремтить павутина»
161

Зі станції
161

Весняне
161

«Хлопці, певно, біля луґу...»
162

«Погожпй день. Чи всидиш дома?»
162

«Додому написав листівку»
162

В лісах моєї України
162

«На шляху — розойти вражі танки»
163

Атака
163

ФЕДІР МИЦИК

«Земле рідна — вимріяна пісця...»
165

«Чи усміхнусь, коли впаде на скроні...»
165

«Я ніколи не стомлюся жити...»
165

Фронтowa потатка
166

ПІЛИП РУДЬ

Звятижна молодість
168

Кришниця
168

Десна
169

ФЕДІР ШВИНДІН

«Як гряде бій
і прогрімлять гармати...»
171

«Вечірня зоре золота...»
171

Бажання
171

«Прозрів я в ночі горобині...»
172

Ти чуєш — грози?
172

МИКОЛА ШУТЬ

Після дощу
174

Шукання дороги
174

«Шукав я тебе — не знаходив...»
174

Провал
174

В камері смертників
175

Опадають, мов лист, почуття
175

ЄВГЕН БАНДУРЕНКО

Над плесом лиману
177

Кров і квіти
177

Нині соколом стати треба
177

Дівоча
178

Повернення
178

ГУМОР І САТИРА

Характеристика
179

Ще й досі не знайшлись
179

ВАСИЛЬ ШВЕЦЬ

Посивілий вітер
181

«В білій-білій тишині палат...»
181

Москвичка
181

«Я не чекаю смерті з темноти...»
181

Сонет розради
182

Шепіт
182

Тиша
183

Повінь
183

Деметра
184

«У зелених вербах за левадою...»
185

Тракторист із Гусівки
185

«Образ до почі замулиться хвилиною»
187

ОЛЕКСА ЮЩЕНКО

«Схрестились, як мечі,
прожектори вгорі...»
189

«Вдарила в будинок, струсонула...»
189

Друже мій з Рязані...
189

Кривниця
190

Над широким Дніпром (Пісня)
192

Вирій
192

Кожному дню радію
193

Ірпінська імпровізація
193

СТЕПАН ОЛИНИК

«Вказівок немає»
195

Дорога дама
195

«Бій у нью-йоркській ресторації»
196

«Чого в нас немає! І що у нас є!»
197

Хабарник
199

Наклепник
199

НАУМ ТИХИЙ

Друзям солдатам
201

«То шал весни, то віхоли квиління...»
201

Сад
202

«Мов бджоли, плями сонця золоті...»
203

«Літак на лузі, де пасуться гуси»
203

Полеглі солдати
204

Дощова пора. (Акварель)
206

«Обплетена орбітами стрімкими...»
206

З «Несподіваного циклу»
207

ПЕТРО БІБА

За Батьківщину
209

Зірка
209

Залізний тік
209

Біля стін «Арсеналу»
210

Вись
211

Віпницькі буряківниці
211

Ніагара
212

ДМИТРО БІЛОУС

Декому на згадку
214

Проста класифікація
214

Всяк, сягаючи вершин,
міря все на свій аршин
214

Покірне телятко
215

КОСТЬ ДРОК

«Здається іноді мені...»
217

Буду ждати
217

Коліскова
217

Довір'я
218

ОЛЕКСАНДР ПІДСУХА

Рідний край
220

Із «Солдатського щоденника»
220

На варті
221

Ленін
222

«Шумлять сади, цвіте колосся...»
222

«Скільки Жовтнів на моїм віку...»
223

«Благословен, хто срібну грань...»
223

Народе мій...
223

З циклу
«Я в пісні тебе воскресну»
«Без усмішки і дня не прожила...»
224

«А все-таки: як маю далі жити?»
224

«Ні за чим не шкодую»
225

БОРИСЛАВ СТЕПАНЮК

Гармоніст
227

Хліб-сіль
227

Іменем сонця
228

«Немало на віку пережили...»
228

Весна високосна
229

В підгір'ї Алатоо
230

Райдуга над обеліском
231

Звертання до поля
232

МИКИТА ЧЕРНЯВСЬКИЙ

Я пам'ятаю
234

Щедрість
234

Високі Татри
235

Жовтнева моя країно
235

«Вже й калина під вікном зів'яла»
236

ЯРОСЛАВ ШПОРТА

Відпочинок
238

Парторг
238

«На камені ромашка не зросте...»
239

«Де ми ходили — цвіте ромен...»
239

Пісня
240

«Дубовим листом
пахнуть мокрі стіжки...»
240

РОСТИСЛАВ БРАТУНЬ

«Прозорий вересень...»
242

«О яблуневий ніжний квіт...»
242

Реквієм
243

Львівська пісня про Леніна
243

Вернись із спогадів
244

Незіграні ролі
244

ВОЛОДИМИР ВІЛЬНИЙ

«Учора тільки відгрімів салют...»
247

«Ми давній зберігали заповіт...»
247

Пісня єдності
247

Вишенька
248

Космодром
248

ВАСИЛЬ ЛІСНЯК

Сходи
250

«Зворушує серце хороша картина...»
250

«У нас весілля не було...»
250

«Прозоро, тепло, зелено...»
250

«Молоденьким півнем заспівало літо...»
251

СЕРГІЙ МУШНИК

Чоботи
253

«Рипнули двері, крикнули хлопці...»
253

Чаєчка
253

Тракторобуд
254

Стара теплушка
255

ВІКТОР СОКОЛОВ

«Ми — сонцелюби»
257

«Я кличу тебе почамп...»
257

Моя романтика
257

ВОСЬМИВІРЩ

«В той вечір пікли
й димом брались маки...»
258

«Забрили бруньки на вишнях...»
259

«На березі моря сиділо дівчачько...»
259

«Коли ти говориш — яснішає небо...»
259

«Все буде так, як і раніше...»
259

ВОЛОДИМИР ГЕТЬМАН

Убитому товаришеві
261

Піднявся і я з могили до життя...
261

«Цвіти і стелися габою...»
261

«Сниться щопочі: тікаю з полону...»
262

То де ж ті хлопці?
262

Монолог Землі
262

«Святкую молодість... Святкую...»
263

МИКОЛА ГІРНИК

«Сурмлять вітри, приклавши губи...»
265

До серця
265

Дядько Іванчик
265

Ранкові роси
266

Зустріч з незабутнім
266

«Чудові дні кінчаються, жовтневі...»
267

ЄВМЕН ДОЛОМАН

Героїчний сопел
269

Хліб 1941 року
269

Кують зозулі
270

Атака
270

«Він подумки благав, проспів...»
271

ЛЮБОВ ЗАВАШТА

Криниця мого дитинства
273

Комсомолец
273

Вічний вогонь
274

Сипя книга
275

Карпатська каптивена
275

«Виспхав чорнило,
не висхавш, любове, лиш ти...»
275

«Раби речей і бранці глупоти...»
276

Земля Антеїв
276

«Києве мій златоглавий...»
277

ВОЛОДИМИР ІВАНОВИЧ

Фондова солома
279

Багрянистий мак
280

Душевна справа
280

ВОЛОДИМИР ЛАДИЖЕЦЬ

«Хлопчина сонце хоче врятувати...»
283

Розмова з сном
283

Спрага (У Брестському меморіалі)
284

НАДІЯ ХОМЕНКО	ВІКТОР КОЧЕВСЬКИЙ	ДАНИЛО БАКУМЕНКО	МІВНІ ПО...
Елегія 287	Коваль 303	Побратимі 318	333
«На дрезині мчати проти вітру...» 287	Будь гідний хліба 303	Святиня 318	«На сосновому вітті...» 334
«Наймолодша тополя...» 287	Барев, моя Вірменіє! 304	ФЕДІР ГАРІН	ГУМОР І САТИРА
«Набавити швидкість...» 287	Веспоголосій 304	Польові ромашки 321	Екземпляр 334
Вінок 288	Зрідненість 305	Літо сорок першого 321	Деруни і розтягаї 335
«Одягаю на шию намисто...» 288	«Ми воювали на Малій землі...» 306	Етюд 322	Скупа дружина 335
Мов багатство 288	Мамині руки 307	ОЛЕСЬ ЖОЛДАК	ДМИТРО ПАВЛИЧКО
ЯКІВ ШУТЬКО	ЮРІЙ ГЕРАСИМЕНКО	На спостережному пункті 324	Відповідь батькам 337
Вербовий мед 290	Макарівна 309	Шевченків дуб 324	«Коли ми йшли удвох з тобою...» 339
Околиця 290	Харків 310	Дім 325	Кожному (і собі) читачеві Лесі Українки 339
Карби на спомин 290	«Я здалеку йшов до цієї розмови...» 310	Кухлик 325	Лелеченьки 340
МИХАЙЛО ІГНАТЕНКО	«Людині потрібна праця...» 311	ГУМОР І САТИРА	«Черешня, як та мати край дороги...» 340
Підкова 293	Сонце і проливень 311	Друзяка наш переклада 325	Два кольори 341
Настане час 294	«Щось минеться, перемелеться...» 312	Вірний муж 326	Малекени 341
Ранок 294	ГРИГОРІЙ КРИВДА	Оце собака!.. 326	Мупу 342
«Скрипить свіжок. Мороз бере за вуха...» 294	«В дитячому будинку для сиріток...» 314	АНАТОЛІЙ КОСМАТЕНКО	«Моя гріховниця пречиста...» 342
Провесінь 295	Межа (З поеми «Пам'ять болю») 314	Кіт і Киця 328	Крила 343
Друзям ветеранам 295	«Йдучи в широкий світ...» 315	Пригода в Волом 329	Міст 343
ГЕОРГІЙ КНИЩ	«Від тиші йду...» 315	Пёрли і кукурудза 329	Освенцім 343
Балада вінків 298	Хата 316	Заяча сповідь 330	Час 344
«Не намагайся, хлопче, малювати...» 300	«Сиві гуси...» 316	Дубів синок 331	Бажання 345
«Короною коси русі...» 300		ВАЛЕНТИН ЛАГОДА	Тривога 345
		Погляньте на руки, солдати! 333	

«Я буду на світі...» 345	З ЛІРИКИ	«Чи лине в небі наш супутник...» 373	«Зорів. Небо молоді...» 389
«Напав я на тебе раптом...» 346	«Бачу я у ранковій імлі...» 359	«Спливають хвилі, мляві і моторні...» 374	Комуністи 389
«Якби могла прийти до мене цієї миті...» 346	«Ще будуть радості і мук...» 359	Броп'ювик 374	ПАВЛО ГЛАЗОВИЙ
«Ніч була ясна, я стежками біг» 347	ГРИГОРІЙ КОВАЛЬ	Гаряча прокатка 375	Джерело і фонтан 391
«Дзвенить у зорях небо чисте...» 348	Слухасмо землю 361	ВАСИЛЬ ЮХИМОВИЧ	Вітряк 391
Погляд у кришню 348	Мелодія 362	«Не сльотою-стужею...» 377	Де як цілються 392
Мэре 348	Червона птиця 363	Лопо лагідності 377	Нервовий пасажир 392
Смереки 349	Нічне багаття 364	Двори Хатні 378	Колобок 392
До матері 350	АНДРІЙ М'ЯСТКІВСЬКИЙ	Стопа вічності 379	Порушниця 393
МИКОЛА ПОДОЛЯН	«Ніч прийшла до хати й опіміла...» 366	МИКОЛА ЯРОВИЙ	ВАСИЛЬ ГРИНЧАК
Балада про парторга 353	Вірю 366	Біда 381	«Літує літо у липшевім цвіті...» 395
«Я знову пройшов би...» 353	«Життя прожити — поле перейти...» 366	Біла байка 381	Голубіють сніги 395
Травневий грім 354	Крила 367	«Миролюбний» Лев 381	Білі почі 395
Співали кобзарі 354	«Мама мене з бою виносить із наскрізною раною» 367	ВОЛОДИМИР БРОВЧЕНКО	В будинку хліба 396
Найдорожче 355	«Дивлюсь крізь полум'я на тебе...» 368	Чекання 384	МИХАЙЛО КЛИМЕНКО
ПАВЛО КЛЮЧИНА	МИКОЛА НЕГОДА	«Знову степ встає із глибини...» 384	Вп чуєте? 399
Чесний кіт 358	«Ячменів пригладжу гострі вуса...» 370	Вертали воїни з війни 384	Ще сад прозорий 399
На свій взірець 358	Етюд 370	Найдорожче 385	Полоянки 400
Слід залишився 358	«Степом, степом йшли у бій солдати» 370	«Як пасічника вбило в ту війну...» 386	Яблунова балада 400
Вовк та Лев 358	«Смієшся, зірко? Смійся, смійся...» 371	«Як вої незримого фронту...» 387	Поліття 400
Нешчасливий день 359	Навчений пес (Байка) 371	«Лебедій мені, лебедій...» 387	Перепустка до осені 400
Попрацював головою 359	ПЕТРО РЕБРО	ВАСИЛЬ ВОВЧОК	ТАМАРА КОЛОМІЦЬ
	«Сталевари мої, громовержці Дніпрового краю...» 373	Сестра 389	Три путі 402

На горі Батисевій 402	Освідчення 415	«Я вросла у Київській Венеції» 431	Корінна порода 441
Вірш-реквієм із заголовком у кінці 403	Бабине літо 416.	«Буває часом дивце відчуття...» 432	Хто там зорі ворухить? 441
Дума про родовід 403	Тарасова мрія 416	«Несе Полісся в кошиках гриби» 432	Геолог з надр підняв зразки порід» 442
Глибокий колодязь 404	ЗАХАР ГОНЧАРУК	Три принцеси 432	«Дівчатка кричали...» 442
До витоків 404	Голубиний ранок 419	«Розвиднилось траві— упали такі роси!» 433	«Хто скаже...» 443
«Одплачу, одболію, одлюблю...» 405	Зяб 419	Чоловіче мій, запрягай коня!» 433	Очі 443
«Це знов увочі не крутім підвіконні...» 405	«Очі...» 419	«Юдоль плачу, земля моя, планета...» 434	ОЛЕСЬ ЛУПИН
«Гадала, прилину до тебе птицею...» 405	Біном Ньютона 419	«Пекучий день... лісів солодка м'ява...» 434	Сосна 445
Дума при вогні 406	Кода 422	Скіфська баба 434	Балада про калину 445
ЛЕОНІД КУЛИШ	ДНК 422	«Мабуть, ще людство дуже молоде» 435	До матері 445
Пісня в цеху 408	ВАСИЛЬ КОЛОДІЙ	Климена 435	Мир 446
Сонце на колоску 408	Запах землі 425	Чадра Марусі Богуславки 436	«Між нами стіна дощова...» 447
«Цвіт осипала вишня...» 408	Ленінград 425	«Ти пам'ятаєш, ти прийшов із пристані» 436	«Про що говорять мальви у саду...» 447
ІВАН НЕМИРОВИЧ	Мати 426	Лейтмотив щастя 437	Таїна 448
Не зрозумів 410	«Кохують так осінньої пори...» 426	І знову пролог 437	МИКОЛА ПЕТРЕНКО
Про Пилипа і Філіппе 410	ЛІНА КОСТЕНКО	Чпгиринський колодязь 438	Проводи 450
Свігурка 411	«Мій перший вірш написаний в окопі...» 428	«О, не взискуй гіркого меду слави!» 438	№ 9264 450
МИХАЙЛО ТКАЧ	«Вечірнє сонце, дякую за день!» 428	«Я хочу на озеро Світязь...» 439	Намалюй мені ніч 450
Благослови мене 413	Пастораль ХХ сторіччя 429	«Страшні слова, коли вони мовчать...» 439	Зародження сяйва 451
Ясени 414	«Сосновий ліс перебирає струни» 429	ЄВГЕН ЛЕТЮК	Зустріч колишніх в'язнів гітлерівських концтаборів 451
Сину, качки летять 414	Досвід. Акація 430	Дроти 441	Вереснева кінохроніка 1939 року 452
Тихий смуток смерек 414	«Під вечір виходить на вулицю він» 430		
	«Осінній день березами почавсь» 431		

На горі Батисвій 402	Освідчення 415	«Я виросла у Київській Венеції» 431	Корінна порода 441
Вірш-реквієм із заголовком у кінці 403	Бабине літо 416	«Буває часом дивне відчуття...» 432	Хто там зорі ворухить? 441
Дума про родовід 403	Тарасова мрія 416	«Несе Полісся в кошпках гробів» 432	«Геолог з надр підняв зразки порід» 442
Глибокий колодязь 404	ЗАХАР ГОНЧАРУК	Три принеси 432	«Дівчатка кричали...» 442
До витоків 404	Голубиний ранок 419	«Розвиднилось траві— упали такі роси!» 433	«Хто скаже...» 443
«Одплачу, одбою, одлюблю...» 405	Зяб 419	Чоловіче мій, запрягай коня!» 433	Очі 443
«Це знов уночі на крутім підвіконні...» 405	«Очі...» 419	«Юдоль плачу, земля моя, планета...» 434	ОЛЕСЬ ЛУПІЙ
«Гадала, приливу до тебе птицею...» 405	Біном Ньютона 419	«Пекучий день... лісів солодка м'ява...» 434	Сосна 445
Дума при вогні 406	Кода 422	Скіфська баба 434	Балада про калину 445
ЛЕОНІД КУЛИШ	ДНК 422	«Мабуть, ще людство дуже молоде» 435	До матері 445
Пісня в цеху 408	ВАСИЛЬ КОЛОДІЯ	Климена 435	Мир 446
Сонце на колоску 408	Запах землі 425	Чадра Марусі Богуславки 436	«Між нами стіна дощова...» 447
«Цвіт осипала вишня...» 408	Ленінград 425	«Ти пам'яташ, ти прийшов із пристані» 436	«Про що говорять мальви у саду...» 447
ІВАН НЕМИРОВИЧ	Мати 426	Лейтмотив щастя 437	Таїна 448
Не зрозумів 410	«Кохують так осінньої пори...» 426	І знову пролог 437	МИКОЛА ПЕТРЕНКО
Про Пилипа і Філіппе 410	ЛІНА КОСТЕНКО	Чпгиринський колодязь 438	Проводи 450
Снігурка 411	«Мій перший вірш написаний в окопі...» 428	«О, не взискуй гіркого меду слави!» 438	№ 9264 450
МИХАЙЛО ТКАЧ	«Вечірнє сонце, дякую за день!» 428	«Я хочу на озеро Світязь...» 439	Намалюй мені ніч 450
Благослови мене 413	Пастораль ХХ сторіччя 429	«Страшні слова, коли вони мовчать...» 439	Зародження сйва 451
Ясени 414	«Сосновий ліс перебирає струни» 429	ЄВГЕН ЛЕТЮК	Зустріч колишніх в'язнів гітлерівських концтаборів 451
Сину, качки летять 414	Досвід. Акація 430	Дроти 441	Вереснева кінохроніка 1939 року 452
Тихий смуток смерек 414	«Під вечір виходить на вулицю він» 430		
	«Осінній день березами почавсь» 431		

ІВАН САВИЧ	«Моя душа червоним маком...» 466	Тиха балада - 483	ІВАН ХОМЕНКО
На чужині в шпиталі 454	Одеса 466	Балада про майора Кравченка 484	Поцілунок 489
Коханій 454	«Ми пам'ятники створюєм батькам...» 467	Товариш мій — Інтернаціонал 484	Погіддя 489
У трамваї 454	ОЛЕКСАНДР БОГАЧУК	Напиши мені 486	«Мов горнятко, хмару смуглолицю...» 490
Квадрат 48—103. Місто Северодонецьк 454	Сльоза 469		
Колоски 455	Крик попелу 469		
Войовничі атлетисти 456	Чим зміряю свою любов? 470		
Стомився я... 456	Пісня сивої туги 471		
МИКОЛА СОМ	СТЕПАН ЛИТВИН		
Вечір 458	Жага 473		
В зіпницях 458	Я знов закоханий 473		
Чуні 458	Балада про скрипалю 473		
Купаються діти 458	Білий вірш про вишневу троянду 474		
Сміх 459	Літо прощалося з нами 475		
Перший ранок війни 459	ПЕТРО МАХ		
ЮРІЙ СТАДНИЧЕНКО	Ожини 477		
Полеглим перед амбразурами 462	Журавка 477		
Вогонь 463	«Яке повітря у лісах Волині!» 477		
«Заплакали дощі над світом посивілим» 463	МИКОЛА СИНГАЇВСЬКИЙ		
Самовар 464	«Земле, чую тебе!» 480		
СТАНІСЛАВ СТРИЖЕНЮК	Там, за борами... 480		
На будові 466	Листи до жайворонків 481		
«Осінь, висіяла «курли»...» 466			

**АНТОЛОГИЯ
УКРАИНСКОЙ ПОЭЗИИ**

В ШЕСТИ ТОМАХ

ТОМ ПЯТЫЙ

УКРАИНСКАЯ СОВЕТСКАЯ ПОЭЗИЯ

*Стихотворения поэтов,
которые вошли в литературу
в 1933—1958 гг.*

Составитель

Михаил Михайлович Острик

Титульный редактор

Н. Л. Назнибеда

Киев, издательство
художественной литературы
«Дніпро», 1985

(На украинском языке)

Редактор *Л. С. Малахова*
Художник *В. М. Дозорець*
Художній редактор *І. М. Гаврилюк*
Технічний редактор *Л. І. Ільченко*
Коректори *Т. В. Грузинська, М. К. Дмитрієва*

Информ. бланк № 2760

Здано до складання 31.07.85.
Підписано до друку 14.11.85.
БФ 16618. Формат 60×100¹/₁₆.
Папір тифдручний. Гарнітура звичайна нова.
Друк високій. Умовн. друк. арк. 35,52.
Умовн. фарбовідб. 36,63. Обл.-вид. арк. 29,555.
Тираж 20 000 пр. Зам. 5-234.
Ціна 3 крб.

Видавництво художньої
літератури «Дніпро».
252601, Київ-МСП,
вул. Володимирська, 42.

Київська книжкова фабрика «Жовтень»
252053, Київ, вул. Артема, 25.

A72 Антологія української поезії: В 6-ти т. Т. 5. (Упоряд.
М. Острик. — К.: Дніпро, 1985. — 509 с.
Том складається з творів українських радянських поетів, які ввійшли в літера-
туру в 1933—1958 рр., серед них — вірші К. Герасименка, І. Муратова, І. Вирга-
на, А. Малишка, М. Стельмаха, П. Воронька, В. Швеця, Д. Павличка, Л. Костен-
ко та ін.

у+у2

А 4702590200-239
М205(04)-85 передплатне